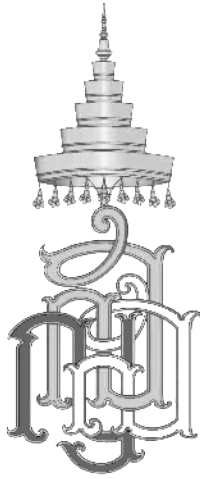

ปรีชากรทตลิต
สำนักมณเฑียร

วชิร
ญาณ สัจจ

บริหารทางจิต สำหรับผู้ใหญ่

พระนิพนธ์ใน

สมเด็จพระสังฆราชเจ้า กรมหลวงวชิรญาณสังวร

ISBN

พิมพ์ครั้งที่ ๑ : มีนาคม ๒๕๖๓

จำนวนพิมพ์ ๓,๐๐๐ เล่ม

ที่ปรึกษา

สมเด็จพระวันรัต (จุนท์ พรหมคุตโต)

บรรณาธิการ

พระศากยวงศ์วิสุทธิ์ (อนิลมาน ธมฺมสากิโย)

รศ.สุเชาวน์ พลอยชุม

ผู้ช่วยบรรณาธิการ

น.ส. เกษลักษณ์ หาราชชัย

ผู้จัดพิมพ์

วัดบวรนิเวศวิหาร

พิมพ์ที่

ศาละพิมพ์การ ๙๖๐๙ ต.กระทุ่มล้ม อ.สามพราน

จ.นครปฐม ๙๓๒๒๐

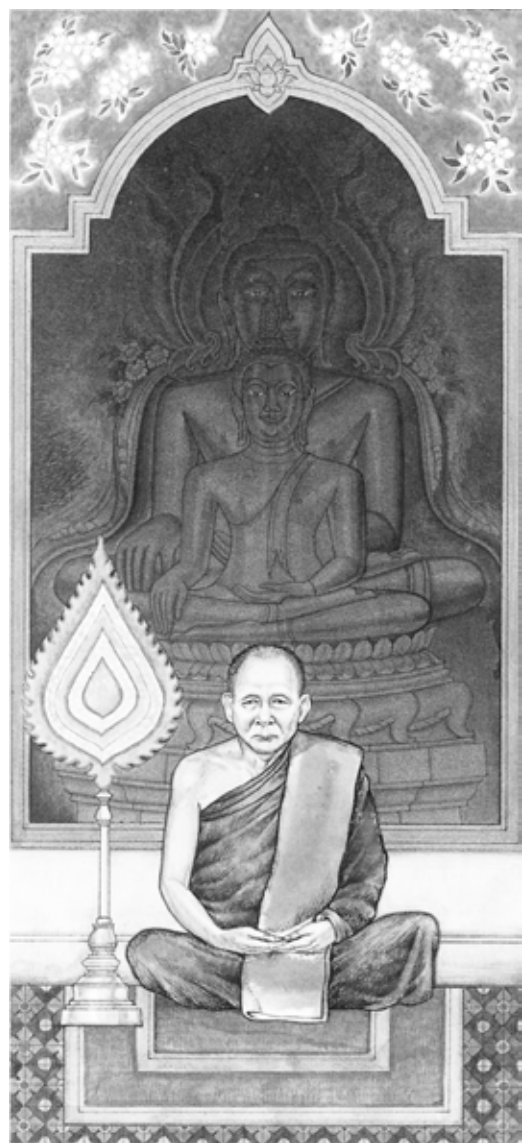

เรื่องบรรณาธิการนิตยสารสมัยใหม่ ปี ๒๕๑๐
 ธรรมประมุขฯ เพื่อให้บรรณาธิการนิตยสาร
 นิตยสารสมัยใหม่ ได้จัดทำนิตยสารนี้ขึ้น แต่ด้วยเหตุที่
 ๑๐ (หมื่น) สำนักรับพิมพ์นั้น มีข้อบกพร่อง จึงได้พิมพ์
 ๑๐ (หมื่น) สำนักรับพิมพ์ใหม่ให้เด็กต่อไปด้วยวิธี
 เดิมแต่ได้แก้ไขให้เด็กต่อไปด้วยวิธี
 เดิมแต่ได้แก้ไขให้เด็กต่อไปด้วยวิธี
 เดิมแต่ได้แก้ไขให้เด็กต่อไปด้วยวิธี
 เดิมแต่ได้แก้ไขให้เด็กต่อไปด้วยวิธี

ดร. พงษ์เทพบุตร

อธิบดีกรมการศาสนา

กรุงเทพฯ ๒๕๑๐

मुखवजने

คำบรรยาย **บริหารทางจิตสำหรับผู้ใหญ่** เป็นบทบรรยายวิทยุของเจ้าพระคุณสมเด็จพระสังฆราชเจ้า กรมหลวงวชิรญาณสังวร ที่แสดงทางสถานีวิทยุ อ.ส. พระราชวังดุสิต ในช่วงปีระหว่าง ๒๕๑๑-๒๕๑๖

สมเด็จพระศรีนครินทราบรมราชชนนี ทรงพระกรุณาโปรดฯ ให้สถานีวิทยุ อ.ส. พระราชวังดุสิต จัดรายการ **บริหารทางจิต** เป็นประจำทุกเช้าวันอาทิตย์ โดยโปรดให้อาราธนา สมเด็จพระสังฆราชเจ้า กรมหลวงวชิรญาณสังวร (เจริญ สุวฑฺฒโน) เจ้าอาวาสวัดบวรนิเวศวิหาร แต่ครั้งยังดำรงสมณศักดิ์ที่พระศาสนโสภณ บรรยายเรื่อง **บริหารทางจิตสำหรับผู้ใหญ่** ด้วยทรงมีพระราชประสงค์ให้แสดงวิธีฝึกอบรมจิตใจเป็นการพัฒนาทางจิตใจ เพื่อให้ปฏิบัติดำรงตนอยู่ด้วยดีในโลก คำบรรยายดังกล่าวมีอยู่หลายส่วน ที่สมเด็จพระศรีนครินทราบรมราชชนนี ได้ทรงพระกรุณาโปรดฯ ให้พิมพ์ขึ้น ทั้งมีบางส่วนนำไปพิมพ์ลงในนิตยสารศรีสัปดาห์ และมีการรวมพิมพ์เป็นหนังสือในชื่อว่า **การบริหารทางจิตสำหรับผู้ใหญ่** เป็นจำนวนหลายสิบครั้ง

บทบรรยายวิทยุแต่ละครั้ง เจ้าพระคุณสมเด็จพระสังฆราชเจ้า กรมหลวงวชิรญาณสังวร ประทานไปที่สถานีวิทยุ อ.ส. ทั้งบทบรรยาย และเทปพระสุรเสียง ซึ่งปรากฏว่า สำเนาทั้งบทบรรยายและพระสุรเสียงหาได้มีเก็บไว้ที่วัดบวรนิเวศวิหารแต่อย่างใด ต่อมาภายหลังทางวัดบวรนิเวศวิหารได้ขอพระราชทานสำเนาเทปธรรมบรรยายต่าง ๆ ของเจ้าพระคุณสมเด็จพระสังฆราชเจ้า กรมหลวงวชิรญาณสังวร ที่พระบาทสมเด็จพระบรมชนกาธิเบศร มหาภูมิพลอดุลยเดชมหาราช บรมนาถบพิตร ทรงเก็บรักษาไว้ ปรากฏมีเทปคาสเซ็ทพระสุรเสียงส่วนหนึ่งเป็นคำบรรยายในรายการบริหารทางจิตสำหรับผู้ใหญ่รวมอยู่ด้วยจำนวน ๙๐ ตอน

เมื่อได้ทำการถอดเทปออกมา เทียบดูกับหนังสือ การบริหารทางจิตสำหรับผู้ใหญ่ ที่มีการรวมพิมพ์บ้าง แยกพิมพ์บ้าง ที่มีจำนวนมากมาย ปรากฏว่า บทบรรยาย บริหารทางจิตสำหรับผู้ใหญ่ ซึ่งมีด้วยกันทั้งหมด ๙๐ ตอนดังกล่าวนี้ ไม่ซ้ำกับที่มีการพิมพ์เป็นหนังสือแล้วนั้น

เนื่องในมงคลวโรกาส ที่มีการสมโภชพระสุพรรณบัฏ สมเด็จพระสังฆราชเจ้า กรมหลวงวชิรญาณสังวร ในพระบรมราชาปีที่ ๑๘-๑๙ มีนาคม ๒๕๖๓ ณ พระอุโบสถวัดบวรนิเวศวิหาร กรุงเทพมหานคร จึงเห็นว่า บทบรรยายวิทยุ ที่ได้ทำการถอดเทป ขึ้นมาเป็นครั้งแรกชุดนี้สมควรที่จะนำมาจัดพิมพ์เป็นหนังสือเพื่อแจกเป็นธรรมบรรณาการ โดยทำยบทแต่ละบทให้มี QR Code ซึ่งสามารถสแกนฟังพระสุรเสียงต้นฉบับได้ด้วย

การจัดทำหนังสือ ชุด บริหารทางจิตสำหรับผู้ใหญ่ พร้อมพระ
สุรเสียงชุดนี้ น่าจะเป็นประโยชน์แก่ผู้ที่สนใจการบริหารจิตพอสมควร
และไม่ต้องใช้เวลาในการอ่านการฟังมากนัก โดยเฉพาะอย่างยิ่ง
สามารถฟังได้ในทุกโอกาสและสถานที่

บริหารทางจิตสำหรับผู้ใหญ่ นี้ เจ้าพระคุณสมเด็จพระสังฆราช
เจ้า กรมหลวงวชิรญาณสังวร ได้ทรงแสดงเลือกสรรธรรมที่เห็นว่า
เหมาะแก่สามัญชนทั่วไป ที่จะฟังนำไปปฏิบัติให้เกิดความสุข ความ
เจริญ ในครอบครัว ในการทำงาน เป็นต้นได้ คำบรรยายแต่ละครั้ง
เป็นเรื่องที่ต่อกันบ้างไม่ต่อกันบ้าง แต่ทุกเรื่องก็เพื่อผลดังกล่าว

จึงหวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะเอื้อประโยชน์แก่ผู้รับไปอ่านและปฏิบัติ
บริหารจิตของตนได้ตามสมควร

สมเด็จพระวันรัต

(สมเด็จพระวันรัต)

เจ้าอาวาสวัดบวรนิเวศวิหาร

มีนาคม ๒๕๖๓

สารบัญ

หน้า

मुखजने

॑	อย่าเพียงแต่เชื่อ	॑
॒	กิเลสเกิดขึ้นได้อย่างไร	॔
॓	วิธีแก้หลง	๗
๔	กิเลสคุมได้ด้วยปัญญา	๑๐
๕	ทุกข์เกิดจากความคิด	๑๓
๖	วิธีคิดต่อข่าวร้าย	๑๖
๗	วิธีคิดที่ถูกต้อง	๒๐
๘	วิธีป้องกันกิเลส	๒๓
๙	ทำอย่างไรกับกรรมะ	๒๖
๑๐	มั่นใจในความจริง	๒๙
๑๑	ยิ่งวาง ยิ่งสุข	๓๓
๑๒	การฟังที่ถูกต้อง	๓๗
๑๓	กัตัญญุตเวทที่มีคุณอย่างไร	๔๑
๑๔	วิธีกัตัญญุตต่อชาติ	๔๕
๑๕	ศาสนาสำคัญไฉน	๔๙

๑๖	มีธรรมเพื่ออะไร	๕๒
๑๗	ถึงยากก็ทำได้	๕๖
๑๘	สิ่งที่มีค่ากว่าอิทธิปาฏิหาริย์	๖๐
๑๙	ปาฏิหาริย์ที่ทุกคนทำได้	๖๔
๒๐	ทำเอง ก็ารู้เอง	๖๗
๒๑	ทำไมต้องสัมมาทิฐิ	๗๐
๒๒	สิ่งที่น่ากลัวกว่าความตาย	๗๓
๒๓	คุณค่าของความเป็นคน	๗๗
๒๔	จะดับทุกข์ร้อนได้อย่างไร	๘๐
๒๕	สิ่งที่ยังอยู่เมื่อตายแล้ว	๘๔
๒๖	สำคัญที่จิต	๘๘
๒๗	สิ่งที่ไม่ควรลืม	๙๒
๒๘	มีอะไรทำให้เจริญ	๙๖
๒๙	ขาดอะไรถึงได้ก็เสีย	๑๐๐
๓๐	รากฐานของความเป็นคน	๑๐๓
๓๑	คิดอย่างไรจึงจะถูก	๑๐๖
๓๒	คบใครดี	๑๑๐
๓๓	สิ่งที่น่ากลัวยิ่งกว่าโจร	๑๑๓
๓๔	สำคัญที่ความคิด	๑๑๗
๓๕	สิ่งที่ควรระวัง	๑๒๐

หน้า

๓๖	วิธีเอาตัวรอด	๑๒๓
๓๗	ระวังคนพาลที่ใกล้ตัว	๑๒๗
๓๘	ความคิด	๑๓๐
๓๙	วิธีคุมความคิด	๑๓๓
๔๐	วิธีคิดที่ถูกต้อง	๑๓๖
๔๑	ปัญญาคือดวงตาของชีวิต	๑๔๐
๔๒	เห็นอย่างไรจึงชื่อว่าเห็นถูก	๑๔๔
๔๓	ดีได้ไม่ยาก	๑๔๘
๔๔	วิธีฝึกใจให้คิดดี	๑๕๒
๔๕	ฝึกคิดอย่างมีเหตุผล	๑๕๖
๔๖	หัดตายก่อนตาย	๑๖๐
๔๗	คิดอย่างไรให้เกิดสุข	๑๖๓
๔๘	เราทำดี คนอื่นก็มีสุข	๑๖๗
๔๙	ความดีมีอยู่กับตัว	๑๗๑
๕๐	สิ่งที่น่ากลัว	๑๗๕
๕๑	วิธีฝึกใจให้สงบ	๑๗๘
๕๒	กล้าหาญอย่างมีปัญญา	๑๘๒
๕๓	เครื่องหมายของคนดี	๑๘๕
๕๔	พอดีคือมีครบถ้วน	๑๘๘
๕๕	ปัญญาพาให้มั่นคง	๑๙๒

หน้า

๕๖	เมื่ออยาก ก็ควรอยากดี	๑๙๖
๕๗	ยิ่งอยาก ก็ยิ่งร้อน	๒๐๐
๕๘	ความสมอยากที่ถูกต้อง	๒๐๔
๕๙	การยึดที่มีคุณ	๒๐๗
๖๐	สิ่งที่แฝงมากับความสุข	๒๑๐
๖๑	หัดขีดวงให้แก่จิต	๒๑๔
๖๒	การเอาตัวรอดที่ถูกต้อง	๒๑๘
๖๓	สิ่งที่มีอำนาจที่สุด	๒๒๒
๖๔	ทางเดินที่ถูกต้อง	๒๒๖
๖๕	สิ่งที่มีค่าสำหรับชีวิต	๒๒๙
๖๖	สิ่งที่ทุกคนแสวงหา	๒๓๓
๖๗	พบได้ที่ใจ	๒๓๗
๖๘	ภัยอันตรายในใจตัว	๒๔๑
๖๙	คนที่ดูจตายทั้งเป็น	๒๔๔
๗๐	เกราะป้องกันใจให้สวัสดิ์	๒๔๘
๗๑	เป็นคนดีได้ไม่ยาก	๒๕๒
๗๒	คนดีทำให้ทุกที่รื่นรมย์	๒๕๖
๗๓	ความตายหลายแบบ	๒๖๐
๗๔	ตายแล้วเหลืออะไร	๒๖๔
๗๕	อย่างไรจึงจะไม่ประมาท	๒๖๘

หน้า

๓๖	ต้องทำตัวอย่างฉลาด	๒๓๑
๓๗	ชนะด้วยวิธีที่เหมาะสม	๒๓๔
๓๘	พิษภัยของอคติ	๒๓๗
๓๙	ธรรมชาติของจิต	๒๔๐
๔๐	คิดดีก็มีสุข	๒๔๔
๔๑	ชีวิตที่ไม่มีศัตรู	๒๔๗
๔๒	คิดอย่างไรไม่มีทุกข์	๒๕๐
๔๓	สิ่งที่น่ากลัวของกิเลส	๒๕๓
๔๔	ลิมปัญญาคือหาหนภัย	๒๕๖
๔๕	วิธีเสริมสร้างปัญญา	๓๐๐
๔๖	คิดก่อนทำ	๓๐๔
๔๗	ความยุติธรรม	๓๐๗
๔๘	ความสำคัญของความเชื่อ	๓๑๑
๔๙	วิธีแต่งจิตให้งาม	๓๑๔
๕๐	ครูคนแรกของมนุษย์	๓๑๗

๑

อย่าเพียงแต่เชื่อ

พระพุทธเจ้าทรงชี้แจงแสดงสัจจะประการหนึ่งไว้ว่า ความเกิดเป็นทุกข์ ทรงมุ่งหมายให้เห็นความเกิดเป็นสิ่งที่น่าเบื่อหน่าย ควรหลีกเลี่ยง อันจะเป็นทางให้ไม่ต้องเวียนว่ายตายเกิดอีกต่อไป ผู้ฟังสัจจะนี้ แบ่งออกเป็นประเภทใหญ่ได้สองประเภท คือ ประเภทหนึ่ง ฟังแล้ว ไม่สนใจเลย เพียงแต่ฟังแล้ว ก็เพียงอย่างดี ก็จำไว้ว่า พระพุทธเจ้ารับสั่งว่าความเกิดเป็นทุกข์เพียงเท่านั้น ไม่มีความรู้สึกที่เป็นปฏิกิริยาส่วนตัวอย่างใดต่อพระพุทธดำรัสนี้ อีกประเภทหนึ่ง รับฟังแล้วสนใจ เข้าใจว่าตนเชื่อตามพระพุทธเจ้าว่า ความเกิดเป็นทุกข์ มีความเบื่อหน่าย เชื่อว่าตนไม่ต้องการเกิดอีกต่อไป และก็เกิดความขบขันใจว่า ทำไมจึงไม่เกิดผลอะไรแก่ตน ในเมื่อตนก็มี ความเชื่อตามพระพุทธเจ้าแล้วว่า ความเกิดเป็นทุกข์

สำหรับผู้ฟังประเภทแรก จะยังไม่นำมากล่าวถึงในที่นี้ จะกล่าวถึงแต่ผู้ฟังประเภทหลัง เพราะมีอันตรายอยู่อย่างยิ่งในความเข้าใจของผู้ฟังประเภทหลังนี้

อันตรายคืออย่างไร

ก็คือเมื่อเข้าใจผิดว่าตนเชื่อตามพระพุทธเจ้าแล้วว่า ความเกิดเป็นทุกข์ เบื่อหน่ายความเกิด ไม่ต้องการเกิดแล้ว เหตุไฉนจึงยังไม่ได้เสวยผลที่จักไม่ต้องเกิด จำเป็นต้องได้ต้องถึง คือ พระนิพพาน หรือความเป็นพระอรหันต์ที่ปรากฏว่ามีผู้ร่ำร้องปรารถนา กันเป็นอันมากในยุคนี้สมัยนี้

ความเข้าใจพวกนี้ จะทำให้หลงผิดต่อไปได้ว่า พระพุทธเจ้าไม่ได้ตรัสถึงสิ่งที่เป็นไปได้จริงเสมอไป ความเข้าใจเช่นนี้จะทำให้ศรัทธาในพระปัญญาตรัสรู้ของพระพุทธองค์สั่นคลอนยิ่งขึ้น อันความเชื่อตามที่ทรงสั่งสอน ซึ่งเชื่อตามที่ทรงสั่งสอนว่าความเกิดเป็นทุกข์นั้น เป็นคุณอย่างยิ่งก็จริง แต่ยังไม่ใช่ความรู้จริงแท้ของตนเอง ความเชื่อตามที่ทรงสั่งสอนเป็นเพียงความเชื่อ เป็นเพียงบาทที่จะพาไปให้ถึงความรู้จริงด้วยตนเองเท่านั้น แต่แม้เป็นเพียงความเชื่อตาม แต่ก็จักเป็นคุณได้อย่างยิ่ง ถ้าคนเชื่อตามจะไม่หลงผิดว่าความเชื่อตามกับความรู้จริงเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน ดังเช่นที่มีผู้หลงผิดเป็นอันมาก

ความหลงผิดเช่นนี้ เป็นทางทำให้ศรัทธาในพระปัญญาตรัสรู้ของพระพุทธเจ้าสั่นคลอน หรือแม้ว่าจะไม่ถึงเช่นนั้น ก็จะทำให้พอใจอยู่แต่ในความเชื่อตาม ไม่ชวนชววยคิดค้นคว้าให้เกิดปัญญา ทำความเชื่อตามให้เป็นความรู้จริงด้วยตนเอง เมื่อเป็นเช่นนั้น ก็ย่อมไม่มีโอกาสที่จะได้เสวยผลสูงสุด คือ ความพ้นทุกข์ พ้นจากความเวียนว่ายตายเกิดเช่นที่ปรารถนา

การเชื่อตามที่พระพุทธเจ้าทรงสั่งสอนนั้นดี เป็นกำลังที่จะ

พาให้สามารถดำเนินต่อไปได้ด้วยดี แต่เพียงพอใจในความเชื่อตามพระพุทธรองค์ และหยุดอยู่เพียงความเชื่อตามพระพุทธรองค์เท่านั้นไม่ได้ ต้องหมั่นยกสัจจะที่ทรงแสดงสั่งสอนขึ้นพิจารณาไตร่ตรองให้ประณีตละเอียดลออรอบคอบ จนเกิดปัญญาปรากฏเป็นความรู้ของตนเองให้ได้ ความรู้ของผู้ใด ผู้นั้นจะได้เสวยผล ผู้อื่นจะไปเสวยผลนั้นไม่ได้ แม้ผู้อื่นจะเชื่อว่า ผู้นั้นรู้ถูกต้องก็ตาม ความรู้ของพระพุทธรเจ้าพระพุทธรเจ้าก็ทรงได้เสวยผล ผู้ที่เชื่อว่าทรงรู้ถูกต้องจริง ก็จะไม่ได้อะไรเลย ผลร่วมด้วยกับพระพุทธรองค์ เหมือนผู้ที่เชื่อว่า ผู้นั้นผู้นี้มีวิชาความรู้ สอบได้ปริญญาเอก โท ตรี แต่ตนเองไม่ศึกษาจนมีความรู้รู้กัน ก็ไม่อาจได้ปริญญาเอก โท ตรีนั้นด้วย ต้องพากเพียรศึกษาให้มีวิชาความรู้สอบได้ปริญญาเอก โท ตรีด้วย จึงจะได้รับปริญญา นั้น ๆ ตามควรแก่วิชาความรู้ที่ตนมีอยู่และสอบได้ พระธรรมคำสั่งสอนของพระพุทธรเจ้า ก็เปรียบได้ดังวิชาความรู้ที่ต้องศึกษาและสอบให้ผ่าน ไม่เช่นนั้นก็จะบรรลุลผลไม่ได้

ผู้ที่มาบริหารจัดการจึงต้องหมั่นยกสัจจะที่ตรัสสั่งสอนไว้ ขึ้นพิจารณาเหมือนท่องบ่นวิชาทั่วไปทั้งหลาย จนเกิดเป็นความรู้ความเข้าใจของตนเอง เป็นผลที่ตนเองได้รับได้เสวยตามควรแก่ความพากเพียรศึกษาปฏิบัติจนเป็นความรู้ความเข้าใจแล

พระสุรเสียงบรรยาย
บน Youtube

๒

กิเลสเกิดขึ้นได้อย่างไร

เมื่ออาทิตย์ก่อน ได้กล่าวไว้ว่า ผู้มุ่งมาบริหารจิต ฟังหมั่น ยกสัจจะที่พระพุทธเจ้าตรัสสั่งสอนไว้ขึ้นพิจารณาเนื่อง ๆ เหมือนท่องบ่นวิชาทางโลกทั้งหลาย จนเกิดเป็นความรู้ความเข้าใจของตนเอง จะได้เสวยผลด้วยตนเอง

วันนี้ จะยกสัจจะประการหนึ่งที่ทรงกล่าวไว้ในพุทธศาสนสุภาษิตว่า โลกะ โทสะ โมหะ เกิดจากตัวเอง ย่อมเบียดเบียนผู้มีใจชั่ว ดุจขุยไผ่ฆ่าต้นไม้ฉะนั้น สำหรับผู้มีศรัทธาเชื่อมั่นแล้วว่า พุทธธรรมที่พระพุทธเจ้าตรัสเป็นความจริง เมื่อเป็นการง่ายขึ้นที่จะยกสัจจะประการนี้ขึ้นพิจารณาโดยไม่มีข้อกังขา คือ ไม่มีข้อคัดค้าน แต่สำหรับผู้ไม่มีศรัทธาเชื่อมั่นดังกล่าว แต่แม้มีความตั้งใจจริงที่จะบริหารจิตคือยกจิตตนเองให้สูงขึ้น ให้ดงามขึ้น เมื่อยกสัจจะนี้ขึ้นพิจารณาอย่างละเอียดรอบคอบ อย่างมุ่งให้เกิดประโยชน์แก่ตนจริง ๆ ก็ย่อมจะได้ศรัทธาเชื่อมั่นในพระพุทธเจ้าได้ในเวลาหนึ่ง เพราะทุกประการที่พระพุทธเจ้าตรัสไว้เป็นสัจจะความจริงแท้ ไม่มีสิ่งใดจะบิดเบือนลบล้างได้ แม้ปัญญาที่สูงส่งเพียงใดของผู้ใด ก็หา

อาจลบล้างบิดเบือนสักจะที่ทรงตรัสรู้แล้วและทรงแสดงเพื่ออนุเคราะห์
แก่สัตว์โลกทั้งหลายได้ไม่ มีแต่ว่าผู้มีปัญญาที่สูงส่งเพียงไร แม้เป็น
สัมมาปัญญา ปัญญาชอบ ก็ยังจะเห็นสักจะที่พระพุทธเจ้าตรัสแสดง
ไว้ชัดเจนเพียงนั้น จะเกิดความซาบซึ้งในพระปัญญาคุณเพียงนั้น

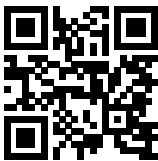
โลภะ โทสะ โมหะ เกิดจากตัวเอง ทรงมีพระพุทธดำรัส
เช่นนี้ เป็นสักจะความจริงเช่นนี้ แม้จะรู้สึกกันทั่ว ๆ ไปว่า โลภะ
โทสะ โมหะ เกิดจากการกระทำของผู้อื่นที่ยั่วให้เกิดขึ้น แต่แม้
ความรู้สึกนั้นเหมือนจะถูกต้อง เป็นความจริง แต่ก็ไม่ถูกต้อง ไม่
เป็นความจริง ความถูกต้อง ความจริงเป็นไปตามที่พระพุทธเจ้ารับสั่ง
คือ โลภะ โทสะ โมหะ เกิดจากตัวเอง ตัวเองของเราทุกคนนี้แหละ
ไม่มีโลภะ โทสะ โมหะ ของใครเกิดจากใครอื่น นอกจากเจ้าตัวเอง
เลย ไม่ว่าน้อย มาก หนัก เบา โลภะ โทสะ โมหะ เกิดจากตัวเอง
ทั้งสิ้น และที่จะเกิดได้ก็ด้วยอาศัยสื่อ คือ ความคิดปรุงแต่ง คิดอัน
เกิดจากอวิชชาความรู้ไม่ถูกไม่รู้ไม่จริง

ความโลภของผู้ใดจะเกิดก็เพราะความคิดปรุงของผู้นั้น
ความโกรธของผู้ใด จะเกิดก็เพราะความคิดปรุงของผู้นั้น ความหลง
ของผู้ใดจะเกิด ก็เพราะความคิดปรุงของผู้นั้น ความคิดปรุงที่มีอวิชชา
ตัณหาเป็นพลังสำคัญเสริมส่ง จึงจะทำให้ความโลภ ความโกรธ
ความหลง หรือ โลภะ โทสะ โมหะ เกิดได้ ความคิดปรุงที่ไม่มี
อวิชชา ตัณหา เป็นพลังประกอบ จะไม่ทำให้ความโลภ ความโกรธ
ความหลง หรือโลภะ โทสะ โมหะเกิด

ดังนั้น ความคิดปรุงจึงมีสองอย่าง อย่างหนึ่งประกอบด้วย

กิเลส อย่างหนึ่งไม่ประกอบด้วยกิเลส และแม้จะมีกิเลสเป็นพื้นอยู่ในจิตใจ แต่ถ้าไม่มีความคิดปรุงมารกระตุ้นให้ปรากฏตัวแล้ว กิเลสก็จะสงบตัวอยู่เหมือนไม่มี ความคิดปรุงอันประกอบด้วยกิเลสที่ทำให้โลภะ โทสะ โมหะ แสดงตัวเป็นโลภะ โทสะ โมหะ ในใจตัวเอง ไม่ใช่โลภะ โทสะ โมหะ ของใครอื่น จึงเป็นความจริง เป็นสัจจะที่พระพุทธเจ้ารับสั่งว่า โลภะ โทสะ โมหะ เกิดจากตัวเอง และรับสั่งต่อไปว่า ย่อมเบียดเบียนผู้มีใจชั่ว ดุจขุยไผ่ฆ่าต้นไผ่ฉะนั้น

พระพุทธดำรัสนี้ชี้ชัดว่า ทรงกล่าวถึงกิเลสคือ โลภะ โทสะ โมหะ ว่าเป็นความชั่ว มีอยู่ในใจทำให้ใจชั่ว มีอยู่ในใจผู้ใดทำให้ผู้นั้นมีใจชั่ว ดังพระพุทธดำรัส และขุยไผ่นั้นก็เกิดจากต้นไผ่เอง ทำให้ต้นไผ่ตายเอง ทรงเปรียบเทียบกิเลสคือ โลภะ โทสะ โมหะ กับขุยไผ่ ขุยไผ่ฆ่าต้นไผ่ กิเลสคือ โลภะ โทสะ โมหะ มีอยู่ในใจผู้ใด ย่อมฆ่าผู้นั้น ทำให้ผู้นั้นเป็นผู้ตายทั้งเป็น คือถูกฆ่าทั้งที่ยังมีชีวิตอยู่นั้นแล

๓

วิธีแก้หลง

อาทิตย์ก่อน ได้กล่าวไว้ว่า กิเลส คือ โลภะ โทสะ โมหะ มีอยู่ในใจผู้ใด ย่อมทำให้ผู้นั้นตายทั้งเป็น คือ ตายทั้งที่ยังมีชีวิตอยู่ อันสำนวนว่าตายทั้งเป็นนั้น เป็นที่รู้จักกันดี เป็นที่เข้าใจกันดีว่าเป็น ความเสียหายอย่างยิ่ง หรือเป็นความทุกข์อย่างหนัก จนกระทั่งทำให้ รู้สึกว่า แม้จะยังมีชีวิตอยู่ ก็เหมือนไม่มีชีวิตแล้ว ปราศจากความหมายแล้ว แม้ยกขึ้นพิจารณาก็จะเห็นว่า **ทุกคนที่ยังมี โลภะ โทสะ โมหะอยู่ โดยเฉพาะที่มีอยู่อย่างหนักอย่างมาก ล้วนมีโอกาส ต้องได้พบความทุกข์ไม่มากครั้งก็น้อยครั้ง เป็นความทุกข์ที่อาจทำให้ รู้สึกเหมือนตนเป็นผู้ตายแล้วทั้งเป็น** นั้นเป็นไปด้วยอำนาจของกิเลส แท้ ๆ

จะขอยกกิเลสกองโมหะ คือ ความหลงขึ้นเพื่อพิจารณา เพราะน่าจะพิจารณาได้กว้างขวาง เห็นได้ชัดเจนกว่า โมหะ ความหลง ก็คือการไม่รู้ ไม่เข้าใจ ตรงตามความจริง หรือ ความรู้ความเข้าใจไม่ตรงตามความจริงนั่นเอง คือความถูกความจริงเป็น อย่างหนึ่ง โมหะทำให้รู้ให้เห็นให้เข้าใจไปอีกอย่างหนึ่ง เช่น เห็น

ทุกข์เป็นสุข เห็นไม่เที่ยงเป็นเที่ยง เห็นอนัตตาความไม่เป็นไปตามอำนาจความปรารถนาต้องการว่าเป็นอัตตา คือเป็นไปได้ตามอำนาจความปรารถนาต้องการ โมหะ คือ ความรู้ความเห็นความเข้าใจ เช่นนี้ มีอยู่ในบุุคคลทุกคนไม่มียกเว้น แตกต่างกันเพียงว่า โมหะในผู้ใดมีน้อย ความเห็นความเข้าใจไม่ถูกตามความเป็นจริงก็น้อย โมหะในผู้ใดมีมาก ความเห็นความเข้าใจไม่ถูกตามความจริงก็มาก ผลไม่ดีที่เกิดขึ้นจากอำนาจของโหมะก็มากน้อยต่างกันตามเหตุ

ยกตัวอย่างเช่น เมื่อต้องประสบกับความพลัดพรากจากบุคคลเป็นที่รัก ที่ชอบใจ หรือสิ่งอันเป็นที่รักที่ชอบใจ ผู้มีโหมะมาก ไม่รู้ตามความจริงว่าทุกอย่างเป็นอนัตตา คือไม่เป็นไปตามอำนาจความปรารถนาต้องการของผู้หนึ่งผู้ใดทั้งสิ้น เมื่อประสบกับความพลัดพรากเช่นนั้น ย่อมเกิดความทุกข์ เมื่อผู้ที่พลัดพรากหรือสิ่งที่พลัดพรากเป็นที่รักที่ชอบใจมาก ความทุกข์ย่อมมาก จึงเป็นไปได้ที่จะทำให้เกิดความรู้สึกเหมือนตนเองเป็นผู้ตายแล้วทั้งเป็น เห็นชีวิตหมดความหมาย ชังกะตายอยู่ คิดว่าตัวอย่างนี้จะเป็นที่เข้าใจ ชัดกันทั่วไป เพราะน่าจะแทบทุกคนเคยประสบมาแล้วด้วยตนเอง คือแม้จะไม่เคยได้รับทุกข์นั้นด้วยตนเอง แต่ก็น่าจะเคยพบผู้ได้รับทุกข์นั้น เคยได้รู้สึกว่ เขาเป็นผู้มีทุกข์ราวกับตายแล้วทั้งเป็นที่เดียว

ตัวอย่างดังกล่าวชี้ให้เห็นให้พิจารณาให้พิจารณาให้ถูกตรงตามความเป็นจริง อย่าให้เห็นผิดไปว่า ความทุกข์ที่บางทีก็รุนแรง จนเหมือนฆ่าให้ตายทั้งเป็นนั้น เกิดจากความพลัดพราก ความทุกข์พลัดพราก ไม่ใช่เหตุแห่งความทุกข์ ความรู้ไม่ถูกไม่ตรงตามจริงต่าง

หาก ที่เป็นเหตุให้เกิดความทุกข์ดังกล่าว ท่านผู้รู้ถูกรู้ตรงตามความจริง แม้ท่านจะต้องประสบกับความพลัดพรากเช่นเดียวกัน แต่ท่านก็จะไม่เป็นทุกข์ จะไม่ถูกฆ่าให้เหมือนตายทั้งเป็น ท่านซึ่งไม่มีกิเลสกองโมหะ เมื่อประสบความพลัดพรากก็ไม่เป็นทุกข์ เช่นเดียวกับเมื่อประสบกับอะไรอื่น ๆ อีกมากมายหลายอย่าง

ที่ผู้มีโมหะต้องเป็นทุกข์ ท่านผู้ไม่มีโมหะก็จักไม่เป็นทุกข์ ผู้ไม่มีโมหะความรู้ไม่ถูกไม่จริงนั้นอาจกล่าวได้ว่า เป็นผู้เห็นโทษของกิเลส จึงทำลายกิเลสเสียทั้งสิ้น ไม่ปล่อยตัวปล่อยใจให้เป็นทาสของกิเลส โลภะก็ตาม โทสะก็ตาม

เมื่อไม่มีโมหะเสียอย่างเดียว ก็ย่อมไม่มีทั้งโลภะ ทั้งโทสะที่เดียว ทำลายโลภะได้ โทสะอาจจะยังมีอยู่ โมหะอาจยังมีอยู่ แต่ถ้าทำลายโมหะได้เพียงไร จะสามารถทำลายโลภะและโทสะได้พร้อมกัน มากน้อยเพียงเท่าที่จะสามารถทำลายโมหะได้ ดังนั้น จึงควรเพ่งพินิจดูโมหะในใจตนให้อย่างยิ่ง อาจสรุปลงได้ว่า ถ้าทำใจตนให้มีสัมมาทิฐิมากเพียงไร โมหะก็จะน้อยลงเพียงนั้นแล

พระสรเสียงบรรยาย
บน Youtube

๔

กิเลสคุมได้ด้วยปัญญา

ทุกคนที่ยังไม่บรรลุมรรคผลเป็นพระอรหันต์ ยังเป็นผู้มีกิเลส คือ โภภะ โกรธ หลง แตกต่างกันแต่เพียงว่า บางคนมีมาก บางคนมีน้อย และยังแตกต่างกันที่กองกิเลสอีกด้วย คือบางคนกิเลสกองนั้นมาก กิเลสกองนี้น้อย บางคนกิเลสกองนั้นน้อย กิเลสกองนี้มาก เช่น บางคนโลภมากโกรธมาก บางคนโลภน้อยโกรธน้อยตั้งนี้เป็นต้น แต่ไม่ว่าจะมีกิเลสกองไหนมาก กิเลสกองไหนน้อย ผู้มีปัญญาย่อมสามารถควบคุมกิเลสไว้ได้พอสมควร ไม่ให้มีอำนาจเหนือจิตเจตนา ไม่ให้ชักจูงตนได้รุนแรงจนเกินไป

ชื่อว่าผู้มีปัญญาสามารถควบคุมกิเลสได้ ก็เพราะผู้มีปัญญาเป็นผู้ฉลาดในเหตุผล ย่อมสามารถใช้เหตุผลเป็นกำลังเหนี่ยวรั้งบังคับกิเลสไม่ให้รุนแรงเหนือจิตเจตนาได้ เพราะผู้มีปัญญาย่อมรู้ว่า กิเลสย่อมชักนำเหนี่ยวรั้งไปสู่ความชั่ว กิเลสที่จะชักจูงไปสู่ความดีนั้น มีน้อย มีได้ยาก ต้องบรรเทากิเลสที่ชักจูงไปสู่ความชั่วได้แล้ว เป็นอันมากนั่นแหละ กิเลสที่จะชักจูงไปสู่ความดีจึงจะเกิดได้

อันกิเลสที่ชักจูงไปสู่ความดี หรือความมอญากทำอย่างนั้น

อย่างนี้ที่เป็นความดีนั้น ธรรมดาทั่วไปยังไม่ควรถือว่าเป็นกิเลส ต่อเมื่อจะก้าวถึงมรรค ผล นิพพาน อันเป็นธรรมะสูงสุดในพระพุทธศาสนานั้นแหละ จึงควรระวังเกี่ยวกับกิเลสอันประณีตนี้ ธรรมดาทั่วไปควรถือความปรารถนาต้องการที่จะทำคุณงามความดียึดมั่นในการทำบุญทำกุศลว่าเป็นความดี ไม่ควรถือว่าเป็นกิเลส ผู้มีปัญญาย่อมไม่ระวังเกี่ยวกับกิเลสที่จะเป็นบันไดพังก้าวขึ้นไปสู่ความดีที่ยิ่งขึ้นไปเป็นลำดับ

ผู้ใดเป็นผู้มีปัญญาหรือไม่ จึงน่าจะรู้ได้จากอำนาจของกิเลสว่ามีเหนือผู้นั้นเพียงใด ถ้าผู้ใดปล่อยให้กิเลสแสดงอำนาจเต็มที่ ผู้นั้นก็ต้องเป็นผู้ไม่มีปัญญา เพราะไม่รู้จักแม้แต่ความน่ากลัวอย่างที่สุดของกิเลส ย่อมงอมืองอเท้าพ่ายแพ้แก่กิเลส กิเลสก็ฉุดกระชากลากถูไปตามสบาย กิเลสกองโลภะ หรือราคะ ก็ฉุดรั้งไปให้แสวงหาอะไรต่อมิอะไรมาปรนเปรอ ยอมให้ตัวตนของตนถลาเล่นไปทำนั่นทำนี่ต่าง ๆ นานา ไม่รู้เหน็ดเหนื่อยเพื่อปรนเปรอกิเลส ไปปล้น ไปจีเขาก็ได้ ไปฉุดลูกฉุดภรรยาเขาก็ได้ ไปทำมิดีมิร้ายต่าง ๆ โดยไม่สงสารตัวเองว่าต้องเป็นคนสกปรก ต่ำช้า เป็นที่รังเกียจดูแคลน ทำตนเป็นทาส มีกิเลสเป็นนาย ยิ่งทำตนเป็นทาสที่ซื่อสัตย์ต่อเจ้านายเพียงไร ก็ยังสามารถหาความชั่วร้ายได้มากเพียงนั้น กล่าวได้ว่าเป็นผู้มีติดบอดอ่อนปัญญาเพียงนั้น

กิเลสกองโทสะ ก็ช่วยสังการให้เราร้อนโกรธเกรี้ยวอยู่ไม่ว่างเว้น ทำตัวใหญ่โตถูกกระทบกระทั่งง่ายอยู่ตลอดเวลา นิดก็โกรธ หน่อยก็โกรธ ใครจะพูดจะทำอะไรไม่พ้นตัวตนของตนไปได้เลย

ต้องออกรับ ต้องเดือดร้อน ต้องเกรี้ยวกราด ถ้าตนเป็นผู้น้อย ก็เก็บความรู้สึกพ่วงพลาญเร่าร้อนไว้เต็มหัวอก ถ้าตนเป็นผู้ใหญ่ ก็กราดเกรี้ยวเร่าร้อนเอากับผู้น้อย ก่อให้เกิดความไม่เป็นสุขทั้งแก่ ตนเองและผู้อื่น ถึงจะรู้สึกเดือดร้อนเหมือนถูกไฟเผา แต่เมื่อขาด ปัญญา ก็หาเข้าใจไม่ว่าตนกำลังยอมตัวเป็นทาสของกิเลสกองโทสะ ปล່อยให้ตัวตนของตนที่ควรมีสักดิ์ศรีภาคภูมิเป็นเจ้าเป็นนายของ กิเลส ต้องเดินไปกับแรงกระชากจูดอย่างไม่ปราณีปราศรัยของกิเลส

ที่นำพิศวงก็คือเวลาเห็นผู้อื่นเป็นทาสของกิเลส ตนเองรังเกียจ เยาะหยัน แต่หาได้ย้อนดูให้เห็นตัวเองไม่ จึงกล่าวได้ว่า เป็นผู้ขาด ปัญญาอย่างมาก จะว่าขาดศักดิ์ศรี ขาดความเคารพตนเอง ก็น่าจะไม่ผิด เพราะยอมเป็นทาสของสิ่งชั่วร้ายได้โดยดี

ขอให้ท่านผู้มาบริหารจัดการจิตทั้งหลายพิจารณาดูตนเองให้ มาก ๆ ว่ารักศักดิ์ศรีเพียงไหน คือยอมเป็นทาสกิเลสเพียงไหน นั้นเอง ยอมกิเลสมากก็รักศักดิ์ศรีตนเองน้อยนักแล

๕

ทุกข์เกิดจากความคิด

เมื่ออาทิตย์ก่อนได้พูดถึงเรื่องผู้รักศักดิ์ศรีของตน ว่าย่อมต้องไม่ยอมตนอยู่ใต้อำนาจของความโลภ ความโกรธ คือเมื่อเกิดความปรารถนาต้องการสิ่งใดที่ไม่ใช่สิทธิของตน ก็พยายามห้ามความปรารถนานั้น อันเกิดด้วยอำนาจของกิเลสกองโลภะ หรือราคะ ไม่ปล่อยให้ความปรารถนานั้น ฉุดรั้งลากไปให้แสวงหาสิ่งที่ไม่ควรเป็นสิทธิของตน ใช้ปัญญาใช้สติประกอบกัน เพื่อเอาชนะความปรารถนาไม่ชอบนั้น รักษาศักดิ์ศรีของตนไว้ได้ ไม่เป็นทาสของกิเลส แต่เป็นนายเหนือกิเลส

หรือเมื่อเกิดความโกรธขึ้น ก็พยายามห้ามความโกรธ อันเกิดด้วยอำนาจของกิเลสกองโทสะ ไม่ปล่อยให้ความโกรธสั่งให้ประกอบกระทำการสิ่งที่ไม่ควรกระทำทั้งหลาย เช่น ทำหน้ายักษ์ พูดเสียงกราดเกรี้ยว หยาบคาย หรือออกแรงกายทำร้ายผู้เป็นเหตุให้เกิดความโกรธ แต่ใช้ปัญญา ใช้สติ ประกอบกัน เอาชนะอารมณ์อันไม่ชอบนั้น รักษาศักดิ์ศรีของตนไว้ได้ ไม่เป็นทาสของกิเลส แต่เป็นนายเหนือกิเลส

กิเลสสำคัญอีกกองหนึ่ง คือ โมหะ ความหลง ความหลงนี้เป็นกิเลสกองที่แยกยากอย่างยิ่ง เพราะการจะมองให้เห็นหน้าตาของกิเลสกองนี้นั้น ยากอย่างยิ่ง อาจกล่าวได้ทีเดียวว่า ถ้ารู้จักหน้าตาของโมหะ ทำลายโมหะได้เพียงไร ก็จะสามารถทำลายโลภะหรือราคะและโทสะได้เพียงนั้น

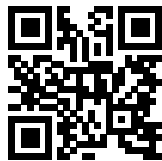
โมหะหรือความหลงก็คือความไม่รู้ ไม่เห็น ไม่เข้าใจให้ถูกต้องตามความจริง แต่รู้เห็น เข้าใจ ไม่ถูกต้องตามความจริง สิ่งที่ไม่ดีเข้าใจว่าดี สิ่งที่ไม่ถูกเข้าใจว่าถูก สิ่งที่ไม่ควรเข้าใจว่าควร สิ่งที่เป็นทุกข์เข้าใจว่าเป็นสุข เหล่านี้เป็นเหตุให้เกิดความโลภ ความโกรธ ทั้งสิ้น ถ้าแก้สิ่งเหล่านี้ให้กลับเป็นความถูกต้องได้ คือให้เป็นความเห็นถูกต้องได้ ก็เท่ากับเป็นการทำลายเหตุให้เกิดความโลภ ความโกรธ ไปพร้อมกันนั่นเอง

คือยกตัวอย่างนี้ขึ้นประกอบความเข้าใจให้ชัดเจน เพื่อว่าจะได้พยายามใช้สติใช้ปัญญาคือเหตุผล ให้รู้จักหน้าตาของโมหะ และทำลายเสียด้วยแลเห็นโทษอย่างยิ่ง อันโทษของโมหะนั้นมหาศาลไม่เพียงที่เกิดจากความโลภ หรือความโกรธเท่านั้น แต่ที่เกิดจากโมหะคือความไม่รู้ ไม่ถูกต้อง หรือความหลงนั้นก็ยิ่งใหญ่ไพศาลนัก ผู้รู้ความไม่ควรว่าเป็นความควร หรือผู้รู้ความไม่ชอบว่าเป็นความชอบนั้น แม้พิจารณาแล้วทุกคนย่อมเห็นได้ด้วยตนเองว่าเป็นโทษยิ่งนักแก่เจ้าตัวผู้มีความรู้ผิดหรือมีโมหะนั้นเอง จะกล่าวก็ไม่ผิดว่าผู้มีโมหะคือผู้มีปัญญาน้อย มีปัญญาไม่ชอบ จะคิดพูดทำอะไร ย่อมเป็นความผิดได้ง่าย ก่อทุกข์โทษภัยให้แก่ตนเอง และผู้เกี่ยวข้องทั้ง

หลายได้ง่าย

ผู้มาบริหารจัดการทั้งหลายจึงดูจิตตนเองให้เห็นชัดเจนว่า มีความปรารถนาจะก่อทุกข์โทษภัยให้แก่ตนเองหรือไม่ ถ้าไม่มีความปรารถนานั้น ก็พึงรู้ว่าจำเป็นต้องอบรมปัญญา เพื่อให้ปัญญาเป็นแสงสว่างขับไล่ความมืดมิดของโมหะให้บรรเทาเบาบางถึงหมดสิ้นได้ ปัญญาจะช่วยให้เห็นถูกเห็นผิดตามความเป็นจริง และเมื่อเห็นตรงตามความเป็นจริงแล้ว การปฏิบัติย่อมไม่เป็นเหตุแห่งความทุกข์โทษภัยของตนเองและของผู้ใดทั้งสิ้น ทุกข์โทษภัยย่อมไม่มีแก่ตน

อาจจะมีปัญหาว่า แม้ตนเองไม่ก่อทุกข์โทษภัยแก่ตนเอง ด้วยการกระทำที่ไม่ถูกไม่ชอบทั้งหลาย แต่เมื่อยังมีผู้อื่นอีกเป็นอันมากที่ก่อทุกข์โทษภัยอยู่ แล้วเราจะพ้นจากทุกข์โทษภัยนั้นได้อย่างไร ปัญหานี้แม้พิจารณาเพียงผิวเผินก็น่าจะเป็นปัญหาที่ต้องจำนน คือต้องรับว่าถูกต้อง แต่ถ้าพิจารณาให้ลึกซึ้งอย่างประกอบด้วยปัญญาแท้จริง ย่อมจะได้คำตอบแก้ปัญหานั้นได้โดยสิ้นเชิง เพราะผู้มีความเห็นชอบปราศจากโมหะย่อมเห็นด้วยว่า ไม่มีทุกข์โทษภัยใด จะเกิดมีแก่ตน ถ้าตนสามารถวางความคิดไว้ให้ได้ชอบ เพราะความทุกข์ทั้งปวงนั้นเกิดจากความคิดแล

๖

วิธีคิดต่อข่าวร้าย

ทุกวันนี้ น่าจะได้เห็นข่าวความรุนแรงโหดร้ายเกิดขึ้นเสมอ ล้วนเป็นเหตุการณ์ที่ไม่น่าเชื่อ ที่เหลือเชื่อ ส่วนมากได้พากันสลดสังเวช ตำหนิติฉินผู้ก่อเหตุร้ายทั้งหลายต่าง ๆ กัน และไม่น้อยที่เกิดความรู้สึกเป็นปฏิกิริยาต่อผู้ก่อเหตุร้ายทั้งหลายอย่างรุนแรง ความรู้สึกนั้น จะปรากฏเป็นการพูดถึงแลวิจารณ์อย่างซิงซังรังเกียจสลดสังเวช พุ่งความดูหมิ่นเกลียดชังไปยังผู้ก่อความร้ายแรงเหลือเชื่อเหล่านั้น

ซึ่งในความรู้สึกทั่วไปก็น่าเห็นใจบรรดาผู้วิพากษ์วิจารณ์ทั้งหลาย เพราะเหตุร้ายทั้งหลายที่เกิดขึ้นนั้น แสดงความโหดเหี้ยมอำมหิต หรือดำทรมานแห่งจิตใจของผู้ประกอบกระทำ แต่เมื่อเป็นผู้ต้องการบริหารจัดการ ก็ควรต้องคิดให้เห็นไปคนละแบบกับคนทั้งหลาย เพื่อว่าจะได้สามารถบริหารจัดการให้เกิดผลได้จริง

ผู้บริหารจัดการเมื่อได้พบได้เห็นได้ยินเรื่องราวความโหดร้ายรุนแรงของผู้ใดก็ตาม ควรต้องเข้าใจให้ถูกต้องในทันทีว่า นั่นเป็นพวกของกิเลส ไม่ใช่ใครที่ไหนเป็นผู้ก่อความโหดร้ายรุนแรงเหล่านั้น

แต่กิเลสนั่นเองเป็นผู้ก่อให้เกิด ถ้าเกิดความเกลียดชังรังเกียจผู้ที่ตนเห็นว่า เป็นคนก่อความโหดร้ายอำมหิต ผู้มาบริหารจัดการต้องพยายามตั้งสติทำความรู้ให้ถูกต้องว่า

กิเลสเท่านั้น ควรได้รับความเกลียดชังรังเกียจ เพราะที่แท้จริง กิเลสเป็นผู้ก่อความชั่วร้ายทั้งหลายทั้งหมด ไม่มีผู้ใดหรือสิ่งใดเป็นผู้ก่อความชั่วร้ายทั้งหลาย

กิเลสจริง ๆ กิเลสเท่านั้น ที่เป็นตัวสำคัญ ควรรังเกียจกิเลสควรทำลายกิเลส ถ้าเห็นว่าผลร้ายต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นนั้น แสดงถึงความชั่วร้ายเหลือแสนของผู้ก่อ เพราะผู้ก่อก็คือกิเลส กิเลสก็คือผู้ก่อความชั่วร้ายทั้งหลายทั้งปวง นอกจากกิเลสไม่มีผู้ใดจะสามารถก่อให้เกิดความชั่วทั้งหลายได้ ไม่ว่าจะมีความชั้น้อย หรือชั้นมาก ล้วนมีกิเลสเป็นฝ่ายก่อให้เกิดขึ้นทั้งนั้น

การบริหารจิตโดยตรงที่สุด ก็คือเมื่อได้พบได้เห็นได้ยินเรื่องที่ชั่วร้ายทั้งหลาย ก็อย่าไปคิดวิพากษ์วิจารณ์ ตำนานิตีเดียคนนั้นคนนี่ แต่ให้พุ่งตรงไปให้เห็นหน้าตาของกิเลสทันที ว่าน่าเกลียดน่ากลัวร้ายกาจเพียงไหน เกิดเรื่องร้ายเพียงใด ก็เห็นหน้าตาของกิเลสว่าร้ายเพียงนั้น หน้าตาของกิเลสไม่มีมิ่งดงามน่ารักเลยแม้แต่น้อย เพราะดังกล่าวกแล้วกิเลสเป็นผู้ก่อความชั่วร้ายเลวร้ายทุกประการ

แม้ผู้ที่ถูกเห็นว่าเป็นคนชั่วคนร้ายก็มีได้เป็นไปเอง แต่เป็นไปโดยมีกิเลสทำให้เป็นโทษเป็นไปทั้งสิ้น ไม่มีผู้ใดคนใดสักคนเดียว

ที่จะกระทำความชั่วร้ายได้ โดยไม่มีกิเลสสั่งหรือบังคับขึ้นใจให้ทำ ถ้าจะเห็นความร้ายความน่ารังเกียจก็ต้องเห็นให้ถูกต้องว่า มีอยู่ในกิเลส ไม่มีอยู่ในผู้ใดผู้หนึ่ง ไม่มีผู้ใดผู้หนึ่งควรได้รับความรังเกียจเกลียดชัง ไม่มีผู้ใดผู้หนึ่งควรถูกทำลายให้ย่อยยับไปเพราะความชั่วร้ายของเขา มีสิ่งเดียวที่ควรทำลายเพราะมีความชั่วร้ายอย่างเหลือแสน สิ่งนั้นคือกิเลส

เมื่อเห็นความน่ารังเกียจเกลียดชังที่ผู้ใด ให้เปลี่ยนผู้นั้นเป็นกิเลสทันที พยายามทำสติให้ทำให้ได้ แล้วแต่ละวันจะมีเวลาเห็นวากิเลสนั้นมีโทษร้ายแรงนัก เขาม่ากันเป็นผักเป็นปลา ก็ทำสติรับรู้ให้ถูกความเป็นจริงว่านั่นเกิดจากกิเลสแท้ ๆ เขาลักเขาขโมยโกงกันกินนั้น ก็ทำสติรับรู้ให้รู้ความจริงว่าสิ่งนั้นเกิดจากกิเลสแท้ ๆ คิดถึงกิเลสไว้ให้มาก ๆ แล้วจะเกิดความสะดุ้งสะเทือน เกรงกลัวอำนาจร้ายของกิเลส ทำอะไรได้เพื่อกำจัดกิเลสก็จะเต็มใจทำ

นี้จะค่อยเป็นค่อยไป เชื่อหรือไม่เชื่อก็ตาม เมื่อมาบริหารจัดการก็คงคิดดั่งกล่าวมานี้ แต่ก็ต้องคิดด้วยว่า กิเลสนั้นไม่มีอยู่แต่ในผู้อื่นทั้งหลายเท่านั้น แต่มีอยู่ในตัวเราของทุกคนด้วย

ดังนั้น เมื่อคิด พุด ทำ สิ่งใดก็ตาม ที่ไม่ดีไม่ชอบก็ให้มีสติชี้หน้ากิเลสว่า กิเลสทำฤทธิ์ชั่วร้ายอีกแล้ว ทั้งโลก โกรธ หลง เป็นกิเลส อากาธของโลภ โกรธ หลงเกิดจากกิเลส ทำสติชี้หน้าในตัวกิเลสเช่นนี้ให้ตลอดวัน ก็ได้รู้ได้เห็น หรือได้คิด พุด ทำ ความไม่ดีไม่ชอบด้วยตัวเอง แล้วจะเป็นผู้ชนะ กิเลสจะแพ้ ความสะอาดของจิตใจตน จะเกิดได้ที่ละเล็กที่ละน้อยอย่างแน่นอน

เปรียบเหมือนถึงสุนัข ถ้ารับรู้ว่าเป็นสุนัข ใจก็ไม่สะดุ้ง
สะเทือน แต่ถ้าเห็นสุนัข แล้วมีใครร้องบอกว่า สุนัขบ้า ก็จะไม่
ยอมเผชิญหน้ากับสุนัขอย่างสบายอารมณ์แน่ ๆ จะต้องรีบหนี
หรือไม่ก็หาทางไล่ตะเพิดสุนัขให้หนี คนเก่งมากก็จะถึงกับตีสุนัข
คนรู้จักก็เลสก็จะทำเช่นเดียวกันกับคนรู้จักว่า สุนัขบ้านั้นแล

พระสุรเสียงบรรยาย
บน Youtube

๗ วิธีคิดที่ถูกต้อง

อาทิตย์ก่อนได้แนะนำว่า การบริหารจัดการโดยตรงประการหนึ่งที่จะสามารถทำให้ลดกิเลส โลก โกรธ หลง จนถึงทำให้หมดไปได้ คือ อย่าเพิ่งเล็งบุคคลเป็นสำคัญ ไม่ว่าจะเห็นความเป็นคน โลก คนโกรธ คนหลงในทีใด ก็อย่าเพิ่งเล็งว่า ผู้นั้นเป็นคน โลก โกรธ คนหลงที่น่ารังเกียจที่มีทุกขโทษภัยเต็มตัว แต่ให้เพิ่งเล็งตรงไปที่กิเลส ให้อ่านว่าความน่ารังเกียจน่ากลัวที่ปรากฏ เหมือนเป็นความน่ารังเกียจน่ากลัวของบุคคลนั้น แท้ที่จริงเป็นความน่ารังเกียจน่ากลัวของกิเลส ทุกขโทษภัยที่ว่เกิดจากคนนั้นคนนี้นั้น แท้ที่จริงเป็นโทษภัยจากกิเลส อาจจะมีผู้ไม่อยากเห็นด้วย

แต่สำหรับผู้ตั้งใจจริงที่จะบริหารจัดการ ควรต้องพยายามเห็นด้วยและพยายามคิดให้ถูกต้องเช่นนี้ การคิดให้ได้เช่นนี้ คือ คิดว่าไม่มีคนใดจะก่อทุกขโทษภัยให้ใครได้เลย ถ้าไม่มีกิเลสบังคับบัญชา ดังนั้นจึงไม่ควรมุ่งร้ายไปที่คนหนึ่งคนใด แม้คนนั้นจะทำสิ่งที่เป็นโทษทุกขภัยให้เกิดขึ้น ควรมุ่งไปที่กิเลส มุ่งทำร้ายกิเลสให้เต็มกำลังความสามารถนี้แหละเป็นการถูกต้อง เป็นการมุ่งร้ายทำลายที่

ไม่เป็นโทษทั้งแก่ตนเองและแก่ใครอื่นทั้งนั้น ตรงกันข้ามกลับเป็นการ
มุ่งร้ายทำลายประการเดียวที่ทำให้คุณอย่างยิ่ง ทั้งแก่ตนเองและแก่คน
อื่นทั้งหลายทั้งปวง

การมุ่งร้ายต่อบุคคลที่ตกอยู่ใต้อำนาจของกิเลสนั้นเป็นโทษ
แน่นอน อาจจะไม่เป็นโทษแก่ผู้ถูกมุ่งร้ายในบางกรณี แต่จะเป็น
โทษแก่เจ้าตัวผู้มุ่งร้ายเองในทุกกรณี เพราะความมุ่งร้ายเป็นความ
ไม่ดีอย่างยิ่ง และแม้ไม่ถึงเป็นความมุ่งร้าย เป็นเพียงความไม่ชอบ
ความรังเกียจ ก็เป็นโทษเช่นเดียวกัน จะแตกต่างกันก็แต่เพียงความ
มากน้อยหนักเบาเท่านั้น กล่าวได้ว่า กิเลสที่มีกำลังมีอำนาจเหนือ
คนอื่น ทำคนอื่นให้แสดงความโลภ ความโกรธ ความหลง ปรากฏ
แก่เรานั้น จะกลายมาเป็นกิเลสที่มีกำลังอำนาจเหนือตัวเราเองได้

ถ้าเราไม่รู้จักรจัดการกับจิตใจเราเองให้ถูกต้อง ถ้าเราไม่รู้จักร
จัดการกับความทุกข์ของเราให้ดี การจัดการกับจิตใจของเราด้วยความ
คิดของเราอย่างไม่ถูก ก็เช่นการเพ่งโทษของบุคคลที่ตกอยู่ใต้อำนาจ
ของกิเลส เห็นว่าเขาเป็นคนโลภ คนโกรธ คนหลง ที่น่าเกลียดน่า
กลัว น่าทำลายตั้งนี้เป็นต้น กับการจัดการกับจิตใจของเราเองกับ
ความคิดของเราเองอย่างถูกต้อง ก็เช่นการไม่เพ่งโทษของบุคคลที่
ตกอยู่ใต้อำนาจของกิเลสด้วยว่า เขาเป็นคนโลภ คนโกรธ คนหลง
ที่น่าเกลียดน่ากลัว น่าทำลาย ตั้งนี้เป็นต้น แต่เห็นว่า ความโลภ
ความโกรธความหลง คือสิ่งที่มีโทษน่าเกลียดน่ากลัวน่าทำลาย และ
ก็คงพยายามทำลายกิเลสที่น่าเกลียดน่ากลัวน่าทำลายนั้น เต็มสติ
ปัญญาความสามารถ

เช่นนี้ กิเลสของผู้อื่นจึงจักไม่เป็นโทษแก่เรา ไม่กลายมาเป็นกิเลสของเรา ที่มีกำลังอำนาจเหนือตัวเรา การไม่ทำสติใช้ปัญญาให้เห็นความจริงว่า กิเลสเท่านั้นที่ทำให้ปรากฏเป็นความโลภ ความโกรธ ความหลง ความเห็นผิดเข้าใจผิดจะก่อให้เกิดกิเลสในใจตนเองแน่นอน คงไม่มีผู้ใดปฏิเสธว่า เมื่อรู้สึกว่าคุณนั้นไม่ดี คนนี้ไม่ดี เพราะแสดงความโลภ ความโกรธ ความหลงอย่างน่าเกลียดน่ากลัวนั้น จิตใจของเราเองก็รุนแรงตามความรู้สึกไปด้วย เป็นความโกรธ ความเกลียด ความคิดร้ายต่าง ๆ เท่ากับเป็นการเพิ่มกิเลสในใจตนเท่ากับยอมให้กิเลสของผู้อื่นมากลายเป็นกิเลสของเรา เพิ่มพูนกิเลสให้แก่เรา

แตกต่างกับการเห็นเพียงโทษของกิเลส โดยไม่ให้มีบุคคลเกี่ยวข้องซึ่งให้คุณสถานเดียว กำจัดกิเลสอย่างเดียว ไม่ยอมให้กิเลสกำจัดจิตใจเรา ทำลายกิเลสฝ่ายเดียว ไม่ยอมให้กิเลสเป็นฝ่ายทำลายเรา ดังนั้น จึงควรพยายามใช้สติใช้ปัญญาดูให้รู้ความจริงให้ถูกต้อง เมื่อเห็นอาการปรากฏของกิเลสในที่นั้นที่นี้ รวมทั้งในตัวเราเองด้วยแล

๘

วิธีป้องกันกิเลส

ระยะนี้การบริหารทางจิตสำหรับผู้ใหญ่ กำลังพูดถึงการดูหน้าตาของกิเลส ไม่มองดูหน้าตาของคนผู้มีกิเลส นั่นก็คือ ตัดคนให้พ้นจากกิเลส แยกกิเลสกับคนออกจากกัน และไม่มองดูคน มองดูแต่กิเลส เมื่อเห็นความโลภปรากฏจากผู้ใด ก็ตัดคนผู้นั้นเสียจากใจ ดูให้เห็นแต่กิเลสคือความโลภ ไม่ให้เห็นคนเป็นอันขาด เมื่อเห็นความโกรธปรากฏจากผู้ใด ก็ตัดคนผู้นั้นเสียจากใจ ดูให้เห็นแต่กิเลสคือความโกรธ ไม่เห็นคนเป็นอันขาด เมื่อเห็นความหลงปรากฏจากผู้ใด ก็ให้ตัดคนผู้นั้นเสียจากใจ ดูให้เห็นแต่กิเลสคือความหลง ไม่ให้เห็นคนเป็นอันขาด นั่นก็คือให้เพ่งโทษของกิเลสเท่านั้น ไม่ให้เพ่งโทษบุคคล ไม่ว่าคนใดทั้งนั้น

และก็ดังกล่าวแล้ว การไม่เพ่งโทษบุคคล เพ่งโทษแต่กิเลส ยกการแยกกิเลสกับบุคคลออกจากกันให้เด็ดขาด เป็นการป้องกันไม่ให้กิเลสของผู้อื่น กลายเป็นกิเลสของตนเอง เป็นการป้องกันไม่ให้กิเลสในใจตนเพิ่มพูนยิ่งขึ้นทุกที ซึ่งเป็นความจริงที่จะกล่าวว่า ทุกวันเวลา ต่างพากันรับเอากิเลสของผู้อื่นไปเป็นกิเลสของตนเป็นอัน

มาก และต้องเป็นด้วยเหตุนี้ประการหนึ่ง กิเลสของแต่ละคนจึงแทนที่จะลดน้อยลงก็กลับเพิ่มขึ้น อาการของกิเลสที่น่ารังเกียจน่ากลัว จึงมากมายเต็มไปทุกหนทุกแห่ง สะสมเพิ่มพูนมากมาย ก่อให้เกิดผลร้ายจนยากจะเข้าใจว่า เกิดขึ้นได้อย่างไรในทุกวันนี้ ใคร ๆ ก็ชอบพูดกันว่า เมื่อก่อนไม่เป็นเช่นนี้ เมื่อก่อนสงบสบาย สมัยนี้มีแต่ความเดือดร้อน วุ่นวาย ภัยอันตรายมีอยู่ทุกหนทุกแห่งมากมายและรุนแรงจนเหลือเชื่อว่า มนุษย์จะทำได้ถึงเพียงนี้

ผู้มาบริหารจิตควรตั้งสติและเปลี่ยนความคิดที่ว่า ความชั่วร้ายทั้งหลายเกิดจากการกระทำของมนุษย์ มนุษย์ไม่ได้คิดให้ถูกว่า ความชั่วร้ายทั้งหลายเกิดจากกิเลส กิเลสที่เป็นความสกปรกเกินกว่าความเข้าใจของเราท่านทั้งหลาย ดังนั้นผลที่เกิดจากกิเลสของกิเลส จึงชั่วร้ายรุนแรงจนทำให้เหลือเชื่อว่าเป็นไปได้อย่างไร การทำสติคิดให้ได้ดังกล่าวแล้ว แยกกิเลสกับบุคคลออกจากกันได้แล้ว

ต่อจากนี้ก็เป็นเรื่องของปฏิบัติให้เหมาะสม ให้ถูกให้ควร ที่กล่าวว่าให้ฟังโทษของกิเลส ไม่ให้ฟังโทษของบุคคล กล่าวอีกอย่างก็คือ ไม่ให้มีจิตเกลียดชังรังเกียจบุคคลที่ตกอยู่ใต้อำนาจของกิเลส แต่ก็มิได้หมายความว่า ให้ปฏิบัติต่อบุคคลผู้ที่ตกอยู่ใต้อำนาจของกิเลสจนประกอบกระทำความชั่วร้ายรุนแรงต่าง ๆ เช่นเดียวกับปฏิบัติต่อบุคคลผู้มีกิเลสเบาบาง

ได้เคยกล่าวอยู่เสมอว่า ผู้ปฏิบัติธรรมนั้น ต้องฉลาดรู้ว่า เรื่องของใจกับเรื่องของการปฏิบัติภายนอกต้องเป็นคนละเรื่อง รังเกียจกิเลสไม่รังเกียจตัวบุคคลนั้นถูกต้อง เพราะความรังเกียจนั้นเป็นเรื่อง

ของใจ แต่เรื่องของการปฏิบัติภายนอกต้องเป็นอีกแบบหนึ่ง ใจไม่
รังเกียจแต่การกระทำต้องเหมาะสม เพราะถึงอย่างไร กิเลสในตัว
คนก็มีอำนาจก่อให้เกิดทุกข์ภัยโทษได้อย่างแน่นอน กิเลสใช้คนเป็น
เครื่องมือ ใช้คนเป็นเครื่องต่อ อย่างที่กล่าวว่า คนเป็นเครื่องมือของ
กรรม หรือคนเป็นเครื่องมือของกิเลสก็ได้เช่นเดียวกัน

ในฐานะที่คนใดตกเป็นเครื่องมือของกิเลสที่ชั่วร้ายรุนแรง
นัก แม้จะมีสติทำใจได้ถูกต้อง ว่าคนนั้นไม่ใช่คนที่ชั่วร้าย แต่ผู้มี
ปัญญามีสติก็ควรต้องใช้สติใช้ปัญญาปฏิบัติต่อคนผู้นั้นให้ถูกต้อง
หลีกเลี่ยงทางกาย ไม่เกี่ยวข้องกับทางกาย เหมือนเป็นการรังเกียจแต่
จิตใจต้องรู้ถูกว่า สิ่งที่ตนรังเกียจเกลียดกลัวไม่ใช่คนผู้นั้น แต่เป็น
กิเลสที่ใช้คนผู้นั้นเป็นเครื่องมือ ด้วยสติด้วยปัญญาเช่นนี้ ขณะที่
การแสดงทางกายเหมือนรังเกียจ ภายในใจจะเป็นไปอย่างตรงกัน
ข้าม ความเอ็นดู สงสาร เห็นใจ ปรารถนาดีในคนผู้นั้น จะมีได้เต็ม
เปี่ยม เช่นนี้จะเป็นคุณแก่เจ้าตัวเองอย่างยิ่ง

ใจที่มากด้วยเมตตากรุณาพร้อมด้วยสติปัญญา ย่อมเป็นใจ
ที่มีค่า ย่อมเป็นใจที่ให้คุณต่อเจ้าตัวเป็นอย่างยิ่ง เกินกว่าจะมีผู้
ใดเหยียบย่ำหรือช่วยแต่งเติมให้ได้

๙

ทำอย่างไรกับธรรมะ

เมื่อพระพุทธเจ้าทรงตรัสรู้แล้วได้ทรงแสดงธรรมที่ทรงตรัสรู้สั่งสอน การทรงแสดงธรรมของพระพุทธองค์ เป็นไปเพื่อประโยชน์แก่คนหมู่มาก คือเพื่อประโยชน์แก่สตรีและบุรุษผู้ทำตามที่ทรงสั่งสอน นั่นก็คือ ผู้จะได้รับประโยชน์จากการเกิดขึ้นของพระพุทธเจ้า จะต้องเป็นผู้ทำตามที่ทรงสั่งสอน แม้ไม่ทำตามที่ทรงสั่งสอน ก็ย่อมไม่อาจได้รับประโยชน์จากการเกิดขึ้นของพระพุทธเจ้า

มีพุทธภาษิตกล่าวไว้เกี่ยวกับการเลือกปฏิบัติธรรมว่า *ควรเลือกเฟ้นธรรมโดยแยบคาย จะเห็นอรรถ คือ เนื้อความแจ่มแจ้ง ได้ด้วยปัญญา ความหลุดพ้นแห่งใจย่อมมีเหมือนกับความดับแห่งอัคคีร้อนแรงอันลุกโพลงฉะนั้น* พระพุทธองค์ทรงแสดงธรรมเพื่อให้ผู้ฟังนำไปแก้กิเลสในใจตนให้บรรเทาเบาบางจนถึงหมดสิ้น เป็นหน้าที่ของผู้ฟังจะต้องพิจารณาว่าธรรมะข้อใดบทใดที่จะแก้กิเลสของตนได้ เพราะทุกคนที่เป็นบุญชนก็ตาม ที่เป็นอริยบุคคลแต่ยังไม่เป็นพระอรหันต์ก็ตาม ต่างยังมีกิเลส เพียงแต่มากบ้างน้อยบ้างเท่านั้น

ดังนั้นก็ธรรมของพระพุทธเจ้าที่มุ่งแก้กิเลสจึงต้องกระทบ กิเลสของทุกคน ไม่มียกเว้น ไม่ว่าคนสูงคนต่ำ คนมีคนจน คนดี คนไม่ดี จะต้องถูกระเบียบกระทบทุกคนอย่างแน่นอน เพียงแต่ว่า ผู้ใดจะรู้ตัว ผู้ใดจะไม่รู้เท่านั้น และที่สำคัญก็คือผู้ที่รู้ตัวจะรับอย่างไร บางคนก็รับอย่างผู้ยินดีที่จะได้แก้ไขจิตใจตนให้ดีขึ้น บางคนก็รับ อย่างผู้ยินร้ายว่าธรรมะที่กระทบใจตนนั้นเป็นเจตนาร้ายของผู้แสดงหรือผู้พูด ที่คนประเภทแรกที่รับอย่างยินดีก็จะได้มีโอกาส แก้ไขจิตใจตน นับว่าเป็นผู้มีโอกาสดี

ตรงกันข้ามกับบุคคลประเภทหลังที่เห็นไปว่า ผู้พูด ผู้แสดง มุ่งร้าย เพราะบุคคลประเภทแรกจะสามารถทำกิเลสให้เบาบางลง ได้ ส่วนบุคคลประเภทหลัง นอกจากไม่ทำกิเลสให้เบาบางลงแล้ว ยังจะเพิ่มให้มากขึ้น ด้วยความโกรธว่า ผู้พูดธรรม หรือผู้แสดงธรรม มุ่งร้ายต่อตน

เมื่อมุ่งมาบริหารจัดการคือมุ่งปฏิบัติธรรมเพื่อความพ้นจากกิเลส ต้องพิจารณาใจตนในขณะอ่านหรือฟังธรรมเรียกว่าเป็นการเลือก เพ็นธรรม ธรรมใดกระทบใจ ว่าตรงกับที่ตนเป็นอยู่ ฟังปฏิบัตินั้นนำมา ธรรมะเข้าสู่ใจตน เพื่อแก้ไขให้เรียบร้อยที่ท่านกล่าวว่า เห็นบัณฑิต ได้ผู้มีปกติชี้ความผิดให้ ดุจผู้บอกขุมทรัพย์ให้ ผู้มีปกติกล่าว การามีปัญญาจึงคบบัณฑิตเช่นนั้น เมื่อคบท่านเช่นนั้น ย่อม ประเสริฐไม่เลวเลย บัณฑิตนั้น ก็คือคนดีผู้มีธรรม หรือผู้รู้ธรรมที่ พระพุทธเจ้าทรงสั่งสอนนั่นเอง

การกล่าวธรรมของบัณฑิตคือการกล่าวตามที่พระพุทธเจ้า

ทรงสอนไว้ และบัณฑิตนั้น มีพุทธภาษิตกล่าวไว้ด้วยว่า บุรุษจะเป็น
บัณฑิตในที่ทั้งปวงก็หาไม่ แม้สตรีมีปัญญาเฉียบแหลมในที่นั้น ๆ ก็
เป็นบัณฑิตได้เหมือนกัน การบริหารจัดการเป็นวิธีหนึ่งที่จะดำเนินไปสู่
ความเป็นบัณฑิตคือคนดีมีปัญญาคนดีคือคนมีกิเลสเบาบาง โลก
น้อย โกรธน้อย หลงน้อย กิเลสนั้นก็มากเพียงไรก็ลดได้ ทำให้เหลือ
น้อยได้ ทำให้หมดจดอย่างสิ้นเชิงก็ได้

สำหรับผู้ที่มิมีกิเลสต้องมีปัญญาแม้เพียงพอสมควร ที่จะ
เชื่อว่า กิเลสเป็นโทษอย่างยิ่ง ควรทำลาย สามารถทำลายกิเลส
ได้มากเพียงไร ก็สามารถจะเป็นคนดี เป็นบัณฑิตได้มากเพียงนั้น
แลเห็นพระพุทธเจ้าได้ใกล้ชิดเพียงนั้นแล

๑๐

มั่นใจในความจริง

ผู้สนใจศึกษาปฏิบัติธรรมย่อมจะเคยได้ยินสัจจะประการหนึ่ง
ที่ว่า

ทุกสิ่งเกิดขึ้นแล้วย่อมดับไปเป็นธรรมดา ไม่ว่าจะสุข ไม่ว่าจะ
ทุกข์เมื่อเกิดแล้วต้องดับ อนิจจัง ทุกขัง อนัตตา

ที่แทบทุกคนผู้เป็นพุทธศาสนิกชนพอใจ จะใช้เป็นคำปลง
จิต ปลงใจ จนติดปากนั้น ก็มีความหมายเช่นว่า คือ ไม่เที่ยง เป็น
ทุกข์ เกิดขึ้นแล้วต้องแปรปรวนเปลี่ยนแปลงไป ดับไป ไม่เป็นไป
ตามอำนาจความปรารถนาต้องการของผู้ใดทั้งสิ้น

เมื่อมุ่งมาบริหารจิตก็ควรนำสัจจะนี้มาใช้ให้เป็นประโยชน์
ให้มากที่สุด พินิจพิจารณาให้เห็นว่าไม่มีความสุข ไม่ว่าจะทุกข์ เกิดขึ้นแล้ว
ต้องแปรปรวนเปลี่ยนแปลงและดับไปจริงหรือไม่ และการจะพินิจ
พิจารณาให้เห็นเท็จจริงก็ไม่ยากลำบากจนเกินไปนัก เพราะสุขทุกข์
ไม่ได้เกิดขึ้นที่ไหนซึ่งเป็นที่ย่างไกล อันจะเป็นเหตุให้ต้องเหนื่อยยาก

ติดตามไปดู

สุขทุกข์เกิดขึ้นภายในจิตใจของเราเอง ไม่ว่าจะอยู่แห่งหนตำบลใด เวลามืดเวลาสว่าง ท่ามกลางผู้คนมากมาย หรือตามลำพังคนเดียว สุขทุกข์ก็ติดตามเราไปเสมออย่างใกล้ชิด เป็นอันหนึ่งอันเดียวกับจิตใจเรา

ถ้าจะเปรียบเทียบความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันของสุขทุกข์กับจิตใจ ก็ยิ่งกว่าเงาตามตัวเสียด้วยซ้ำ ดังนั้นการจะมองดูสุขดูทุกข์ของตนเองที่ปรากฏแก่จิตใจตนเอง จึงไม่ยากลำบากอย่างไรเลย สำคัญอย่างเดียวคือต้องมีสติ คือ ต้องมีสติที่จะเพ่งดูสุขทุกข์นั้น ไม่ใช่ว่าปล่อยให้สุขทุกข์เกิดขึ้นโดยพลอสติ จะเกิดขึ้นอย่างไรแปรปรวนเปลี่ยนแปลงไปอย่างไร ไม่มีสติเพ่งพินิจให้รู้ให้เห็นแจ้งชัดแก่ใจตน รู้แต่เพียงว่าเป็นสุขเป็นทุกข์แล้วก็ปล่อยสติให้รู้สึกเป็นสุขเป็นทุกข์เดือดร้อนวุ่นวายบ้าง ละเมอเพ้อฝันบ้าง ยุ่งอยู่เช่นนั้น จิตใจไม่ยกระดับดีขึ้นได้เลย

แม้ว่าจะต้องผ่านความสุขความทุกข์มามากมายนับครั้งไม่ถ้วน ประมาณความชอบธรรมหรือความละเมอเพ้อฝันไม่ได้ ผู้ไม่มีสติ ไม่ตั้งสติไว้ให้ดีย่อมเป็นเช่นนี้ ตรงกันข้ามกับผู้มีสติ ตั้งสติไว้ดี ซึ่งความสุขความทุกข์ที่เกิดขึ้นแต่ละครั้งในจิตใจจักเป็นประโยชน์อย่างยิ่ง จักเป็นเครื่องช่วยยกระดับจิตให้สูงขึ้น ชัดเกลาเครื่องเศร้าหมองให้ผ่องพ้นจากจิตใจได้มากขึ้นตามลำดับ

ถ้าเพ่งดูความสุขความทุกข์ที่เกิดขึ้นในใจ แม้ไม่ต้องนานนัก เพียงชั่วนาทีสองนาทีก็จักต้องได้เห็นความเกิดขึ้นดับไปอย่างแน่นอน

เมื่อเห็นประจักษ์ชัดแก่ตนเองแล้วว่า ความสุขก็ตาม ความทุกข์ก็ตาม ที่เกิดขึ้นเป็นเครื่องทำให้จิตใจพุ่งไปด้วยความยินดี อันเกิดจากความสุขหรือสลดหดหู่ หมองเศร้า ด้วยความยินร้าย อันเกิดจากความทุกข์ ไม่คงทนอยู่ได้นานชั่วเท่าไรเลย เพียงนาทีเดียว ก็เปลี่ยนแปลงดับไปได้แล้ว แม้เพ่งมองให้เห็น แม้ครึ่งละชั่วครู่ชั่วยาม แต่ให้บ่อยครั้งให้เสมอ ๆ จนเกิดความค่อย ๆ เชื่อว่าที่ว่า ไม่ว่าจะสุขหรือทุกข์เกิดขึ้นแล้วต้องดับไปนั้น เป็นความจริงแท้ ก็จะเกิดความไม่ยึดมั่นในความทุกข์หรือความทุกข์ ไม่ยินดีไม่ยินร้ายจนเกินไปนัก เมื่อต้องประสบความสุขหรือความทุกข์

มีผู้เปรียบว่า เวลาหัดขับรถใหม่ ๆ มีความกลัว แต่เมื่อใช้เบรกทำให้รถหยุดได้ทุกครั้งที่ต้องการ ความกลัวก็ลดน้อยลง เกิดความมั่นใจที่จะพารถให้แล่นไป เพราะเชื่อว่าเมื่อต้องการให้หยุดก็สามารถจะทำให้หยุดได้อย่างแน่นอน

ความมั่นใจนี้กล่าวว่า เหมือนความมั่นใจเชื่อว่า สุข ทุกข์ เกิดแล้วต้องดับ จึงไม่ปล่อยใจให้วุ่นวายไปกับความสุขความทุกข์ คือ แม้จะมีความสุขเกิดขึ้น ใจก็จะสงบเฉยอยู่ได้พอสมควร มีความทุกข์เกิดขึ้น ใจก็จะสงบเฉยอยู่ได้เช่นกัน ไม่ฟูขึ้นเพราะความสุข ไม่แฟบลงเพราะความทุกข์ และไม่วิตกกังวลจนเกินไปที่จะสงวนรักษาความสุขไว้ หรือที่จะแก้ไขให้ความทุกข์หมดไป มีความมั่นใจว่า ไม่ว่าจะต้องสู้เพื่อแย่งชิงความสุขไว้หรือเพื่อขับไล่ความทุกข์ใจหรือไม่ก็ตาม ทั้งความสุขและความทุกข์ก็ต้องเป็นไปตามกฎของความจริง อันเป็นสัจธรรม คือเมื่อเกิดแล้วต้องแปรปรวนเปลี่ยนแปลง และ

ดับไป

ผู้มาบริหารจัดการครอบบรมสติ เฟ่งพินิจดูจิตของตนทุกครั้ง
ที่ความสุขหรือความทุกข์เกิดขึ้น ให้เห็นสัจจะดังกล่าวจนเกิดความ
มั่นใจในสัจจะนั้น นั่นแหละจะเป็นการบริหารจิตที่สำคัญยิ่งแล

พระสุรเสียงบรรยาย
บน Youtube

๑๑

ยิ่งวาง ยิ่งสุข

ได้กล่าวไว้ว่า แม้มีสติเพ่งดูจิตใจให้เห็นความสุขความทุกข์ที่เกิดขึ้น ก็ย่อมจะเห็นทั้งความเกิดและความดับของความสุขและความทุกข์ และเมื่อมีสติเพ่งดูจิตใจให้เสมอให้บ่อย ๆ ก็จะเป็นการเห็นความเกิดดับของความสุขความทุกข์เสมอไปเรื่อย ๆ ด้วยการได้เห็นเสมอให้เห็นบ่อย ๆ คือการเน้นความรู้สึกให้หนักเข้า ชัดเจนเข้า นั่นก็คือ ความรู้สึกว่ามีเกิดต้องมีดับ จะหนักแน่นมั่นคงขึ้นตามลำดับ ในระยะแรกจะยังไม่ฝังแน่นในจิตใจ แต่ต่อไปจะลึกซึ้ง จนเป็นความรู้สึกซึ่งของจิตใจ เป็นอันหนึ่งอันเดียวกับจิตใจ ไม่จำเป็นต้องตั้งสติเป็นพิเศษ ดูให้เห็นความเกิดดับก็จะมีใจสงบอยู่ได้เสมอ ทั้งในขณะที่ความเกิดดับปรากฏขึ้น ทั้งความเกิดดับของความสุขและความทุกข์

ใจที่รู้ซึ่งรู้จริงในเรื่องความเกิดดับ จักเป็นใจที่ปล่อยวาง ไม่ยึดมั่นในความเกิดขึ้น ไม่ว่าจะของความสุขหรือความทุกข์ ความไม่ยึดมั่นก็คือความไม่หวั่นไหวไปตามความสุขหรือความทุกข์ที่เกิดขึ้น ไม่ฟูขึ้นเมื่อได้พบความสุข ไม่แฟบลงเมื่อพบความทุกข์ แม้ว่าเมื่อยัง

เป็นบุญชนผู้มีกิเลสจะต้องหวั่นไหวไปบ้าง เมื่อประสบโลกธรรมทั้งแปด คือ ได้ลาภ เสื่อมลาภ ได้ยศ เสื่อมยศ ถูกนิินทา ได้รับสรรเสริญ เป็นสุข เป็นทุกข์ แต่ความหวั่นไหวนั้น ก็จะน้อยมากและไม่เนิ่นนาน จะกลับเป็นปกติได้โดยเร็ว

เมื่อสติเตือนให้รู้ว่า สิ่งเหล่านั้นไม่เที่ยง เกิดแล้วจักดับ สติที่เป็นดังนี้ มีอำนาจอัจฉริยะที่จะดับความยึดมั่นถือมั่นให้เกิดความหวั่นไหวไปตามความสุขความทุกข์ได้จริง จะกล่าวก็ย่อมไม่ผิดว่า ความไม่หวั่นไหวไปกับความสุขความทุกข์ เพราะเห็นความเกิดดับพอสมควรนั้นเป็นเหตุสำคัญที่จะทำให้ลดความโลภ ความโกรธ ความหลง จนถึงทำให้ความโลภ ความโกรธ ความหลงหมดสิ้นเชิงก็ได้

เมื่อเห็นความเกิดดับชัดเจนจริงแล้ว ความไม่พอที่เป็นเครื่องก่อกิเลสตัวสำคัญ ก็สามารถจะกลับกลายเป็นความพอได้ เมื่อเห็นความเกิดดับ ความไม่พอนั้นเป็นเหตุสำคัญให้เกิดความโลภ หรือคือราคะ หรือโลภะ ปรารถนาต้องการไม่มีขอบเขตที่จะได้ลาภได้ยศ ได้สรรเสริญได้สุข ได้เท่าไรก็ยังไม่สามารถหยุดความปรารถนาต้องการได้ ไม่อึดไม่พอ

เมื่อความปรารถนาต้องการที่ไม่พอมีอยู่ บุคคลย่อมสามารถปฏิบัติผิดได้ในทุกเรื่อง อคติทั้งหลายเกิดจากความไม่พอ ฉันทาคติ ลำเอียงเพราะรัก ก็เกิดจากความไม่พอ คือไม่พอในผลที่จะได้รับ จากความรัก จากคนที่รัก จากสิ่งที่รัก โทษาคติ ลำเอียงเพราะโกรธ ก็เกิดได้จากความไม่พอ คือไม่พอในผลที่ได้รับอยู่ โทษว่าเป็นเพราะผู้นั้นผู้นี้ สิ่งนั้นสิ่งนี้ เป็นเหตุให้ไม่ได้รับผลเพียงพอ ลำเอียงเพราะ

โกรธจึงเกิดขึ้น โทษว่าผู้ใดเป็นเหตุให้ไม่ได้รับผลเพียงพอ ก็โกรธผู้นั้น ลำเอียงเพราะความโกรธนั้น

โมหาคติ ลำเอียงเพราะหลง ก็เกิดได้จากความไม่พอ คือไม่พอในผลที่ได้รับอยู่ เช่นในฐานะที่เป็นอยู่ หรือไม่พอในผลที่ผู้อื่นได้รับอยู่ เช่นในฐานะที่ผู้อื่นเป็นอยู่ ลำเอียงเพราะหลง คือหลงไม่ปลงตามความจริง เช่น หลงเห็นความทุกข์เป็นความสุข หลงเห็นความดีเป็นความชั่ว หลงเห็นไม่พอก็เพราะความไม่พอนี้แหละที่ทำให้แสวงหาสิ่งที่คิดว่า จะทำให้เกิดความพอ แสวงหาความสุข แต่เมื่อหลงเห็นความทุกข์เป็นความสุข ก็ต้องได้มาแต่ความทุกข์

ความหลงทำให้เกิดอคติว่า ความทุกข์เป็นสิ่งที่น่าปรารถนาต้องการ เมื่อหลงเห็นความดีเป็นความชั่ว ความไม่พอก็จะทำให้แสวงหาความดี แต่กลับได้มาแต่ความชั่ว เพราะความหลงทำให้เกิดอคติว่า ความชั่วเป็นสิ่งที่น่าปรารถนาต้องการ เมื่อหลงเห็นโทษเป็นคุณ แสวงหาคุณ ก็จักต้องได้มาแต่โทษ ความหลงทำให้เกิดอคติว่า โทษเป็นสิ่งที่น่าปรารถนาต้องการ

ภยากติ ลำเอียงเพราะกลัว ก็เกิดจากความไม่พอคือกลัวจะไม่ได้รับอะไรต่าง ๆ จากผู้นั้นผู้นี้หรือกลัวจะได้รับโทษทุกข์ภัยจากผู้นั้นผู้นี้ ความกลัวนี้เกิดเพราะไม่มั่นใจในตนเองว่า มีความพอแล้ว ทั้งสิ่งต่าง ๆ และคุณความดีที่จะปกป้องคุ้มครองให้พ้นภัย ไม่ควรต้องเกรงกลัวผู้ใด หรืออะไรจนถึงต้องเกิดความลำเอียง ความลำเอียงเพราะกลัว เมื่อไม่มั่นใจในตนเองไม่มีความพอ ก็ทำให้เกิดอคติเพราะความกลัว

แม้ทำให้มีความพอใจเป็นธรรมชาติอย่างยิ่ง พอใจใน
ฐานะและภาวะของตน พอใจในสิ่งที่ตนได้รับอยู่ได้เป็นอยู่ อดติ
ย่อมไม่มี การปฏิบัติติดตามอำนาจของอดติทั้งหลายย่อมยากจะ
เกิดได้ ความเดือดร้อนวุ่นวายย่อมสงบ เป็นความสงบสุขเกิดขึ้น
แก่จิตใจตนเองแล

๑๒ การฟังที่ถูกต้อง

พุทธศาสนิกเป็นส่วนมาก รู้จักสวดพุทธัง สรรณัง คัจฉามิ รัมมัง สรรณัง คัจฉามิ สังฆัง สรรณัง คัจฉามิ ซึ่งมีความหมายว่า ข้าพเจ้าถึงพระพุทธเจ้าเป็นที่พึ่ง ข้าพเจ้าถึงพระธรรมเป็นที่พึ่ง ข้าพเจ้าถึงพระสงฆ์เป็นที่พึ่ง อันคำว่า ที่พึ่ง นั้น เป็นที่เข้าใจกันดี ก็หมายถึงผู้ให้ความปกป้อง อุปการะทุกประการ จึงเป็นที่เข้าใจกันด้วยว่า พระพุทธเจ้า พระธรรม พระสงฆ์ เป็นที่พึ่งของพุทธศาสนิก คือ พระพุทธเจ้า พระธรรม พระสงฆ์ จะปกป้องอุปการะให้เป็นสุขสวัสดิ์ ความเข้าใจนี้ไม่ผิด แต่อาจจะไม่กว้างขวางลึกซึ้งเพียงพอ เช่น อาจทำให้ผิดพลาดไปได้ ดังปรากฏให้เห็นอยู่ว่า เมื่อเป็นพุทธศาสนิกนับถือพระพุทธศาสนา เวลาได้รับทุกข์ภัยที่ไม่เป็นที่ปรารถนาต้องการ ก็โทษว่า พระพุทธเจ้า พระธรรม พระสงฆ์ ไม่เป็นที่พึ่งได้จริง ทั้ง ๆ ที่ได้จุดธูปจุดเทียนกราบไหว้อ้อนวอนบอกเล่าแล้ว แต่ก็ยังได้รับโทษทุกข์ภัย นี่เป็นความเข้าใจผิด

ในความหมายของพุทธัง สรรณัง คัจฉามิ รัมมัง สรรณัง คัจฉามิ สังฆัง สรรณัง คัจฉามิ เพื่อให้เกิดความเข้าใจที่ไม่ผิดพลาด

ดังก้าว อันจักเป็นโทษแก่เจ้าตัวผู้เข้าใจผิดเอง จึงควรศึกษาให้รู้ชัด
ว่า

พุทธัง สรณัง คัจฉามิ ข้าพเจ้าถึงพระพุทธเจ้าเป็นที่พึ่ง
นั้นหมายถึงว่า จะปฏิบัติตามที่พระพุทธเจ้าทรงสั่งสอน เพราะการ
ปฏิบัติตามที่พระพุทธเจ้าทรงสั่งสอนจะเป็นเหตุให้ถึงความสุขความ
สวัสดิ์ได้แน่

ธัมมัง สรณัง คัจฉามิ ข้าพเจ้าถึงพระธรรมเป็นที่พึ่งนั้น
หมายถึงว่า จะปฏิบัติตามพระธรรมคือตามคำสั่งสอนของพระพุทธเจ้า
เพราะการปฏิบัติตามพระธรรมจะเป็นเหตุให้ถึงความสุขสวัสดิ์ได้แน่

สังฆัง สรณัง คัจฉามิ ข้าพเจ้าถึงพระสงฆ์เป็นที่พึ่งนั้น หมายถึง
ถึงว่า จะปฏิบัติตามที่พระอริยสงฆ์ท่านปฏิบัติคือ ปฏิบัติดี ปฏิบัติ
ตรง ปฏิบัติถูก ปฏิบัติชอบ เพราะการปฏิบัติตามที่พระอริยสงฆ์
ท่านปฏิบัติจะเป็นเหตุให้ถึงความสุขสวัสดิ์ได้แน่

สรณัง คัจฉามิ หรือการถึงเป็นสรณะเป็นที่พึ่งมีความหมาย
เช่นนี้ มิได้มีความหมายอย่างที่เข้าใจผิดกันเป็นอันมาก การเคารพ
บูชากราบไหว้มารดาบิดาบุพการี ผู้ล่วงลับแล้วทั้งหลาย หรือท่าน
ผู้มีพระคุณทั้งหลายก็ตาม มิได้ถือเป็นการปฏิบัติแบบถึงเป็นที่พึ่ง
เมื่อได้รับเป็นสรณัง คัจฉามิ

เพราะฉะนั้น จึงไม่เป็นการผิดที่พุทธศาสนิกทั้งหลาย ผู้กล่าววาจาถึงพระพุทธเจ้า พระธรรม พระสงฆ์ เป็นสรณะที่ถึงแล้ว จะแสดงความเคารพ คารวะกราบไหว้ท่านผู้ทรงคุณแม่วังลับแล้วทั้งหลาย เพราะเป็นการแสดงถึงความมีคุณธรรมสูงส่ง คือ กตัญญูกตเวทิตาธรรม เมื่อบุคคลผู้ไม่มีญาณหยั่งรู้เห็นไปถึงภพภูมิอื่นพ้นไปจากภพภูมิของตนย่อมไม่อาจรู้ได้ว่าท่านผู้มีพระคุณทั้งหลายสถิตอยู่ ณ ภพภูมิใด ในฐานะใด การแสดงความเคารพคารวะโดยมุ่งแสดงความระลึกถึงพระคุณท่านจึงไม่เป็นการผิด

ความมกมายแตกต่างกับความกตัญญูกตเวทิตาเหมือนสีด้าแตกต่างกับสีขาว ผู้มีปัญญาเมื่อพิจารณารู้จักความมกมายกับความกตัญญูกตเวทิตาแล้ว จึงปฏิบัติได้ถูกต้อง การรักษานบธรรมเนียมประเพณีของตนไว้อย่างดี ก็เป็นการแสดงความกตัญญูกตเวทิตาประการหนึ่ง ต่อท่านผู้ทรงพระคุณต่อประเทศชาติและต่อประเทศชาติของตนด้วย

ผู้ที่มีความคิดปรารถนาจะช่วยชาติ แต่รู้สึกว่าคุณไม่มีพลังกำลังเพียงพอจะทำได้ ควรทำความเข้าใจให้ถูกต้องก่อนว่า การพยายามรักษานบธรรมเนียมคนไทยของไทยไว้ ไม่ปล่อยให้ถูกทำลายไปด้วยการละเลยของตนเองหรือของผู้ใดอื่น นับเป็นการช่วยชาติอย่างแท้จริงด้วยเหมือนกัน เป็นการแสดงความมีคุณธรรมสำคัญคือกตัญญูกตเวทิตาต่อชาติโดยตรง ก็คือ หนึ่ง อันความกตัญญูกตเวทิตานั้นหาได้ยากในผู้มีจิตใจไม่ประณีต เพราะความไม่ประณีตแห่งจิตใจจะทำให้ไม่ตระหนักในคุณค่าของความกตัญญูกตเวทิตา ทำให้เห็นไปว่า ความกตัญญูกตเวทิตาเป็นความมกมาย เป็นความเสียเปรียบ

ผู้มาบริหารจัดการทั้งหลายพึงพิจารณาให้เห็นค่าของความกตัญญู
กตเวทีที่พึงมีไม่เพียงต่อผู้ทรงพระคุณที่ยังดำรงชีวิตอยู่ แต่ต้อง
ตลอดถึงท่านผู้ล่วงลับแล้วด้วยแล

พระสุรเสียงบรรยาย
บน Youtube

๑๓

กตัญญูกตเวทิมิคุณอย่างไร

การรักษาขนบธรรมเนียมประเพณีของตนไว้อย่างดี เป็นการแสดงความกตัญญูกตเวทิต่อท่านผู้ทรงพระคุณต่อประเทศชาติ และเป็นการแสดงความกตัญญูกตเวทิต่อประเทศชาติของตนด้วย

ตั้งนั้นจึงสมควรที่ผู้มุ่งมาบริหารทางจิตทั้งหลายจะใส่ใจในเรื่องนี้ให้อย่างมาก เพราะความกตัญญูกตเวทิตเป็นคุณธรรมสำคัญ เป็นผู้แสดงถึงคุณธรรมของจิตใจ เป็นเครื่องชี้ชัดถึงระดับของจิตและที่สมควรได้รับความสนใจอย่างยิ่ง ก็เพราะกตัญญูกตเวทิตาธรรมเป็นสิริมงคลอย่างสูง จึงใคร่ขอให้พร้อมใจกันรักษาขนบธรรมเนียมประเพณีที่ดั่งามของชาติไว้

เป็นผู้ใหญ่ผู้ชนบธรรมเนียมประเพณีดีกว่าเด็ก ก็ขอให้สนใจอบรมเด็กให้รู้จักขนบธรรมเนียมประเพณีของไทยเราให้ดี ให้ใส่ใจรักษาด้วยการปฏิบัติเคร่งครัดตามประเพณี ไม่เห็นแก่ความสนุกสนานสะดวกสบาย ส่วนตนหรือพรรคพวกของตน จนไม่คำนึงถึงจารีตประเพณีที่ดั่งาม

อันประเพณีที่ดั่งงามนั้น เมื่อประพฤติปฏิบัติย่อมให้ผลถึง
จิตใจผู้ประพฤติปฏิบัติด้วยอย่างแน่นอน การรักษาประเพณีไม่เป็น
เพียงการปฏิบัติทางกายเท่านั้น

เมื่อปฏิบัติให้ปรากฏทางกายก็จักปรากฏถึงจิตใจด้วยพร้อม
กัน จักเป็นความงามพร้อมทั้งกายและใจ โดยเฉพาะเมื่อจารีต
ประเพณีของเราเป็นจารีตประเพณีที่ละเอียดอ่อนงดงาม เมื่อประพฤติ
ปฏิบัติก็ย่อมได้รับผลที่ประณีตละเอียดอ่อนงดงามเป็นสมบัติพร้อม
ทั้งกายและใจด้วย

เมื่อเกิดมาในประเทศชาติที่มีความงดงามประณีตละเอียด
อ่อนเป็นแบบแผนเครื่องขัดเกลา ก็ควรจะถือเอาประโยชน์จากการ
เกิดดีของตนให้เต็มความสามารถ ไม่ควรปล่อยปละละเลยด้วยการ
ไม่สนใจปฏิบัติตามจารีตประเพณีประจำชาติเกิดของตน ก็จักเป็นการ
ยอมเสียผลประโยชน์ที่งดงามยิ่ง ที่ไม่เห็นค่าของสิ่งที่มีค่านั้น กล่าว
ได้ว่า เป็นผู้ขาดปัญญา เป็นผู้ตาบอด

เมื่อตาบอดและไม่มีปัญญา ก็ย่อมเป็นการแน่นอนว่า จะ
ดำรงตนอยู่ในโลกอย่างล่องลอย ขาดผู้ชักนำไปสู่ความดีงามและ
ความสุขดี เป็นโอกาสตกลงสู่ห้วงหายนะได้อย่างง่ายดาย

ขนบธรรมเนียมประเพณีอย่างหนึ่ง ซึ่งเป็นความภาคภูมิใจ
ของไทยเป็นที่ยกย่องสรรเสริญของคนต่างชาติทั้งหลาย คือความมี
สัมมาคารวะ

สัมมา หมายถึง ที่ดีที่ชอบ

การวะหมายถึง เคารพ

สัมมาคารวะหมายถึงให้ความเคารพคารวะที่ดีที่ชอบ คือที่
งดงาม ต่อผู้เกี่ยวข้องทั้งปวงอย่างเหมาะสม นี่คือขนบธรรมเนียม
ประเพณีของไทยที่เป็นที่ภาคภูมิใจอย่างยิ่ง ควรได้รับการรักษาให้
ดำรงอยู่ยั่งยืนตลอดไป ไม่ควรปล่อยให้ความใจง่ายกับความพอใจ
ของแต่ละคนทำลายขนบธรรมเนียมนี้

อันการแสดงสัมมาคารวะนั้น แม้จะเหมือนเป็นการยกย่อง
ผู้ได้รับว่าสูงและผู้ให้ว่าต่ำ แต่ที่จริงมิได้เป็นเช่นนั้น ผู้แสดงสัมมา
คารวะนั่นเองเป็นผู้ประกาศความสูงของตนให้ปรากฏแก่ตาผู้รู้ทั้ง
หลาย ผู้ได้รับนั้นมีฐานะอย่างไรก็คงอยู่ในฐานะเดิมของตน ไม่อาจ
สูงขึ้นได้ เพราะสัมมาคารวะที่ได้รับ

การแสดงสัมมาคารวะก็เป็นกรรม คือเข้าบทยของกรรมตาม
ที่พระพุทธเจ้าตรัสแสดงไว้ คือผู้ใดทำผู้นั้นย่อมได้รับ เมื่อสัมมา
คารวะเป็นกรรมดี ผลดีจึงตกแก่ผู้ทำแม้เกิดความไม่ปรารถนาจะ
แสดงสัมมาคารวะ ก็ขอให้คิดถึงความจริงนี้ ไม่มีใครอื่นที่จะได้รับ
ผลดีจากการแสดงสัมมาคารวะนอกจากเจ้าตัวเองเท่านั้น

ในทางตรงกันข้าม ผู้แสดงความหยาบคายไม่มีสัมมาคารวะ
ไม่มีใครไหนอื่นจะต้องกระเทือนนอกจากเจ้าตัวเองเท่านั้น
ยุคนี้สมัยนี้อารยธรรมต่างชาติเข้ามาปรนเปรอมาก จึงควรต้องเข้ม
แข็งเอาจริงเอาจังให้มาก

ในการอบรมสั่งสอนลูกหลานทั้งหญิงชายให้รู้จักขนบธรรมเนียม

ประเพณีของไทย ให้ปฏิบัติตามเพื่อรักษาไว้ให้ยั่งยืน เป็นศักดิ์ศรี
ของชาติสืบไป ตราบใดที่ยังรักษาขนบธรรมเนียมที่ดั่งงามไว้ได้
ตราบนั้นย่อมสามารถรักษาชาติไว้ได้ แม้พากันทำลายจารีตประเพณี
เห็นแต่กับความพอใจสะดวกสบายของแต่ละคน ย่อมเป็นการ
ยากที่จะรักษาเอกลักษณ์แห่งความเป็นไทยไว้ได้แล

๑๔

วิถีกตัญญูต่อชาติ

ในการบริหารทางจิตสำหรับผู้ใหญ่ได้กล่าวถึงการรักษา
ขนบธรรมเนียมประเพณีของชาติว่า เป็นความสำคัญที่ผู้มีกตัญญู
กตเวทีต่อชาติจะพึงแลให้เห็น พึงไม่ละเลย *ตราบใดที่ขนบธรรมเนียม
ของชาติยังได้รับการรักษาไว้ ไม่ถูกขนบธรรมเนียมอื่นกลืนหายไป
ตราบนั้นชาตินั้นย่อมดำรงความเป็นชาติอยู่ได้*

ในทางตรงกันข้าม ขนบธรรมเนียมของชาติใดถูกขนบธรรมเนียม
ของชาติอื่นกลืนหายไป ชาตินั้นย่อมไม่อาจดำรงความเป็นชาติอยู่
ได้ แต่ละชาติย่อมมีขนบธรรมเนียมจารีตประเพณีของตน แตกต่าง
กับชาติอื่นทั้งหลาย และขนบธรรมเนียมนั้น ๆ เป็นเครื่องประกาศ
แสดงความเป็นชาตินั้นบ้าง ชาตินี้บ้างต่าง ๆ กัน ซึ่งธรรมเนียม
ไทยมีการกราบไหว้เป็นเครื่องแสดงความเคารพ เป็นวิธีทักทาย ฝรั่งเศส
มีการโค้งการจับมือ จีนมีการเคี้ยว

ธรรมเนียมเหล่านี้ก็เป็นเครื่องแสดงชาติ ผู้ใดแสดงกิริยาถูก
ต้องดงามตามธรรมเนียมใด ก็แสดงชัดว่าเป็นคนชาตินั้น และไม่
ว่าจะเข้าไปสู่สถานที่ใด ในหมู่ชนชาติใดก็ตาม การแสดงกิริยาตาม

ธรรมเนียมของชาติตน ย่อมเป็นความถูกต้อง เป็นความมั่งคั่งงามเสมอ

ในทางตรงกันข้าม การไม่แสดงกิริยาตามธรรมเนียมของชาติตนให้ถูกต้องงดงาม เป็นสิ่งที่ผู้ดีคือคนดีทั้งหลายพึงเล็งเห็น เป็นความผิดเป็นความไม่ถูกต้อง ไม่น่าภาคภูมิใจและน่าละอายได้ด้วย

ผู้มาบริหารจิตคือผู้พยายามอบรมจิต ให้รู้ความถูกต้องความควร จึงพึงทำความเข้าใจในเรื่องนี้ให้ถูกต้องชัดแจ้ง ให้เกิดความยินดีพอใจที่จะรักษาขนบธรรมเนียมแห่งชาติไทยของเราไว้เต็มความสามารถ รวมทั้งการพยายามช่วยผู้ร่วมชาติทั้งหลายให้มีความยินดีพอใจเช่นเดียวกันด้วย

การอบรมจิตใจในเรื่องนี้ที่ถูกต้อง ควรจะเริ่มที่การภูมิใจในความเป็นไทย ภูมิใจในขนบธรรมเนียมประเพณีของชาติไทยที่งดงามอบรมใจให้รู้ความจริงว่าธรรมเนียมของไทยนั้น ไม่ใช่เป็นธรรมเนียมของคนป่าล่าสัตว์ แต่เป็นธรรมเนียมที่ท่านผู้มีจิตใจสูง มีจิตใจละเอียดอ่อนประณีตงดงามท่านกำหนดไว้วางไว้ เพื่อส่งเสริมไทยให้พ้นจากความป่าเถื่อน พ้นจากความครหานินทาดูถูกเหยียดหยามของชนต่างชาติทั้งหลาย

ผู้มาบริหารจิตทั้งหลายน่าจะจะได้พิจารณาความจริงนี้ ให้ถูกต้องถ่องแท้ จนซาบซึ้งถึงใจ ให้เห็นความเป็นอารยะของไทยมาแต่ไหนแต่ไรแล้ว ซึ่งเป็นสิ่งควรภูมิใจ เมื่อเกิดความภูมิใจเกิดความเข้าใจถูกต้องดังนี้แล้ว ก็เป็นธรรมดาที่จะไม่เห็นธรรมเนียมของชาติอื่นใดว่ามีความน่าเลื่อมใส ปฏิบัติตามยิ่งกว่า

การแสดงกิริยาวาจาตามธรรมเนียมของชาติไทยเรา ก็จะเป็นไปอย่างหนักแน่น ไม่หวั่นไหวแปรเปลี่ยนไปตามธรรมเนียมของชาติแวดล้อมทั้งหลาย ที่ได้เข้าไปเกี่ยวข้อง ไม่หลงเห็นว่าธรรมเนียมที่ไม่ใช่ของเรานั้น งดงามทันสมัย น่าจะได้ประพฤติปฏิบัติเพื่อให้ตนเป็นที่ชื่นชอบของผู้พบเห็นทั้งหลาย ว่าตนเป็นคนมีใจทันสมัย มีกิริยาวาจาทำที่ทันสมัย แตกต่างจากเพื่อนร่วมชาติส่วนใหญ่ของตน

ขอให้ผู้มาบริหารจัดการทั้งหลาย ถือว่าการรักษาธรรมเนียมไทยให้ถูกต้อง แสดงออกให้ดังงามว่าเป็นการบริหารจิตวิธีหนึ่ง ผู้ที่มีกิริยาวาจาเรียบร้อยแบบไทยนั้น ไม่เพียงช่วยบริหารจัดการผู้ได้พบเห็นทั้งหลายอื่นให้ชื่นขึ้นเท่านั้น ยังเป็นการบริหารจัดการตนเองให้มองแผ้วได้เป็นอย่างดีอีกด้วย เพราะกิริยาวาจาของไทยนั้นสุภาพเรียบร้อย เป็นเด็กก็อ่อนน้อมต่อผู้ใหญ่ เป็นผู้ใหญ่ก็เมตตาปราณีเด็ก เมื่อกิริยาก็ตาม วาจาก็ตาม เป็นไปดังกล่าวก่อน จิตใจก็จะไปเช่นนั้นด้วย ความหยาบกระด้างรุนแรงจะไม่มีในจิตใจของผู้ที่มีปรกติมีกิริยาวาจาอ่อนน้อม อ่อนโยน เหมาะควรแก่ภาวะฐานะแห่งตน

ดังได้กล่าวแล้วหลายครั้งหลายหนว่า แม้ความโกรธหรือโทสะเกิดขึ้นในใจ ควรบังคับอย่าให้ปรากฏออก เป็นการแสดงทางกายทางวาจา ถ้าปล่อยให้ปรากฏออกนอกจิตใจแล้ว จิตใจจะร้อนยิ่งขึ้น แต่ถ้าฝืนข่มไว้ ก็จะสงบได้เร็วกว่า นั่นก็คือแม้การแสดงภายนอกงดงามเรียบร้อยอ่อนน้อมอ่อนโยนด้วยความสุภาพ

เรียบร้อย เมตตาปราณีสม่ำเสมอ จิตใจของผู้แสดงกิริยาวาจาเช่น
นั้นจะเหมือนดังกิริยาวาจา คือสงบเย็นเป็นสุขแล

พระสุรเสียงบรรยาย
บน Youtube

๑๕

ศาสนาสำคัญใจ

ครั้งก่อนได้กล่าวไว้ว่า การรักษาธรรมเนียมไทยให้ถูกต้อง แสดงออกให้งดงามเป็นการบริหารจัดการวิธีหนึ่ง ทั้งบริหารจัดการตนเอง และบริหารจัดการผู้อื่นด้วย คือทำให้ผู้ได้พบเห็นทั้งหลายชุ่มชื่นหัวใจในความงดงามแห่งกิจกรรมารยาทตามธรรมเนียมไทย ทำให้ตนเองก็มีจิตใจที่สงบเย็นได้ด้วย

เพราะธรรมเนียมไทยมีกิริยา วาจา เป็นต้น ที่นุ่มนวล อันเป็นเหตุให้น่าน้ำจิตใจให้เป็นไปตามได้ ยิ่งปฏิบัติได้สม่ำเสมอจนเป็นปรกติวิสัย ก็ยิ่งทำให้จิตใจเป็นไปตามได้อย่างเป็นปรกติวิสัยได้ด้วย ธรรมเนียมไทยที่พึงรักษาไว้ ไม่เพียงกิริยาวาจาเท่านั้น แต่ยังมีสิ่งอื่น ๆ อีกที่บรรพบุรุษปฏิบัติมาก็เป็นธรรมเนียมที่อนุชน คือเราทั้งหลายพึงรักษาไว้ไม่ควรทำลายเสีย หรือไม่ควรปล่อยให้สูญสลายไปเสีย โดยรับเอาธรรมเนียมของชาติอื่นมาแทนที่

เรื่องสำคัญเรื่องหนึ่งที่เป็นสมบัติของไทยมาช้านานนักหนา คือเรื่องศาสนา คนไทยนับถือพระพุทธศาสนามาแต่ดั้งเดิม กล่าวได้ว่า นับถือกันจนในสมัยหลัง ๆ เกือบไม่รู้จักว่าที่นับถือพระพุทธ

ศาสนานั้นคืออย่างไร แต่ถ้ายังยืนยันประกาศว่า ตนเป็นผู้นับถือ พระพุทธศาสนาก็ยังดี รู้หรือไม่ว่าการนับถือพระพุทธศาสนานั้น คืออย่างไร ก็ยังดีกว่าไม่ยอมรับรู้เลยว่าตนนั้น นับถือพระพุทธศาสนา เพื่อรักษาระรรมเนียมของไทยไว้ เกี่ยวกับการนับถือศาสนา ในขั้นแรกจึงควรต้องประกาศตน ให้เป็นผู้รู้ว่า ตนนับถือพระพุทธศาสนา และตนเองต้องยอมรับรู้ด้วย ว่าตนนั้นไม่ได้นับถือศาสนาอื่น หรือไม่ใช่คนไม่มีศาสนา แต่เป็นผู้นับถือพระพุทธศาสนา มีคำว่า พระพุทธศาสนาไว้ในใจเพียงเท่านั้น ก็ยังดีกว่าไม่มีเสียเลย แต่เพียงเท่านั้นไม่เพียงพอ ต้องมีคำว่า พระพุทธศาสนาอยู่ในใจ คือรู้ตนว่านับถือพระพุทธศาสนาเท่านั้นไม่ควรเพียงพอ ควรจะรู้จักการปฏิบัติตนแบบพุทธศาสนิกชนพอสมควร คือรู้จักว่า พระพุทธศาสนาที่ตนนับถืออยู่นั้น มีพระพุทธเจ้าเป็นพระบรมศาสดา

พระพุทธเจ้านั้น ไม่ใช่พระเจ้า ไม่ใช่เทวดา พระพุทธเจ้าเป็นมนุษย์คนหนึ่ง แต่เป็นมนุษย์ที่ประเสริฐเลิศล้ำ เหนือกว่ามนุษย์ทั้งปวง เหนือกว่าพรหมเทพทั้งหลาย ทรงเป็นมนุษย์คนหนึ่งที่มีสติปัญญาสามารถพ้นสติปัญญาของมนุษย์และเทพทั้งนั้น ทรงปฏิบัติธรรมและทรงนำวิธีปฏิบัตินั้นมาแสดงต่อ เกิดผลแก่ผู้ปฏิบัติตามอย่างอัศจรรย์ ผู้มีทุกข์มากก็กลับมีทุกข์น้อย ผู้มีทุกข์น้อยก็อาจหมดทุกข์สิ้นเชิง ไม่มีผู้ปฏิบัติตามที่ทรงแสดงสั่งสอนแล้วจะไม่ได้รับผล

คนไทยนับถือพระพุทธศาสนา ตามบรรพบุรุษมานานเข้า ต้องไม่ลืมความจริงนี้ ควรต้องภูมิใจในพระศาสนาของตน ควรต้องมั่นคงในพระพุทธองค์ ตอกย้ำความมั่นคงนั้นให้สม่ำเสมอ เพื่อว่า

จะได้ไม่ถูกสันคลอนถอนจากพื้นฐานที่ดีไปสู่พื้นฐานที่ไม่ดี ผู้เป็น
มารดาบิดาปู่ย่าตายายทั้งหลาย ควรต้องชี้ให้ลูกหลานระลึกไว้ตลอด
เวลา ถึงความสำคัญแห่งพระพุทธศาสนา ที่ให้เห็นความเยือกเย็น
เป็นสุขอันเกิดจากพระพุทธศาสนา

ก็พระพุทธเจ้าทรงสอนให้เย็น ไม่ทรงสอนให้ร้อน ตัวเองก็
ไม่ทรงสอนให้ร้อน กับผู้อื่นก็ไม่ทรงสอนให้ก่อความร้อน ดูหลักแห่ง
ศีลห้า ก็จะได้เห็นได้โดยง่าย ศีลทั้งห้าข้อล้วนเป็นไปเพื่อความเย็นของ
ผู้ปฏิบัติ และของผู้เกี่ยวข้องทั้งสิ้น ไม่ว่าจะการไม่ฆ่าสัตว์ก็เป็นการไม่
ก่อความร้อนแก่สัตว์ และไม่ก่อความร้อนแก่ตนเองด้วย ถ้ายก
ตัวอย่างสัตว์เล็กนั้นก็มักจะเข้าใจยาก แต่ถ้าเป็นสัตว์ใหญ่ก็จะเข้าใจ
ได้ง่าย ดูที่เขาจะฆ่าวัวสักตัว ไม่ใช่ว่าผู้ฆ่าจะไม่ก่อความร้อนให้แก่
ตนเอง แต่ที่ทำจนเคยชินเป็นอาชีพแล้ว ก็เห็นยากกว่าความรู้สึกที่
เกิดแก่ตน เมื่อจะฆ่าเขานั้นเป็นความร้อน ทั้ง ๆ ที่เป็นความร้อน
อย่างแน่นอน ไม่ใช่เป็นความเย็น

ธรรมเนียมของคนไทยนับถือพระพุทธศาสนา เราเป็น
คนไทย ต้องรักษาธรรมเนียมนี้ไว้ เมื่อต้องการเพียงรักษาง่าย ๆ
ก็เพียงรู้ตัวว่า เรานับถือพระพุทธศาสนาไม่ได้นับถือศาสนาอื่น
เท่านี้ก็ยิ่งดีแล

๑๖

มีธรรมเพื่ออะไร

พุทธศาสนสุภาษิตบทหนึ่งกล่าวไว้ แปลความว่า บุคคลควร
ทำวันคืนไม่ให่ว่างเปล่าจากประโยชน์น้อยหรือมาก เพราะวันคืน
ผ่านบุคคลใดไป ชีวิตของบุคคลนั้นย่อมพร่องจากประโยชน์นั้น

คนที่จะชักนำบุคคลให้ถึงสิ่งที่จะต้องประสงค์ ซึ่งไม่เหลือวิสัย
คืออิทธิบาท คุณเครื่องให้สำเร็จความประสงค์สี่อย่าง มี ฉันทะ
ความพอใจ รักใคร่ วิริยะ ความเพียร ประกอบกระทำ จิตตะ ความ
เอาใจฝักใฝ่ไม่ทอดธุระ วิมังสา ความหมั่นตรึกตรองพิจารณาเหตุผล

นั่นก็คือ เมื่อมุ่งประสงค์ความสำเร็จในสิ่งใดที่ไม่เหลือวิสัย
ต้องประกอบด้วยความพอใจในสิ่งนั้นเป็นประการแรก เมื่อมีความ
พอใจแล้ว ต้องหมั่นพิจารณาตรึกตรองเหตุผล ว่าเป็นความพอใจใน
สิ่งที่ถูกที่ควรหรือไม่ เพื่อว่าจะได้สามารถอดถอนความพอใจนั้น
ได้ แม้รู้ว่าเป็นความพอใจในสิ่งที่ไม่ถูกไม่ควร และแม้รู้ว่าเป็นความ
พอใจที่ถูกที่ควรก็ต้องทำฉันทะนั้น คือทำความพอใจในสิ่งนั้นให้
หนักแน่น เข้มแข็ง ไม่ปล่อยให้อ่อนแอเหยาะเหยะ

นอกจากนั้น การหมั่นพิจารณาตรึกตรองเหตุผลหรือวิมังสา

ยังจะทำให้สามารถรู้วิธีปฏิบัติให้เกิดความสำเร็จเป็นลำดับไป ให้เป็นการรู้วิธีที่ถูกต้อง และเมื่อมีฉันทะความพอใจรักใคร่ มีวิมังสา ตริตตรองพิจารณาเหตุผล รู้แน่ชัดเป็นลำดับไปแล้วจึงต้องใช้อิทธิบาทข้อสาม คือวิริยะ เพียรประกอบกระทำในสิ่งที่มีฉันทะนั้นั้น ตามวิธีที่เห็นแล้วว่าถูกต้องนั้น พร้อมกับมีจิตตะ คือประกอบกระทำในสิ่งที่ถูกต้องควร ที่พอใจรักใคร่ ด้วยความวิริยะอุตสาหะ อย่างเอาใจใส่ไม่ทอดธุระ

อันที่จริง แม้พิจารณาธรรมะสำคัญอันเป็นคุณเครื่องให้สำเร็จความประสงค์สี่อย่างคืออิทธิบาทแล้ว ย่อมจักเห็นว่า เป็นธรรมะที่ไม่ได้เรียงลำดับการปฏิบัติ เช่นที่ท่านเรียงไว้เป็นข้อ ๆ รวมสี่ข้อเลย หากแต่ธรรมะทุกข้อเกี่ยวเนื่องสอดคล้องกันเป็นอันหนึ่งอันเดียว ไม่อาจแยกจากกันได้

ที่สำคัญที่สุดน่าจะเป็นข้อสุดท้ายคือ วิมังสา ความหมั่นตริตตรองพิจารณาเหตุผล เหตุผลหรือปัญญาเป็นความสำคัญที่สุดในทุกเรื่องทุกเวลา ความถูกความผิดเกิดจากเหตุผลที่ถูกที่ผิด ผลที่ประเสริฐเกิดจากเหตุผลหรือปัญญาที่ประเสริฐ มีพระพุทธเจ้าเป็นตัวอย่าง ทรงมีพระปัญญาที่ประเสริฐ ผลที่ทรงได้รับจึงเป็นผลที่ประเสริฐ ทรงพาพระองค์พ้นจากความเป็นบุพขุนผู้ตกอยู่ในความเวียนว่ายตายเกิด พบทุกข์ทรมานนานัปการ จนพาพระองค์ให้ถึงความพ้นทุกข์อย่างสิ้นเชิงได้ ด้วยพระปัญญาประเสริฐคือเหตุผล ทั้งยังทรงสามารถชี้ทางพาผู้มีปัญญาให้เห็นตามปฏิบัติตาม พ้นทุกข์ตามพระองค์ได้อีกด้วยเป็นอันมาก

ตัวอย่างนี้เป็นตัวอย่างที่ชัดเจนที่สุดที่ว่าเหตุผลหรือปัญหา เป็นความสำคัญที่สุด ไม่ว่าจะในเรื่องเล็กหรือเรื่องใหญ่ เรื่องสำคัญ น้อยหรือสำคัญสูงสุด มีความสำคัญสำคัญอย่างยิ่งประการหนึ่งที่คนไทยทุกคนมีความประสงค์อยู่ด้วยกันทั้งนั้น แต่อาจจะไม่ประกอบ อิทธิบาทเพื่อให้เกิดความสำเร็จนั้น จึงขอจับความประสงค์นี้ของแต่ละคนขึ้นพิจารณาให้รอบคอบ ให้เห็นความสำคัญของความ ประสงค์นั้น ซึ่งเป็นความประสงค์ร่วมของคนทั้งชาติ

ความประสงค์นั้นก็คือ ความประสงค์ที่จะให้ประเทศชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์ของไทย ดำรงอยู่อย่างสวัสดิ์ตลอดไป จึง จำเป็นต้องใช้อิทธิบาทในการดำเนินให้ถึงความสำเร็จ ทุกคนจำเป็นต้องใช้อิทธิบาทให้เข้มแข็งเต็มที่ เพื่อให้ความประสงค์ที่ไม่เหลือวิสัย นี้เป็นไปได้ คือปลุกฉันทะความพอใจ รักใคร่ ในความปรารถนานั้น ให้งอกงาม มุ่งให้เกิดความสวัสดิ์ ยั่งยืนตลอดไป

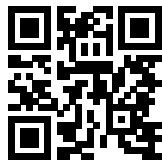
พิจารณาเนื่อง ๆ ให้เห็นเหตุผลหนทางว่า ควรจะปฏิบัติ อย่างไร จึงจะเป็นการถูกต้องที่สุดแล้วพากเพียรปฏิบัติด้วยความ เอาใจใส่ ไม่ทอดธุระ มีฉันทะความพอใจรักใคร่ในความสวัสดิ์ของ ชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์ ต้องพิจารณาให้เห็นเหตุผลว่าเป็น ความพอใจที่ถูกต้องแน่แท้ ไม่เป็นฉันทะที่ไม่เหมาะไม่ควรอย่างใด เลย ความสวัสดิ์ของชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์ เป็นความ ประเสริฐสุดของคนไทยทุกคนอย่างแน่นอน

เมื่อหมั่นตริตรองพิจารณาเหตุผลต่อไป ก็ย่อมเห็นว่า การ จะดำเนินไปสู่ความงอกงาม งดงาม สวัสดิ์ได้ ทุกคนต้องมีสามัคคี

ต้องภูมิใจในความเป็นไทยของตน ต้องรักษาขนบธรรมเนียมประเพณี
ที่ดั่งงามของไทยไว้ เพราะขนบธรรมเนียมประเพณีที่ดั่งงามของไทย
นั้นแหละ คือเป็นเครื่องแสดงความเป็นไทย ต้องศึกษาให้รู้จักพระพุทธ
ศาสนาให้ดีพอสมควร ต้องปฏิบัติตามที่พระพุทธเจ้าทรงสอนให้สม
แก่อัตภาพของตน คือให้ตนเป็นคนดีได้ ตามที่พระพุทธศาสนา
ยกย่องว่าดี ไม่ใช่ว่าเป็นคนดีตามที่ตนเองหรือผู้หนึ่งผู้ใดคิด ต้อง
หวนหันเห็ดทูนรักษาชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์ไว้ยิ่งกว่าอื่นใด
ต้องเห็นให้ถูกต้องตามความจริงว่า ปราศจากสถาบันทั้งสามแล้ว
ไม่มีคนใดอาจมีชีวิตอยู่ได้

ที่คนมีอายุบางคนกล่าวว่า ไม่นานก็จะตาย ไม่จำเป็นต้อง
ห่วงใยความสวัสดิหรือไม่สวัสดิของสถาบัน นั้นเป็นความเข้าใจผิด
อย่างยิ่ง ลูกหลานของทุกคนยังมีอยู่เป็นอันมาก ตนเองอาจจะพัน
ไปได้ไม่ต้องพบเห็นความสวัสดิหรือไม่สวัสดิของสถาบัน แต่ลูกหลาน
ของตนเล่า หรือจะนึกถึงท่านผู้เป็นบรรพบุรุษก็ได้ ถ้าท่านไม่คิดถึง
ลูกหลาน เราก็จะไม่ได้พบความร่มเย็นเป็นสุขบนผืนแผ่นดินที่เป็น
ไทยนี้ เราควรมีความคิดที่ถูกต้องเหมือนท่าน

อิทธิบาทเป็นธรรมสำคัญ พึงยึดไว้เป็นบาทแห่งความสำเร็จ
แห่งการสามารถรักษาความสวัสดิของตนเอง คือของชาติ ศาสนา
พระมหากษัตริย์ นั้นเอง ไว้ให้ตลอดไปแล

๑๗

ถึงยากก็ทำได้

พระพุทธศาสนายกความปรารถนาของบุคคลในโลก ที่ได้
สมหมายด้วยยากจึงกล่าวไว้ว่ามีสี่อย่าง คือ

หนึ่ง ปรารถนาขอให้สมบัติจึงเกิดมีแก่เราโดยทางที่ชอบ
สอง ปรารถนาขอให้ยศจึงเกิดมีแก่เรากับญาติพวกพ้อง
สาม ปรารถนาขอให้เราจงรักษาอายุให้ยืนนาน
สี่ เมื่อสิ้นชีพแล้ว ขอเราจงไปบังเกิดในสวรรค์

ความปรารถนาทั้งสี่อย่างนี้ โดยมากมักจะตั้งปรารถนาด้วย
กันแทบทุกคน โดยที่ไม่ได้พิจารณาให้เห็นว่า เป็นสิ่งที่จะได้สมหมาย
ง่ายหรือยากเพียงใด และแม้พิจารณาก็ย่อมจะเห็นได้ว่าเป็นสิ่งที่จะ
ได้สมหมายด้วยยาก เหตุผลที่ยกขึ้นพิจารณาก็ทำให้เห็นได้ง่าย
และเห็นได้ชัดเจนก็คือ แม้ความปรารถนานั้นจักสมหมายได้ด้วยง่าย
แล้ว ความผิดหวังย่อมไม่เกิดแก่ผู้ใดทั้งสิ้น ทุกคนย่อมมีแต่ความ
สมหวัง โลกนี้ย่อมเต็มไปด้วยคนมั่งคั่งสมบูรณ์ด้วยสมบัติ ด้วยยศฐา

บรรดาศักดิ์ ย่อมมีอายุยืนนาน เป็นคนแก่คนเฒ่าด้วยกัน คนตายน่าจะไม่มี เพราะต่างก็จะต้องรักษาอายุยืนนานที่สุด เท่าที่ปรารถนาต้องการ และเรื่องของการมีความต้องการมีอายุยืนนานนั้น เป็นธรรมดาอยู่แล้วที่จะไม่มีผู้ใดปรารถนาจะหมดอายุ แม้จะแก่เฒ่าเพียงไร ก็ยังปรารถนาจะให้อายุยืนยาวไป ไม่สิ้นสุด

ความปรารถนาข้อที่สี่ คือความปรารถนาเมื่อสิ้นชีพแล้ว ขอให้ไปบังเกิดในสวรรค์ก็เช่นกัน ไม่ใช่สิ่งจะเป็นไปได้ตามปรารถนา แม้ว่าไม่ประกอบด้วยเหตุอันสมควรแก่ผล อย่างไรก็ตาม พระพุทธศาสนาไม่ได้ทำให้เกิดข้อเท็จเมื่อเห็นว่า ความปรารถนาดังกล่าวเป็นไปสมหมายได้ด้วยยาก

พระพุทธเจ้าทรงเป็นพระบรมศาสดาที่ไม่เคยทอดทิ้งผู้ใดให้ตกอยู่ในความผิดหวัง ข้อเท็จ มีตม เมื่อทรงชี้สภาพที่แท้จริงให้เห็นแล้ว ก็จะทรงชี้ทางให้พ้นจากสภาพนั้น ขึ้นสู่สภาพที่ดีกว่าเสมอ สำคัญเพียงว่า ผู้ใดจะปฏิบัติตามที่ทรงชี้ทางให้หรือไม่เพียงใดเท่านั้น ผู้ปฏิบัติตามหรือกล่าวอีกอย่างหนึ่งว่า ดำเนินไปตามทางที่ทรงชี้ย่อมถึงจุดมุ่งหมายได้โดยควรแก่การปฏิบัติดำเนิน

เมื่อทรงแสดงความปรารถนาของบุคคลในโลกที่ได้สมหมายด้วยยาก สี่ประการข้างต้นแล้ว ก็ได้ทรงแสดงธรรมเป็นเหตุให้สมหมายสี่อย่างควบคู่กันเพื่อขจัดความผิดหวังข้อเท็จ ธรรมเหตุให้สมหมายสี่อย่าง คือ

หนึ่ง ศรัทธาสัมปทา ถึงพร้อมด้วยศรัทธา

สอง สีสัมปทา ถึงพร้อมด้วยศีล

สาม จาคสัมปทา ถึงพร้อมด้วยบริจาคทาน

สี่ ปัญญาสัมปทา ถึงพร้อมด้วยปัญญา

ศรัทธาสัมปทา ถึงพร้อมด้วยศรัทธา คือความเชื่อความเลื่อมใสเป็นข้อสำคัญอย่างยิ่ง อันจะนำไปให้ธรรมข้ออื่นเกิดได้ไม่ยากหรือเกิดได้โดยง่ายเมื่อมีความเชื่อความเลื่อมใส คือ ความศรัทธาในผู้ใดสิ่งใด ย่อมพร้อมจะปฏิบัติตามผู้นั้นสิ่งนั้น ศรัทธาในพระพุทธศาสนาเป็นศรัทธาที่สำคัญที่สุดเหนือศรัทธาทั้งหลาย มีคุณยิ่งใหญ่เหนือศรัทธาในสิ่งอื่น แต่ศรัทธาในพระพุทธศาสนาก็ยังจำเป็นต้องประกอบด้วยความถึงพร้อมด้วยปัญญา แม้เมื่อถึงพร้อมด้วยปัญญา ศรัทธาก็เกิดโทษได้โดยง่าย

เหมือนดังปรากฏอยู่เสมอในศรัทธาที่ปราศจากปัญญาของคนบางพวกบางคณะ ศรัทธาที่ประกอบด้วยปัญญานั้น กล่าวง่ายที่สุดคือปัญญาในพระพุทธศาสนาในพระพุทธเจ้า เพื่อตามที่ทรงสั่งสอน ความเคร่งนี้จะทำให้รักษาศีล บริจาคทาน เพราะทรงสอนให้รักษาศีล ให้บริจาคทานและเมื่อรักษาศีลบริจาคทานแล้ว ผลแห่งศีลแห่งทานซึ่งมีจริง ย่อมส่งผลให้ได้บรรลุความสำเร็จสมมุ่งหมาย ผู้รักษาศีล ย่อมได้โภคะ มีสมบัติมียศมีอายุ และเมื่อสิ้นชีพแล้วย่อมไปบังเกิดในภพภูมิที่ดี ที่เป็นสุคติภพ จะเรียกว่าบังเกิดในสวรรค์ก็ไม่ผิด

ผู้บริจาคตานก็เช่นเดียวกัน ย่อมได้สมบัติทั้งปวงอันปรารถนา ความสมปรารถนาดังกล่าวผู้ไม่มีศรัทธาประกอบด้วยปัญญา ยาก

จะเชื่อว่าจะเป็นไปได้จริง เมื่อไม่มีศรัทธา ไม่เชื่อ ก็ย่อมไม่สมปรารถนา เพราะย่อมไม่รักาศิลไม่บริจาคทาน นั่นก็คือไม่ทำเหตุอันจักให้เกิดผลเป็นความสมหมาย

ขอให้พิจารณาความปรารถนาของตนว่ามีความปรารถนา ก็อย่าง ที่ยกมากล่าวข้างต้น อันเป็นความปรารถนาที่ได้สมหมาย ด้วยยากหรือไม่ แม้มีก้ขอให้อบรมธรรมะแก่ผู้สมหมายสี่อย่าง ที่ พระพุทธเจ้าทรงแสดงไว้แจ้งชัดแล้ว ด้วยพระมหากุณานั้นแล

พระสุรเสียงบรรยาย
บน Youtube

สิ่งที่มีค่ากว่าอิทธิปาฏิหาริย์

สมัยนี้มีการสนใจโจษจันกันมาก เกี่ยวกับไสยศาสตร์และอิทธิปาฏิหาริย์อันเป็นเรื่องนอกศาสนา คือเป็นเรื่องความสามารถของผู้นอกศาสนา คือผู้ไม่ได้นับถือพุทธศาสนาทั้งหลาย เป็นเหตุให้พุทธศาสนิกชนผู้สนใจในเรื่องอัศจรรย์ ตื่นเต้นสนใจไปตามกัน ที่จริงนั้นผู้ปฏิบัติพุทธศาสนาที่สามารถแสดงอิทธิปาฏิหาริย์ได้ มีมาแล้วไม่ใช่น้อยและก็ยังมียู่ เพียงแต่ว่าพระพุทธรเจ้าไม่ทรงปรารถนาให้มีการรอดอิทธิฤทธิ์ ไม่ทรงปรารถนาให้พุทธศาสนิกชนสนใจในการปฏิบัติเพื่อมีอิทธิฤทธิ์ยิ่งกว่าเพื่อให้สิ้นกิเลส

ดังนั้นผู้ไม่เข้าใจจุดมุ่งหมายของพระพุทธรศาสนาจึงคิดว่าการปฏิบัติพระพุทธรศาสนาไม่เกิดผลที่ตื่นเต้น น่าสนใจ ที่เป็นปาฏิหาริย์ อันอาจบันดาลให้เกิดความสมประสงค์ในสิ่งพึงปรารถนาทั้งหลายได้เหมือนที่ปรากฏในการกระทำของผู้นอกศาสนา ผู้ที่มีความคิดมีความเข้าใจผิดเช่นนี้ ควรจะได้ศึกษาพระพุทธรศาสนาให้เข้าใจดีพอสมควร คือศึกษาพระพุทธรประวัติให้ละเอียดยิ่งกว่าที่รู้อยู่แล้วเพียงเล็กน้อยเหลือเกิน แล้วจะได้ตื่นเต้นชื่นชอบสนใจยิ่งกว่าที่

ตื่นเต้นในอิทธิปาฏิหาริย์ทั้งหลาย

เรื่องราวของพระภิกษุสงฆ์ทั้งครูอาจารย์ที่สมัยนี้มีหนังสือนำมาเผยแพร่ถูกต้องบ้างผิดพลาดไปบ้าง ล้วนเป็นเครื่องยืนยันว่าการปฏิบัติพระพุทธศาสนาให้จริงจังนั้น มีผลดังเป็นที่สนใจของผู้คนทั้งหลายได้ ไม่ใช่ว่าการปฏิบัติพระพุทธศาสนาจะเป็นไปเพื่อบรรลุมรรคผลนิพพานอย่างจืดชืดไม่น่าตื่นเต้นสนใจ

พระพุทธเจ้าทรงสามารถแสดงอิทธิปาฏิหาริย์ได้ทุกประการ สวาทของพระองค์ก็เช่นกัน แต่ไม่ทรงปรารถนาให้เป็นเช่นนั้น ไม่ทรงปรารถนาให้แสดงออก เป็นที่ตื่นเต้นสนใจเช่นนั้น เพราะทรงมีพระปัญญาเลิศล้นเห็นเรื่องของปาฏิหาริย์ไม่ใช่เรื่องที่จะพาให้พ้นทุกข์ได้ และพุทธศาสนิกในสมัยพุทธกาลก็เข้าใจในเรื่องนี้ดี ไม่เห็นความสำคัญของอิทธิปาฏิหาริย์ว่ายิ่งกว่าความสำคัญของการพ้นจากกิเลส

แต่ล่วงมาสมัยนี้สติปัญญาความคิดเห็นของคนเปลี่ยนแปลงจากเดิมเป็นอันมาก ซึ่งก็ไม่ใช่เรื่องที่จะทำให้เห็นได้ว่า พระพุทธศาสนาไม่ล้าเลิศ ไม่ใช่เรื่องที่จะทำให้เห็นได้ว่า พระพุทธศาสนาไม่ทัดเทียมศาสนาอื่น จึงน่าจะเป็นไปได้ว่า แม้ปรารถนาความตื่นเต้นอัศจรรย์ ยิ่งกว่าความพ้นจากมือมาร ก็อาจหาได้จากกรปฏิบัติพระพุทธศาสนาี้แหละ

เช่นเดียวกับที่ครูอาจารย์องค์สำคัญในสมัยนี้ ท่านได้รับได้ มีเพราะการปฏิบัติพระพุทธศาสนาอย่างจริงจังเป็นที่ได้ยินได้ฟังได้รู้ได้เห็นกันอยู่เสมอในปัจจุบัน แม้พระพุทธศาสนาจะไม่ได้ปฏิเสธ

พรหมเทพว่าเป็นสิ่งไม่มีจริง แต่พระพุทธรศานาก็ไม่ได้ปฏิเสธว่า พระพุทธเจ้าไม่ใช่ผู้ล้าเลิศเหนือพรหมเทพทั้งหลาย พระพุทธเจ้าทรง ล้าเลิศเหนือพรหมเทพศักดิ์สิทธิ์ทั้งหลายและแม้ใช้ปัญญา ใช้ วิจารณ์ญาณย่อมได้ความเข้าใจได้ไม่ยาก ว่าแม้พระพุทธเจ้าและพระ อรหันตสาวกทั้งหลายจะไม่ได้ผูกพันกับสิ่งหนึ่งสิ่งใดแล้วสละละวาง สิ้นแล้ว แต่การฟังพระบารมีพระพุทธเจ้า ย่อมเกิดผลมหัศจรรย์ได้ แน่นนอน เป็นมหัศจรรย์ที่เหนือมหัศจรรย์ทั้งหลายเพราะสำเร็จได้ ด้วยพระพุทธรบารมี

เพื่อความเข้าใจที่ชัดเจนและง่ายขึ้น น่าจะได้นึกถึงตัวอย่าง ที่เป็นเรื่องธรรมดา ๆ ไม่ใช่เรื่องลึกลับอัศจรรย์ ศิษย์อาจารย์เดียวกัน หรือลูกพ่อแม่เดียวกัน เมื่อผู้ใดผู้หนึ่งจะทำกิจสิ่งใดสิ่งหนึ่งก็ย่อมไม่ ถูกทอดทิ้งจากเพื่อนร่วมครูอาจารย์ หรือพี่น้องร่วมพ่อแม่ ย่อมต้อง มีการร่วมมือ ร่วมแรงร่วมใจ ช่วยเหลือกันเต็มสติปัญญาความสามารถ แม้ว่าบางครั้งบางคราวครูอาจารย์หรือพ่อแม่จะไม่ได้มีส่วน เกี่ยวข้องรู้เห็นด้วยเลยก็ตาม เป็นความเกี่ยวข้องผูกพันสายเลือดใน ความเป็นศิษย์ร่วมครูอาจารย์ ความช่วยเหลือเพื่อให้เกิดผลสำเร็จ เพื่อให้พ้นทุกข์ พ้นภัย ย่อมเกิดได้จากเหตุนี้เป็นธรรมดา น่าจะไม่มี ผู้ปฏิเสธความจริงนี้

พิจารณาด้วยปัญญาตามตัวอย่างที่ยกมาข้างต้น แล้ววก เข้าหาความสำเร็จที่ย่อมเกิดได้ เพราะพระพุทธรบารมีก็ย่อมจะเข้าใจ ได้โดยง่าย ถ้าเปรียบพระพุทธเจ้าว่าทรงเป็นพระพุทธรบิดาของพุทธ ศาสนิกทั้งหลาย ก็ทรงมีลูกมากมายเหลือคณานับ ทั้งมนุษย์และ

พรหมเทพ ความสามารถหรืออิทธิฤทธิ์ของบรรดาผู้เป็นพุทธบุตร
นั้นพันจะบรรยาย แล้วจะสงสัยได้หรือในความสำเร็จสัมฤทธิ์ผล
เหมือนปาฏิหาริย์ของพุทธศาสนิกผู้มีศรัทธามั่นคงในพระพุทธเจ้า
ขอเพียงตั้งใจมั่นถึงพระพุทธเจ้า พระธรรม พระสงฆ์เป็นสรณะ
ให้มั่นคงไม่คลอนแคลนไปด้วยอำนาจอื่นใดเกิดแล

พระสุรเสียงบรรยาย
บน Youtube

ปาฏิหาริย์ที่ทุกคนทำได้

อาทิตย์ก่อนได้กล่าวว่า แม้ปรารถนาความตื่นเด่นอัศจรรย์ ยิ่งกว่าความพ้นจากมือมาร ก็หาได้จากการปฏิบัติพระพุทธศาสนา เหมือนกัน มิใช่ว่าการปฏิบัติพระพุทธศาสนาจะนำไปสู่ความพ้นทุกข์ อย่างสิ้นเชิง ที่บางคนอาจคิดว่าเป็นสภาพที่จิตซีดน่าเบื่อหน่าย สู้ให้ตื่นเด่นกับความอัศจรรย์ทั้งหลายไม่ได้

ดังนั้นแม้ต้องการให้เกิดอะไร ๆ ที่อัศจรรย์ตื่นเด่นพิลึกพิลั่น ก็ให้ปฏิบัติพระพุทธศาสนาอย่างจริงจังตั้งแต่บัดนี้ การปฏิบัติก็ไม่ใช่ว่าจะลำบากยากเย็นเพียงไร สำคัญที่ต้องมีสัจจะ คือ ความตั้งใจจริง ตั้งใจแล้วต้องทำให้ได้ และก็ต้องตั้งใจดำเนินไปบนทางไปสู่ความน่าอัศจรรย์พิลึกพิลั่นที่ต้องการพบ ต้องการเห็น

ทางพระพุทธศาสนาท่านสอนให้ท่องพุทโธ ธัมโม สังโฆ ทั้งสามคำนี้ก็ได้อีก คำหนึ่งคำใดเพียงคำเดียวก็ได้ ท่องให้จริงจังคือวันหนึ่งให้นานถึงครึ่งชั่วโมงอย่างน้อยต่อหนึ่งครั้ง และวันหนึ่งก็ไม่ควรทำน้อยกว่าสามครั้ง หากเพียรทำไม่นานก็จะได้เห็นผลจะได้รับ ความตื่นเด่นอัศจรรย์สมความปรารถนาแน่นอน

ขอแนะนำว่าก่อนจะท่องพุทโธ หรือธัมโม สังฆโม ควรจะได้ สวดมนต์ให้วัพระ สวดมนต์ให้นานอย่างน้อยก็สักครึ่งชั่วโมง และการสวดมนต์นั้นไม่ใช่ว่าจะท่องจำให้ขึ้นใจ นั้นไม่จำเป็น เปิดหนังสือ หรือที่เรียกกันว่ากางตำราดู กางตำราอ่านนั้นแหละดี อาจจะได้ดีกว่า ท่องจำขึ้นใจแล้ว หลับตาสวดเสียด้วยซ้ำสำหรับคนส่วนมากที่สมาธิ ไม่ดีพอ เพราะก็คงเคยรู้สึกด้วยกันแล้วว่าเวลาสวดมนต์ที่จำได้ขึ้นใจ แล้วนั้น บางทีหรือบ่อย ๆ นั้นแหละ ท่องแต่ปาก สวดแต่ปาก ส่วน ใจนั้นคิดไปถึงไหน ๆ ได้สบาย เช่นนี้เรียกว่าขาดสติ ไม่มีสมาธิ ไม่ เกิดประโยชน์ที่ควร แต่ถ้าเปิดหนังสือกางตำราอ่าน จ้องดูทุกตัว อักษร สติย่อมจดจ่ออยู่ สมาธิย่อมมี ยิ่งอ่านมากเท่าไร สติย่อม จดจ่ออยู่นานเท่านั้น สมาธิย่อมอยู่นานเท่านั้นเหมือนกัน ใจย่อม สงบ ด้วยอำนาจของสมาธิ

ดังนั้น แม้ไม่แน่ใจตนเองว่ามีสมาธิดีแน่นอน ก็ควรเปิด หนังสือสวดมนต์ดูทุกตัวอักษร อ่านจากหนังสือทั้งหมด แม้ว่าจะ ท่องจำได้แล้ว เพราะสวดมานานักหนาแล้วก็ตาม เพื่อให้ใจไม่คิด ไปพลาง ปากสวดไปพลาง ก็น่าจะใช้วิธีช่วยสมาธิช่วยสติด้วยการ เปิดหนังสืออ่าน อ่านทั้ง ๆ ที่จำได้ขึ้นใจแล้วก็ไม่เสียหาย และจะ เป็นการดียิ่งกว่าหลับตาสวด ทั้ง ๆ ที่จิตใจกวัดแกว่งไปตามอารมณ์

เชื่อว่าทุกวันนี้มีผู้ชอบอธิปาฏิหาริย์มาก อยากพบอยาก เห็น อยากทำได้ด้วยตนเอง ก็ควรทำความเข้าใจให้ถูกต้องว่าจะ เป็น เช่นนั้นได้ ต้องทำใจให้เป็นสมาธิ ให้สงบจากเรื่องวุ่นวายทั้งหลาย เหมือนทำใจให้ว่าง เพื่อให้เรื่องอักษรทั้งหลายมีที่สอดแทรกเข้าไป

ให้เราารู้ให้เราเห็นด้วยตนเอง บางทีอาจมีผู้แย้งว่าการสวดมนต์ด้วยเสียงพึมพำก็ตาม หรือด้วยเสียงดังก็ตาม ก็เหมือนไม่ว่าง เหมือนต้องทำงานอยู่ แล้วจะมีที่ว่างสำหรับเรื่องอัศจรรย์ทั้งหลายเข้าไปถึงจิตใจได้อย่างไร ที่จริงน่าสงสัยเช่นนั้น แต่ไม่เป็นจริงตามที่น่าสงสัยนั้น

ใจที่จดจ่ออยู่กับสิ่งหนึ่งสิ่งใด นั่นคือใจที่เป็นสมาธิ จดจ่อนานก็เป็นสมาธินาน และสมาธินานเท่านั้น ที่จะเกิดผลดังปรารถนา คือรู้เห็นความอัศจรรย์ความตื่นเต้นทั้งหลาย ไม่ต้องวุ่นวายไปดูไปเห็นความน่าตื่นเต้นอัศจรรย์ของใครอื่น ทำตัวเองให้เป็นผู้มีความอัศจรรย์ดีกว่า เริ่มเสียตั้งแต่บัดนี้

หาหนังสือสวดมนต์สักเล่ม เลือกบทที่ชอบใจคำแปล แล้วก็ลองมีอ่านดั่ง ๆ ไม่ต้องถึงกับดั่งลั่นไปถึงไหน เพียงออกเสียงให้ตัวเองได้ยินเท่านั้นก็ใช้ได้แล้ว อ่านไปเรื่อย ๆ บทนั้นบทนี้อ่านไปให้ได้เวลาสักครึ่งชั่วโมงเป็นอย่างน้อยทุกวัน ทุกเวลา เข้าด้วยกันก็อ่านหนังสือทั้งเช้าทั้งเย็น ไม่มีเวลาเช้า ก็อ่านแต่ตอนเย็น ให้นาน ๆ อย่าอ้างว่าไม่มีเวลา ควรต้องสละเวลาให้ได้ แล้วจะได้พบความอัศจรรย์ที่ขอบพบกันนักแล

๒๐

ทำเอง ก็ารู้เอง

ไม่ผิดแน่แม้จะกล่าวว่า สิ่งที่คนทั้งหลายเกลียดกลัวมากที่สุด คือความทุกข์ คำว่า “ทุกข์” เป็นคำที่ไม่มีผู้ใดปรารถนาให้เกิดแก่ตน ไม่ปรารถนาให้เกิดแก่พรรคพวกพี่น้องเพื่อนฝูงของตน

พระพุทธเจ้าก่อนแต่จะได้ตรัสรู้ ทรงเป็นผู้หนึ่งที่เกลียดกลัวความทุกข์อย่างยิ่ง แต่ทรงมีพระปัญญาเฉลียวฉลาดเกินกว่าคนทั้งหลายจึงไม่ทรงยอมรับสภาพที่ทรงเกลียดกลัวนั้น ตามแบบที่คนเรียกกันว่า งอมืองอเท้า แต่ทรงดิ้นรนค้นคว้าหาวิธีหาหนทาง เพื่อพาพระองค์ให้ไม่ต้องพบสภาพที่ไม่พึงประสงค์ จนในที่สุดก็ทรงสามารถพบวิธีพบหนทาง และทรงสามารถพาพระองค์ให้พ้นจากสภาพนั้นได้ ทรงไม่ต้องพบความทุกข์อีกต่อไป ทั้งยังทรงสามารถสาธยายปฏิบัติตามให้พ้นจากสภาพที่เรียกว่าทุกข์ เช่นเดียวกับพระองค์อีกด้วย

ความมหัศจรรย์อย่างยิ่งอยู่ที่ว่าแม้จนทุกวันนี้ พระพุทธเจ้าก็ยังทรงสามารถพาผู้ปฏิบัติตามพระองค์ให้พ้นทุกข์ได้ ทั้ง ๆ ที่เสด็จดับขันธปรินิพพานไปแล้วกว่า ๒,๕๐๐ ปี พุทธศาสนิกชนทั้งหลาย น่าจะทบทวนความคิดเกี่ยวกับความจริงดังกล่าวให้เสมอ ให้เกิด

ความเข้าใจอย่างซาบซึ้ง ให้เกิดความภาคภูมิใจในพระบรมศาสดา
ของเราว่าทรงเยี่ยมยอดเพียงไร

การจะพาตนให้พ้นทุกข์ได้อย่างเด็ดขาดทุกเวลานั้น ไม่ใช่
เรื่องง่าย ไม่ใช่สิ่งที่ทุกคนจะสามารถคิดค้นจนพบหนทางพบวิธีได้
แต่พระพุทธเจ้าทรงทำได้แล้วจริง ไม่ใช่สักแต่คาดคิดกัน แม้พระพุท
องค์จะไม่ได้ทรงดำรงพระธาตุขันธ์ให้ได้พบได้เห็นให้เป็นเครื่องยืนยัน
พิสูจน์ความพ้นจากทุกข์ทั้งปวงแล้ว แต่พุทธสาวกที่สืบต่อมาเป็น
จำนวนมากตั้งแต่สมัยพุทธกาลจนถึงทุกวันนี้ เป็นพยานยืนยันได้
พระอริยบุคคลทั้งหลาย ท่านเป็นประจักษ์พยานที่ไม่มีผู้อาจปฏิเสธ
ความพ้นทุกข์ของพระพุทธเจ้า

แต่บุญชนทั้งหลาย ย่อมเข้าใจได้ยากถึงสภาพความพ้นทุกข์
ที่กล่าวนี้ มีพระพุทธดำรัสไว้ว่า ผู้ใดเห็นธรรม ผู้นั้นเห็นเรา ความ
หมายที่ควรเข้าใจในที่นี้ เมื่อกำลังกล่าวถึงความพ้นทุกข์ก็คือ ผู้ที่
ปฏิบัติตนเองจนพ้นจากความทุกข์ย่อมเห็นพระพุทธเจ้า คือย่อม
เข้าใจได้ว่า พระพุทธเจ้าทรงพ้นทุกข์อย่างไร นี่คือการที่ทรงอ้าง
พยานหลักฐานให้เห็นประจักษ์ว่า มิได้เพียงทรงกล่าวอ้างว่าทรงพ้น
ทุกข์ แต่ผู้นั้นมีโอกาสพ้นทุกข์เช่นเดียวกับพระองค์ได้ด้วย เมื่อใด
พ้นทุกข์ เมื่อนั้นย่อมเห็นความพ้นทุกข์ของพระพุทธเจ้า ซึ่งทรง
เปรียบว่า เหมือนเห็นพระองค์เอง

ที่จริงคำว่าธรรม มิได้หมายถึงสิ่งที่ดีที่งามที่เป็นกุศลเสมอ
ไป แม้ที่ไม่ดีไม่งามไม่เป็นกุศลก็เป็นธรรม จึงน่าจะคิดว่าผู้ใดแม้
เห็นความดีความไม่ดี ความงามความไม่งาม กุศลอกุศลชัดเจนเพียง

ใคร ย่อมเห็นพระพุทธเจ้าชัดเจนเพียงนั้น ว่าสิ่งที่เป็นธรรมที่แลเห็น
นั้น ต้องประจักษ์ในจิตใจของผู้เห็นเอง ไม่ใช่คาดคิดมองดูธรรมใน
จิตใจของผู้อื่น เห็นสภาพจิตใจหรือธรรมของตนชัดเจนเพียงไร ก็
ย่อมจะเห็นพระพุทธเจ้าชัดเจนเพียงนั้น ถ้าเห็นสภาพที่ผ่องใสเป็นสุข
สงบแห่งจิตใจตน ก็ย่อมพอเห็นพอเข้าใจสภาพของจิตพระพุทธเจ้า
ได้ว่า มีความผ่องใสสงบ เหมือนเห็นพระพุทธเจ้าตามระดับแห่ง
ความผ่องใสแห่งจิตใจตนเองที่ตนรู้ตนเห็น

ถ้าเห็นสภาพที่มีมืดมิด ชุ่นมัว เศร้าหมอง แห่งจิตใจตนเพียง
ไร ย่อมสามารถเข้าใจความแตกต่างแห่งสภาพของจิตของพระพุทธเจ้า
ได้ว่า ไม่เป็นเช่นสภาพจิตของตน ย่อมเห็นพระพุทธเจ้าผ่องแผ้ว
แตกต่างจากตนเองเป็นอันมาก ย่อมเห็นความห่างไกลของตนเอง
จากพระพุทธเจ้าอย่างลิบลับ

พระพุทธเจ้าทรงเป็นยอดของคนดี คนดีที่เหนือมนุษย์
และพรหมเทพทั้งหลาย ผู้ใดเห็นธรรมในใจตน ว่าทำให้ตนห่าง
ไกลจากพระพุทธองค์ลิบลับก็น่าจะรู้ตัวว่า ควรจะต้องละอายใจ
อย่างยิ่ง ควรจะเร่งอบรมใจตนเองให้มีโอกาสเห็นพระพุทธเจ้าว่า
ไม่ถึงกับห่างไกลกับตัวเองอย่างลิบลับแล

๒๑

ทำไมต้องสัมมาทิฏฐิ

การบริหารทางจิตสำหรับผู้ใหญ่ กำลังกล่าวถึง สัมมาทิฏฐิ ความเห็นชอบ เพราะสัมมาทิฏฐิเป็นความสำคัญที่สุด สัมมาทิฏฐิ จะทำให้สามารถดำเนินชีวิตไปได้ถึงจุดหมายปลายทางที่ประเสริฐ พ้นจากความไม่สวัสดีทั้งปวง

สัมมาทิฏฐิเป็นความจำเป็นสำหรับทุกคนในทุกเรื่องทุกเวลา พระธรรมคำสั่งสอนของสมเด็จพระบรมศาสดาสัมมาสัมพุทธเจ้านั้น มีความเลิศแล้ว มีคุณใหญ่ยิ่งสถานเดียว ปราศจากโทษอย่างสิ้นเชิง แต่ถ้าผู้รับฟังพระธรรม คำนสัมมาทิฏฐิ ความเห็นชอบ ก็จะได้ความแห่งพระธรรมไม่ตรงตามเป็นจริง

ความไม่มีสัมมาทิฏฐิ หรือความไม่มีมิจฉาทิฏฐิ คือ ความเห็นผิดจะทำให้ตีความแห่งพระธรรมตรงกันข้ามกับความจริงได้ ทั้ง ๆ ที่พระธรรมมีแต่คุณไม่มีโทษ ผู้มีมิจฉาทิฏฐิตีความผิดก็จักได้รับโทษ ไม่ได้รับคุณ แม้ว่าเจ้าตัวจะเชื่อว่า ตนกำลังปฏิบัติตามพระธรรมคำสั่งสอนของพระพุทธเจ้า สัมมาทิฏฐิจึงสำคัญยิ่งนัก อาจทำของดีให้เป็นของชั่วสำหรับตนได้ อาจทำสิ่งที่เป็นคุณให้เป็นสิ่งที่เป็นโทษ

สำหรับตนได้ ผู้มีความตั้งใจดี ปรารถนาจะทำดี จึงควรสนใจกับ
ทิวฐิติ คือ ความเห็นของตนให้เป็นพิเศษ ให้เป็นความเห็นที่ถูกที่ชอบ
อย่าไม่ประณีตกับความเห็นของตน เมื่อเกิดความเห็นในเรื่องใดขึ้น
มา อาย่อมเชื่อความเห็นของตนง่าย ๆ แต่ควรพินิจพิจารณาให้ดี
ให้รอบคอบประณีต จนแน่ใจว่าเป็นความเห็นชอบประกอบด้วย
เหตุผลจริงแท้ จึงค่อยปลงใจเชื่อความเห็นของตนว่าเป็นความเห็น
ที่ควรปฏิบัติ ดำเนินต่อไปได้ ไม่เช่นนั้นแล้วก็อาจจักดำเนินไปสู่
หายนะเพราะอำนาจของมิจฉาทิวฐิติ

แต่การจะเฟ่งพินิจทิวฐิติของตน ให้เห็นถูกต้องว่าเป็นสัมมา
ทิวฐิติหรือไม่ จำเป็นต้องอาศัยสิ่งสำคัญอย่างยิ่งสำหรับความเป็น
มนุษย์ นั่นคือปัญญา

ปัญญานั้น พุทธศาสนสุภาษิตกล่าวไว้ว่า ปัญญาเป็นเครื่อง
วินิจฉัยสิ่งที่ฟังแล้ว ปัญญาเป็นเครื่องเพิ่มพูนเกียรติคุณและชื่อเสียง
คนผู้ประกอบด้วยปัญญาในโลกนี้ แม้ในความทุกข์ก็หาความสุขได้
ความหมายของพุทธศาสนสุภาษิตนี้ ตรงไปตรงมาดังกล่าว คือ เมื่อ
ได้ยินได้ฟังเรื่องใดจากผู้ใด จะสักแต่ว่าฟังแล้วตัดสินใจเชื่อหรือไม่
เชื่อเพียงเท่าที่ได้ยินได้ฟังจากปากจากคำเขาเท่านั้น ไม่ได้ ต้องใช้
ปัญญา คือ เหตุผลเข้าประกอบพินิจพิจารณาตัดสินว่า ควรเชื่อว่าเป็น
ความจริงหรือความคิดอย่างไร ควรเชื่อถือเพียงไรหรือไม่ ปัญญา
จะช่วยในการวินิจฉัยคือตัดสินได้จริง แต่จะวินิจฉัยได้ถูกต้องมาก
น้อยเพียงไร ก็ขึ้นอยู่กับระดับของปัญญาอีกด้วย ปัญญาเป็นเครื่อง
เพิ่มพูนเกียรติคุณและชื่อเสียง

ความข้อนี้อันจะกล่าวต่อไปก็ไม่ผิด ว่าปัญญาเป็นเครื่อง
ยืนยันสัมมาทิฏฐิ สัมมาทิฏฐิจึงเป็นเครื่องเพิ่มพูนเกียรติคุณและ
ชื่อเสียง อาจกล่าวได้ว่า ปัญญา กับ สัมมาทิฏฐิ เป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน
ผู้มีปัญญาย่อมรู้จักสัมมาทิฏฐิ ย่อมรู้ความสำคัญของสัมมาทิฏฐิ
ย่อมอาศัยสัมมาทิฏฐิให้เกิดขึ้นยิ่ง ๆ

ดังนั้น ผู้มีปัญญาจึงเป็นผู้มีสัมมาทิฏฐิคือความเห็นชอบใน
เรื่องทั้งหลาย สามารถดำเนินไปถูก ดำเนินไปชอบ ไม่ดำเนินไปผิด
แต่ก็ไม่ใช่เรื่องที่จะเข้าใจได้ง่ายนัก ว่าสัมมาทิฏฐิความเห็นชอบคือ
อย่างไร จึงต้องอบรมปัญญา หรือพยายามเป็นคนมีเหตุผลนั่นเอง

สำหรับพุทธศาสนิกชน แม้มีปัญญาพอสมควรเป็นพื้นฐาน
ก็จะเป็นเรื่อง ไม่ยากจนเกินไปนักที่จะอบรมทิฏฐิของตนให้เป็น
สัมมาทิฏฐิ ศึกษาพระธรรมคำสั่งสอนของพระพุทธเจ้า ทรงสอน
อย่างไร อย่าบิดเบือนนั้นแหละ จะเป็นการอบรมสัมมาทิฏฐิ จะ
ทำให้เกิดปัญญาอย่างยิ่งสืบไป เกียรติคุณชื่อเสียงย่อมตามมา แม้
ในความทุกข์ก็หาความสุขได้แล

๒๒

สิ่งที่น่ากลัวกว่าความตาย

พุทธศาสนสุภาษิตบทหนึ่งกล่าวไว้ แปลความว่า *ความประมาทเป็นทางแห่งความตาย ความตายของผู้ละโลกนี้ไปแล้วทั้งหมด รวมทั้งผู้จะสิ้นชีวิตต่อไปทั้งปวงด้วย มิได้มีความหมายตรงตามความตายในพุทธภาษิตดังกล่าว จะเกี่ยวข้องกันบ้างก็เพียงเล็กน้อยและจะว่าไม่เกี่ยวข้องกันเลยก็ได้*

คำแปลของ “ความตาย” ในพจนานุกรม นอกจากแปลว่า *สิ้นใจ* ยังแปลอีกคำหนึ่งว่า *ไม่เป็นอยู่ต่อไป ไม่เป็นอยู่ต่อไปที่ไม่หมายถึงตาย* ก็เช่นเมื่อถูกให้พ้นจากตำแหน่งหนึ่งตำแหน่งใด ก็ไม่เป็นผู้อยู่ในตำแหน่งนั้นต่อไป เช่นเมื่อพ้นจากตำแหน่งที่จะเป็นโน่นเป็นนี่ ก็จักเป็นผู้ไม่เป็นนั้นเป็นนี่อยู่ต่อไป เมื่อพ้นจากตำแหน่งอาจารย์ใหญ่ ก็จักไม่เป็นอาจารย์ใหญ่อยู่ต่อไป

ความหมายนี้เกี่ยวข้องกับตายเพียงเล็กน้อย คือคล้ายตายจากตำแหน่งไป แต่ไม่เหมือนตายทีเดียว เพราะยังมีลมหายใจ ยังกลับมาสู่ตำแหน่งนั้นได้อีกในอนาคต ส่วนผู้ตายแล้วย่อมไม่อาจกลับมาเป็นคนเดิมได้อีก ลมหายใจก็ไม่มี ยกเว้นที่เล่ากันว่า ตายแล้ว

พื้น ซึ่งมีน้อยรายมาก ความประมาทเป็นทางแห่งความตายตาม พุทธภาษิต จึงไม่หมายถึงความประมาทที่จะทำให้ต้องเสียชีวิต หรือ ต้องสิ้นลมหายใจเท่านั้น แม้จะหมายคามเช่นนั้น ก็ได้บ้างเหมือนกัน แต่ก็เป็นการตายเพียงผิวเผิน ไม่ลึกซึ่งเท่าความหมายที่แท้จริงของพุทธภาษิตบทที่กล่าว พุทธภาษิตบทนี้ไม่มุ่งให้สอนใจว่าอย่าประมาทเมื่อข้ามถนน เป็นต้น

แต่พุทธภาษิตบทนี้ มุ่งสอนใจให้เป็นผู้มีสติปัญญารอบคอบ ในทุกเรื่องทุกเวลา ผู้ไม่ใช้สติไม่ใช้ปัญญาให้รอบคอบ คือผู้ประมาท ความประมาทนี้จักนำไปสู่ความตายที่ไม่หมายเพียงความสิ้นใจ แต่หมายถึงความไม่เป็นอยู่ต่อไป เช่น ถ้าไม่ใช้สติไม่ใช้ปัญญาระวังรักษาตนให้คิดพูดทำความดีไว้เสมอ ก็จักไม่อาจเป็นคนดีอยู่ต่อไป จะต้องกลายเป็นคนไม่ดี เป็นผลร้ายแรงของความประมาท อันเป็นทางแห่งความตายที่พุทธศาสนสุภาษิตหมายถึงโดยตรง

ที่จริงประโยคสำคัญอันเป็นพุทธภาษิตว่า ความประมาท เป็นทางแห่งความตายนี้ แทบทุกคนพูดติดปาก พูดเล่นพูดจริงก็พูด พูดกันอยู่เป็นประจำ แต่จะมีสติขณะพูด ถ้าจะมีสติขณะพูด มีปัญญาเข้าใจความหมายนั้นให้ถูกต้อง พร้อมทั้งน้อมนำไปปฏิบัติ ตามให้จริงจึงจักเป็นประโยชน์อย่างยิ่ง จักเป็นผู้ไม่ประมาทที่จะพ้นจากผลร้ายแรงของความประมาท คือ จะพ้นจากความตายใน ความหมายดังกล่าวมา

ความตายของทุกคน ตลอดถึงความตายของสถาบันทั้งสาม
ของไทย ย่อมจะเกิดไม่ได้แม้ทุกคนตั้งอยู่ในความไม่ประมาท จะคิด
จะพูด จะทำสิ่งใด ไม่ประมาท พยายามใช้สติใช้ปัญญาให้รอบคอบ
พูดภาษาที่ใช้กันทั่วไป ก็คือให้รู้จักคิดหน้าคิดหลัง ไม่ด่วนคิดพูดทำ
ในเรื่องทั้งปวง ในสิ่งทั้งปวง

โดยเฉพาะเมื่อเป็นผู้ใหญ่มีความรับผิดชอบมากเพียงไร ก็
ยิ่งจำเป็นต้องเพิ่มความไม่ประมาทให้มากเพียงนั้น เพราะผู้มีความ
รับผิดชอบมากคือผู้มีกำลังมาก ทั้งในการรักษาให้รอดตายและใน
การทำให้ตาย จึงควรที่ทุกคนจะพิจารณาตนเองเป็นอันดับแรก ให้
รู้จักตนตามความเป็นจริง ให้รู้จักตนให้ถูกต้องว่าตนเป็นใคร มีความ
รับผิดชอบมากน้อยเพียงไร โดยเฉพาะที่เกี่ยวกับสถาบันชาติ ศาสนา
พระมหากษัตริย์ เมื่อพิจารณารู้จักตนแล้ว ก็พึงตั้งอยู่ในความไม่
ประมาท ให้พอเหมาะพอควรแก่ฐานะของตน เช่นนี้จึงจะสามารถ
รักษาสิ่งที่ตนรับผิดชอบไว้ให้พ้นจากอันตรายได้ ให้เป็นอยู่ต่อไปได้

ความไม่ประมาทของแต่ละคน เมื่อรวมเข้าแล้วนั้นแหละ
เป็นทางรอดตายของสถาบันทั้งปวง เช่นจักเป็นทางรอดตายของตัว
เราเองทุกคนด้วย ความตายจริง ผู้ตายแบบหายใจออกแล้ว ไม่กลับ
หายใจเข้าอีกนั้นทุกคนต้องพบ ทุกคนหนีไม่พ้น ไม่ช้าก็เร็วทุกคน
จะต้องถึง แต่ความตายอันเกิดจากความประมาทนั้น ทุกคนหลีกเลี่ยงได้
อย่างแน่นอน แม้ประกอบด้วยความไม่ประมาท

ที่จริงความตายโดยหมดลมหายใจเป็นสิ่งธรรมดาไม่น่า

กลัว ความตายด้วยความประมาทต่างหากที่น่ากลัวอย่างยิ่ง คือ
ประมาทแล้วตายจากฐานะอันดี จากความไม่เป็นทาส ตายจาก
ความอิสระ นั้นเป็นความตายที่น่ากลัวที่สุดแล

พระสุรเสียงบรรยาย
บน Youtube

๒๓

คุณค่าของความเป็นคน

พุทธภาษิตบทหนึ่งกล่าวไว้ แปลความว่า *ความได้เป็นมนุษย์เป็นการยาก* ผู้มุ่งมาบริหารจิต เมื่อได้รับทราบพุทธภาษิตบทนี้แล้วอย่าเพียงแต่เข้าใจดี ๆ แต่พึงพิจารณาด้วยสติปัญญาให้ลึกซึ้งพอสมควร จึงจักได้รับประโยชน์สมบูรณ์แห่งความหมายของพุทธภาษิตนี้

ความได้เป็นมนุษย์เป็นการยาก คือยากนักที่จะได้เกิดเป็นมนุษย์ ที่เห็นเป็นมนุษย์กันอยู่เต็มบ้านเต็มเมือง มากขึ้นทุกวัน จนถึงกับเกิดการตกใจกลัวมนุษย์จะล้นโลก นั่นก็มีไขว่ว่าจะเป็นเครื่องแสดงข้อคัดค้านพุทธภาษิตดังกล่าว เพราะแม้มนุษย์จะมากมาย แต่เมื่อลองเปรียบกับสัตว์ทั้งหลาย มนุษย์ก็จะมีจำนวนน้อยนัก สัตว์ใหญ่ สัตว์น้อย สัตว์ปีก สัตว์ไม่มีปีก รวมนมด ปลวก ยุง แมลง ในโลกเรามีจำนวนมากมายเกินกว่าจะสำรวจได้ แต่มนุษย์ยังสำรวจจำนวนได้ ซึ่งก็เป็นเครื่องแสดงความเกิดได้ยากของมนุษย์ ยืนยันพุทธภาษิตว่า *ความได้เป็นมนุษย์เป็นการยาก*

ปรกติสิ่งใดที่ได้ยาก ท่านถือว่าเป็นของมีค่า ควรรักษาอย่าง

ยิ่ง การได้เป็นมนุษย์ซึ่งเป็นการยาก เปรียบดังได้เพชรน้ำงามเม็ดใหญ่หาค่าไม่ได้ไว้ในมือ ย่อมต้องรักษายิ่งกว่าได้เศษกระเบื้องไม่มีราคา การรักษาค่าของความเป็นมนุษย์ ก็คือการรักษาคุณสมบัติของมนุษย์ไว้ให้สมบูรณ์ที่สุด เช่นเดียวกับการรักษาเพชรนั่นเอง

การรักษาเพชรนั้น ไม่เพียงรักษาไม่ให้อายุหายเท่านั้น แต่ต้องรักษาไม่ให้แตกร้าว ไม่ให้เกิดรอยขีดข่วนแม้เท่าขนแมว เพราะนั่นจะเป็นเหตุให้ความงามของเพชรมีราคา ลดค่าลดราคาลง การรักษาความเป็นมนุษย์ก็หาเพียงรักษาชีวิตไว้ให้อยู่ยืนยาวเท่านั้น แต่ต้องรักษาคุณค่าของมนุษย์ไว้ให้สมบูรณ์ มนุษย์ก็คือคน คุณค่าของมนุษย์หรือของคนที่สำคัญที่สุดคือความไม่เป็นสัตว์ ไม่ใช่สัตว์ เมื่อพูดถึงความเป็นสัตว์ทุกคนย่อมรู้สึกถึงความแตกต่างของตนเองกับสัตว์ ย่อมยินดีที่ตนไม่ใช่สัตว์ ย่อมไม่พอใจเป็นอย่างยิ่ง แม้จะถูกเปรียบว่าเป็นสัตว์ อันหมายถึงสัตว์เดรัจฉาน

ดังนั้น คุณค่าสำคัญของมนุษย์จึงต้องแตกต่างกับสัตว์ ที่เห็นได้ง่ายๆ คือ สัตว์ไม่รู้จักเหตุผลไม่มีเหตุผล นั่นก็คือสัตว์ไม่มีปัญญาของมนุษย์ ไม่รู้ถูกไม่รู้ผิด ไม่รู้ผิดชอบชั่วดี มนุษย์ต้องรู้ถูก รู้ผิด รู้ผิดชอบชั่วดี สัตว์ไม่มีเมตตากรุณา มนุษย์ต้องมีเมตตากรุณา เพราะมนุษย์มีปัญญารู้ว่าเมตตากรุณาเป็นความดี สัตว์ไม่รู้ว่าการเบียดเบียนเป็นอย่างไร มีคุณหรือมีโทษอย่างไร แต่มนุษย์รู้ว่าการเบียดเบียนไม่ดี มนุษย์จึงควรต้องไม่เบียดเบียน แม้สัตว์จะมีกตัญญูกตเวทิต แต่ก็เป็นเพียงในระดับของสัตว์ คือในระดับที่สติปัญญาของสัตว์จะรู้จะทำได้ มนุษย์มีปัญญารู้ว่าผู้ใดทำคุณแก่ตน มนุษย์มีปัญญา

เข้าใจว่า ความกตัญญูกตเวทิตว่าเป็นคุณธรรมที่ดี ดังนั้นมนุษย์จึงควร
ต้องอบรมกตัญญูกตเวทิตาธรรมให้มาก

มนุษย์ต้องไม่ทำลายคุณค่าของความเป็นมนุษย์ด้วยการไม่
กตัญญู ด้วยการอกตัญญู ไม่ตอบแทนพระคุณที่ท่านทำแล้วต่อตน
ทั้งยังอกตัญญูคือปฏิบัติต่อบด้วยร้ายดังกล่าว่าเป็นคุณธรรมส่วนใหญ่
ของมนุษย์ ที่จริงคุณธรรมของมนุษย์หรือคุณสมบัติที่จะทำให้มนุษย์
เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์มีรายละเอียดปลีกย่อยอีกเป็นอันมาก เมื่อได้
สิ่งที่ได้มาด้วยยาก คือได้ความเป็นมนุษย์แล้ว

มนุษย์ทุกคนที่รู้เดียงสาแล้ว ก็พึงสนใจที่จะรักษาความ
เป็นมนุษย์ของตนให้ดีที่สุด เป็นเพชรที่แตกแล้วยอมไม่เหลือราคา
ของเพชร ย่อมเป็นเหมือนเศษกระเบื้องกะลาหาคาไม่ได้ฉนใด
เป็นมนุษย์ที่ไม่รักษาคุณค่าของมนุษย์ไว้ ปล่อยให้เสื่อมสลายไป
ก็ยอมเป็นเหมือนไม้ไผ่มนุษย์ แล้วจะหาความภาคภูมิใจได้อย่างไร
ผู้มาบริหารจิตพึงคำนึงถึงความจริงนี้ด้วยดีแล

พระสุรเสียงบรรยาย
บน Youtube

๒๔

จะดับทุกข์ร้อนได้อย่างไร

พุทธศาสนสุภาษิตบทหนึ่งกล่าวไว้ แปลความว่า ความหมัดจดจากกิเลสทั้งปวง เป็นความดับจากทุกข์ทั้งหลาย กิเลสทั้งปวงคือความโลภทั้งปวง ความโกรธทั้งปวง ความหลงทั้งปวง ทุกข์ทั้งหลายก็คือทุกข์ทุกประการ

ถ้าจะกล่าวเป็นเหตุเป็นผลก็ต้องกล่าวว่า กิเลสเป็นเหตุ ทุกข์เป็นผล คือ ความโลภความโกรธความหลงเป็นเหตุ ความทุกข์เป็นผล ผู้มีกิเลสที่มีความโลภ ความโกรธ ความหลง ต้องมีความทุกข์ ผู้มีกิเลสคือความโลภ ความโกรธ ความหลงมาก ก็มีความทุกข์มาก มีความโลภความโกรธความหลงน้อย ก็มีความทุกข์น้อย ผู้หมัดจดแล้วจากกิเลสทั้งปวง คือไม่มีความโลภความโกรธความหลงเลย เท่านั้น ที่จักไม่มีความทุกข์เลย คือ มีความดับจากทุกข์ทั้งหลาย

เมื่อรู้ความจริงนี้แล้ว ทุกคนก็ควรจะทำความรู้อีกต่อไปว่า ที่พากันเป็นทุกข์อยู่ตลอดเวลา มากน้อยหนักเบาต่าง ๆ กัน ก็เพราะ

พากันสะสมกิเลสไว้ตลอดเวลา กิเลสสงบตัวนิ่งอยู่เวลาใด เวลานั้นก็เหมือนไม่มีความทุกข์ เพราะเมื่อกิเลสสงบอยู่ ความทุกข์ก็สงบตาม กิเลสลุกขึ้นเมื่อไรความทุกข์ก็ลุกตาม และกิเลสก็เหมือนสิ่งมีชีวิตทั้งหลาย จะให้นอนนิ่งไม่เคลื่อนไหวตลอดเวลาอยู่เป็นไปไม่ได้ อาจจะมีนอนนิ่งบ้างเป็นครั้งคราว แต่ก็ต้องมีเคลื่อนไหวลุกขึ้นเหมือนกัน คนตายจึงจะนิ่งตลอด กิเลสก็ต้องตายจึงจะสงบตลอด

การตายของกิเลส ก็คือ การหมดจดของกิเลสจากจิตใจ กิเลสตายจิตใจก็หมดจดจากกิเลส ความทุกข์ก็หมดจดจากจิตใจด้วย เป็นเหตุเป็นผลกันเช่นนี้ ไม่มีอะไรจะมาทำให้เหตุผลนี้เปลี่ยนแปลงได้

ดังนั้น แม้รู้สึว่า มีความทุกข์ ความเดือดร้อน เผลอนจิตใจมากเพียงไร ก็ต้องเห็นโทษของกิเลสให้มากเพียงนั้น ต้องเชื่อมั่นให้เพียงนั้นว่า ไม่ควรปล่อยกิเลสให้มีชีวิตอยู่ แม้ไม่ต้องการมีความทุกข์ ไม่ต้องการมีความทุกข์ก็ต้องทำลายกิเลส ทำลายกิเลสได้มากเพียงไร ก็เท่ากับดับความทุกข์ได้มากเพียงนั้น ความโลภ ความโกรธ ความหลง ล้วนเป็นเหตุให้เกิดความทุกข์ทั้งนั้น ไม่มีเลยที่ความโลภ ความโกรธ ความหลง จะไม่ก่อให้เกิดความทุกข์ แต่บางทีหรือส่วนมากความทุกข์ที่เกิดจากอำนาจของกิเลสถูกปิดบังเสียด้วยความหลง คือความหลงเป็นทุกข์ คือความหลงเห็นทุกข์เป็นสุข

ความหลงนี่จึงทำให้ส่วนมากพากันไม่เห็นโทษของกิเลส พากันปล่อยตัวให้ตกอยู่ในความทุกข์ เพิ่มพูนความทุกข์ให้ยิ่งขึ้น ด้วยการเพิ่มพูนกิเลสให้มากขึ้น ส่วนมากพากันเป็นเช่นนี้ กิเลสจึงมากมายขึ้นเรื่อย ๆ

ความทุกข์ความร้อนอันเป็นผลของกิเลสจึงมีมากขึ้นทุกที จนทุกวันนี้ได้มีเสียงบ่นทุกหนทุกแห่งว่า โลกมีแต่ความวุ่นวายเดือดร้อนเพราะเต็มไปด้วยคนร้าย ที่จริงแม้ความวุ่นวายเดือดร้อนจะมีมากมายก็เต็มไปด้วยคนร้ายอย่างที่เข้าใจกัน แต่นั่นเป็นความร้อนเป็นความทุกข์ภายนอกที่จะเป็นความทุกข์ความร้อนภายในได้ด้วย สำหรับผู้ที่ยังไม่หมดจดจากกิเลสทั้งปวง ดังพุทธภาษิตเบื้องต้น แต่จะเป็นเพียงความทุกข์ความร้อนภายนอกเท่านั้น สำหรับผู้หมดจดจากกิเลสทั้งปวง คือเป็นความทุกข์ความร้อนที่ท่านผู้หมดจดแล้วจากกิเลส ท่านรู้ท่านเห็นว่ามิได้อยู่เท่านั้น มิได้เข้าถึงจิตใจ มิได้ทำให้จิตใจของท่าน เป็นทุกข์เดือดร้อนไปด้วย ท่านรู้ท่านเห็นความวุ่นวายความร้อนภายนอก แต่ภายในของท่านคือความสงบความเย็นเป็นปกติ นี่คือที่ในพุทธภาษิตเรียกว่า ความดับจากทุกข์ทั้งหลาย ยากนักที่จะแก้คนอื่นให้เป็นคนดี เพื่อไม่ก่อความทุกข์ความร้อนให้เกิดขึ้น

ดังนั้น แม้ไม่ปรารถนาจะเป็นทุกข์เพราะความวุ่นวายภายนอก ก็ต้องพยายามให้เต็มสติปัญญาความสามารถทำลายกิเลสในใจตนเอง แทนที่จะไปเสียเวลาเสียกำลังความคิดไปตั้งหน้าแก้กิเลสคนอื่น ก็ให้ตั้งหน้าแก้กิเลสตนเอง จะเหมือนสามารถ

แก้คนอื่นทั้งหลายให้กลายเป็นคนดีได้ทั้งโลก เพราะเราเองจะไม่
เร้าร้อน เพราะผู้ใดเลย เสมือนคนทั้งโลกไม่ได้ก่อกรรมทำชั่ว ให้
เรากระทบกระเทือนใจเลยฉะนั้นแล

พระสุรเสียงบรรยาย
บน Youtube

๒๕

สิ่งที่ยังอยู่เมื่อตายแล้ว

พุทธศาสนสุภาษิตบทหนึ่งกล่าวไว้ แปลความว่า ร่างกายของสัตว์ย่อยยับได้ แต่ชื่อและสกุลไม่ย่อยยับ ความหมายของพุทธภาษิตนี้ก็คือสัตว์ย่อมตายได้ ร่างกายของสัตว์ย่อมเน่าเปื่อยหมดสิ้นไปได้ แต่ชื่อและสกุลจักไม่ย่อยยับ จักดำรงอยู่ตลอดไป แต่ความดำรงอยู่ของชื่อและสกุลมีเป็นสองนัย คือดำรงอยู่ดีและดำรงอยู่ชั่ว ทั้งนี้ แล้วแต่กรรมที่แต่ละคนได้ประกอบกระทำไว้ในขณะดำรงชีวิตอยู่

ในขณะที่ร่างกายยังไม่ย่อยยับ ถ้าประกอบกรรมดี ยิ่งกว่ากรรมไม่ดี ความดำรงอยู่ของชื่อและสกุลย่อมเป็นการดำรงอยู่อย่างดี เป็นที่ยกย่องกล่าวถึงอย่างคารวะของคนดีทั้งหลาย ถ้าประกอบกรรมไม่ดียิ่งกว่ากรรมดี ความดำรงอยู่ของชื่อและสกุล ย่อมเป็นการดำรงอยู่อย่างไม่ดี เป็นที่นินทาเหยียบย่ำกล่าวถึงอย่างรังเกียจของคนดีทั้งหลาย กล่าวได้ว่า ถึงตัวจะตายร่างกายจะเปื่อยเน่าสลายหมดสิ้นไปแล้ว แต่ความดีความชั่วที่ทำไว้จักรักษาชื่อและสกุลของทุกคนไว้ตลอดกาล แตกต่างกันคนละแบบคนละนัยดังแสดงแล้ว นี้เป็นความจริงที่เข้าใจได้ไม่ยาก

พระพุทธเจ้าเสด็จดับขันธปรินิพพาน พระสรีระย่อยยับไป นานนับเป็นสองพันกว่าปี แต่พระนามยังดำรงอยู่จนทุกวันนี้เป็นอย่างดีเยี่ยม เป็นที่เคารพยกย่องกราบไหว้บูชาของผู้มีปัญญาสัมมาทิฐิ ถ้วนหน้า เทวทัตจบสิ้นชีวิตไปเป็นสองพันกว่าปีเช่นเดียวกับพระพุทธเจ้า ร่างกายย่อยยับไปแล้ว พร้อมกับจบสิ้นชีวิต แต่ชื่อเสียงยังดำรงอยู่ เป็นที่รู้จักกล่าวขานถึงทั่วไปในปัจจุบัน แต่อย่างเป็นที่รังเกียจเหยียดหยาม ของคนดีมีปัญญาทั้งหลาย

นอกจากตัวอย่างพระพุทธเจ้าและพระเทวทัตที่ยกขึ้นแสดง ประวัติศาสตร์ก็ยืนยันให้เราเห็นประจักษ์ความจริงนี้ว่า ที่ว่าร่างกายของสัตว์ย่อยยับได้ แต่ชื่อและสกุลไม่ย่อยยับ คนเมื่อก็ร้อยก็พันปีมาแล้ว ที่เราไม่เคยรู้จักเลย ยังมีชื่อมีสกุลที่ให้เรารู้จัก ให้เราชื่นชมยกย่องและให้เรารังเกียจดูหมิ่นดูแคลนอยู่ในทุกวันนี้ได้

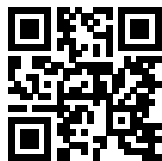
นี่คือที่พุทธภาษิตกล่าวไว้ แปลความว่า ร่างกายของสัตว์ย่อยยับได้ แต่ชื่อและสกุลไม่ย่อยยับ เราทั้งหลายต่างก็เป็นหนึ่งในสัตว์ที่หมายถึงในพุทธภาษิต ชื่อและสกุลของเราต่างก็จะไม่ย่อยยับ ทั้ง ๆ ที่ร่างกายของเราจะย่อยยับแน่ เราจึงควรทำสติพิจารณาว่า เราต้องการให้ชื่อและสกุลของเราดำรงอยู่ในสภาพเช่นไร ให้คนดีในภายหลังมีความรู้สึกต่อชื่อและสกุลของเราอย่างไร ชื่นชมยกย่องหรือรังเกียจเหยียดหยามเมื่อตัดสินใจได้แน่นอนแล้ว ก็ต้องดำเนินไปในทางที่ถูก ที่จะให้เกิดผลดังที่ปรารถนาต้องการ

แม้ดำเนินไปไม่ถูกต้อง ก็จะไม่เกิดผลดังประสงค์ ประสงค์ให้คนดีทั้งหลายชื่นชมยกย่องสรรเสริญก็จะไม่สำเร็จ เพราะผลทั้งหลายจักไม่เกิดจากความปรารถนาต้องการ ที่ไม่พร้อมด้วยการกระทำอันเป็นเหตุตรงกับผล ต้องการผลเช่นใด ต้องประกอบกระทำเหตุให้ตรงกับผลที่ต้องการนั้น ไม่เช่นนั้นก็จะไม่เป็นไปดังต้องการ ยกตัวอย่างง่าย ๆ ผู้หิวระหายต้องการของที่มีรสหวาน แต่ไปดื่มน้ำเกลือ ย่อมไม่ได้รับรสหวานที่ต้องการ แต่จักต้องได้รับสเค็มที่ไม่ต้องการ ความไม่สมปรารถนาเกิดจากการประกอบเหตุที่ไม่ตรงกับผล เหตุและผลต้องตรงกันเสมอ ไม่มียกเว้นสักกรณีเดียว

ที่เหตุและผลจักไม่ตรงกัน คือทำความเข้าใจให้ดี ในสัจจะคือความจริงแท้ที่ สำคัญควรยกขึ้นพิจารณาก็คือ เหตุต้องเป็นเหตุที่แท้จริง เป็นเหตุที่ได้ทำแล้วจริง ไม่ใช่เป็นเหตุที่กล่าวอ้างว่าทำ เช่น ทำเหตุไม่ดี แต่กล่าวอ้างว่าทำเหตุดี จะโดยเข้าใจผิดหลงผิดหรือเชื่อผิดอย่างไรก็ตาม เรียกว่าไม่เป็นเหตุที่ทำแล้วจริง ดังนั้นผลจึงต้องไม่เป็นไปตรงตามเหตุที่เพียงแต่กล่าวอ้างเท่านั้น แต่จักเป็นไปตามเหตุที่ทำแล้วจริง แม้จะไม่ถูกกล่าวถึงเลยก็ตาม อันเหตุที่ทำนั้น ไม่จำเป็นต้องปรากฏแก่ความรู้ เห็น หรือประจักษ์แก่ตาผู้ใด ความสำคัญของการทำเหตุอยู่ที่ว่า ต้องทำจริงดังกล่าวแล้ว ถ้าทำจริง แม้จะไม่มีผู้รู้เห็นเลย ก็จักเป็นเหตุที่แท้จริงที่ให้ผลจริง

ขอผู้มีปัญญาทั้งหลาย จงมีสัมมาทิฐิรู้ความเห็นชอบจักได้เห็นถูกในเรื่องของเหตุและผลของกรรม จะไม่สามารถทำชื่อ

และสกุลที่จักไม่ย่อหยับให้ดำรงอยู่ได้อย่างมีเกียรติมีศักดิ์ศรี เป็น
ที่ยกย่องสรรเสริญของคนดีทั้งปวงแล

พระสุรเสียงบรรยาย
บน Youtube

๒๖

สำคัญที่จิต

พุทธศาสนสุภาษิตบทหนึ่งกล่าวไว้ แปลความว่า โลกอันจิต
ย่อมนำไป โลกเล็ก ๆ ก็คือตัวเราของทุกคน จิตที่นำโลกเล็ก ๆ ไป
ก็คือจิตของตัวเราทุกคน จิตของผู้ใดก็นำโลกคือตัวเองไป ไปไหน
ก็ได้ ไปดี ไปชั่ว ไปสุข ไปทุกข์ ไปสูง ไปต่ำ ทุกคนหรือทุกโลก
เล็ก ๆ สามารถไปได้ทั้งนั้น

ถ้าจิตนำไป จิตดีก็นำไปดี จิตชั่วก็นำไปชั่ว จิตสุขก็นำไปสุข
จิตทุกข์ก็นำไปทุกข์ จิตสูงก็นำไปสูง จิตต่ำก็นำไปต่ำ จึงมีพุทธศาสน
สุภาษิตกล่าวไว้ แปลความว่า เมื่อจิตเศร้าหมองแล้ว ทุคติเป็นอัน
ต้องหวัง เมื่อจิตไม่เศร้าหมองแล้ว ทุคติเป็นอันหวังได้

ดังนั้น จึงมีพุทธภาษิตกล่าวไว้ แปลความได้ว่า การฝึก
จิตเป็นความดี จิตที่ฝึกแล้วนำสุขมาให้ จิตที่คุ้มครองแล้วนำสุขมา
ให้ จงตามรักษาจิตของตน พึงรักษาจิตของตน เหมือนคนประคอง
บาตรเต็มด้วยน้ำมัน ผู้มีปัญญาพึงรักษาจิตเป็นต้น โลกเล็ก ๆ
หลาย ๆ โลก คือ ตัวเราหลาย ๆ คนรวมกันเข้าก็เป็นโลกใหญ่ คือ
โลกจริง ๆ ที่เข้าใจกันอยู่ทั่วไป และโลกใหญ่หรือโลกจริงนี้ ก็จินตนา

ไปอีกเช่นกัน มิใช่ว่า จิตจะนำได้แต่โลกคือตัวเองของแต่ละคนเท่านั้น จิตนำโลกใหญ่โลกจริงได้ด้วยเหมือนกัน เพราะโลกใหญ่โลกจริงที่ประกอบด้วยโลกเล็กหลายโลก คือคนหลายคน ก็ประกอบด้วยจิตหลายดวงด้วย จิตแต่ละดวงที่นำโลกเล็ก ๆ แต่ละโลกนั้นแหละ เมื่อรวมกันเข้าก็สามารถนำโลกใหญ่โลกจริงไปได้ แตกต่างกันเพียงที่โลกใหญ่หรือโลกจริงนั้น มีพลังจิตหลายอย่างนำไป เมื่อใดพลังจิตฝ่ายดี คือพลังจิตของคนดีแรงกว่าก็นำไปดี เมื่อใดพลังจิตฝ่ายชั่ว คือพลังจิตของคนชั่วแรงก็นำไปชั่ว

ความสงบก็ตาม ความเดือดร้อนวุ่นวายก็ตาม ของโลกใหญ่โลกจริง เป็นการเกิดจากการนำไปของจิตทั้งสิ้น จิตของคนส่วนมากสงบ ก็จะทำให้โลกไปสงบ จิตของคนส่วนมากวุ่นวาย ก็จะทำให้โลกไปวุ่นวาย จิตนี้้นำโลกได้จริง ดังนั้นจึงควรอย่าได้ประมาทในการรักษาจิตของตน เพื่อนำให้โลกคือตนเองไปถูกไปดีนั้นก็ประการหนึ่ง เพื่อนำให้โลกคือชาติของตนไปดีไปเจริญไปร่มเย็นก็เป็นอีกประการหนึ่ง ซึ่งสำคัญมาก

ทุกวันนี้ทุกคนรู้สึกถึงความวุ่นวาย ไม่เป็นสุขโดยควร ของโลกใหญ่โลกจริง แต่ไม่ทุกคนที่นึกให้ถูกว่าตนเองมีส่วนเกี่ยวข้องกับการจะช่วยบรรเทา หรือเพิ่มพูนความวุ่นวายไม่เป็นสุขของโลกได้ และไม่รู้ว่าการจะช่วยโลกดังกล่าวนั้น ไม่ใช่งานใหญ่ ทั้ง ๆ ที่โลกนั้นใหญ่ ทุกคนไม่รู้ว่าเพียงแต่ทุกคนช่วยโลกเล็ก ๆ คือตัวเองของทุกคนให้สงบเย็นบริสุทธิ์สะอาดมาก ๆ ตนก็จะสามารถช่วยโลกใหญ่โลกจริงให้สงบร่มเย็นเป็นสุขได้

อาจจะมีปัญหาแย้งว่า ถ้าเพียงแต่ช่วยตนเองให้สงบสบาย บริสุทธิ์สะอาดจากความสกปรกเศร้าหมองพอสสมควร ไม่ได้ช่วยเหลืออย่างอื่น จะเป็นการช่วยโลกแท้โลกจริงได้อย่างไร ปัญหานี้ที่จริงน่าเกิดขึ้น เพราะน่าจะสงสัยเช่นว่า ถ้าคิดให้ลึกให้ถูกให้ตรงยิ่งขึ้น ก็จะได้ความเข้าใจชัดแจ่มถูกต้องยิ่งขึ้นว่า ใจเป็นผู้นำจริง ๆ ถ้าทำให้ผ่องใสเป็นสุขได้ มีความสงบได้ ปัญญาย่อมเกิดขึ้นในใจนั้น ย่อมยังให้รู้ได้ว่า ควรคิด ควรพูด ควรทำอย่างไรต่อไป เพื่อความเจริญรุ่งเรือง ความร่มเย็นเป็นสุขของบ้านเรือนตน ของบ้านเมืองตน เลยกว้างไปถึงเพื่อโลกที่ตนอาศัยอยู่นี้

ความสงบของจิตใจตนของแต่ละคน นั้นแหละเป็นความสำคัญ ความรู้การควรไม่ควรจะเกิดได้ ปัญญาจะมากมี ความยากจะไม่ปรากฏ แม้พิจารณาให้เห็นเหตุผล ก็จะเข้าใจและเห็นจริงว่าเป็นสิ่งเป็นไปได้อย่างกล่าว

เมื่อใจสงบ คือ เบาบางจากกิเลสโลก โกรธ หลง เห็นทุกอย่าง ทำทุกอย่าง ก็เป็นไปอย่างสงบเย็น เรียกว่าเห็นไปเรื่อย ๆ หรือทำไปเรื่อย ๆ ไม่เดือดร้อนรำคาญ ไม่วุ่นวาย มีความสุขพอสมควร กิจการหรืองานใดสิ่งใดที่ผู้ทำทำด้วยความสะดวกสบายใจ ย่อมสำเร็จเรียบร้อยเป็นผลดีกว่ากิจการหรืองานใดสิ่งใด ที่ผู้ทำทำด้วยความเร่งร้อนใจไม่มีความสุข

เมื่อเป็นเช่นนี้ก็ชัดเจนแล้วว่า บ้านเมืองที่มีคนใจดี หรือใจเจริญ ย่อมเป็นบ้านเมืองที่เจริญรุ่งเรืองร่มเย็นเป็นสุข โลกที่มีคนใจดี คนใจเจริญย่อมเป็นโลกที่เจริญร่มเย็นเป็นสุข จึงไม่ต้อง

หวังกังวลว่า ถ้าพากันมุ่งทำจิตทำใจเสียหมด บ้านเมืองจะเสื่อมโทรม
ไม่มีความเจริญรุ่งเรืองทัดเทียมบ้านเมืองอื่นที่เห็นแก่ความเจริญ
ของวัตถุยิ่งกว่าความเจริญของจิตใจ พุทธศาสนสุภาษิตที่ว่า โลก
อันจิตย่อมนำไปนั้นเป็นความจริงแท้แล

พระสุรเสียงบรรยาย
บน Youtube

๒๗

สิ่งที่ไม่ควรลืม

พุทธศาสนสุภาษิตบทหนึ่งกล่าวไว้ แปลความว่า *บุคคลไม่ควร ลืมตน* ลืมตนหมายถึงไม่นึกถึงตน ไม่รู้จักตน แต่ปรกติมักจะถือเอา ความเพียงว่า ได้ดีมีอำนาจวาสนาบารมีแล้ว ก็ลืมฐานะเดิมของตน

ที่จริงความลืมตน มีความหมายที่กว้างขวางลึกซึ้งยิ่งกว่านั้น ความหมายที่กว้างที่ลึกของคำว่าลืมตน อาจารย์ลงในความหมายว่า ตนเป็นใคร มีความสำคัญหรือไม่ สำคัญเพียงไร ก็ไม่จำไว้ให้ถูกต้อง ตามเป็นจริง อาจจะเป็นคนสำคัญมาก ก็ไม่จำไว้ให้ถูกต้องว่า ตน เป็นคนสำคัญมาก เมื่อไม่จำไว้ให้ถูกต้อง ก็จะมีปฏิบัติไม่ถูกต้อง มีความสำคัญมาก ไม่ปฏิบัติให้เหมาะให้สมกับความสำคัญของตน ก็ ใช้ไม่ได้ ก็ไม่เกิดผลสมควรกับฐานะที่ตนเป็น

ผู้มีความสำคัญมากแต่ปฏิบัติเท่ากับผู้มีความสำคัญน้อยใน บางกรณี ถือได้ว่าเป็นความสุภาพถ่อมตน แต่บางกรณีไม่ถือเช่นนั้น ในบางกรณีจะก่อให้เกิดความเสียหาย คำโบราณว่า *เป็นหงส์ มาเกลือกกัลลักับฝูงกา* มีความหมายว่า หงส์ทำตนผิดฐานะ เกิด ความเสื่อมเสีย หงส์ก็ลืมตน บางคนมีความสำคัญน้อยเป็นผู้มีฐานะ

เล็ก ๆ แต่ไม่จำฐานะของตนไว้ให้ดี ลืมฐานะที่แท้จริงของตน ก็ยาก
จะปฏิบัติให้ถูกต้องได้ เป็นการลืมตนด้วยเหมือนกัน คนเล็ก ๆ ทำ
ตนทัดเทียมกับคนสูงส่ง คนเล็ก ๆ ก็ลืมตน

*ความลืมตนไม่มีคุณ มีโทษสถานเดียว ท่านจึงสอนไม่ให้
ลืมตน ดังพุทธภาษิตที่ยกขึ้นกล่าวว่า บุคคลไม่ควรลืมตน การจะ
ระวังตัวไม่ให้เป็นคนลืมตนได้นั้น จำเป็นต้องมีสติ ต้องมีความสุจริต
คือสุจริตใจต่อตนเอง ต่อผู้อื่นทั้งปวง คือมีสติสำรวจฐานะที่แท้จริง
ของตนทุกประการ ทั้งชาติกำเนิดความเป็นอยู่ ภาระหน้าที่ เมื่อ
สำรวจเห็นเช่นไรแล้ว ต้องมีความสุจริตใจที่จะยอมรับกับตนเองว่า
เป็นเช่นนั้น ไม่ใช่ว่าจะทุจริตบิดผันด้วยเหตุผลที่ยกขึ้นเองตามความ
พอใจ*

การสุจริตใจนี้ต้องมีต่อผู้อื่นทั้งปวงด้วย คือต้องมีความสุจริต
ใจที่จะยอมรับกับตนเองว่า ผู้อื่นมีชาติกำเนิด ความเป็นอยู่ และ
ภาระหน้าที่อย่างไร ไม่ลืมตนเอง จำเป็นต้องประกอบด้วยการไม่
ลืมตนของผู้อื่นด้วย ไม่เช่นนั้น ก็จักปฏิบัติให้ถูกต้องไม่ได้

ความลืมนั้นลืมนี่ยังเป็นความเสียหาย ยังพยายามแก้ไขกัน
อยู่เสมอ ยังรำคาญใจกันอยู่ด้วยเสมอ ของมีค่าที่หายหกดกหลง
เกิดจากความลืมนั่นอันมาก การพลาดโอกาสดี ๆ ก็เกิดจากความ
ลืมนี่ ไม่มีคนไม่มีประโยชน์อยู่ในความลืมนี่เลย นอกจากความลืมนี่ทุก
อย่างเดี๋ยวที่พอจะเป็นผลดีต่อจิตใจได้บ้าง

ความลืมตน มีผลเสียหายยิ่งกว่าลืมนั้นลืมนี่ดังกล่าวแล้ว

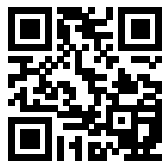
ความลืมนเป็นความลืมนที่เสียหายอย่างใหญ่ยิ่งที่สุด ฉะนั้น เมื่อนมาบริหารจิตจึงต้องสำนึกในความจริงนี้ให้มาก พยายามให้มากที่จะไม่ให้ลืมน ทำสติให้ดี ควบคุมสติไว้ให้สมมาเสมอ ขณะเดียวกันก็ต้องใช้ปัญญา เพื่อแลให้เห็นกระจ่างชัดถูกต้องพอสมควร ว่าอะไรเป็นอะไร ไม่ลืมน ไม่ลืมนตัวของผู้อื่น รู้จักตนให้ถูกต้องและรู้จักผู้อื่นให้ถูกต้องด้วย

ความไม่ลืมน หรือความรู้จักอย่างถูกต้องนี้เท่านั้น จักช่วยชี้ให้เห็นทางปฏิบัติที่ถูกต้องที่ชอบ ไม่ประพฤติดนผิด ๆ ถูก ๆ ต่าไปบ้าง สูงไปบ้าง เป็นหงส์ลงเกลือกกลั้วกับฝูงกาบ้าง เป็นการพยายามเข้าคลุกคลีตีเสมอกับหงส์บ้าง ล้วนเป็นความไม่ถูกต้องทั้งนั้น ให้ผลเสียหายทั้งนั้น และจักไม่เป็นผลเสียเฉพาะตน แต่จักเป็นผลเสียกว้างขวางแก่ผู้เกี่ยวข้องทั้งหลาย

ความลืมนไม่ช่วยให้คนอยู่ในฐานะสูง เป็นคนหน้าเคารพหน้าศรัทธาในความอ่อนน้อมอยู่ ในหมู่ผู้อยู่ในฐานะต่ำต้อย ความลืมนไม่ช่วยให้คนอยู่ในฐานะต่ำ เป็นคนหน้าเคารพหน้าเกรงขาม ในความตีตนเสมอกับผู้อยู่ในฐานะที่สูงที่แตกต่างกันมาก แม้เจ้าตัวผู้ลืมนจะรู้สึกเช่นนั้นก็ตาม แต่ในสายตาของผู้มีสติปัญญามีความรู้ความควรไม่ควร ย่อมไม่เห็นเช่นนั้นด้วย จะเห็นความลืมนและจะเกิดความรู้สึกขัดแย้ง ความไม่เห็นดีไม่เห็นงามตามไปด้วย

แต่ถ้าไม่ลืมน ปฏิบัติให้เหมาะกับภาวะและฐานะของตน ไม่ว่าจะต้องการความนิยมสรรเสริญหรือไม่ก็ตาม คนมีสติมี

ปัญญาอ่อนนิยมยกย่อง ไม่ติฉิน ผู้มาบริหารจัดการพึงสำนึกในความ
จริงนี้ และพยายามตั้งสติไว้อย่าลืมนวล

พระสุรเสียงบรรยาย
บน Youtube

๒๘

มีอะไรทำให้เจริญ

ผู้ทำความดีเป็นผู้ทำประโยชน์ตน เป็นผู้นำความเจริญให้เกิดแก่ตน ธรรมะย่อมนำความเจริญหรืออุมิธรรมในบทหนึ่งประกอบด้วยธรรมะสี่ประการ คือ

หนึ่ง สัปปริสสังเสวะ คบหาสมาคมกับท่านผู้ประพฤติชอบ ด้วยกายวาจาใจ

สอง สัทธัมมัสสวนะ ฟังคำสอนของท่านโดยเคารพ

สาม โยนิโสมนสิการ ตริตระองให้รู้จักสิ่งดีสิ่งชั่วโดยอุบายที่ชอบ
สี่ ธัมมานุวัมมปฏิบัติ ประพฤติธรรมสมควรแก่ธรรม

ผู้ที่คบหาสมาคมด้วยนั้น มีความสำคัญสำหรับทุกคน ถ้าเป็นคนดี ก็จะนำให้ผู้คบเป็นคนดีไปด้วย ถ้าเป็นคนไม่ดีก็จะนำให้เป็นคนไม่ดีไปด้วย นี่เป็นสิ่งที่ยากจะหลีกเลี่ยง เพราะคนเราเมื่อคบหาสมาคมกัน ย่อมมีความใกล้ชิดผูกพันเชื่อถือ ย่อมคล้อยตามกันไปอย่างไม่รู้สึกรู้สียง หรือมิฉะนั้นก็ต้องยอมคล้อยตามไปด้วยความเกรงใจบ้าง จำเป็นต้องรักษาน้ำใจกันบ้าง ก็จะเป็นแบบเดียวกันไปด้วยเหตุ

ดังนี้

ดังนั้น ท่านจึงสอนให้คบหาสมาคมกับคนดี คบคนมี
สัมปยุตธรรม เพื่อว่าจะได้เป็นคนดีแบบเดียวกันไป ด้วยเหตุดังกล่าว
แล้ว และอานุภาพของความดี คุณของความดี ก็เป็นที่รับรองกันว่า
ยิ่งใหญ่แน่ เป็นเครื่องเสริมส่ง เป็นเครื่องคุ้มครองรักษาตรงกันข้าม
กับอานุภาพของความชั่ว โทษของคนชั่ว ซึ่งเป็นเครื่องทำลายสถาน
เดียว

มีคำกล่าวที่เป็นความจริงว่า ผู้ที่ที่เขาคบแล้ว ก็จะมีรู้จักว่าเขา
เป็นคนอย่างไร ผู้ที่ไม่เลือกสังคม ไม่เลือกสมาคม ไม่เลือกคนที่
จะคบด้วย ย่อมเป็นผู้ทำลายประโยชน์ของตนโดยแท้ อย่าว่าแต่จะ
ชวนขายได้มาซึ่งประโยชน์ของตนนั้นเลย

ส่วนผู้ที่เลือกสังคมที่ดี สมาคมที่ดีคบคนที่ดี ย่อมมีความดี
มีคนดีเป็นเครื่องส่งเสริมประโยชน์ของตน แบบอย่างของผู้ประพฤติ
ชอบด้วยกาย วาจา ใจ เป็นแบบอย่างที่จะเพิ่มพูนประโยชน์ ถ้อยคำ
ของผู้ประพฤติชอบ ก็ควรแก่การเชื่อฟังปฏิบัติตามเช่นเดียวกัน
เพราะเป็นสิ่งเสริมส่งสถานเดียวปราศจากโทษ ไม่เป็นการทำลาย
และได้คบหาสมาคมกับผู้ประพฤติดีประพฤติชอบ ทางกาย วาจา
ใจ ผู้นั้นก็จะเป็นผู้ประพฤติดีประพฤติชอบไปด้วย เป็นผู้ที่ควรคบหา
สมาคมไปด้วย สมกับเป็นผู้ใกล้ชิดตนเองที่สุดทุกเวลา

อย่างไรก็ตาม วุฒิธรรมข้อที่สาม คือ โยนิโสมนสิการ การ
พิจารณาไตรตรองให้รู้จักสิ่งดีสิ่งชั่วโดยอุบายที่ชอบ ก็เป็นข้อสำคัญ
ที่สุดของวุฒิธรรมสี่ประการนี้ ปราศจากโยนิโสมนสิการ ไม่มีการ

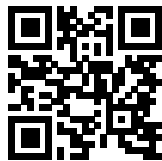
ตริตรตรงพิจารณาด้วยดี ให้รู้จักสิ่งดีสิ่งชั่วตามความเป็นจริง ก็ไม่รู้
ว่าควรคบหาสมาคมกับผู้ใด เพราะเหตุใด ไม่รู้ว่าไม่ควรคบหาสมาคม
กับผู้ใดเพราะเหตุใด ไม่รู้ว่าควรเชื่อฟังคำแนะนำสั่งสอนของผู้ใด
ไม่รู้ว่าไม่ควรเชื่อฟังผู้ใด เมื่อไม่รู้เช่นนี้ ก็ย่อมไม่รู้วุฒิธรรมข้อที่สี่
คือการประพฤดิธรรมสมควรแก่ธรรม

ผู้ไม่รู้ธรรมอย่างถูกต้องตามความเป็นจริงก็คือผู้ไม่รู้จักใช้
โยนิโสมนสิการ ไม่รู้จักตริตรตรงพิจารณาด้วยอุบายอันชอบให้เพียง
พอให้เหมาะสม เมื่อไม่รู้เช่นนี้ ก็ย่อมไม่อาจปฏิบัติให้ถูกให้ชอบได้
เป็นการไม่อาจปฏิบัติธรรมให้สมควรแก่ธรรมนั่นเอง

ความรู้จักความดี รู้จักความชั่ว อย่างตรงตามเป็นจริง เพราะ
มีโยนิโสมนสิการชอบแล้ว ย่อมนำมาประพฤดิธรรมตามสมควรแก่
ธรรมได้ การเลือกคบหาสมาคมกับคนดี เชื่อฟังคำของคนดี ย่อม
เกิดด้วยการประพฤดิธรรมตามสมควรแก่ธรรม ผลย่อมเป็นความ
เจริญ ไม่เป็นความเสื่อม ย่อมเป็นคุณ ไม่เป็นโทษ

ผู้มาบริหารจิตควรพยายามอบรมวุฒิธรรมสี่ประการนี้ให้
อย่างยิ่ง พยายามเลือกคบหาสมาคมกับสัตบุรุษ หรือบัณฑิตคือ
คนดี ราลิกไว้ถึงพระพุทธพจน์ที่ทรงกล่าวถึงมงคลว่า การคบ
บัณฑิต ไม่คบพาล เป็นมงคลอันอุดม เมื่อเลือกคบสมาคมกับคน
ดีแล้ว ก็ต้องรับฟังคำของคนดีด้วยดี ตริตรตรงให้เห็นดีเห็นชั่ว
อย่างตรงตามความเป็นจริง แล้วปฏิบัติให้สมควรกับความดีความ
ชั่ว ปฏิบัติธรรมให้สมควรแก่ธรรม วุฒิธรรมนี้แม้อบรมแล้ว จัก

ให้ผลเป็นความเจริญทั้งทางกายและทางใจ ทั้งทางโลกและทาง
ธรรมแล

พระสุรเสียงบรรยาย
บน Youtube

๒๙

ขาดอะไรถึงได้ก็เสีย

พุทธศาสนสุภาษิตบทหนึ่งกล่าวไว้ แปลความว่า สักการะย่อมฆ่าคนชั่วเสีย ผู้มีปัญญาสามารถรักษาตนให้พ้นภัยจากเครื่องสักการะได้ด้วยการพิจารณาด้วยดี อันสักการะนั้น ผู้จะได้รับย่อมเป็นคนสำคัญคนหนึ่ง ที่พึงเป็นที่สนใจยกย่องของคนทั้งหลาย ยิ่งมีความสำคัญเพียงไร สักการะย่อมมีมากเพียงนั้น

สักการะนั้น หมายถึง เครื่องที่นำมามอบเพื่อแสดงความนับถือเคารพบูชา เป็นวัตถุสิ่งของก็ได้ เป็นการแสดงด้วยกิริยาว่าทำที่ก็ได้ อันเครื่องสักการะทั้งปวงนั้น ล้วนเป็นเครื่องล่อใจให้ติดให้หลง ให้ลืมตัว ลืมฐานะของตน ลืมหน้าที่ของตน อันตรายของสักการะนั้น แม้ไม่ถึงพิจารณาให้ติด ยากจักแลเห็น ยากจะเข้าใจและเมื่อไม่แลเห็นไม่เข้าใจ ก็ย่อมตกอยู่ใต้อำนาจของสักการะได้ง่าย ย่อมถูกสักการะฆ่าเสียโดยง่าย

ที่พุทธภาษิตกล่าวว่า สักการะย่อมฆ่าคนชั่วนั้น คนชั่วในที่นี้ หมายถึงผู้ที่ปล่อยใจให้หลงติดสักการะทั้งปวง เห็นความสำคัญของสักการะที่ตนได้รับ ยิ่งกว่าเห็นความสำคัญของอะไรอื่น แม้ความ

จริงอะไรอื่นนั้น จะมีค่า มีความสำคัญเหนือกว่าสักการะเป็นอันมาก เครื่องป้องกันตัวให้พ้นจากการทำลายของสักการะคือ สติ ดังกล่าวแล้ว เมื่อมีความสำคัญด้วยภาวะหรือด้วยฐานะก็ตาม สักการะย่อมตามมามากน้อยตามภาวะและฐานะนั้น

ผู้ได้รับสักการะจำเป็นต้องมีสติ ต้องรู้ว่าสักการะที่เกิดแก่ตนนั้น เกิดเพราะอะไร เกิดเพื่ออะไร ที่สำคัญคือต้องพิจารณาว่าสักการะนั้น เป็นเครื่องส่งเสริมตนอย่างไร เมื่อพิจารณาในแง่นี้แล้ว ก็ต้องพิจารณาตนเอง ให้รู้จักตนเองให้ถูกต้อง ต่อจากนั้น ก็พิจารณาตนเองที่แท้จริง ประกอบกับสักการะที่ได้รับ แม้สักการะที่ได้รับสมควรกับคุณงามความดีความสำคัญของตน สักการะนั้น ย่อมไม่อาจเป็นประโยชน์อย่างไรแก่ตน นอกจากควรให้เป็นเครื่องเสริมกำลังใจ ให้ปฏิบัติดีมีคุณงามความดีเพิ่มขึ้นเท่านั้น แม้สักการะนั้นเกินคุณงามความดีของตน ก็ให้เห็นว่าตนควรปฏิบัติให้มีคุณงามความดีควรแก่สักการะนั้น ไม่เช่นนั้นสักการะนั้น ก็ไม่ใช่ของตน

สติและปัญญาพิจารณาให้รู้จักตน และรู้จักสักการะที่ตนได้รับเป็นความสำคัญอย่างยิ่ง สติและปัญญานั้นแหละที่ป้องกันไม่ให้สักการะทำลายได้ ไม่ให้สักการะฆ่าเสียได้ มีคนเป็นอันมากที่พ่ายแพ้แก่อำนาจของสักการะ เกิดการลืมนอน หลงตน เพลิดเพลินไปตามสักการะ ความดีที่มีอยู่ก็ลดน้อยถอยลง เพราะความมัวเมานั้น ความคิดอย่างขาดสติหลงไปตามสักการะว่า ตนเป็นผู้สูงตามสักการะย่อมเป็นเหตุให้เกิดความลืมนอน ไม่ว่าคนสูงคนต่ำเมื่อไม่ตั้งสติรับสักการะ ย่อมเป็นการง่ายที่จะถูกสักการะฆ่าเสียได้ ถ้าไม่

ขาดสติแต่มีสติพร้อมอยู่ มองดูสักการะที่ได้รับนั้น อย่างมีสติมีปัญญา สักการะก็ยอมเป็นแต่สักการะไม่อาจเกี่ยวข้องกับตัวเราแต่อย่างไร

คนจะดีหรือชั่ว จะสูงหรือต่ำ อยู่ที่ตัวเอง อยู่ที่การกระทำของตัวเอง ไม่ได้อยู่ที่สักการะของผู้ใดทั้งสิ้น สักการะที่มาถึงคนหนึ่งคนใด อาจทำให้คนอื่นทั้งหลาย เห็นความสำคัญของผู้ได้รับสักการะนั้น อาจทำให้คนอื่นทั้งหลายเห็นผู้ได้รับสักการะนั้น เป็นคนดีคนสำคัญ คนควรนิยมชมชื่นยกย่อง

แต่สำหรับตัวผู้ได้รับสักการะเอง ต้องไม่ปล่อยใจให้มีความรู้สึกเช่นคนอื่นทั้งหลายด้วย ต้องมีสติรักษาตนให้จงดี ต้องระลึกมันอยู่ว่า ไม่มีใครจะทำใครให้ดีได้ ไม่มีใครจะทำใครให้เชื่อได้ ตัวเองเท่านั้นจะทำให้ตนเป็นคนชั่วมิได้ เป็นคนดีก็ได้ จึงไม่ควรทุ่มเทจิตใจไปกับสักการะที่ได้รับจนหลง จนลืมฐานะและภาวะของตน ได้สักการะสูงมาก ก็หลงยึดว่าตนสูงมาก และก็หลงยึดเลยไปว่าคนอื่นทั้งหลาย พึงยอมรับความสูงมากของตนด้วย นั่นเป็นความบกพร่องของสติ เป็นเหตุให้มุ่มหวังผิด ปฏิบัติผิดเป็นลำดับไป อย่างนี้แหละที่สักการะสามารถทำลายได้ สักการะสามารถฆ่าเสียได้ ดังพระพุทธภาษิตที่ยกมากล่าวแล

รากฐานของความเป็นคน

พุทธศาสนสุภาษิตบทหนึ่งกล่าวไว้ แปลความว่า *ทุกคติในโลกนี้และโลกหน้า ล้วนมีอริชชาเป็นราก มีอริชชาและโลภะเป็นลำต้น* ทุกคติคือคติที่ไม่ดี คติที่ชั่ว คติที่ไม่ดีคือทางไปที่ไม่ดี คติที่ชั่วคือทางไปที่ชั่ว เปรียบกับต้นไม้ คติเป็นผลไม้ อริชชาคือความรู้ไม่ถูกเป็นราก อริชชาและโลภะเป็นลำต้น

ที่ท่านเปรียบอริชชาความรู้ไม่ถูกว่า เป็นดังรากของต้นไม้ ก็เพราะอริชชาเป็นสิ่งที่หยั่งลึกอยู่ในใจ ไม่ปรากฏให้เห็น แต่ก็ เป็นสิ่งที่เหมือนรากไม้ คือเป็นเหตุแห่งความเจริญเติบโตของลำต้น อันต้องประกอบด้วยกิ่งใบ มีดอกมีผลตามมาในที่สุด ไม่ใช่อริชชาเท่านั้นที่เปรียบได้ดังรากไม้ วิชชาก็เปรียบได้ดังรากไม้ แตกต่างกันแต่ที่ ลำต้นและดอกผล

อริชชาและโลภะเป็นลำต้นของอริชชา แต่อริชชาและโลภะจักไม่เป็นลำต้นของวิชชา ความรู้ไม่ถูกเท่านั้น ที่จะ เป็นรากนำไปให้ต้นไม้นี้ คืออริชชาและความโลภะองงามเติบโต ความรู้ถูกจะไม่เป็นรากนำไปให้ ต้นไม้คือความอริชชาและความโลภะองงามเติบโต ความรู้ถูกจะเป็น

รากลำให้ต้นไม้ม้ คือ ความไม่อิจฉฉาและไมโลภงอกงามเจริณู

ความรู้ไม่ถูกว่าความโลภก็ตาม ความอิจฉฉาก็ตาม เป็นความไม้ดี เป็นเหตุแห่งความทุกข์ความร้อน ความรู้ไม่ถูกนี้ จะทำให้ไม้พยายามแก้ไขเมื่อความอิจฉฉาเกิดขึ้น เมื่อความโลภเกิดขึ้น ความรู้ไม่ถูกนี้ จะทำให้ไม้หาทางป้องกันไม้ให้ความอิจฉฉาและความโลภเกิดขึ้น ความรู้ไม่ถูกนี้ จะทำให้เอริ้ดอ์ร่อยกับความรู้สึกอิจฉฉาบ้าง โลภบ้าง ทั้ง ๆ ที่ความอิจฉฉาและความโลภเป็นเหตุทำใจให้ร้อน เป็นเหตุให้กระทำกรรมไม้ดีได้ต่าง ๆ อันกรรมไม้ดีที่จะกระทำ เพราะมีความโลภ ความอิจฉฉานั้นแหละที่จะให้ผลไม้ดี ผลที่เป็นทุกคิ

ดังที่พระพุททฆาษิตกล่าวว้ว่า ทุกคิในโลกนี้และโลกหน้า ล้วนมีอวิฆาเป็นราก มีอิจฉฉาและโลภะเป็นลำต้น แม้ลองพิจารณาดูก็ ย่อมจะเห็นได้ไม้ยาก ว่าความอิจฉฉาก็ตาม ความโลภก็ตาม ทำให้เกิดการประกอบกระทำกรรมไม้ดีได้มากมายนัก แม้การประหัดประหารผลาณูชีวิตกัน ก็เกิดจากความโลภความอิจฉฉาเป็นส่วนใหญ่ ประรณาดอ้องการไม้ชอบที่รุนแรง ความโลภที่รุนแรง ความอิจฉฉาที่รุนแรง ล้วนเกิดจากอวิฆาอันเปรียบดั่งความมืด ไม้มีแสงสว่างแห่ง สติปัญญา ความรู้ผิดชอบชั่วดี ความควรไม้ควร

เปรียบอวิฆากับความมืด ย่อมเห็นได้ชัดว้ว่า อวิฆาเป็นความน่ากลัว น่าทำลาย ทุกคนไม้ชอบความมืด จึงพยายามหาแสงสว่างมาขจัดความมืด เช่น หาเทียนมาจุด หาไฟมาส่อง เพราะทุกคนรู้ว้ว่าในความมืดอาจมีสิ่งที่เป็นอันตรรายร้ายแรงแอบซ่อนเร้นอยู่ อันจักเป็นอันตรรายแก่ตนเมื่อใดก็ได้

อวิชชาที่หมายถึง ความไม่รู้ถูก ไม่รู้จักจริง หรือความรู้ไม่ถูก
รู้ไม่จริง น่ากลัวยิ่งกว่าความมืดทั้งหลาย อวิชชาเป็นความมืดสนิท
ของปัญญาจึงน่ากลัวที่สุด ปัญญาเป็นสิ่งพึงปรารถนาเพียงไร อวิชชา
พึงควรทำลายให้หมดสิ้นไปเพียงนั้น เมื่อรู้สึกว่าคุณมีความอิจฉาแรง
ก็พึงรู้ไปพร้อมกันว่า ปัญญาของตนมืดสนิท อวิชชาแรง เมื่อรู้ว่าตน
มีความโลภแรง ก็พึงรู้ไปพร้อมกันว่า ปัญญาของตนมืดสนิท อวิชชา
แรง อย่าปล่อยใจให้ตกอยู่ใต้อำนาจความอิจฉาและความโลภ เพราะ
ผลที่ได้รับจะเป็นผลที่ชั่ว ที่ท่านเรียกว่าทุกข์

ทุกข์ในโลกนี้จะเกิดขึ้นที่ คือความร้อนร่ำในใจ ความ
อิจฉาและความโลภจะเผาผลาญให้เราร้อน ทุกข์ในโลกหน้าย่อมจะ
เกิดเพราะเป็นผลสืบเนื่อง ผู้มีใจเสวยทุกข์ในโลกนี้ เมื่อละโลกนี้
ไปแล้ว ใจดวงเดียวกันนั้นจะนำไปสู่ทุกข์ในโลกหน้าอย่างแน่นอน
แล

พระสุรเสียงบรรยาย
บน Youtube

๓๑

คิดอย่างไรจึงจะถูก

พระพุทธศาสนสุภาษิตบทหนึ่งกล่าวไว้ แปลความว่า โจรผู้มีความชั่ว ถูกเขาจับได้ซึ่งหน้า ย่อมเดือดร้อนเพราะกรรมของตนฉันใด ประชาผู้มีความชั่ว ละไปแล้ว ย่อมเดือดร้อนเพราะกรรมของตนในโลกหน้าฉันนั้น

ความหมายที่แปลไว้ตรงตัวชัดเจน เข้าใจได้ โดยไม่ควรมีข้อสงสัย โจรผู้ร้ายที่ทำความชั่ว คือที่ลักขโมย ปล้น จี้ ที่ทำร้ายทำลายเขา เมื่อถูกจับได้ย่อมเดือดร้อน ย่อมต้องได้รับทุกขโทษหนักเบาต่าง ๆ กัน ตามความหนักเบาของความชั่วความผิดที่เขาได้ทำไว้ ผู้ที่ทำความชั่วทั้งปวง เมื่อละโลกนี้ไปแล้ว คือตายแล้ว ย่อมได้รับความทุกข์เดือดร้อน เพราะความชั่วที่ตนได้ทำไว้ในโลกนี้ มีผู้คนเป็นจำนวนไม่น้อยที่ปฏิเสธโลกหน้า ว่าโลกหน้าไม่มี ละโลกนี้ไปแล้ว ตายไปจากโลกนี้แล้ว ก็ไม่ต้องไปอยู่ในโลกหน้าโลกไหนอีกต่อไป เป็นอันจบสิ้นกันเพียงในโลกนี้เท่านั้น ความทุกข์ความเดือดร้อนที่ตนจะต้องได้รับในโลกหน้า เพราะการทำ ความชั่วความไม่ดีหาไม่ หมดสิ้นกันเพียงในชาตินี้ ที่ในโลกนี้เท่านั้น

และขณะเดียวกันก็มีผู้คนเป็นอันมากเชื่อว่า แม้จะมีโลกหน้าชาติหน้า แต่เมื่อตนละโลกนี้ไปแล้ว ถึงจะไปเกิดใหม่ในโลกหน้า ชาติหน้าก็ไม่เดือดร้อน เพราะตนยอมไม่รู้ตัวแล้วว่าตนเป็นใคร เคยเกิดเป็นอะไรต่อมิอะไร มาในโลกก่อน ชาติก่อน เช่นนี้ก็ไม่น่าห่วงใย ในความสุขหรือความทุกข์ที่จะได้รับในภพหน้าโลกหน้า เป็นคนละคนไปกับตัวเราในภพนี้โลกนี้เสียแล้ว

พระพุทธภาษิตเบื้องต้นนั้น แม้จะแปลความรวม ความก็หมายถึงว่า คนชั่วคนทำกรรมไม่ดี รวมถึงโจรร้ายทั้งหลายนั้นด้วย เมื่อยังมีชีวิตอยู่ในโลกนี้ ก็ต้องเป็นทุกข์เดือดร้อน เมื่อละโลกนี้ ไปมีชีวิตในโลกหน้า ก็ต้องเป็นทุกข์เดือดร้อน ถ้าไม่กลัวความทุกข์ ความเดือดร้อนในโลกหน้า ก็ควรกลัวความทุกข์ความเดือดร้อนในโลกนี้ เพราะต้องมีแน่ ท่านกล่าวถึงเพียงความเดือดร้อนของโจรที่ถูกจับได้ แต่ความจริง แม้ยังไม่ถูกจับได้ โจรผู้ทำความชั่วก็ต้องเป็นทุกข์เดือดร้อนอยู่ก่อนแล้ว

ผู้ทำความชั่วทั้งปวง แม้จะยังไม่มีผู้รู้เห็น ตนเองรู้ตัวอยู่ที่จะให้หัวใจเป็นสุขสบาย เหมือนไม่ได้ทำความชั่วยอมเป็นไปไม่ได้ กำลังแรงของความชั่วนั้นมีจริง มีแน่ และมีอยู่ตลอดเวลา ส่งผลไม่หยุดยั้ง ความสบายใจของคนผู้ทำความชั่ว มีไม่ได้สม่าเสมอ เพราะแม้จะเป็นคนชั่วเพียงไร ก็เป็นไปไม่ได้ที่จะไม่สำนึกในความชั่วของตนเสียเลย เมื่อสำนึกในความชั่ว สำนึกในความผิดร้ายที่ตนทำลง

ไปก็ย่อมเป็นทุกข์เดือดร้อน หวั่นเกรงผลของความชั่ว

แม้ผู้ไม่เชื่อเรื่องชาติหน้าโลกหน้า ไม่กลัวความทุกข์ ความเดือดร้อนในโลกหน้า ก็ต้องกลัวความทุกข์ความเดือดร้อนในโลกนี้ ตรงกันข้ามกับคนไม่มีความชั่ว ย่อมไม่มีความทุกข์เดือดร้อน ทั้งด้วยใจของตนเองและทั้งด้วยกายที่จะต้องได้รับ สำหรับผู้ไม่เชื่อว่าภพหน้าโลกหน้ามี หรือเชื่อว่าถึงมีภพหน้าโลกหน้า แต่ตนก็จะจำไม่ได้แล้วว่าตนเป็นใคร มาจากไหน แม้จะมีทุกข์เดือดร้อนในโลกหน้า ก็ไม่ใช่เราคนเดียวกันนี้ แต่จะเป็นคนละคน เป็นคนใหม่ที่ได้รับทุกข์นั้นแล้วจะเกี่ยวข้องกับเราได้อย่างไร

ผู้มีความคิดเช่นนี้ แม้ไม่พิจารณาให้รอบคอบด้วยดี ก็ดูเหมือนจะเป็นจริง เราทุกคนในโลกนี้ไม่รู้เลยว่า เราเคยเกิดมาก่อนในโลกที่ล่วงแล้วในสภาพอย่างไร เป็นใคร ทำดีทำชั่วมาอย่างไร เราเป็นคนใหม่จริง ๆ สุขทุกข์ที่เราได้รับในโลกนี้ ไม่ได้เกี่ยวข้องกับโลกหน้าโลกหลังอย่างไร

เมื่อจะคิดเช่นนี้ ก็ควรคิดให้ลึกซึ้งละเอียดลเอียดด้วยว่า แม้เราจะเป็นคนจำอดีตในชาติก่อนไม่ได้ แม้เราจะเป็นผู้เพ็งมีชีวิตขึ้นในชาตินี้ โลกนี้ แต่เมื่อมีความทุกข์เดือดร้อน เราเป็นทุกข์เดือดร้อนหรือไม่ หรือว่าเมื่อเราจำไม่ได้แล้วว่าเราเคยเกิดเป็นอะไรมาในภพชาติก่อน เราก็ไม่รู้สึกรู้สมกับความทุกข์ความเดือดร้อนทั้งหลายที่

ต้องได้รับด้วย ความจริงก็หาได้เป็นเช่นนั้นไม่ ทุกคนที่จำไม่ได้
ไม่รู้เลยว่าตนเคยเกิดมาก่อนหรือไม่เคยเกิดมาก่อนก็ตาม เมื่อมา
เกิดเป็นทุกข์ในชาตินี้ เราก็ต้องเป็นทุกข์ ในโลกหน้าก็จะเป็นเช่น
เดียวกัน เราจะต้องเป็นทุกข์หรือเป็นสุขตามที่เราจะได้รับ ไม่ว่า
เราจะรู้หรือไม่รู้จักตัวเราก็ตามแล

๓๒

คบใครดี

พระพุทธศาสนสุภาษิตบทหนึ่งกล่าวไว้ แปลความว่า *บัณฑิตไม่พึงคบอสังตบุรุษ พึงคบสังตบุรุษ เพราะอสังตบุรุษย่อมนำไปสู่่นรก สังตบุรุษย่อมาให้ถึงสุคติ*

บัณฑิตหมายถึงคนดี คนฉลาด คนมีปัญญา ไม่ได้หมายถึงเพียงผู้ได้รับปริญญาบัตรเพราะสำเร็จการศึกษาทางโลกเท่านั้น อสังตบุรุษหมายถึง คนไม่ดีคนไม่ฉลาด คนไม่มีปัญญา หรือคนที่ตรงกันข้ามกับบัณฑิต คนที่จะว่าเป็นพาลก็ไม่ผิด สังตบุรุษหมายถึง คนดี คนฉลาด คนมีปัญญา หรือคนที่เป็นบัณฑิตนั่นเอง

ท่านตัดสินความเป็นสังตบุรุษ หรืออสังตบุรุษด้วยธรรมชาติธรรมะของสังตบุรุษคือ สัปปริสธรรม มีเจ็ดประการ คือความเป็นผู้รู้จักเหตุ รู้จักผล รู้จักตน รู้จักประมาณ รู้จักกาล รู้จักประชุมชน รู้จักบุคคล ผู้รู้จักเจ็ดประการดังกล่าว ท่านเรียกว่าสังตบุรุษ คือคนดี คนฉลาด คนมีปัญญา หรือคนเป็นบัณฑิตนั่นเอง ส่วนคนผู้ไม่รู้จักรู้จักเหตุ ไม่รู้จักผล ไม่รู้จักตน ไม่รู้จักประมาณ ไม่รู้จักกาล ไม่รู้จักประชุมชน ไม่รู้จักบุคคล ไม่รู้จักธรรมเจ็ดประการดังกล่าว ท่าน

เรียกว่า อสัตบุรุษ คือคนไม่ดี คนไม่ฉลาด คนไม่มีปัญญา หรือคนไม่ใช่บัณฑิต

ที่ว่าอสัตบุรุษ ย่อมนำไปสู่นรก สัตบุรุษย่อมนำไปสู่สุคติ หมายถึงอสัตบุรุษคือคนไม่ดี ย่อมนำไปให้ได้รับทุกข์ สัตบุรุษคือคนดี ย่อมนำไปสู่ความสุข เป็นความจริงดังพระพุทธานุชาตได้อย่างไร พึงพิจารณาเพื่อให้เกิดความมั่นใจ ด้วยความรู้ ความเห็น ความเข้าใจของตนเอง จักได้หลีกเลี่ยงการคบอสัตบุรุษ และพยายามแสวงหาสัตบุรุษ นั่นก็คือ จักได้พาตนให้พ้นความทุกข์ ให้ไปสู่ความสุข ธรรมของสัตบุรุษที่จะพาให้พ้นความทุกข์ ได้รับความสุข ธรรมนั้นจักพาให้เป็นไปได้ได้อย่างไร

ขอให้อ่านพิจารณาธรรมข้อหนึ่ง คือ ความรู้จักเหตุ นั่นก็คือรู้จักว่า เหตุใดนำไปสู่ความดี เหตุใดนำไปสู่ความชั่ว เหตุใดนำไปสู่ความสุข เหตุใดนำไปสู่ความทุกข์ เมื่อรู้จักเหตุแม้เพียงดังกล่าวก็น้อมจักปฏิบัติเหตุที่ดี หลีกเลี่ยงการทำเหตุที่ชั่ว

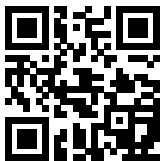
ธรรมะอีกข้อหนึ่ง ก็คือความรู้จักผล นั่นก็คือรู้จักว่า ผลดีเกิดจากเหตุดี ผลชั่วเกิดจากเหตุชั่ว ผลดีจักไม่เกิดจากเหตุชั่ว และผลชั่วจักไม่เกิดจากเหตุดี เมื่อรู้จักผลแม้เพียงดังกล่าวก็น้อมจักปฏิบัติเพื่อให้ได้รับผลที่ดี จักไม่ปฏิบัติเพื่อให้ได้รับผลที่ชั่ว ธรรมะอีกข้อหนึ่งคือความรู้จักตน นั่นก็คือรู้จักตัวเองอย่างถูกต้อง ไม่รู้จักอย่างหลง เมื่อไม่หลงตนว่าเป็นคนดี เป็นคนไม่ดี เป็นคนสูง เป็นคนต่ำ ที่ผิดไปจากความเป็นจริง ก็ย่อมจะรู้จักหน้าที่ของตน รู้จักการปฏิบัติตน การวางตนได้ถูกต้อง ซึ่งเป็นความสำคัญอย่างยิ่ง

ธรรมะอีกข้อหนึ่งก็คือ ความรู้จักประมาณ นั่นก็คือรู้จักความพอเหมาะพอควร ในการคิด พูด ทำ ไม่ให้มากเกินไป น้อยไป ผิดเหตุผล ผิดบุคคลไป ธรรมะอีกข้อหนึ่ง คือความรู้จักกาล นั่นก็คือรู้จักเวลา ว่าควรทำอะไรอย่างไรเมื่อไร ไม่ควรทำไม่ควรพูดอะไรอย่างไรเมื่อไร เป็นการรู้จักกาลเทศะที่ผู้ดีถือกันว่าสำคัญอย่างยิ่งประการหนึ่ง

ธรรมะอีกข้อหนึ่ง คือความรู้จักประชุมชน นั่นก็คือรู้จักว่าประชุมชนใด มีความสำคัญในเรื่องใด อย่างไร เป็นประชุมชนของใคร เมื่อรู้จัก ก็ย่อมสามารถปฏิบัติต่อประชุมชนนั้นได้ถูกต้อง เป็นการรักษาดน และรักษาประชุมชนนั้นได้อย่างดี

ธรรมะอีกข้อหนึ่งก็คือความรู้จักบุคคล นั่นก็คือรู้จักว่า คนใดเป็นอย่างไร ดี ชั่ว สูง ต่ำ สำคัญ ไม่สำคัญทางไหน ควรได้รับการปฏิบัติต่ออย่างไร เมื่อรู้จักดังกล่าว ก็ย่อมสามารถปฏิบัติต่อบุคคลนั้นได้ถูกต้อง

สัตว์บุรุษผู้มีสัมปยุตธรรมดังกล่าวมา ย่อมเป็นผู้สามารถพาตนเองและพาผู้เกี่ยวข้องทั้งหลายให้สวัสดิได้อย่างแน่นอน ความสวัสดินั้นแหละ คือความไม่ไช้เนรก ความสวัสดินั้นแหละคือสุคติ ซึ่งอสัตบุรุษหาอาจนำไปได้ไม่ อย่าว่าแต่จะนำผู้อื่นไปเลย แม้จะนำตนเองให้สวัสดิ อสัตบุรุษก็ทำไม่ได้แล

สิ่งที่น่ากลัวยิ่งกว่าโจร

พระพุทธศาสนสุภาษิตบทหนึ่งกล่าวไว้ แปลความว่า โจรกับโจร หรือไฟรีกับไฟรีพึงทำความพินาศให้แก่กัน ส่วนจิตที่ตั้งไว้ผิด พึงทำให้เขาให้เสียหายยิ่งกว่านั้น

โจรกับโจร หรือไฟรีกับไฟรีพึงทำความพินาศให้แก่กัน มีความหมายชัดแจ้งที่อาจทำให้เข้าใจได้ทั่วกันว่า หมายถึงโจรย่อมทำความพินาศให้เกิดแก่โจรด้วยกัน ไฟรีคือผู้เป็นข้าศึก ผู้มีเวรต่อกัน ย่อมทำความพินาศให้แก่กัน คือ ย่อมไม่มุ่งดีต่อกัน ไม่ช่วยเหลือเกื้อกูลกัน ทั้งยังพยายามทำความพินาศให้เกิดแก่กันด้วยความมุ่งร้าย ด้วยความจองเวร ผู้ไม่ทำความพินาศแก่กัน ไม่เป็นผู้ที่เรียกว่าเป็นไฟรีหรือเป็นศัตรูกัน ไม่เรียกว่าเป็นโจรด้วยกัน ความพินาศอันเกิดจากโจรและจากไฟรี เป็นความพินาศที่ร้ายแรงน่าสะพรึงกลัวนัก

แต่แม้กระนั้นท่านก็ยังกล่าวว่าจิตของผู้ที่ตั้งไว้ผิด ย่อมก่อความเสียหายความพินาศได้ร้ายแรงน่าสะพรึงกลัวยิ่งกว่านั้น จิตที่ตั้งไว้ผิดคือจิตที่มีความเห็นผิด หรือมีมิจฉาทิฏฐินั่นเอง มิจฉาทิฏฐิจักนำไปให้จิตตั้งอยู่ในอำนาจของกิเลสตัณหาทั้งปวง คือตกอยู่ในใต้อำนาจ

ของความโลภ ความโกรธ ความหลง ตกอยู่ใต้อำนาจของความ
ดิ้นรนทะยานอยากไปใน รูป เสียง กลิ่น รส โผฏฐัพพะ ธรรมารมณ์
ทั้งหลาย

กิเลสตัณหาที่มีอำนาจเหนือจิตใจเป็นโทษยิ่งใหญ่ ใหญ่เหนือ
โทษทั้งปวง จักก่อความพินาศให้ยิ่งกว่าความพินาศ ที่จะเกิดแต่โจร
หรือเกิดแต่ไฟที่ร้ายกาจเพียงไร กิเลสตัณหาอันเป็นเหตุให้จิตตั้ง
ไว้ผิด อันก่อให้เกิดมิจฉาทิฎฐิ ความเห็นผิดนั่นเอง ที่ทำให้โจรกับ
โจรทำความพินาศให้แก่กัน ไฟกับไฟทำความพินาศให้แก่กัน หรือ
กล่าวอีกอย่างหนึ่งก็คือ จิตที่ตั้งไว้ผิดนั่นเอง ที่ทำให้เป็นโจรให้เป็น
ไฟที่ทำให้เป็นผู้ก่อความพินาศแก่กัน

โฉนจริงว่า จิตที่ตั้งไว้ผิด พึงทำความพินาศความเสียหายให้
ยิ่งขึ้นไปกว่าโจรทำโจร ไฟทำไฟ ให้พินาศฉิบหาย พึงพิจารณา
ด้วยดี เพื่อจักได้เห็นได้เป็นความเข้าใจที่เกิดแก่ตนเอง มิใช่เพียง
เชื่อตามเท่านั้น เมื่อกิเลสกองโลภะ มีอำนาจเหนือจิตใจ ทำให้เกิด
ความเห็นผิด คิดมุ่งแต่จะให้ได้ดีมา โดยไม่คำนึงถึงความควรไม่ควร
อย่างไร นั่นก็คือผู้ที่เรียกว่าจิตตั้งไว้ผิด ตั้งไว้ในความโลภ ในมิจฉา
ทิฎฐิ ในความมุ่งจะให้ได้ดีมา โดยไม่คำนึงถึงความผิดความชอบ
ใด ๆ ทั้งสิ้น จิตที่ตั้งไว้ผิดในความโลภเป็นต้นดังกล่าว ย่อมเป็นเหตุ
ให้ลักขโมยปล้นฆ่าได้ ดังที่ปรากฏเป็นข่าว ให้ได้รู้ได้ยินกันอยู่
เนื่อง ๆ

แม้ไม่คิดให้ลึกลับหน่อย ย่อมเข้าใจผิดว่า ผู้มีจิตตั้งไว้ไม่ชอบลักขโมย ปล้นฆ่าเขา ไม่ใช่ผู้ได้รับโทษของการตั้งใจไว้ผิดนั้น ผู้สูญเสียต่างหากที่เป็นผู้ได้รับโทษ ได้รับความเสียหาย อย่างน้อยก็เสียทรัพย์ อย่างมากก็เสียชีวิต ผู้ทำไปตามอำนาจของกิเลสกองโลก ลักขโมย เป็นผู้ได้รับประโยชน์ในทันที แม้ว่าอาจจะได้รับโทษเมื่อถูกจับได้ แต่ก็ไม่เสมอไป ที่ผู้ทำผิดจะถูกจับได้ต้องรับโทษ นี้คือความเข้าใจ ความเห็นผิด ความมีมิจฉาทิฎฐิที่มีโทษร้ายแรงนัก ความเข้าใจผิด ความเห็นผิดหรือมิจฉาทิฎฐินี้แหละที่เป็นรากเหง้าของผิดความชั่วทุกขโทษภัยนานาชนิด กิเลสกองโทสะ กองโมหะก็เช่นกัน เมื่อใดมีอำนาจเหนือจิตใจ เมื่อนั้นย่อมทำให้เกิดมิจฉาทิฎฐิ ความเห็นผิด มุ่งจะประกอบกระทำสนองโทสะ โมหะ ทั้งกายวาจาใจ ไม่คำนึงถึงอะไรอื่นทั้งสิ้น

การทำร้ายเขาประหัตประหารผลาญชีวิตเขาเป็นต้น เกิดจากกิเลสกองโทสะ โมหะ เป็นการทำความพินาศ ทำความเสียหายให้เกิดแก่ตนเอง และส่วนรวมโดยเฉพาะเป็นการทำความพินาศ ความเสียหายแก่ตนที่ยิ่งกว่าผู้มีจิตตั้งไว้ผิด เปรียบไปก็คือผู้มีใจริ มีไพร่อยู่กับตน ตลอดทุกเวลาในที่ ทุกหนทุกแห่ง ก่อความพินาศเสียหายให้แก่ตนเองไม่ว่างเว้น โดยที่ไม่มีใจใด ไพร่ใดสามารถทำได้เช่นนั้น

แม้พิจารณาให้ตระหนักถึงในความจริง จึงเกิดความกลัว

ภัยจากจิตของตนเองที่ตั้งไว้ผิด ย่อมได้ประโยชน์ยิ่งใหญ่ ย่อม
เกิดความมานะพยายามที่จะเอาชนะกิเลสและตัณหา ไม่ยอมให้
กิเลสตัณหามีอำนาจเหนือจิตใจ พาให้จิตใจตั้งไว้ผิดเป็นความ
พินาศเสียหายแก่ตนแล

พระสุรเสียงบรรยาย
บน Youtube

๓๔

สำคัญที่ความคิด

พระพุทธศาสนสุภาษิตบทหนึ่งกล่าวไว้ แปลความว่า ละ
เหตุทุกข์ได้ เป็นสุขในที่ทั้งปวง

ความหมายโดยตรงและโดยง่ายของพุทธภาษิตนี้ก็คือ ไม่
ทำเหตุที่จะทำให้เกิดความทุกข์ ก็จะไม่มีความทุกข์ก็จะเป็นสุข ไม่ว่าจะ
อยู่แห่งหนตำบลใด ก็จะไม่มีความทุกข์ก็จะเป็นสุข ที่จริงแล้วก็ไม่มีอะไร
ที่จะทำให้เกิดปัญหาขัดแย้งได้ เป็นสัจจะที่เห็นได้ถนัดชัดเจนแล้ว
ไม่ทำเรื่องให้เกิดทุกข์ก็ไม่มีทุกข์ ก็มีแต่สุข เหมือนไม่ให้ท้องว่างก็
ไม่หิว ไม่ชุบผ้าขาวลงในน้ำสีดำ ผ้าก็ไม่ดำ

การไม่ปล่อยให้ท้องว่าง คือ การละเหตุที่จะทำให้ท้องเป็น
ทุกข์ คือ หิว การไม่ชุบผ้าขาวลงในน้ำสีดำ คือ การละเหตุที่จะ
ทำให้ผ้าเป็นสีดำ เหตุนี้มีความสำคัญยิ่งนัก เพราะเป็นสิ่งเดียวที่จะ
ให้ผล ผลจะดีจะร้าย ก็อยู่ที่เหตุ ไม่ได้อยู่ที่อะไรอื่น และผู้จะได้รับ
ผลก็ต้องเป็นผู้ทำเหตุ ผู้ไม่ได้ทำเหตุจะไม่ได้รับผล

การกล่าวเช่นนี้ ว่าที่จริงแล้วมีทางให้เกิดปัญหาโต้แย้งได้
มากมาย ดังที่มีปรากฏอยู่เสมอไม่ว่าวัน เกิดมาไม่เคยทำบาป

ทำกรรม ทำไมจึงต้องมารับทุกข์อย่างนั้นอย่างนี้ นี่เป็นตัวอย่างที
ปรารถนารามณ์คร่ำครวญกันอยู่มากมาย ซึ่งคิดหรือมองแต่เพียง
ผิวเผิน ก็น่าเชื่อเช่นนั้น คนบางคนทำดีให้เห็นอยู่ ไม่เคยทำไม่ดีให้
เห็นเลย แต่ก็ไม่ปรากฏว่าได้รับผลดีอย่างไร ยากจนแสนสาหัสก็มี
ทุกข์ร้อนด้วยเรื่องร้อยแปดก็มี เหตุแห่งทุกข์ที่ท่านได้รับจึงไม่ได้เหตุ
ที่ปรากฏให้เห็นในปัจจุบันเท่านั้น เหตุที่เห็น ๆ อยู่หรือที่เป็นเหตุใน
ภพชาติปัจจุบัน บางครั้งบางคราวก็ให้ผลใหญ่ยิ่ง ไม่เสมอกับเหตุที่
แลไม่เห็น หรือเหตุที่พ้นจากภพชาติปัจจุบันแล้ว เหตุที่ไม่ได้ละกัน
ในอดีต ที่แลเห็น ที่แลไม่เห็น รู้ไม่ถึงก็มีผล ไม่ใช่ไม่มี และก็มี
ผลมาถึงปัจจุบันได้ด้วย ไม่ใช่ไม่ได้ และผลก็ตรงตามเหตุเสมอ
ด้วย เป็นจริงเป็นจังด้วย ไม่มีคลาดเคลื่อนแม้เล็กน้อยเพียงไร ทุก
คนอยากเป็นสุข ยิ่งสามารถเป็นสุขในที่ทั้งปวง หรือทุกเวลานั่นเอง
ยิ่งจะยินดียิ่งนัก จึงควรต้องเข้าใจว่าเมื่ออยากเช่นนั้นเป็นผล ก็ต้อง
ทำเหตุให้ตรงกับผลเช่นนั้น เป็นสุขในที่ทั้งปวง ไม่หมายเฉพาะ
เป็นสุขในชาตินี้ภพนี้ หมายถึงเป็นสุขในชาติหน้าภพหน้าด้วย

บางที่ชาตินี้ภพนี้ เราจะต้องเสวยผลของเหตุในชาติอดีตภพ
อดีตที่ตามมาทัน สุขในที่ทั้งปวง ก็คือ สุขทั้งภพนี้ภพหน้าด้วย ชาติ
นี้เป็นสุขก็ต้องระวังอย่าให้ชาติหน้าเป็นทุกข์ ต้องละเหตุที่จะให้เป็น
ทุกข์ทั้งหมด เหตุทุกข์ คือ ความไม่ดีทุกประการ อันความไม่ดีทุก
ประการเกิดจากใจ เช่นเดียวกับความดีทุกประการก็เกิดจากใจ ท่าน
จึงว่าความทุกข์เกิดจากใจ ความสุขก็เกิดจากใจ หรืออีกอย่างหนึ่ง
ก็ว่าความทุกข์เกิดจากความคิด ความสุขก็เกิดจากความคิด ความ

คิดวิจยจึงเป็นความสำคัญที่สุดสำหรับทุกคน จะมีสุขหรือมีทุกข์ก็
อยู่ที่ใจ อยู่ที่ความคิดของใจ ใจคิดให้ละเหตุทุกข์ การพูดการทำการ
ทั้งปวง ก็จะเป็นการละเหตุแห่งทุกข์ ความทุกข์ย่อมไม่มี ย่อมมี
ความสุข ย่อมเป็นสุข ละเหตุทุกข์ได้เพียงไร ย่อมมีสุขเพียงนั้น

ความคิดใครในสิ่งที่น่าปรารถนาพอใจ ความอยากมีอยาก
เป็น ความอยากไม่มีไม่เป็น นี่เป็นความคิดที่เป็นเหตุทุกข์ ทำความ
คิดนี้ให้เบาบางเพียงไร ความทุกข์จะลดน้อยลงเพียงนั้น ความสุข
จะมีมากเพียงนั้น แม้ปรารถนาจะละเหตุแห่งทุกข์

เพื่อเป็นสุขในที่ทั้งปวงทั้งในภพนี้และภพหน้า ต้องละ
ความคิดดังกล่าว ซึ่งจะสามารถละได้ก็ต่อเมื่อใช้สติพิจารณาความ
รู้สึกในใจ ให้เห็นความอยากที่เกิดขึ้นดังกล่าว ทั้งอยากได้สิ่งน่า
ใคร่ น่าปรารถนาพอใจ ทั้งความอยากมีอยากเป็น อยากไม่มีไม่
เป็น ดูให้เห็น เห็นอย่างรู้ ว่านั่นเป็นเหตุทุกข์ ต้องการละเหตุ
ทุกข์ ต้องละความอยากเหล่านั้นให้ได้ ละให้ได้ทุกครั้งทีแลเห็น
ที่รู้สึกว่าเป็นความอยาก พยายามดูใจตนเองให้เห็นดังกล่าว
พยายามดับสิ่งที่เป็เหตุทุกข์ดังกล่าว ทำไปเรื่อย ๆ จะมีสุขในที่
ทั้งปวงได้แน่นอนแล

๓๕

สิ่งที่ควรระวัง

พระพุทธรูปศาสนาสุภาพิทยบทยหนึ่ง ซึ่งพุทกัันติดยปากโดยส่วน หนึ่ง คงไม่ได้ทรบว่เป็นพระพุทธรูปศาสนาสุภาพิทยบทยนั้นคือบทยที่ว่ พึงรักษาควมดีของตนไว้ตั้งเกสิ่รักษาควมเค็ม

อันค่วว่ “ควมดี” นั้น ปรกติกั้พุทกัันอยู่ติดยปากเป็นปรเจจ่า โดยที่ทั้งผู้พุทและผู้ฟัง ไม่ได้ให้ควมสนเจจกเจจกให้เกศควมเข้ใจควมหมยให้ช้ดเจจก พุทว่ควมดี ก็รับรู่ว่ควมดีเท่ำนั้เอง แต่ในควมรับรู่ณั้ ก็มีควมรู่สึกตอค่วว่ควมดีเป็นพิเศษ เป็นควมรู่สึกแสดงถึงควมช้่นชม ไม่ได้่าหนีปรเจจกม ตรงกัันช้่มกับค่วว่ “ควมช้่ว” เพราะพุทหรือฟังค่วว่ควมดี อย่งไม่ได้คิดยจ่าเนกเจจกเจจกให้เกศควมเข้ใจจะเอ็ยดลอยยั้งช้่น ว่หมยควมว่อะไร จึงท่ให้ยักที่จจะท่ควมดีให้ได้เท่ที่ควร หรือหสิ่กเล็ยงการท่ควมช้่วให้ได้เท่ที่ควร

ควมดีนั้นั้มีควมหมยก่วงขวง ครอบคลุม การคิดยดี พุทดี ท่ดีด้วยปรเจจกมทั้งปวง ควมดีจึงเก็ยวข้องกับกิเลสทั้งส่กมกอง อย่งแยกออกจกกันไม่ได้ กิเลสส่กมกองคือ โลภะ ควมโลก โทสะ

ความโกรธ โมหะ ความหลง ความโลภ ความโกรธ ความหลงนี้
แหละที่เกี่ยวข้องกับความดีอย่างแยกจากกันไม่ได้ เมื่อพูดถึงความ
ดีจึงควรเข้าใจไปพร้อมกันว่า หมายถึง การคิดการพูดการทำที่
ประกอบด้วยกิเลสอย่างบางเบา ตรงกันข้ามกับความชั่วที่ประกอบ
ด้วยกิเลสอย่างมาก

ความชั่วอีกความหมายหนึ่ง ก็คือ กิเลสสามกอง ที่
มากกว่ากิเลสสามกองที่เป็นความดีนั่นเอง ที่กล่าวว่า ความดีก็เป็น
กิเลสสามกองด้วยเหมือนกัน ก็เพราะความดีตามขั้นปรกติของบุคคล
ผู้ยังไม่ถึงกับบรรลุมรรคผลนิพพานนั้น ยังต้องมีกิเลสเป็นส่วน
ประกอบอยู่ เพียงแต่ว่าลดความแรงลง จึงไม่ถึงกับเป็นความชั่ว ถ้า
แรงมากจึงถือว่าเป็นความชั่ว

ดังนั้นเมื่อต้องการเป็นคนดี จึงต้องรู้ว่า จะต้องทำความโลภ
ความโกรธ ความหลงในใจของตนให้น้อยลง ไม่ให้แรงในระดับที่
ท่านถือกันว่าเป็นความชั่ว เป็นคนชั่ว ก่อนอื่นจะต้องเข้าใจให้ชัดเจน
พอสมควร ว่าความโลภเป็นอย่างไร ความโกรธเป็นอย่างไร ความ
หลงเป็นอย่างไร ความโลภนั้นปรกติเข้าใจกันว่า เป็นความโลภอยาก
ได้เงินทองของข้าวเท่านั้น แต่ความจริง ความโลภมีความหมาย
กว้างขวางออกไปอีก คือหมายถึงความโลภอยากได้ชื่อเสียง อยาก
ได้ความมีหน้ามีตา อยากได้ความเป็นคนสำคัญ

สรุปลงได้ว่า ความรู้สึกไม่พอใจในสภาพของตน ที่เป็นอยู่
ที่มีอยู่ทั้งหมดเป็นความโลภ ความไม่สันโดษ คือ ความโลภ ความ
ทะเยอทะยาน คือ ความโลภ แม้ประสงค์จะรู้จักตนเองว่ามีความดี

มากน้อยเพียงไร ก็ให้ดูได้ที่ความโลภในใจตน ซึ่งจะเห็นได้ง่ายกว่า ความโกรธ ความหลง ความโลภ ความหลงนั้น บางทีก็เห็นยาก เข้าใจยาก เพราะไม่ค่อยโผล่หน้าขึ้นมาให้เห็นถนัดชัดแจ้ง เท่ากับความโลภ แต่ละเวลานานที่ ความโลภจะต้องผลุบโผล่หน้าให้เห็น แม้ตั้งใจมองให้เห็นแทบทุกคนที่ยังเป็นผู้มีกิเลส ยังมีความโลภ จะรู้จักหน้าตาความโลภในใจตนได้ ถ้ามีสติรู้ว่า ใจตนดีึ้นรนแสวงหาหน้าตาชื่อเสียงเพียงไร มุ่งหวังความเป็นคนสำคัญในสายตา ในความนิยมยกย่องของผู้อื่นเพียงไร ไม่ต้องพูดถึงความอยากได้ทรัพย์สิน ทรัพย์สินสิ่งของที่หลาย ๆ คนคิดว่า ตนไม่ปรารถนาต้องการแล้ว สละได้แล้ว บริจาคเป็นทานได้แล้ว เป็นจำนวนมากมายเพียงไรก็ได้แล้ว ความโลภในลักษณะนั้น หรือความไม่โลภในลักษณะนั้น อาจจะเป็นสิ่งที่มากมายหลายคน พยายามทำให้หมดสิ้นไป แต่อาจจะไม่นึกถึงความโลภเกี่ยวกับหน้าตา ชื่อเสียง เกียรติยศ ความเป็นคนสำคัญ ความเป็นคนใหญ่คนโต จึงอาจไม่คิดทำความโลภในด้านนั้นให้ลดน้อยลง

คนเป็นอันมากต้องได้ชื่อว่าเป็นคนไม่ดี ไม่มีความดี เพราะกิเลสกองโลภะในแ่งดังกล่าว ความโลภในแ่งนี้แหละ ที่เป็นกำลังส่งให้คนเป็นอันมาก คิด พุด ทำที่ไม่ดีไม่งาม ที่ถือกันว่าเป็นความไม่ดี จึงควรสนใจแก้ไขความโลภในแ่งดังกล่าวด้วยแล

๓๖

วิธีเอาตัวรอด

คำพังเพยของไทยโบราณ ที่คนไทยเป็นกังวลมาก รู้จัก และ พูดถึงจนติดปากคือที่ว่า *รู้รักษาตัวรอดเป็นยอดดี*

ความหมายของคำพังเพยนี้ ก็เช่นเดียวกับความหมายของ อะไร ๆ อีกมากหลายที่แบ่งออกไปได้หลายแง่หลายมุม มีทั้งถูกเป็น ประโยชน์และผิดเป็นโทษ แต่ก็ก็เป็นความหมายที่ไม่อาจปฏิเสธได้ ด้วยกันทั้งนั้น

รู้รักษาตัวรอดเป็นยอดดีนั้น โดยทั่วไปจะถือเอาความหมาย ว่าเอาตัวรอดไว้ก่อน เป็นดีที่สุด ไม่ว่าจะเกิดอะไรขึ้น ใครจะเป็น อย่างไร ก็ขอให้เราเอาตัวรอดให้ได้ก่อนก็แล้วกัน การถือเอาความหมายนี้ จึงทำให้การปฏิบัติตามคำพังเพยนี้ เป็นไปอย่างคนคับแคบ เห็นแก่ตัว ไม่เอื้อเพื่ออาหารห่วยไยใครอื่น มุ่งแต่ตนเองเป็นใหญ่ ให้ ตัวเองรอดก่อนเสมอ และการจะเอาตัวรอดก็ไม่คำนึงว่า จะเอาตัว รอดด้วยวิธีใด อย่างไร ทำถูก ทำผิด ทำดี ทำชั่ว ทำได้ทั้งนั้น เพื่อ เอาตัวรอด ใครจะทุกข์ร้อนรับเคราะห์รับกรรมอย่างไร ก็ไม่รู้สึกรับ ผิดชอบ เมื่อเพื่อความเอาตัวรอดของตนแล้ว จักคิดพูดทำได้ทุก

อย่าง ความผิดของตนชัดว่าเป็นความผิดของผู้อื่น เพราะตนจะเอาตัวรอดได้ด้วยวิธีนั้น ก็ยอมทำ

เห็นอันตรายของคนอื่นอยู่ตรงหน้า แต่ถ้าตนเสี่ยงเข้าไปช่วยเหลือก็อาจช่วยผ่อนหนักเป็นเบาได้ ก็เกรงว่าจะเอาตัวไม่รอดหลีกหนีไปเสียเฉย ๆ เมื่อเกิดกรณีระหว่างคนอำนาจมากกับคนอำนาจน้อย โดยที่คนอำนาจน้อย ไม่ใช่คนผิด ก็เอาตัวรอดด้วยการไม่ยอมให้ความยุติธรรมแก่คนอำนาจน้อย เหล่านี้เป็นตัวอย่างของการถือเอาความหมายของคำพังเพย รู้รักษาตัวรอดเป็นยอดดีในแง่หนึ่ง ซึ่งไม่ถูกต้อง

ความหมายที่แท้จริงของรู้รักษาตัวรอดเป็นยอดดี ลึกซึ้งกว่านั้น และไม่เป็นโทษแก่ผู้ใดทั้งสิ้น เป็นคุณแก่ผู้ประพฤติปฏิบัติสถานเดียว รู้รักษาตัวรอดที่เป็นยอดดีที่ถูกต้องแท้จริง คือ รู้รักษาตัวเองให้รอดจากความเศร้าหมองของกิเลสตัณหาทั้งปวง คือให้รอดจากอำนาจของโลกะ หรือราคะ โทสะและโมหะ ผู้ที่รักษาตนไม่ตกเป็นทาสของความโลภ ความโกรธ ความหลงนั้นแหละคือผู้รักษาตนรอดแล้ว

รักษาริธีอื่นแบบอื่น ไม่ใช่การรักษาทัวรอดที่เป็นยอดดี ดังตัวอย่างที่กล่าวไว้ข้างต้น แม้จะเหมือนเป็นการรักษาตัวให้รอด เช่นเมื่อต้องเข้าข้างฝ่ายใดฝ่ายหนึ่ง ก็คิดว่าเอาตัวรอดได้ ด้วยการเข้าข้างฝ่ายมีอำนาจ ไม่ว่าจะเข้าข้างผิดก็ตาม การรักษาทัวรอดแบบนี้ไม่เป็นยอดดี เพราะไม่ได้รับความนิยมนสรรเสริญของผู้ใดได้อย่างจริงจังและยั่งยืน ตรงกันข้ามจะได้รับแต่ความไม่นิยมจากผู้รู้เห็นทั้ง

หลาย หรือเมื่อต้องการเอาตัวรอด ก็ซัดความผิดของตนไปให้ผู้อื่นที่ไม่ผิด อาจจะเป็นการพาตัวรอดได้ แต่ไม่ใช่เป็นการรักษาตัวรอดที่เป็นยอดดี เพราะผู้รู้ความจริงย่อมตำหนิ

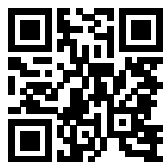
ผู้จะยอดดีต้องมีความดีที่บริสุทธิ์ปรากฏประจักษ์ ไม่ได้รับการดูหมิ่นดูแคลน นอกจากคำพังเพยว่า รู้รักษาตัวรอดเป็นยอดดี ยังมีคำทำนองใกล้เคียงกันนี้ คือที่ว่าดีแต่เอาตัวรอดหรือดีแต่รักษาตัวรอด ซึ่งมีความหมายตำหนิประณาม ไม่ใช่ยกย่องชื่นชม

ดังนั้น จึงควรต้องพิจารณาเรื่องรู้รักษาตัวรอดเป็นยอดดีให้เข้าใจอย่างถูกต้อง และพยายามปฏิบัติให้ถูกต้องให้ได้ การจะประพฤติปฏิบัติให้ถูกต้องในเรื่องหนึ่งเรื่องใด จำเป็นต้องมีปัญญาเป็นกำลังสำคัญ คือ ต้องมีปัญญารู้ถูกรู้ผิดให้แท้จริง ถ้ารู้ถูกรู้ผิดไม่จริงเสียแล้ว ก็เท่ากับมีมิจฉาทิฎฐิ ความเห็นไม่ชอบย่อมจะนำไปให้เกิดความไม่ชอบตามมาเป็นสายยาว พาไปสู่ผลที่ไม่ชอบในที่สุดอย่างไม่ต้องสงสัย

จิตของมนุษย์ทุกคนที่ยังเป็นบุุชชน ยังอยู่ในความครอบครองของกิเลสสำคัญสามกอง คือราคะ หรือโลภะ โทสะและโมหะ แต่พร้อมกันนั้น ก็มีปัญญาปะปนอยู่ด้วย ปัญญาเป็นลักษณะตรงกันข้ามกับกิเลส ปัญญาเป็นเหตุผล เป็นแสงสว่าง กิเลสเป็นความมืดปราศจากเหตุผล ความมืดน้อย ความสว่างก็มาก เหตุผลมากคือปัญญามาก คือแสงสว่างมาก เหตุผลน้อยคือปัญญาน้อย กิเลสมาก

เมื่อต้องการมีปัญญา ท่านจึงให้จัดการกับกิเลส ให้รู้เท่า

ทันกิเลส จนสามารถทำลายกิเลสได้ พาดนให้พ้นจากอำนาจของ
กิเลสให้ได้ ทันทที่กิเลสลดอำนาจ ปัญญา ก็จะมีอำนาจขึ้นพร้อม
กัน โดยไม่ต้องไปพยายามอย่างใด การพยายามลดกิเลสทำลาย
กิเลส นี้แหละคือการพยายามรักษาตัวรอดที่เป็นยอดดีแล

๓๗

ระว่างคนพาลที่ใกล้ตัว

ในมงคล ๓๘ ที่พระพุทธเจ้าทรงแสดงสั่งสอนไว้ ประการแรกคือ การไม่คบพาล การคบบัณฑิต การบูชาผู้ควรบูชา เพื่อปฏิบัติให้ถูกต้องตามมงคลที่ทรงแสดง จึงควรต้องเข้าใจว่าพาล คืออย่างไร บัณฑิตคืออย่างไร ผู้ควรบูชาคืออย่างไร

พจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน ให้ความหมายของคนพาลว่า คนชั่วร้าย คนเกเร ให้ความหมายของบัณฑิตว่า ผู้มีปัญญา นักปราชญ์ ให้ความหมายของบูชาว่า ให้ด้วยความนับถือ สักการะสิ่งที่ศักดิ์สิทธิ์ ผู้ควรบูชาจึงหมายถึง ผู้ที่ควรได้รับการให้ด้วยความนับถือ คนพาลที่ท่านไม่คบจึงหมายถึง คนชั่วร้ายคนเกเร บัณฑิตที่ท่านให้คบจึงหมายถึง ผู้มีปัญญา นักปราชญ์

อันพาลก็ตาม บัณฑิตก็ตาม จะรู้ได้เป็นสามระดับ คือเป็นพาลก็เป็นพาลสามชั้น พาลด้วยใจ ไม่แสดงออกทางกาย แสดงออกเพียงทางวาจา เป็นระดับหนึ่ง พาลด้วยใจ แสดงออกทางกายด้วยทางวาจาด้วย เป็นระดับหนึ่ง พาลด้วยใจ ไม่แสดงออกทางกาย ทางวาจา เป็นระดับหนึ่ง พาลที่ใจไม่แสดงออก นับว่าเป็นพาลที่มีโทษ

แก่ผู้อื่นน้อยที่สุด พาลที่ใจไม่แสดงออกทางกาย แสดงออกเพียงทางวาจา นับว่าเป็นพาลที่มีโทษกว่าพาลที่ใจเท่านั้น ส่วนพาลที่ใจ ด้วยการแสดงออกทางกายด้วย ทางวาจาด้วย นับว่าเป็นพาลที่มีโทษมากกว่าพาลทั้งหลาย

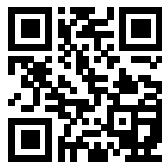
อย่างไรก็ตาม โทษของพาลจะมากน้อยหนักเบาเพียงไร ขึ้นอยู่กับความพาลในใจของแต่ละคน พาลในใจมากโทษก็มาก พาลในใจน้อยโทษก็น้อย เพราะการแสดงออกทางกายทางวาจา ย่อมขึ้นอยู่กับใจทั้งสิ้น พาลที่ท่านไม่ให้คบ เพื่อความเป็นมงคลนั้น มีความหมายถึง พาลที่เป็นคนอื่น และพาลที่เป็นตัวเราเอง

พาลที่เป็นคนอื่นนั้น แม้ตั้งใจจะหลีกเลี่ยงก็ย่อมทำได้ ไม่ยากจนเกินไปนัก แต่พาลที่เป็นตนเอง ต้องอาศัยความตั้งใจจริงจึงจะหลีกเลี่ยง การจะหลีกเลี่ยงพาลคือตนเอง ต้องเป็นการอบรมตนเองไม่ให้ เป็นพาล คือไม่ให้เป็นคนชั่วร้าย เกเร การอบรมตนไม่ให้ชั่วร้าย เกเรนั้น แม้จะให้เป็นการตัดรากถอนโคนกันก็จริง ต้องเริ่มที่ใจ ใจไม่ให้ชั่วร้าย กาย วาจาก็จักเป็นไปตามใจ เพราะใจเป็นใหญ่ ใจเป็นประธาน ทุกสิ่งสำเร็จด้วยใจ คือจะพูดจะทำเป็นไปตามตรงตามทีใจ เป็นทั้งสิ้น จะเสแสร้งแสดงบ้างก็ไม่จริงจังไม่ยั่งยืน

การจะอบรมตน ไม่ให้เป็นพาล ต้องเริ่มด้วยทำให้เกิดความเชื่อเสียก่อน ว่าความเชื่อทั้งหลายทั้งปวง เกิดจากความโลภ ความโกรธ ความหลง ในใจตน ก่อนที่จะสามารถทำใจไม่ให้โลภ ไม่ให้โกรธ ไม่ให้หลงได้ ก็พยายามบังคับ ไม่ให้ความโลภความโกรธความหลงหลุดพ้นใจ ออกมาเป็นการแสดงทางกาย เช่น ไม่ยอมลัทธิขโมย

ใคร แม้ว่าจะโลกอยากได้ของ ๆ เขา ไม่ยอมทำร้ายใคร แม้ว่าจะ
โกรธ เกลียดเขา อาจจะไม่ยอมเอ่ยปากขอเมื่ออยากได้ ก็ยังดีกว่า ถึง
กับลักขโมย หรืออาจจะเพียงกล่าววาจาไม่ดี ก็ยังดีกว่าฆ่าฟัน เมื่อ
เกิดโกรธเกลียด การพยายามบังคับกิเลส โลก โกรธ หลง ให้อยู่
ในใจ ก็ยังดีกว่าไม่พยายามเสียเลย กิเลสเกิดขึ้นรุนแรงเพียงไร ก็
ปล่อยให้แสดงออกมาเต็มที่ เช่นนี้เรียกว่า ปล่อยตนให้เป็นพาล
อย่างไม่คิดแก้ไข เป็นการคบพาลที่ไม่เป็นมงคลแก่ตนเลย

ภาษาไทย ๆ ที่แทบทุกคนรู้จักคือ คบคนให้ดูหน้า ซื่อผ่า
ให้ดูเนื้อ นี้ก็มีความหมายเช่นเดียวกับ การไม่คบพาล การคบบัณฑิต
นั่นเอง คบคนให้ดูหน้า ก็เป็นที่เข้าใจกันแล้วว่าไม่หมายถึงให้ดูหน้า
สวยไม่สวย จะหมายถึงเป็นหน้าของคนชั่วคือพาล หรือเป็นหน้าของ
คนดีคือบัณฑิต และก็หมายถึงการให้เลือกคบแต่คนที่มีหน้าแสดง
ว่าเป็นคนดี คนดีก็หมายถึงดีด้วยความไม่หนาด้วยกิเลสความชั่ว
ทั้งหลาย คนดีไม่ได้หมายถึงคนใหญ่คนโต หรือคนรวย เป็นเศรษฐี
มหาเศรษฐี คนชัวกี่ไม่ได้หมายถึงคนลำบากยากไร้ หรือสกุลเล็ก
สกุลน้อย คนดีคนชั่ว บัณฑิตพาลตัดสินแตกต่างกันด้วยกิเลส
สามกอง คือโลก โกรธ หลง เท่านั้นแล

๓๘

ความคิด

ทุกคนเมื่อยังไม่หลับยังตื่นอยู่ จะหลีกเลี่ยงอาการอย่างหนึ่งไม่พ้น นั่นคือต้องคิด ต้องใช้ความคิด *ความคิดจึงเป็นสิ่งคู่ไปกับการดำรงชีวิตอยู่*ของทุกคน และ*ความคิดนี้มีอำนาจมาก* ถ้าเป็น*ความคิดดี* ก็จักเป็นอำนาจในทางดี เป็นอำนาจที่ดี ถ้าเป็น*ความคิดไม่ดี* ก็จักเป็นอำนาจในทางไม่ดี เป็นอำนาจที่ไม่ดี

ดังนั้น จึงควรให้ความสนใจเกี่ยวกับความคิดให้มาก ให้เป็นความคิดที่ดีที่ถูกต้อง ไม่ควรปล่อยปละละเลยในการใช้ความคิด คือไม่ควรปล่อยให้คิดเรื่อยเปื่อยไปตามชอบ หรือไปตามอารมณ์ ต้องการจะคิดอะไรอย่างไรก็ไม่พินิจพิจารณา ปล่อยไปเรื่อย ๆ ผิดบ้างถูกบ้าง ดีบ้างชั่วบ้าง เช่นนี้ไม่ถูกต้อง ไม่เป็นการบริหารจัดการ ต้องพยายามควบคุมการใช้ความคิดให้ดำเนินไปอย่างถูกต้อง ดึงตาม เหตุผล

เพราะดังกล่าวนั้นแล้ว ความคิดมีอำนาจมาก และเป็นอำนาจตรงตามความคิดด้วย คือดี คิดดี อำนาจก็เป็นไปในทางดี คิดไม่ดี อำนาจก็เป็นไปในทางไม่ดี แม้ว่าการจะควบคุมความคิดไม่ใช่เรื่องง่าย แต่การใช้ความพยายามตั้งใจจริง ย่อมสามารถควบคุมได้

ผู้มีปัญญาปรารถนาจะบริหารจัดการให้เป็นจิตที่ดี หรือให้ตนเป็นคนดี ควรต้องพยายามควบคุมความคิดของตน ให้เป็นความคิดที่ดีที่มีเหตุผล ที่ถูกทำนองคลองธรรม ไม่ปล่อยให้กระเจิดกระเจิงไปตามอารมณ์ พยายามหาเรื่องที่ดี มาเป็นอาหารของความคิด

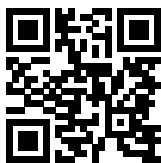
เรื่องของคนดีเป็นอาหารที่ดีของความคิด เหตุผลที่ดีก็เป็นอาหารของความคิดได้ และเป็นอาหารที่ดีด้วย ในทางตรงกันข้าม เรื่องของคนไม่ดี เหตุผลที่ไม่ถูกต้อง ที่เป็นอาหารของความคิดได้ เช่นเดียวกัน แต่เป็นอาหารที่ไม่ดี ความคิดก็เหมือนร่างกาย ได้อาหารที่ดีก็เจริญเติบโตแข็งแรงสมบูรณ์ดี ถ้าได้อาหารที่ไม่ดีก็จะอ่อนแอเป็นรังของเชื้อโรค เป็นที่อาศัยของโรคร้าย มีแต่จะทำลายให้เสื่อมสิ้นเสียหาย

ผู้ที่จะสามารถควบคุมความคิดได้ ให้เป็นความคิดที่ดี จำเป็นต้องเป็นผู้ไม่มีอคติเข้าข้างตัวเองว่า เป็นผู้รู้ถูกรู้ชอบเสมอ ไม่ว่าจะคิดอะไรเกี่ยวกับเรื่องใด จักต้องถูกต้องดีเสมอ แม้เป็นผู้มีอคติเชื่อมั่นในตนเองเช่นนี้ ย่อมไม่ใช่สติ ไม่ใช่ปัญญา สืบตรวจสอบความคิดของตน ให้เป็นไปตามเหตุผล ความถูกต้อง การจะควบคุมความคิดย่อมไม่มี เหมือนผู้แน่ใจว่ากำลังทำถูก ย่อมไม่เฉลียวใจในการกระทำ ย่อมตะลุมทำไปตามที่ต้องการทำ เช่นนี้ ย่อมมีโอกาสที่จะผิดพลาดได้ มากกว่าผู้ที่ตั้งสติอยู่ว่า จะพยายามสำรวจความคิดความเห็นของตน ให้เป็นความคิดที่ดีที่ถูกต้อง

อันความคิดนั้น เป็นธรรมชาติย่อมเกิดขึ้นพร้อมกันสองอย่าง สองเรื่องในเวลาเดียวกันไม่ได้ ถ้าคิดเรื่องหนึ่งเรื่องใดอยู่แล้ว ย่อม

ไม่อาจคิดเรื่องอื่นได้ ในเวลาเดียวกัน นั่นก็คือถ้าคิดถึงเรื่องดีเรื่อง
ถูกอยู่ในขณะใด ย่อมไม่อาจคิดเรื่องที่ไม่ดีที่ผิดได้ในขณะนั้น เพื่อ
ให้การควบคุมความคิดเป็นไปอย่างง่ายขึ้น จึงควรพยายามนึกถึง
อะไร ๆ ที่ดีไว้ให้เสมอ เช่นที่ท่านให้คิดถึงพระคุณของพระพุทธเจ้า
หรือพระคุณของมารดาบิดาครูอาจารย์ พระคุณของท่านผู้มีพระคุณ
ทั้งหลาย ก็เพื่อไม่ให้หลงผิดไปคิดเห็นความสำคัญความดีงามของ
ผู้ที่ปราศจากความดีงามเป็นต้น ใจที่คุ้นเคยกับความคิดใด ย่อมเป็น
ไปตามอำนาจความคิดนั้น หากคิดให้ถูกให้ดีให้มีเหตุผลย่อมมีใจที่
คุ้นเคยกับความคิดดี คิดถูก คิดมีเหตุผล

ผู้บริหารจิตควรเข้มแข็งฝืนใจตนเอง ไม่ปล่อยให้คิด
ฟุ้งซ่านไปกับความไม่ดี เรื่องไม่ดีทั้งหลาย ความทะเยอทะยาน
ก็ตาม ความอยากได้ใคร่ดีก็ตาม ความหลงตัวลืมหิวอดก่งอดดี
ก็ตาม จักเกิดได้เต็มที ก็ต่อเมื่อปล่อยให้คิดอย่างไม่ควบคุม
ผลร้ายของการไม่ควบคุมความคิดนั้น น่าจะเข้าใจกันดีทั่วไป แม้
เกิดกับคนอื่น แต่จะไม่เห็นไม่เข้าใจ แม้เกิดกับตนเอง จึงเป็น
เรื่องน่ากลัวมาก ควรต้องพยายามทำสติควบคุมความคิดของตน
ให้มาก จะได้ไม่ตกเป็นทาส หรือตกอยู่ใต้อำนาจความคิดที่ผิด
ทั้งหลายแล

๓๙

วิธีคุมความคิด

ความคิดเป็นสิ่งที่ควรต้องควบคุมอย่างยิ่ง เพราะความคิดนั้น ปรกติดกอยู่ใต้อำนาจของกิเลส คือโลภะ ความโลภ โทสะ ความโกรธ โมหะ ความหลง ถ้าไม่ควบคุมให้ดี ก็จะเป็นการคิดไปตามอำนาจของความโลภ ความโกรธ ความหลง และถ้าความคิดจะเป็นเพียงเรื่องของความคิด หรือเรื่องของใจเท่านั้น ก็จะไม่น่ากังวลห่วงใยมากมายนัก

แต่ปรกติ ความคิดจะไม่เป็นเพียงเรื่องของใจเท่านั้น จะเป็นการแสดงออก เป็นการกระทำคำพูดด้วยเสมอไป เช่นคิดด้วยอำนาจความโลภ ก็จักไม่เพียงแต่คิด แต่จะต้องแสดงออกทางวาจา เช่นขอเช่าบ้าน แสดงออกทางกาย เช่นพยายามนำมาเป็นของตนจนได้บ้าง คิดด้วยอำนาจความโกรธก็จักไม่เพียงแต่คิด แต่จะต้องแสดงออกทางวาจา เช่นว่าเช่าบ้าน แสดงออกทางกาย เช่นทำร้ายเช่าบ้าน คิดด้วยอำนาจความหลง ก็จักไม่เพียงแต่คิด แต่จะต้องแสดงออกทางวาจา เช่นพูดจาเลอะเลือน ไม่ถูกเหตุไม่ถูกผล แสดงออกทางกาย เช่นทำผิด ๆ พลลาด ๆ ไปตามความไม่รู้เหตุไม่รู้ผล

ความคิดจึงสำคัญยิ่งนัก ควรต้องควบคุมให้เป็นความคิดที่ดี ไม่ตกอยู่ใต้อำนาจกิเลสดังกล่าว ความคิดที่ดีก็เช่นเดียวกับความคิดที่ตกอยู่ใต้อำนาจกิเลส คือไม่เป็นเพียงเรื่องของใจ จะเป็นการแสดงออกเป็นการกระทำคำพูดเสมอไป เช่นคิดด้วยความเมตตา ก็จักไม่เพียงแต่คิด แต่จะแสดงออกทางวาจา เช่นปลอบโยนเขาบ้าง แสดงออกทางกาย เช่นให้วัตถุสิ่งของเงินทองเขาบ้างดังนี้ เป็นต้น

ความคิดทั้งดีทั้งไม่ดีจึงมีอิทธิพล มีความสำคัญ ควรที่ผู้มีปัญญารักตัวทั้งหลายจะสนใจ ให้ความดูแลความคิดของตน ให้เป็นไปในทางที่ดีที่ชอบ อย่่างไรก็ตาม จำเป็นต้องเห็นความสำคัญของเหตุผลคือปัญญา ถ้าเหตุผลหรือปัญญาอยู่ในระดับใด ก็จะสามารถควบคุมความคิดได้ในระดับนั้น เหตุผลอ่อนปัญญาน้อย การควบคุมความคิดก็จะเป็นไปอย่างไม่รอบคอบ จะปล่อยให้ความคิดเลื่อนลอยไปตามอำนาจกิเลส ผลก็คือ จะคิดพูดทำที่ไม่เป็นผลดีอย่างแท้จริง ทั้งแก่ตนเอง และแก่ส่วนรวม

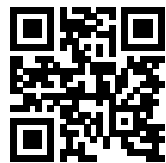
พุทธศาสนิกชนผู้มีพระพุทเจ้าเป็นศาสดา แม้ศึกษาพระธรรมคำสั่งสอนให้ดี ไม่เพียงให้เป็นตัวอักษรอยู่ในกระดาษ หรือไม่เพียงเป็นเสียงในเทป แต่ให้อยู่ในจิตใจ ให้เป็นคุณสมบัติประจำใจ ย่อมจะเป็นผู้มีเหตุผล มีปัญญา อย่างน้อยก็เพียงพอจะเห็นความสำคัญของความคิด ไม่ปล่อยปละละเลยต่อการจะคิดในเรื่องทั้งหลาย

อันความคิดนั้น เป็นเหตุทั้งความสุขและความทุกข์ของมนุษย์เรา คิดให้ทุกข์ก็จะทุกข์ คิดให้สุขก็จะสุข คิดเพื่อความเจริญก็จะเจริญ คิดเพื่อความเสื่อมก็จะเสื่อม ที่ท่านให้สวตมมณฑ์ก็ตาม ให้

ภาวนาพุทโธ ธัมโม สังโฆ หรือบทภาวนาได้อื่นก็ตาม ก็เพื่อให้เป็นการควบคุมความคิดวิธีหนึ่ง ไม่ให้วุ่นวายฟุ้งซ่าน อันจะเป็นเหตุให้ใจฟุ้งขึ้น หรือแพลง ใจที่ฟุ้งขึ้นก็ตาม แพลงก็ตาม ไม่เป็นการดี ทั้งสองประการ โดยเฉพาะแม้เป็นการฟุ้งขึ้น ในทางที่ไม่ชอบ เช่น เพื่อฝัน จะได้มัน จะเป็นนี่ ที่มุ่งมาดปรารถนา ก็จักเป็นเหตุให้พุดให้ทำ เพื่อความสมดังความเพื่อฝันนั้น ซึ่งในขอบเขตหนึ่ง จักเป็นการพุดได้ทำได้ทั้งที่ผิด ที่ไม่ดีไม่ชอบ

ผู้มาบริหารจัดการทั้งหลายควรมั่นใจว่า ความคิดเป็นความสำคัญ ควรต้องไม่เผลอสติให้มากนัก จนไม่ดูให้รู้ตามความจริง ว่าตนกำลังคิดอะไรอยู่ เป็นความคิดที่ชอบหรือไม่ชอบอย่างไร

ผู้มาบริหารจัดการควรพยายามทำสติให้เหตุผลคือปัญญาพิจารณา ให้เห็นความคิดของตนไว้ให้เสมอ ให้หลงลืม ละเลยน้อยที่สุด ว่าตนกำลังคิดอะไรอยู่ และพร้อมกันนั้น ต้องเข้มแข็ง ใช้สติใช้ปัญญา จัดการกับความคิดของตนให้ถูกต้อง คิดไม่ถูกไม่ชอบก็ให้พยายามควบคุมให้เรียบร้อย เปลี่ยนไปสู่ความคิดที่ถูกที่ชอบให้จงได้ แม้จะเพียงทำได้ในชั่วระยะสั้น แล้วจะเผลอสติไปอีกก็ยังคงดีกว่าไม่ได้พยายามเสียเลย ขอเพียงเชื่อว่า **ความคิดนี้ควบคุมได้** ปล่อยเลื่อนลอยผิดไปแล้วก็ดึงกลับมาได้อีก นำมาไว้ในควบคุมได้แล

วิธีคิดที่ถูกต้อง

ทุกคนที่มีชีวิตอยู่ ไม่ว่าจะเป็นคนมีปัญญามาก มีปัญญาน้อย หรือมีกิเลสมาก มีกิเลสน้อย ตลอดจนถึงสิ้นกิเลสเป็นพระอรหันต์แล้ว เป็นพระพุทธเจ้าแล้ว ต่างก็ยังเป็นผู้คิดด้วยกันทั้งนั้น ไม่มีผู้ใดจะหยุดความคิดได้อย่างสิ้นเชิงตลอดไป หากจะหยุดได้ก็จะต้องเป็นเพียงระยะเวลาที่นอนหลับ หรือทำสมาธิภาวนาจิตรวมพ้นจากระยะดังกล่าวแล้ว

ทุกคนต้องคิด แต่ความคิดของทุกคนไม่เหมือนกัน แม้ว่าบางทีบางคนจะคิดเรื่องเดียวกัน แต่ความคิดก็ยังไม่เหมือนกันได้ นี้ขึ้นอยู่กับปัญญาและกับกิเลสเป็นสำคัญ เรื่องเดียวกัน ปัญญาเดียวกัน ผู้มีปัญญาน้อยคิดไปอย่างหนึ่ง ผู้มีปัญญามากคิดไปอย่างหนึ่ง ผู้มีกิเลสน้อยคิดไปอย่างหนึ่ง ผู้มีกิเลสมากคิดไปอย่างหนึ่ง

ดังนั้น ปัญญาและกิเลสจึงมีความสำคัญสำหรับทุกคนอย่างยิ่ง คนบางคนคิดให้เกิดความทุกข์ความร้อน ทั้งแก่ตนเองและแก่ผู้อื่น แต่บางคนคิดให้เกิดความสุขความเย็นแก่ตนเองและแก่ผู้อื่น นี่เป็นไปตามกำลังของปัญญาและกิเลสดังกล่าวแล้ว พระพุทธเจ้า

ก่อนแต่จะได้ทรงตรัสรู้ ทรงยิ่งด้วยพระปัญญา เห็นปัญญาคนทั้งหลายอื่น

ดังนั้น ความคิดของพระพุทธองค์ จึงเป็นไปเพื่อความหลุดพ้น ทรงใช้พระปัญญาในการคิด จนกระทั่งทรงสามารถได้ทรงตรัสรู้ เป็นพระอรหันตสัมมาสัมพุทธเจ้า สิ้นชาติ สิ้นภพ สิ้นทุกข์ได้อย่างสิ้นเชิง นี่เป็นตัวอย่างอำนาจของปัญญาต่อความคิด

ส่วนพระเวททัตเบาปัญญา ความคิดของท่านจึงเป็นไปเพื่อการก่อทุกข์ก่อภัย ทั้งแก่ตนเองและแก่ผู้อื่น ทุกข์ภัยที่พระเวททัตได้รับนั้นหนักนัก ต้องถูกธรณีสูบ นี่เป็นตัวอย่างอำนาจของความเบาปัญญาต่อความคิด

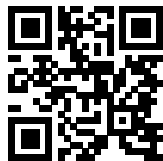
อย่างไรก็ตาม พึงพิจารณาให้เข้าใจว่า ปัญญานั้นก็อยู่ได้ อำนาจของกิเลส กิเลสมากปัญญาจะน้อย กิเลสน้อยปัญญาจึงจะมาก แต่ทำนองตรงกันข้าม ปัญญามากจะสามารถทำลายกิเลสให้น้อยได้ ปัญญาน้อยจะสามารถทำกิเลสให้เพิ่มพูน กิเลสกับปัญญาเกี่ยวข้องกันอย่างแยกออกให้เห็นชัดได้ยากนักกว่า อะไรเป็นเหตุของอะไร แต่นั่นไม่สำคัญกิเลสจะทำให้ปัญญาน้อย หรือปัญญาจะทำให้กิเลสน้อยไม่สำคัญ เท่ากับที่ว่า เราทุกคนแม้มีปัญญาเห็นโทษของกิเลส เห็นคุณของปัญญา จะต้องพยายามทำลายกิเลสให้บรรเทาเบาบางจนถึงหมดสิ้น

ตราบไตที่กิเลสยังมีอยู่ ปัญญาย่อมไม่สามารถช่วยให้เป็นสุข
อย่างยั่งยืนได้ ต้องกิเลสหมดสิ้นแล้วนั้นแหละ ปัญญาจึงจะนำไปให้เกิด
บรมสุข ถึงความพ้นทุกข์อย่างสิ้นเชิง ดังที่พระพุทธเจ้าและพระ
อรหันตสาวกทั้งหลายท่านเป็นแบบอย่าง

ดังนั้น แม้ปรารถนาจะเป็นผู้มีปัญญาแก้ไขความทุกข์ความ
ร้อนให้เป็นความสุขความเย็น ก็จะต้องพยายามดูให้เห็นกิเลสในใจ
ตนเสียก่อนเป็นอันดับแรก ตั้งสติดูใจตนให้สม่ำเสมอที่สุดเท่าที่จะ
สามารถทำได้ พบกิเลสกองใด มากน้อยหนักเบาอย่างไร ให้พยายาม
ถอดถอนออก แม้จะออกหมดยังไม่ได้ ก็ควรต้องพยายามให้ลดน้อย
ลงให้มากที่สุด ปัญญาจะเกิดพร้อมกับการลดน้อยของกิเลส เปรียบ
ง่าย ๆ ก็เหมือนดั่งเล่นฝ่ามือยันกันสองฝ่าย ฝ่ายใดแรงมากยันได้
แรงกว่า อีกฝ่ายหนึ่งก็ต้องถอยเป็นลำดับไป ตามความแรงของ
กำลังที่ยันไป อาจจะมีผลัดกันถอย ผลัดกันเดินหน้า กิเลสกับปัญญา
ก็เช่นเดียวกันไม่ผิด

ดังนั้น แม้เห็นความสำคัญของปัญญา ก็ต้องพยายามใช้
ปัญญาให้เป็นพลังผลักดันกิเลสให้เป็นฝ่ายถอย อย่าให้ปัญญาเป็น
ฝ่ายถอย กำลังของกิเลสเมื่อเป็นฝ่ายได้เปรียบเสียครั้งคราวหนึ่งแล้ว
จะแรงนักหากจักพาไปสู่ความทุกข์ความร้อนได้อย่างรุนแรงเหลือ
ประมาณ ขอให้นึกถึงเรื่องพระเทวทัตเป็นตัวอย่าง แต่กำลังของ
ปัญญาเมื่อเป็นฝ่ายได้เปรียบแน่นอนแล้วก็แรงเช่นเดียวกัน กิเลส
จักไม่อาจทานพลังของปัญญาได้ อาจจักพาไปสู่ความพ้นทุกข์อย่าง
สิ้นเชิง ได้พบบรมสุขอย่างแท้จริง มีเรื่องของพระพุทธเจ้าเป็นตัวอย่าง

รวมทั้งเรื่องของพระอรหันตสาวกทั้งหลาย ผู้มีปัญญาพาให้ชนะ
กิเลสได้อย่างเด็ดขาด กิเลสไม่อาจกลับฟื้นคืนขึ้นมาทำลายได้อีก
เลย ดังนี้แล

พระสุรเสียงบรรยาย
บน Youtube

ปัญญาคือดวงตาของชีวิต

ทุกคนมีปัญญา และก็มีกิเลสควบคู่กันทั้งสองอย่าง ไม่มีผู้ใดที่จะมีกิเลสอย่างเดียว ไม่มีผู้ใดที่จะมีปัญญาอย่างเดียว ความแตกต่างกันมีเพียงว่า บางคนมีปัญญาน้อย จึงมีกิเลสมาก บางคนมีปัญญามาก จึงมีกิเลสน้อย อาจกำหนดตายตัวได้ว่า ถ้ามีปัญญา มากแล้ว กิเลสจะต้องมีน้อย ในทางตรงกันข้ามถ้ามีปัญญาน้อยแล้ว จะต้องมียกิเลสมาก

เพื่อให้เข้าใจอย่างถูกต้อง จำเป็นต้องขยายความว่า ปัญญา ในที่นี้ หมายถึงปัญญาที่แท้จริง ไม่ใช่ปัญญาในอีกลักษณะหนึ่ง ซึ่ง ตรงกันข้ามกับปัญญาที่แท้จริง ปัญญาที่แท้จริง คือ *สัมมาปัญญา* *ปัญญาในทางที่ชอบ* ส่วนปัญญาที่ไม่แท้จริง คือ *มิจฉาปัญญา* *ปัญญาในทางไม่ชอบ*ที่กำลังพุดถึงอยู่นี้ กำลังพุดถึงปัญญาที่แท้จริง คือ ปัญญาที่ชอบเท่านั้น ไม่หมายถึงปัญญาที่ไม่ชอบ เมื่อเข้าใจความหมายที่แท้จริงของปัญญาแล้ว ก็คงจะเข้าใจกันง่ายขึ้น ว่าเหตุไฉน จึงกล่าวว่า ผู้มีปัญญามากจะมีกิเลสน้อย ผู้มีปัญญาน้อยจะมีกิเลส

มาก เพราะกิเลสนั้น จักการาบปราบด้วยอาวุธร้ายเพียงไร หากสำเร็จ
ไม่ นอกจากจะการาบปราบด้วยปัญญาเท่านั้น ปัญญาเท่านั้นจะ
ทำให้กิเลสพ่ายแพ้ย่อมถอยหนีไปจากใจให้ที่แก่ปัญญาโดยดี

ข้อสำคัญคือปัญญาเท่านั้น ที่จะทำให้มีตาสามารถเห็นว่า
ตนเป็นผู้มีกิเลสเล็กน้อยเพียงไร ปัญญามากตาก็จะสว่างมาก เห็น
ได้ชัดมาก ปัญญาน้อยตาก็จะสว่างน้อย เห็นได้ชัดน้อย กิเลสจะ
หลบยากจากผู้มีตาปัญญามาก แต่กิเลสจะหลบพ้นได้จากผู้มีตา
ปัญญาน้อย

ใจของทุกคนเปรียบเหมือนห้อง ๆ หนึ่ง มีช่องในห้องมาก
ก็มีความว่างในห้องน้อย มีช่องในห้องน้อย ก็มีความว่างในห้องมาก
จะเปรียบปัญญาเป็นความว่าง กิเลสเป็นของก็ได้ ถ้าต้องการให้ห้อง
ว่างมาก ก็ต้องพยายามนำของออกจากห้องให้มาก นั่นก็คือ ถ้า
ต้องการให้ปัญญามีมากก็ต้องพยายามถอดถอนกิเลสออกให้มาก
คือใช้ปัญญาที่มีอยู่นั้นเอง ถอดถอนกิเลสที่มีอยู่ให้น้อยลง หนักที่
กิเลสน้อยลง ปัญญาจะเพิ่มขึ้น เกิดขึ้นแทนที่กิเลสเหมือนย้ายของ
ออกนอกห้อง หนักที่ที่ของขึ้นหนึ่งพ้นจากห้องไป ความว่างจะเพิ่มขึ้น
เกิดขึ้นแทนที่ของขึ้นนั้น

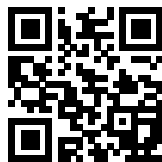
ผู้มาบริหารจิตน่าจะพิจารณาให้เห็นความต้องการของตน
ว่าต้องการเป็นผู้มีกิเลสน้อย มีปัญญามากยิ่งกว่าที่เป็นอยู่หรือไม่

ถ้าต้องการเช่นนั้น ก็จำเป็นต้องใช้ปัญญาที่มีอยู่ ไม่ว่าจะมากหรือน้อย เพียงใด ถอดถอนกิเลสที่มีอยู่ออกให้ได้ ทันทันทีที่ถอดถอนออกได้ ปัญญาจะเพิ่มขึ้นทันทีแน่นอน แม้ว่าบางทีเจ้าตัวจะยังไม่ทันรู้สึกถึงความเพิ่มขึ้นของปัญญา พร้อมกับความลดลงของกิเลส แต่ก็เพิ่มขึ้นจริง ก็เหมือนดังเปรียบกับห้องที่มีช่องและมีความว่างนั่นเอง ลงว่าของลดไปจากห้อง ความว่างจะไม่เพิ่มขึ้น ย่อมเป็นไปไม่ได้

จิตใจของเราทุกคนเปรียบเป็นเช่นนั้นจริง ของคือความรกของห้อง กิเลสคือความรกของจิตใจ รู้ว่ากิเลสลดลงจากจิตใจ ปัญญาจะไม่เพิ่มขึ้น ย่อมไม่มี ทุกเวลาหน้าที่ผ่านไป ห้องที่นำมาเปรียบก็ตาม จิตใจก็ตาม ต้องมีความเปลี่ยนแปลง มีสิ่งเพิ่มขึ้นและน้อยลงอย่างแน่นอน ห้องนั้นแม้จะไม่ยกของไปวางเพิ่ม ผู้คนละอองก็เป็นสิ่งที่เพิ่มขึ้นเองได้ ทำให้ความว่างจากผู้คนละอองลดน้อยลงได้ จิตใจก็ทำนองเดียวกัน แม้จะไม่เพิ่มกิเลสอย่างตรงใจ แต่กิเลสก็เพิ่มขึ้นเองได้ กลบทับปัญญาที่อยู่หนึ่ง ไม่เคลื่อนไหวเหมือนพื้นห้องที่ปราศจากการกวาดถู ย่อมมีผู้คนละอองสะสมทับอยู่ข้างบนได้

ผู้มาบริหารจิตทั้งหลายพึงรอบคอบระวังพื้นจิตใจ อย่าให้ปัญญาอยู่หนึ่ง จนกิเลสท่วมทับได้ แต่จงพยายามทำสติใช้ปัญญาเท่าที่มีอยู่ให้เคลื่อนไหวสลัดกิเลสให้หลุดพ้นจนเต็มความสามารถ กิเลสนั้นถึงอย่างไร ก็เอาชนะปัญญาไม่ได้ ต้องพ่ายแพ้ในที่สุด สำคัญอยู่ที่ว่าจะต้องเข้มแข็งในการใช้ปัญญา ไม่ว่าจะกิเลสจะมาในรูปแบบใด ต้อง

ไม่อ่อนแอ พ่ายแพ้ โลกก็ตาม โกรธก็ตาม หลงก็ตาม ไม่ว่าจะ
มาในรูปใดต้องมั่นใจในปัญญาของตน แล้วเพียรพยายามอย่าง
เข้มแข็ง ให้ติดต่อกันเอาชนะให้ได้ ไม่เช่นนั้นก็จะเป็นผู้แพ้ คำ
ว่าเสมอตัวไม่มีสำหรับกิเลสกับปัญญาแล

๔๒

เห็นอย่างไรจึงชื่อว่าเห็นถูก

ได้กล่าวไว้ว่า *ความเชื่อในเรื่องกรรม และการให้ผลของกรรมนั้น จำเป็นต้องประกอบด้วยสัมมาทิฏฐิด้วย* มิฉะนั้น ก็อาจมีมิจฉาทิฏฐิที่จะนำไปให้เห็นกรรมดีเป็นกรรมชั่ว เห็นกรรมชั่วเป็นกรรมดี ประพฤติผิดไปตามมิจฉาทิฏฐิ

อันคำว่าทิฏฐิตามลำพัง ไม่ประกอบด้วยสัมมาหรือมิจฉา มีคำแปลตามพจนานุกรมว่า *ความเห็น การเห็น* ตั้งตั้งในความเห็น โดยมากใช้คำว่าทิฏฐิ ในความหมายของคำว่า *มิจฉาทิฏฐิ* คือมักจะพูดกันว่าทิฏฐิมาก คือตั้งตั้งในความเห็นของตนมาก โดยที่มุ่งเป็นการตำหนิว่า ตั้งตั้งในความเห็นที่ไม่ถูกไม่ชอบมาก ดังนั้น เมื่อพูดว่า *ทิฏฐิ* จึงมักจะมุ่งให้หมายความว่ามีมิจฉาทิฏฐิ แต่ความจริงทิฏฐิมีความหมายเป็นกลาง เช่นเดียวกับคำว่ากรรม จะดีหรือชั่วก็อยู่ที่คำมาต่อเติม แต่ก็มักจะนำคำว่ากรรมมาใช้ในความหมายไม่ดี เช่นเดียวกับคำ *ทิฏฐิ* เหมือนกัน เมื่อมีความเข้าใจกันเช่นนี้แล้ว จะใช้คำว่าทิฏฐิ หรือคำว่ากรรม ก็มีความหมายดังเช่นที่เข้าใจกันได้

ในทางพระหรือในทางธรรม ท่านมีสัมมาทิฏฐิ ซึ่งหมายถึงความเห็นชอบ มิจฉาทิฏฐิซึ่งหมายถึงความเห็นไม่ชอบ บุคคลทุกคนมีทั้งมิจฉาทิฏฐิและสัมมาทิฏฐิในเรื่องต่าง ๆ คืออาจจะมิจฉาทิฏฐิในเรื่องหนึ่ง มีสัมมาทิฏฐิในอีกเรื่องหนึ่ง การปฏิบัติในเรื่องหนึ่งจึงอาจผิด การปฏิบัติในอีกเรื่องหนึ่งจึงอาจถูก ทั้งนี้ เป็นไปตามอำนาจของทิฏฐิ คือ ความเห็น ความเห็นผิดย่อมนำไปสู่การทำความผิด ความเห็นถูกจึงจักนำไปสู่การทำความถูก

ดังนั้น ผู้ไม่ต้องการทำความผิดจะโดยรู้หรือไม่รู้ก็ตาม จึงต้องพยายามพิจารณาพิจารณาทิฏฐิของตน แก้ไขให้เป็นทิฏฐิที่ชอบให้ได้อย่างยิ่งในเรื่องทั้งหลายให้มากที่สุด ไม่มีความเห็นไม่ชอบในเรื่องใดเลยที่จักไม่เป็นโทษ

อคติ ความลำเอียงเป็นเหตุหนึ่ง ที่จะทำให้สัมมาทิฏฐิเกิดยาก หรือเกิดไม่ได้ อคติ คือ ลำเอียงเพราะความรักชอบ ถือว่าเป็นพวกเป็นญาติเป็นมิตรของตน เมื่อเกิดอคตินี้ขึ้น ย่อมทำให้ทิฏฐิเกี่ยวกับบุคคลดังกล่าว เป็นไปอย่างไม่ตรง คือไม่เป็นสัมมาทิฏฐินั่นเอง จักเกิดมิจฉาทิฏฐิว่าควรทำเช่นนั้น ควรพูดเช่นนั้น แม้จะไม่ถูกไม่ชอบ เพื่อประโยชน์แก่บุคคลดังกล่าวที่เป็นที่รักชอบของตน หรือเกิดอคติ

ฉันทาคติ ความรักชอบตนเองอย่างปราศจากเหตุผลเพื่อ

ประโยชน์ตน เช่น เพื่อตนจะได้เป็นที่รักของผู้นั้น ผู้นี้ หรือของ
หมู่คณะนั้น หมู่คณะนี้ ก็ยอมทำให้เกิดมิจฉาภิภูฏฐิ ความเห็นไม่ชอบ
คือเห็นว่าควรจะทำเช่นนั้นเช่นนั้น ทั้ง ๆ ที่เป็นสิ่งไม่ถูกต้อง ไม่ควร
ทำ อคติความลำเอียงจึงเป็นเหตุให้สัมมาภิภูฏฐิเกิดยากดังกล่าว

อคติอีกประการหนึ่ง คือ โทสาคติ ลำเอียงเพราะโกรธ ก็
ทำให้มิจฉาภิภูฏฐิเกิดง่าย สัมมาภิภูฏฐิเกิดยาก เช่นเมื่อเกิดความโกรธ
ขึ้นแล้ว ย่อมมีความเห็นว่า ควรจะทำเช่นนั้นเช่นนั้น เพื่อให้สมกับ
ความโกรธ ทั้ง ๆ ที่ไม่เป็นการสมควรทำเช่นนั้น นี่คือมิจฉาภิภูฏฐิ

อคติอีกประการหนึ่ง คือ โมหาคติ ลำเอียงเพราะหลง คือ
หลงเห็นผิดเป็นชอบ ผิดเป็นถูก เลอะเลือนไปจากความถูกต้อง
เช่นนี้ย่อมเป็นเหตุให้เกิดมิจฉาภิภูฏฐิ

และอคติอีกประการหนึ่ง คือภยาคติ ลำเอียงเพราะกลัว
เพราะยอมทำให้เกิดมิจฉาภิภูฏฐิ ความเห็นไม่ชอบ เช่นกลัวอำนาจ
ของคนบางคน หรือบางพวกบางหมู่ ก็ยอมเป็นเหตุให้เชื่อว่า แม้
ยอมตนเข้าเป็นพวกเป็นหมู่ด้วยจะปลอดภัย จะรุ่งเรือง ทั้ง ๆ ที่คน
บางคน หรือบางพวกบางหมู่เป็นคนไม่ดี ใช้อำนาจหน้าที่ในทางชั่ว
ทางผิด อคติด้วยความกลัว จึงเป็นเหตุให้เกิดมิจฉาภิภูฏฐิ

ผู้มาบริหารจิตพึงสำรวจอคติในใจตนให้จงดี อย่ารักชอบ

อย่าโกรธแค้นขัดเคือง อย่าหลงไหลเลอะเลือน อย่าหวั่นกลัวให้
เกินไป ทั้งเพื่อตนเอง หรือเพื่อพวกพ้องน้องพี่ของตน เมื่อความ
รู้สึกเช่นนั้นเกิดขึ้น พึงพยายามทำสติเตือนตนให้รู้ว่า มิจฉาภิภูฐิ
จะเกิดได้ จะนำให้ความผิดความร้ายและทุกข์โทษเกิดตามมาได้
เป็นอันมาก ทั้งแก่ตนเองและพรรคพวกของตน มีสติตั้งนี้จะ
สามารถอบรมสัมมาภิภูฐิได้วิธีหนึ่งแล

พระสรเสียงบรรยาย
บน Youtube

๔๓

ดีได้ไม่ยาก

บุญชนยังต้องมีกิเลส ยังต้องมีโลภะ หรือราคะ โทสะและโมหะ คือยังโลภ โกรธ หลงด้วยกัน แต่ในบรรดาบุญชนผู้มีกิเลส นั้น ก็ยังแบ่งออกเป็นบุญชนคนดี และบุญชนคนชั่ว

บุญชนคนดีนั้น ที่ท่านเรียกว่า *กัลยาณบุญชน* คือผู้ที่แม้ยังมีกิเลสแต่ก็บางเบา ไม่มีกิเลสหยาบหนา เช่นบุญชนคนชั่ว ผู้มาบริหารจิต คือ ผู้ปรารถนาจะอบรม บ่มนิสัยจิตใจตนเองให้เป็นคนดี คือมุ่งมั่นจะขัดเกลากิเลสให้บางเบา ให้โลภน้อย โกรธน้อย หลงน้อย นับว่าเป็นผู้มีปัญญาในระดับที่อาจช่วยตนเองให้เป็นคนดีได้

ตรงกันข้ามกับผู้ไม่สนใจจะขัดเกลากิเลสเสียเลย ดำรงชีวิตอยู่อย่างไม่รู้ ว่าในใจตนมีศัตรูสำคัญ คือ กิเลสปกครองอยู่ ความจริงเป็นเช่นนี้ มีคนจำนวนไม่น้อยที่ได้มีความรับรู้ว่าคุณเป็นผู้มีกิเลสคิดไป พูดไป ทำไป อย่างปราศจากสติ ปราศจากความรับรู้ อารมณ์ ในจิตใจตน โลกก็โลกไป อย่างไม่มีสติรู้ว่าตนมีความโลก

โกรธก็โกรธไป อย่างไม่มีสติรู้ว่าตนมีความโกรธ หลงก็หลงไป อย่างไม่มีสติรู้ว่าตนมีความหลง เมื่อไม่มีสติรู้อารมณ์ดังกล่าว ไม่รู้จักกิเลส ก็ย่อมไม่มีความคิดที่จะพยายามขจัดให้ลดน้อยลง ปล่อยให้เป็นอยู่อย่างไม่รู้เรื่องรู้ราว

อันกิเลสทั้งสามกองสำคัญนี้ แม้จะไม่ใช่สิ่งมีชีวิตที่อาจเพิ่มพันธุ์แผ่ขยายได้ แต่ก็เหมือนสิ่งมีชีวิตหากแผ่ขยายได้ และอย่างรวดเร็ว ยิ่งกว่าสิ่งมีชีวิต เพียงแต่ว่า ไม่อาจเห็นกันได้ด้วยสายตา แต่ถ้ามีสติใช้ตาใจดูย่อมเห็นได้ ย่อมสามารถทำให้ลดน้อยลงได้ และแม้ถึงจะพยายามทำให้หมดอย่างสิ้นเชิง ก็ย่อมทำได้ พระพุทธเจ้าและพระอรหันตสาวกเป็นอันมากได้เป็นแบบอย่างอยู่แล้ว อันความทุกข์โศกเดือดร้อน ไม่ว่าจะมาก ไม่ว่าจะน้อย ที่ต่างพากันได้รับอยู่ทุกวันนี้ ไม่ได้เกิดจากอะไรอื่น ไม่ได้เกิดจากผู้ใดที่ไหน แต่เกิดจากกิเลสในใจตนเท่านั้น กิเลสในใจผู้ใดก็เป็นเหตุแห่งความทุกข์นานาประการของผู้นั้น

ลักษณะสาม คือ อนิจจัง ทุกขัง อนัตตา ความไม่เที่ยง ความทุกข์ทนอยู่ไม่ได้ต้องแปรปรวนเปลี่ยนแปลงไป และอนัตตา ไม่ใช่ตัวตน ไม่อยู่ใต้อำนาจบังคับบัญชา ไม่เป็นไปตามความปรารถนา ต้องการของผู้ใด ก็ล้วนเกิดจากอำนาจของกิเลสทั้งสิ้น กิเลสในใจที่ปรุ้งแตงให้เป็นไป ให้เห็นไปว่าเป็นของไม่เที่ยง เป็นของทนอยู่ไม่ได้ เป็นของไม่อยู่ใต้อำนาจของความปรารถนาต้องการ

ท่านสอนให้พิจารณาลักษณะสามอันเป็นสัจจะนี้ เพื่อให้กิเลสในใจลดน้อยลง มีความไม่ยึดมั่น ถือมั่นเพียงใด กิเลสก็จะลดน้อยลงเพียงนั้น และเมื่อเห็นว่า ทุกสิ่งเป็นอนิจจัง ทุกขัง อนัตตาเพียงใด ความยึดถือมั่นก็ย่อมลดน้อยลงเพียงนั้น จะโลก จะโกรธ จะหลงไปด้วยเหตุใด

ในเมื่อสิ่งน่าใคร่น่าปรารถนาต้องการก็ตาม ที่ไม่ใคร่ไม่น่าปรารถนาต้องการก็ตาม ล้วนจะต้องแปรปรวนเปลี่ยนแปลงไม่เป็นที่ไปตามความปรารถนาต้องการของผู้ใดทั้งสิ้น เมื่อเป็นเช่นนี้แล้ว จะโลกอยากได้มากก็ไม่ยั่งยืน จะโกรธแค้นขัดเคืองที่ไม่สมปรารถนา ก็ไม่ยั่งยืน จะหลงใหลลุ่มหลงในเรื่องใดสิ่งใดก็ไม่ยั่งยืน กิเลสในใจตนนั่นเอง จะทำให้เห็นความไม่เที่ยง ทนอยู่ไม่ได้ และความไม่เป็นไปตามปรารถนาต้องการถนัดขัดแย้ง สำคัญอยู่ที่ว่า เมื่อเห็นความไม่เที่ยง ไม่ได้ตั้งใจแล้ว ก็หาได้มีสติกำหนดให้รู้ ไม่ว่านั้นเป็นลักษณะสามที่เป็นสัจจะ แต่เมื่อเห็นความไม่เที่ยง ความแปรปรวนเปลี่ยนแปลง และไม่เป็นไปตามปรารถนาแล้วก็กลับเพิ่มกิเลสในใจตนให้ยิ่งขึ้น เกิดความโกรธ ความหลง และความมูมานะ ด้วยความโลภยิ่งขึ้น

กิเลสกับสติปัญญาจึงเหมือนสีดากับสีขาว หรือเหมือนคนตาบอดสี ขณะที่ผู้มองลักษณะสามด้วยสติ ด้วยปัญญา เห็นความไม่เที่ยงเป็นทุกข์ เป็นอนัตตาแล้ว เกิดความคลายยึดถือ คลายโลก คลายโกรธ คลายหลง แต่ผู้มองลักษณะสามด้วยกิเลส

แต่ ๆ ไม่ประกอบด้วยสติและปัญญาเลย เมื่อเห็นความไม่เที่ยง เป็นทุกข์เป็นอนัตตา ก็จะเป็นดังกล่าวแล้วข้างต้น กิเลสจะลุด โพลงเพิ่มพูนขยายตัวยิ่งขึ้น และเมื่อเป็นเช่นนี้อยู่ทุกเวลานาที จะไม่ควรกลัวกิเลส จะไม่ควรพยายามใช้สติปัญญาก็หาใช้วิสัย ของผู้มาบริหารจัดการแล

๔๔

วิธีฝึกใจให้คิดดี

พุทธศาสนิกผู้นับถือพระพุทธเจ้าส่วนใหญ่ แม้จะไม่เข้าใจ เรื่องการปฏิบัติเพื่อความพ้นทุกข์ แต่ก็ได้ยินได้ฟังกันอยู่ว่าเป็นมรรคมีองค์แปด มีสัมมาทิฐิ ความเห็นชอบเป็นปฐม คือการจะปฏิบัติเพื่อความพ้นทุกข์ไม่ว่ามาก ไม่ว่าน้อย ไม่ว่าหนัก ไม่ว่าเบา จะต้อง มีสัมมาทิฐิความเห็นชอบเป็นประการต้น เป็นประการสำคัญ

ความเห็นชอบ หรือสัมมาทิฐิ จะเกิดมิได้ จำต้องประกอบ ด้วยปัญญาเป็นสำคัญ คือปัญญานั้นเอง ที่จะนำให้เห็นชอบ เกิด ความเห็นชอบจักไม่เกิดจากความไม่มีปัญญา สำหรับความ ไม่มีปัญญานั้น แม้จะมีความเห็นชอบขึ้นบ้าง ก็จักเป็นไปอย่างบังเอิญ อันความบังเอิญนั้น ผู้มีปัญญาไม่ยอมรับว่าเป็นความถูกต้อง ไม่ ยินดีพอใจที่จะรับรองความบังเอิญว่าเป็นความสมควร

ดังนั้น เมื่อจะให้เกิดความเห็นชอบหรือสัมมาทิฐิ ผู้มีปัญญา จึงมุ่งมั่นอบรมปัญญาให้ยิ่งขึ้น เพื่อความเห็นชอบที่ยิ่งขึ้นอยู่เสมอ ความเห็นชอบนั้น ก็เช่นเดียวกับเรื่องอื่นทั้งหลาย คือมีระดับน้อย และมาก หรือต่ำและสูง ปัญญาน้อย ความเห็นชอบก็น้อย คือเห็น

ชอบในระดับที่ปัญญาจะแนะนำให้เห็น เช่นเด็กในวัยเรียนมีปัญญาในระดับของเด็กวัยนั้น ย่อมจะเห็นชอบเพียงว่า ความขยันหมั่นเพียรจะช่วยให้ได้รับความสำเร็จในการศึกษา ความเกียจคร้านจะนำไปไม่ประสบความสำเร็จ ส่วนเด็กในวัยเรียนที่ปัญญาไม่มีแม้ในระดับนั้น ย่อมไม่มีความเห็นชอบดังกล่าว เมื่อความเห็นชอบของเด็กวัยเรียน เกิดการปฏิบัติของเด็กวัยเรียนย่อมเป็นเหตุแห่งความสำเร็จ เพราะจักเป็นความปฏิบัติชอบตามสายของความเห็นชอบ เมื่อความเห็นชอบของเด็กวัยเรียนไม่เกิด การปฏิบัติของเด็กวัยเรียนนั้น ย่อมเป็นเหตุแห่งความล้มเหลว เพราะจักเป็นความปฏิบัติไม่ชอบตามสายของความเห็นที่ไม่ชอบ

สำหรับผู้อยู่ในช่วงทำงานในหน้าที่ต่าง ๆ เมื่อมีปัญญาในระดับนั้น ย่อมจะเห็นชอบว่าความมี*อิทธิบาท* คือ ฉันทะ ความยินดีพอใจ วิริยะ ความขยันหมั่นเพียร จิตตะ ความใส่ใจจริง วิมังสา ความใคร่ครวญก่อนลงมือทำการทั้งปวง คือ ทางแห่งความสำเร็จ ได้รับความรุ่งเรืองก้าวหน้าในการงานอันเป็นหน้าที่ของตน

สำหรับผู้ปรารถนาความหลุดพ้น หรือความพ้นทุกข์อย่างสิ้นเชิง สัมมาทิฏฐิ ความเห็นชอบ ก็เป็นต้นทางของมรรคมีองค์แปด สัมมาทิฏฐิ ความเห็นชอบของผู้ต้องการความหลุดพ้น ก็คือ อวิชา เป็นเหตุแห่งความทุกข์ทั้งปวง เพราะอวิชาเป็นต้นทางไปสู่ความเกิด ซึ่งจะต้องตามมาด้วยความเจ็บความตายอันเป็นความทุกข์ทั้งสิ้น ส่วนปัญญาเป็นต้นทางไปสู่ความพ้นทุกข์ ปัญญา ก็คืออวิชา อันตรงกันข้ามกับอวิชา ความเห็นไม่ชอบของคนทั่วไปนั้น เกิดได้

จากความคิดของตนเอง และความคิดของตนเองก็เกิดได้ จากอาหาร
ของความคิด อาหารของความคิด ก็เช่นเดียวกับอาหารของร่างกาย
เป็นเครื่องบำรุงให้เจริญเติบโต อาหารของร่างกาย บำรุงร่างกายให้
เจริญเติบโต อาหารของความคิด ก็บำรุงความคิดให้เจริญเติบโต
แตกต่างกันบ้างที่ว่า อาหารของร่างกายนั้น บำรุงให้ร่างกายเติบโต
ได้เหมือนกัน แต่อาหารของความคิด บำรุงความคิดให้เติบโตไม่
เหมือนกัน อาหารที่ดีที่ชอบก็บำรุงความคิดให้เจริญในทางดีทางชอบ
ในทางถูกต้อง อาหารที่ไม่ดีก็บำรุงความคิดให้เจริญไปในทางไม่ดีไม่
ชอบ ในทางไม่ถูกต้องต่าง ๆ ดังนั้น การเลือกอาหารให้กับความ
คิดจึงเป็นความสำคัญยิ่งนัก

ผู้ใหญ่มีหน้าที่บำรุงความคิดของเด็กผู้เป็นบุตรหลานด้วย
เรื่องราวที่ดี มีเหตุผลมีธรรม ก่อนที่เด็กจะสามารถรู้จักหาอาหาร
ให้กับความคิดของตนเอง เมื่อเป็นผู้ใหญ่แล้ว รู้ผิดชอบชั่วดีแล้ว ก็
ต้องระมัดระวังเลือกอาหารให้กับความคิดของตนเอง เพื่อจะได้มี
ความคิดที่เจริญอย่างดีงามถูกต้อง นำไปสู่ความสุขความสวัสดิสิบไป
การอ่าน การฟัง การคิด ล้วนเป็นอาหารของความคิดทั้งสิ้น ต้อง
พิจารณาเลือกเฟ้นให้รอบคอบ

การอ่าน การฟัง การคิดนั้น ก็เหมือนฟังความรู้ความคิด
อันเป็นการแสดงออกบอกเล่าจากผู้อื่นนั่นเอง ผู้ที่อ่านความคิดอย่าง
รอบคอบมีวิจารณ์ญาณ ย่อมยึดเหตุผลเป็นสำคัญ ไม่สักแต่ว่าอ่าน
ฟัง และคิดคล้อยตามไปอย่างไม่ใช่เหตุผลให้รอบคอบ อย่างไรก็ตาม
การอ่านการฟังการคิดตามเรื่องราวที่ปรากฏอยู่เป็นกลางแก่ทั่ว ๆ

ไป ไม่เจาะจงให้เกี่ยวข้องกับตนเองโดยตรง ก็ยังไม่จำเป็นจนเกินไปที่จะต้องรอบคอบ พิจารณาด้วยเหตุผล แต่ถ้าเป็นการอ่าน ฟัง และคิดในเรื่องราวที่เจาะจง ให้เกี่ยวข้องกับตนโดยตรง ก็ยิ่งจำเป็นอย่างที่สุด ที่จะต้องใช้วิจารณญาณอย่างรอบคอบ มิฉะนั้น ก็อาจจะเป็นการเชื่อที่ก่อให้เกิดความเสียหายได้ ชาวลือก็ตาม การบอกเล่าใด ๆ ก็ตาม บางทีก็อาจเกิดจากความไม่รู้จริงของผู้บอกเล่า บางทีก็อาจเกิดจากเจตนาของผู้บอกเล่า ผู้ฟังโดยไม่รอบคอบ หรือผู้เชื่อง่าย หรือที่มักเรียกกันว่า ผู้หูเบา ย่อมได้รับความเสียหายจากความเชื่อนั้น และย่อมทำความเสียหายให้เกิดแก่ผู้เกี่ยวข้องได้ด้วย

ผู้มาบริหารจัดการครอบมใจให้หนักแน่น มีเหตุผล จะสามารถเข้มแข็งไม่อ่อนแอ เชื่อตามสิ่งที่ได้อ่าน ได้ยิน ทั้งที่เจาะจงเพื่อตน หรือที่ไม่เจาะจงก็ตาม จะได้สามารถรักษาตน รักษาผู้เกี่ยวข้องกับตนให้สวัสดิ์ได้แล

๔๕

ฝึกคิดอย่างมีเหตุผล

เมื่อพูดถึงการบริหารทางจิต ก็มักจะเข้าใจเพียงว่า เป็นการ
ทำใจให้ดี ให้สูงขึ้น ให้พ้นจากกิเลสกองโลภะ หรือราคะ โทสะ และ
โมหะ คือพ้นจากความโลภ ความโกรธ และความหลง รัก หลง ชัง

แต่การทำใจให้หนักแน่น ไม่หวั่นไหว ต่อรูป เสียง กลิ่น
รส สัมผัส ที่ได้รับทั้งปวง ก็เป็นการบริหารจิตเช่นเดียวกัน เพราะ
ความไม่หนักแน่น หวั่นไหวง่าย อันเกิดจากความเชื่อง่ายก็จัดว่าเป็น
โมหะคือความหลง ความหลงรักหลงชังนั้น ไม่ได้เกิดจากอย่างอื่น
แต่เกิดจากความไม่หนักแน่น หวั่นไหวไปตามรูป เสียง กลิ่น รส
สัมผัสที่ได้รับ เช่นตาเห็นรูปที่ไม่งาม เป็นต้นว่า เห็นคนหน้าตาไม่
ดี ถึงลักษณะที่เรียกกันว่า น่าเกลียดน่ากลัว ไม่หยุดพิจารณาเสีย
ก่อนให้ดี ก็หลงเชื่อว่า เป็นคนใจคอชั่วร้าย เมื่อความหลงเชื่อเช่น
นั้นเกิดขึ้น ก็จะเกิดความหลงชังตามมา บางทีแม้หยุดพิจารณาให้
เข้าใจต่อแง่เสียก่อน อาจจะมีคนผู้นั้นมีจิตใจสวยงาม ไม่เหมือน
รูปร่างหน้าตา เมื่อรู้เช่นนั้น ความหลงชังก็จะไม่เกิดขึ้น

เมื่อได้ยินเสียงก็เช่นกัน เคยมีเล่าว่า สมัยสงครามโลกครั้งที่สอง ได้ดูภาพยนตร์ญี่ปุ่น มีหญิงชายสองคนพูดกันบนรถโดยสาร ฟังเสียงคิดว่าคนทั้งสองกำลังทะเลาะกันอย่างรุนแรง เพราะไม่เข้าใจภาษาที่เขาใช้ แต่เมื่อมีอักษรภาษาไทยพากย์จึงเข้าใจว่า เขากำลังคุยกันอย่างสนิทสนม มีความรู้สึกดีเตียนว่า คนประเทศนั้น ไม่มีวัฒนธรรม บนรถโดยสารก็ยังทะเลาะกันอย่างรุนแรงยังกับอยู่ในบ้านเรือนของตน นี่เป็นตัวอย่างของความห้วนไหวง่าย เชื่อง่าย เมื่อมีเวลาพิจารณาจึงเห็นถูก ความหลงซังจึงหมดไป

อันการได้ยินเสียงแล้วห้วนไหวตามไป เรียกว่าเป็นความหุเบา ซึ่งมีโทษมาก ผู้รู้จักใช้เหตุผลประกอบการฟัง จักไม่ห้วนไหวง่าย หรือจักไม่เป็นผู้หุเบาตนเอง เหตุผลประกอบการฟัง หรือประกอบการเห็นรูป ได้ยินเสียง ได้กลิ่น ได้รส ได้สัมผัส มีเป็นอันมาก ควรที่ผู้มาบริหารจิตจะต้องให้ความสำคัญแก่เรื่องราวนี้ให้อย่างยิ่ง ได้เห็นสิ่งใด ได้ยินเรื่องใด เป็นต้น ต้องรอบคอบใช้เหตุผลประกอบการเห็นการได้ยิน ไม่ห้วนไหว เชื่อไปง่าย ๆ ในทันที เพื่อจะได้ไม่เป็นโทษ อันการห้วนไหวง่าย หรือการเป็นคนหุเบา นั้น มีโทษนานาประการ คนหุเบาไม่เป็นที่นิยมสรรเสริญ ไม่เป็นที่สนิทใจของคนทั้งปวงผู้ลวงรู้

ดังนั้น เมื่อรักษาตัวเองให้ดำรงอยู่อย่างไม่มีมัวหมอง จึงต้องพิจารณาเหตุผลให้ดี ในการเห็นการฟัง อันผู้จะบอกเล่าเรื่องหนึ่ง

เรื่องใดนั้น มิใช่ผู้ควรวางใจในความมีสัจจะเสมอไป หรือแม้มีสัจจะ ก็อาจบกพร่องในการเจรจาให้ตรงตามสัจจะ เมื่อจะกล่าวถึงเรื่องดี จึงอาจกลายเป็นกล่าวเรื่องไม่ดีไปได้ นี่เป็นไปตามความสามารถของ เขาที่จะถ่ายทอดเรื่องนั้น ๆ ถ้าเป็นผู้ไม่มีสัจจะด้วยแล้ว เมื่อจะกล่าว เรื่องใด ก็อาจกล่าวให้เป็นอีกเรื่องหนึ่งไปได้ โดยเจตนาอันเกิดจาก ความไม่มีสัจจะนั้น เป็นไปไม่ได้ที่จะไปแก้ไขผู้บอกเล่าทุกคนไป ให้ บอกเล่าตรงตามความจริงเพื่อผู้ฟังจะได้เข้าใจถูก ไม่หลงเข้าใจผิด ไม่หลงชอบ ไม่หลงชังไปเพราะความเข้าใจผิดนั้น

เป็นไปได้ทางเดียว คือ อบรมใจตนเองให้มีเหตุผล ให้ประณีต ละเอียดลออในการดูการฟัง ไม่ด่วนเชื่อ ไม่ด่วนหวั่นไหว หลงชอบ หลงชังไปง่าย ๆ ไม่มีสิ่งใดเรื่องใดเสียงใด ที่แม้จะแอบแฝงมาลึกลับ เพียงไร ที่จะพ้นจากความเข้าใจอย่างถูกต้องของผู้พยายามรอบคอบ ใช้สติใช้ปัญญาพิจารณาพิจารณา ก่อน จะด่วนตัดสินใจเชื่อหรือไม่เชื่อในทันที ที่ได้เห็นได้ยิน สติปัญญาที่ตั้งไว้ดีประกอปกกัน จะทำให้สามารถ รู้เท่าทัน สามารถแทงทะลุเครื่องพรางเครื่องปกปิดปิดผันให้กลับ หน้ามือเป็นหลังมือได้อย่างแน่นอน

ปัญญาที่จะนำมาใช้ประกอบกับสตินี้อาจเกิดได้อย่าง สว่างไสวในใจ ผู้ที่ในขณะนั้นบางเบาจากกิเลสทั้งปวง ผู้ทำใจให้ โลกน้อย โกรธน้อย หลงน้อยในขณะใด ในขณะนั้นปัญญาจะ สว่าง รู้เห็นอะไรทั้งหลายได้แจ่มชัด ตรงกันข้ามกับใจที่เต็มไปด้วย

ด้วยความโลภ ความโกรธ ความหลงอย่างรุนแรง ซึ่งจะมิด ปัญญา
จะดับหายไปในความมืดนั้น จนสิ้นความรู้ความเห็นอะไรทั้งหลาย
ให้ระจ่างแจ่มชัดถูกต้องได้ การทำตนเป็นคนหุบเบา เชื่อโดยไม่
พินิจพิจารณาจึงเท่ากับประกาศความเป็นผู้มีใจมืดมิดด้วยความ
โลภ ความโกรธ ความหลงแล

๔๖

หัดตายก่อนตาย

พุทธศาสนสุภาษิตบทหนึ่งกล่าวไว้ มีความว่า *ทั้งเด็กทั้งผู้ใหญ่ ทั้งคนพาล ทั้งบัณฑิต ล้วนไปสู่อำนาจแห่งความตาย ล้วนมีความตายเป็นเบื้องหน้า*

แทบทุกคนเคยได้รับรู้ความหมายของข้อความข้างต้นนี้อยู่แล้ว แทบทุกคนเคยพูดออกจากปากของตนเองมาแล้ว แม้จะไม่ใช่คำ แต่ก็มีความหมายตรงกันกับข้อความข้างต้นนี้ ทั้งยังเป็นการพูดชนิดที่เรียกว่าพูดติดปากอีกด้วย ได้รู้ได้เห็นการตายของผู้ใดทีไร ก็มักจะอุทาน เป็นการปลงด้วยความหมายดังกล่าว นี่เป็นเพราะทุกคนมีความรู้อยู่แก่ใจว่า ทุกคนเกิดมาแล้วต้องตาย ไม่มีสักคนเดียวที่จะหนีความตายพ้น

นับว่าทุกคนมีความได้เปรียบอยู่ประการหนึ่งที่มีความรู้นี้ติดตัวติดใจอยู่ แต่แทบทุกคนก็มีความเสียเปรียบอยู่ประการหนึ่งที่ไม่เห็นค่าไม่เห็นประโยชน์ของความรู้นี้ จึงมิได้ใส่ใจเท่าที่ควร ปลอ่ยปละละเลย รู้จึงเหมือนไม่รู้ สิ่งที่เป็นคุณเป็นประโยชน์อย่างยิ่ง จึงเหมือนเป็นสิ่งที่ไม่มีค่าไม่มีประโยชน์ ความรู้ว่าทุกคนเกิดมาแล้ว

ต้องตาย เป็นสิ่งเป็นคุณเป็นประโยชน์ยิ่งใหญ่ แม้ใส่ใจในความรู้นี้ ให้เท่าที่ควร ก็จะสามารถนำไปเกิดคุณเกิดประโยชน์แก่ตนเองได้ มหาศาล ไม่มีคนไม่มีประโยชน์ใดอาจเปรียบปานได้

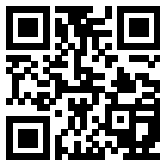
เพื่อส่งเสริมความรู้นี้ให้บังเกิดคุณบังเกิดประโยชน์ยิ่งใหญ่ แก่ตนเอง และแก่ส่วนรวม ปราชญ์ทางพุทธศาสนาทั้งหลายท่านจึง สอนให้หัดตายเสียก่อนถึงเวลาตายจริง ท่านสอนให้หัดตายไว้เสมอ อย่างน้อยก็ควรวันละหนึ่งครั้ง ครั้งละห้านาที สิบนาทีเป็นอย่างน้อย การหัดตายนั้น

บางคนบางพวกรู้ว่าจะเริ่มด้วยคิดถึงสภาพเมื่อตนกำลังจะถูก ประหารให้ถึงตาย คิดให้ลึกซึ้งถึงความกลัวตายของตนใน ขณะนั้น แล้วก็คิดจนถึงเมื่อต้องถูกประหารให้ถึงตายจนได้ แม้ จะกลัวแสนกลัว แม้จะพยายามกระเสือกกระสนช่วยตนเองให้รอด ตายอย่างไร ก็หารอดพ้นไม่ จักต้องตายด้วยความทรมานทั้งกายทั้ง ใจ การหัดตาย เริ่มตั้งแต่ด้วยกลัวตายแบบทารุณโหดร้ายเช่นนี้ มี คุณเป็นพิเศษแก่จิตใจ จักสามารถอบรมบ่มนิสัย แม้ที่โหดเหี้ยม อ่ามहित ปราศจากเมตตากรุณาต่อชีวิตร่างกายผู้อื่นสัตว์อื่นให้ เปลี่ยนแปลงได้ ความคิดที่จะประหารประหารเขา เพื่อผลได้ของตน จักเกิดได้ยาก หรือจักไม่ได้เลย เพราะการพยายามหัดให้รู้สึกหวาด กลัวการถูกประหารประหารผลาญชีวิตนั้น เมื่อทำเสมอ ๆ ก็จะมีผล เป็นความเข้าใจถึงความรู้สึกของผู้อื่น ที่จะต้องหวาดกลัวเช่นเดียวกัน ความเมตตาปราณีชีวิตผู้อื่นสัตว์อื่นก็จะเกิดได้ แม้จะไม่เคยเกิดมา ก่อน ซึ่งก็เป็นการเมตตาปราณีชีวิตตนเองไปพร้อมกันด้วยอย่าง

แน่นอน

ผู้ประหารอาหารเขาแม้จะได้สิ่งที่มุ่งได้ เช่นเป็นทรัพย์สินเงินทองหรือเป็นการแก้แค้น แต่ผลที่แท้จริงอันจะเกิดจากกรรม คือการประหารอาหารที่ได้ประกอบกระทำลงไปนั้น จักเป็นทุกข์โทษแก่ผู้กระทำอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ กรรมนั้นให้ผลสัจยชื่อนัก เหมือนผลของยาพิษร้ายแรง กรรมนั้นเมื่อทำแล้วก็เหมือนดื่มยาพิษร้ายแรงเข้าไปแล้ว จักไม่เกิดผลแก่ชีวิตและร่างกายย่อมไม่มี ย่อมเป็นไปไม่ได้ ถ้าเป็นกรรมดี ก็จักให้ผลดี ถ้าเป็นกรรมชั่ว ก็จักให้ผลชั่ว

เราเป็นพุทธศาสนิกนั้บถือพุทธศาสนา พึงมีปัญญาเชื่อให้จริงจังกฎต้องในเรื่องกรรมและการให้ผลของกรรมเกิดจักเป็นสิริมงคล เป็นความสวัสดิแก่ตนเอง ยุคนี้สมัยนี้น่าจะง่ายพอสมควรสำหรับนั้กให้กัลวการถูกประหารอาหารถึงชีวิต เพราะเหตุการณ์ทำนองนี้เกิดขึ้นแก่ใครต่อใครไม่ว่างวัน อาจเกิดแก่เราวินาที่ใดวินาที่หนึ่งก็ได้ หัดคิดไว้ก่อนจึงเป็นการเตรียมพร้อมที่จะไม่ปราศจากเหตุผลแต่เป็นการไม่ประมาทความตายเกิดได้แก่ทุกคนทุกหนทุกแห่งทุกเวลาแล

พระสุรเสียงบรรยาย
บน Youtube

๔๗

คิดอย่างไรให้เกิดสุข

สัมมาทิฏฐิ หมายถึง ความเห็นชอบ เป็นองค์สำคัญที่สุดของมรรคมืองค์แปด ทางไปสู่ความพ้นทุกข์ ปราศจากสัมมาทิฏฐิแล้ว มรรคคือทางไปสู่ความพ้นทุกข์ ก็จักไม่เกิดขึ้นในชีวิตของผู้ใดเลย ไม่มีผู้ใดจักอาจดำเนินไปถึงความพ้นทุกข์ได้ จะติดอยู่กับความทุกข์ตลอดไปไม่สิ้นสุด จึงกล่าวได้ว่า สัมมาทิฏฐิ ความเห็นชอบ มีความสำคัญที่สุด ทั้งในทางไปสู่ความพ้นทุกข์เล็ก ๆ น้อย ๆ ทั้งหลายทั้งปวง และทั้งทางไปสู่ความพ้นทุกข์อย่างสิ้นเชิง ทั้งในทางพาดนเองดำเนินไป และทั้งในทางพาผู้อื่นดำเนินไปด้วย จึงนำเรื่องสัมมาทิฏฐิมากล่าวในวันนี้ เพื่อเป็นการช่วยแนะทางไปสู่ความพ้นทุกข์แก่ผู้รับไปปฏิบัติทั้งหลาย

แต่คำแนะนำสั่งสอนแม้ที่ประเสริฐเลิศล้ำเพียงไรก็ตาม หากอาจเป็นคุณเป็นประโยชน์แก่ผู้ใดได้ไม่ หากผู้นั้นไม่ปฏิบัติตาม แม้ปรารถนาจะเป็นสุขพ้นจากความทุกข์ทั้งน้อยทั้งมากทั้งหนักทั้งเบา ขอให้พยายามเชื่อฟังคำสั่งสอนที่ติงาม อันเป็นธรรมชาติของพระพุทธเจ้า

ปฏิบัติตามให้เต็มสติปัญญาความสามารถ ทำศรัทธาให้มั่นว่าพระ
ธรรมคำสั่งสอนของพระพุทธเจ้านั้น มีปาฏิหาริย์ให้ผลจริงแท้แน่นอน
อันศรัทธานี้ก็เป็นสิ่งสำคัญ ถ้ามีศรัทธามั่นคงแล้ว ก็จักเข้มแข็ง
ดำเนินไปตามทางที่ศรัทธาจนถึงจุดหมายปลายทาง ถ้าไม่มีศรัทธา
ก็ไม่มีกำลังใจที่จะเดินไปในทิศทางใดทั้งสิ้น แต่ศรัทธาก็มีทั้งในทาง
ที่ผิดและในทางที่ถูก ต้องอาศัยทิวฏฐิเป็นเครื่องชักนำหรือเป็นสื่อ
สำคัญ

ทิวฏฐิที่เป็นมิจฉา ก็คือมิจฉาทิวฏฐิ ย่อมชักนำให้เกิดศรัทธา
ในทางที่ผิด เพราะมิจฉาทิวฏฐิเป็นความเห็นผิด ทิวฏฐิที่เป็นสัมมา
คือสัมมาทิวฏฐิเท่านั้น จะชักนำให้เกิดศรัทธาในทางที่ถูก เพราะสัมมา
ทิวฏฐิเป็นความเห็นชอบ คือเห็นถูกนั่นเอง ก่อนอื่นขอให้มิจฉาทิว
จะเชื่อมั่นว่า คำสั่งสอนคือพระธรรมของพระพุทธเจ้านั้นมีปาฏิหาริย์
น่าจะมีผู้ชอบสิ่งที่เป็นปาฏิหาริย์กันมาก ก็ขอให้ชอบปาฏิหาริย์ที่ดี
แท้เถิด อย่าไปชอบปาฏิหาริย์ที่เป็นเพียงการหลอกลวง เพราะจะได้
สามารถรักษาตนรักษาผู้อื่นให้พ้นทุกข์พ้นภัยได้ ไม่ถูกปาฏิหาริย์
หลอกลวงชักพาไปสู่หายนะ แต่จักได้รับการโน้มน้าวจิตใจจากปาฏิหาริย์ที่
ดีแท้ คือปาฏิหาริย์ของพระธรรม คำสั่งสอนของพระพุทธเจ้าไปสู่
ความพ้นทุกข์ มากน้อยตามควรแก่ศรัทธา และการปฏิบัติ

เริ่มต้นทำศรัทธาที่ถูกให้มั่นคง นั้นแหละจะเป็นการให้พร
แก่ตนเองและแก่ผู้อื่นได้กว้างขวาง ความเป็นคนดีมีสัมมาทิวฏฐิของ

คนเพียงคนเดียว คือการยังประโยชน์ ยังความสุขให้แก่ผู้อื่นได้อย่าง
ยิ่งด้วย มิจนาทิกฎฐิมืออยู่ในจิตใจผู้ใด ศรัทธาที่ผิตย่อมมีอยู่ในจิตใจ
ผู้นั้น ความเห็นผิต เชื่อผิต ย่อมเป็นการนำมาซึ่งอะไรอื่นอีกมากมาย
ที่ต้องผิตตามไปด้วยเช่นกัน ความเห็นจึงเป็นความสำคัญอย่างยิ่ง
ขอให้ความเห็นของทุกคนมีอยู่ตลอดเวลา ความเห็นของคนมีอยู่ทุก
เวลาเกี่ยวกับทุกเรื่องที่ต้องประสบพบผ่าน พบอะไรเห็นอะไร พบ
ใครเห็นใคร จะต้องเกิดความเห็นทันที

ขอให้มึสติดูหน้าตาความเห็นของตนใช้เหตุผลดูไปพร้อมกัน
นั้น พิจารณาใคร่ครวญไตร่ตรองให้จงดี ว่าความเห็นของตนเป็น
ความเห็นชอบหรือความเห็นผิต อย่าปล่อยให้อะไรอื่นมามีอำนาจ
ปิดบังสติปัญญาของตนจนทำให้ไม่แลเห็นตามความเป็นจริง ไม่น่า
จะเข้าใจเรื่องของทิกฎฐิหรือความเห็นเพียงใดหรือไม่ ขอให้พยายาม
พิจารณาตามเหตุผล แล้วจะเห็นว่า ทิกฎฐิเป็นการเริ่มต้นที่สำคัญ มี
สัมมาทิกฎฐิคือความเห็นชอบ ก็จักดำเนินต่อไปอย่างถูกต้องและจะ
ถูกต้องตลอดสายไปทีเดียว トラบที่ยังมีสัมมาทิกฎฐิอยู่

เกิดมีมิจนาทิกฎฐิขึ้นเมื่อใด เมื่อนั้นความถูกต้องจะสิ้นสุดลง
หรือแม้ว่าจะยังถูกต้องอยู่ ก็จะเป็นการถูกต้องโดยบังเอิญเท่านั้น
ซึ่งความบังเอิญนั้นไม่ใช่สิ่งที่ผู้มีปัญญาพอใจรับไว้ ผู้มีปัญญาไม่พอใจ
ในความบังเอิญ เพราะความบังเอิญไม่ใช่เหตุผล ผู้มีปัญญาคือผู้มี
เหตุผลจึงพอใจในเหตุผลเท่านั้น

เรื่องของทิวฐิติ และผลของทิวฐิติเป็นเรื่องของเหตุผลโดย
ตลอด จึงเป็นเรื่องที่ผู้มีปัญญาสนใจ และผู้ปรารถนาจะมีปัญญา
ควรสนใจอย่างยิ่ง จะคิดจะพูดจะทำสิ่งใด พึงพิจารณาความเห็น
ของตน เกี่ยวกับสิ่งนั้นเรื่องนั้นให้จงดี ให้รอบคอบ นี่เป็นความ
สำคัญอย่าละเลยเป็นอันขาดแล

๔๘

เราทำดี คนอื่นก็มีสุข

การยกย่องคนดี หลีกเลี้ยงคนไม่ดี เป็นการแสดงความมีสัมมาทิฐิ คือ ความเห็นถูกเห็นชอบ การทำใจว่ากรรมของผู้ใด ผลเป็นของผู้นั้น เป็นสัมมาทิฐิ ความเห็นถูก เห็นชอบ แต่การแสดงออกหรือการปฏิบัติต้องไม่เป็นแบบ ชั่วช่างซี ดีช่างสงฆ์ การปฏิบัติเช่นนั้นไม่ใช่สัมมาทิฐิ

เรื่องของใจกับเรื่องของการแสดงออก จำเป็นต้องแยกจากกันให้ต้องตามเหตุผล ทุกคนที่เป็นบุญชน ย่อมยังต้องการกำลังใจ คือ ต้องการความสนับสนุนจากผู้อื่น เป็นการยกย่องนักที่จะมีผู้ไม่แยแสความสนับสนุนจากภายนอก มีความมั่นใจตนเองเพียงพอ ดังนั้น จึงจำเป็นต้องมีการยกย่องสนับสนุนคนทำดี เพื่อให้มีกำลังใจทำความดีให้ยิ่งขึ้นต่อไป การที่คนทำดีแต่ละครั้ง นั้นไม่ใช่ว่าผู้ทำจะได้รับผลดีด้วยตนเองเท่านั้น แต่ผลดีนั้นจะเกิดแก่ผู้อื่นด้วยเป็นอันมาก ผลดีหรือความดีที่มีอยู่หรือที่เกิดขึ้นนั้นมีอาณาภาวกว้างขวาง ยิ่งเป็นความดีที่ยิ่งใหญ่เพียงไร แม้จะเกิดจากการกระทำของผู้ใด

ผู้หนึ่งเพียงคนเดียวก็ตาม ผลของความดีนั้นก็สามารถแผ่ไกลไปถึงผู้อื่นได้ด้วยอย่างแน่นอน เป็นความสุขความรุ่งเรืองของผู้อื่นได้ด้วยอย่างแน่นอน

ไม่ว่าผลดีจะมีขอบเขตจำกัดอยู่เฉพาะผู้ทำเท่านั้น เพื่อให้เข้าใจชัดเจนขอให้พิจารณาถึงความจริงที่ปรากฏอยู่ คือผู้ที่ตั้งใจทำความดีนั้น จะไม่มุ่งผลเฉพาะตนเช่นผู้ที่ตั้งใจมั่น จะเป็นคนซื่อสัตย์สุจริต ไม่คดโกง จะต้องมุ่งผลเพื่อผู้อื่นด้วย เช่นมุ่งรักษาชื่อเสียง หมู่สกุลของชาติ พี่น้อง ไม่ให้เสื่อมเสียเพราะความคดโกงของตน ไม่ได้มุ่งเฉพาะจะให้ใคร ๆ ยกย่องสรรเสริญตนเองเท่านั้น อันความมุ่งคำนึงถึงผู้อื่นด้วยนี้ เป็นธรรมดาสำหรับผู้มุ่งทำความดี น่าจะไม่มีผู้ที่มุ่งมั่นทำความดี โดยไม่คำนึงว่าผู้อื่นจะได้รับผลดีจากการทำดีของตนด้วย ทุกคนผู้มุ่งมั่นทำความดี จะต้องคำนึงถึงผู้อื่นเสมอไป อาจแตกต่างกันเพียงว่า จะคำนึงถึงผู้อื่นได้กว้างไกลตัวออกไปมากน้อยเพียงไรเท่านั้น

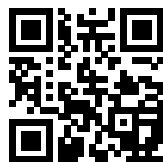
ดังนั้นทุกคนจึงควรตระหนักในความจริงนี้ และให้ความใส่ใจในการทำความดีของผู้อื่น แม้จะเพียงผู้อื่นที่เกี่ยวข้องใกล้ชิดกับตนก็ยิ่งดี เมื่อผู้ใดผู้หนึ่งทำความดี จักได้รู้เห็นเข้าอย่างน้อยก็ควรแสดงความรับรู้อย่างชื่นชมให้ผู้ทำความดีนั้น รู้เห็นเพื่อเป็นกำลังใจ เพื่อส่งเสริมให้ไม่ท้อแท้เหนื่อยหน่ายต่อการที่จะทำความดีต่อไป อย่างมากก็ให้เกิดความซาบซึ้ง ชื่นใจ ในความดีของผู้อื่นอย่างจริงจัง และ

ที่ไม่ควรยกเว้นก็คือให้คิดว่าผู้ทำความดีนั้น ไม่ได้ทำเพื่อตัวเองเท่านั้น แต่เขาทำเพื่อเราด้วย อันบรรดาผู้ทำคุณความดีงามเพื่อชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์ทั้งหลายนั้น ไม่ใช่เป็นผู้เดียวที่ได้รับผลดี เราทุกคนที่แม้จะได้ร่วมทำความดีนั้นด้วย หรือไม่ได้ทำด้วยเลยก็ตาม ก็ย่อมต้องมีส่วนได้รับผลดีจากการกระทำของบรรดาผู้ทำความดีดังกล่าวด้วยทั้งหมด

ความดีอื่นก็เช่นกัน เช่นบรรดาผู้ถือศีลทั้งหลายเป็นต้น ไม่ได้เป็นผู้เดียว หรือพวกเดียวที่ได้รับผลดีจากการรักษาศีล อันเป็นความดีอย่างอื่นนั้น แต่บรรดาผู้ไม่ถือศีล ผู้ผิดศีลอย่างมากทั้งหลาย ก็ล้วนมีส่วนได้รับผลดีจากการถือศีลของผู้อื่นทั้งสิ้น กล่าวได้ว่าความดีนั้น มีอานุภาพยิ่งใหญ่กว้างขวางมหัศจรรย์นัก จนบางทีก็ทำให้เข้าใจยาก

อย่างไรก็ตาม ผู้จะได้รับผลของความดีได้ ก็ไม่ใช่ว่าจะไม่ต้องทำอะไรเลยที่เป็นความดี จำเป็นต้องทำเหมือนกัน จึงจะสามารถรับผลแห่งความดีนั้นไปเป็นคุณเป็นประโยชน์ของตนได้ คืออย่างน้อยก็ต้องทำใจ หรือต้องมีใจชื่นชมยินดีในการทำดีของผู้อื่นด้วย เหมือนเตรียมภาชนะสะอาดไว้รองรับน้ำบริสุทธิ์สะอาด เพียงเตรียมภาชนะสะอาดไว้รองรับเท่านั้นก็ยังดี ยิ่งอาจได้รับน้ำสะอาดไปดื่มกินได้ ถ้าไม่ทำใจให้ยินดี คือไม่แยแสเลย ไม่ว่าใครจะทำความดีเพียงไร ก็ย่อมเป็นไปไม่ได้ที่จะได้รับผลดีจากการทำ

ดินั้นไปเป็นคุณประโยชน์ของท่านเท่าที่ควร เหมือนไม้เตரியมภาชนะ
สะอาดไว้ แม้น้ำสะอาดจะรินไหลลงในภาชนะของท่าน ก็ย่อมแปร
เปลี่ยนเป็นน้ำไม่สะอาด จะกินจะดื่มก็ย่อมไม่ให้คุณประโยชน์แล

พระสุรเสียงบรรยาย
บน Youtube

๔๙

ความดีมีอยู่กับตัว

พุทธศาสนสุภาษิตบทหนึ่งกล่าวไว้ มีความว่า พระตถาคต
เจ้าย่อมเกิดขึ้นเพื่อประโยชน์แก่คนหมู่มาก คือสตรีและบุรุษ

ผู้ทำตามคำสอน ผู้ศึกษาพระธรรมคำสั่งสอนของพระพุทธเจ้า
และปฏิบัติตามพระธรรมคำสั่งสอนนั้นด้วยดี ด้วยบริสุทธิ์ใจ ย่อม
ได้รับความเข้าใจกระจ่างชัดในพุทธศาสนสุภาษิตนี้ คือ ย่อมยอมรับ
ไม่ปฏิเสธว่า พระพุทธเจ้าเกิดขึ้นเพื่อประโยชน์แก่คนหมู่มากจริง
ทั้งหญิงทั้งชาย ผู้ปฏิบัติตามที่ทรงสั่งสอน การศึกษาและปฏิบัติพระ
ธรรมที่พระพุทธเจ้าทรงสั่งสอน ย่อมทำให้ประจักษ์แก่ตนเอง ว่าได้
รับประโยชน์อย่างยิ่ง โดยเฉพาะแก่จิตใจทั้งยังสามารถเป็นประโยชน์
กว้างขวาง ไปถึงผู้อื่นทั้งหลายอีกด้วย

พระพุทธเจ้าทรงสั่งสอนอริยสัจเป็นสูงสุด แต่ก็ไม่ได้หมายความว่า
จะมีทรงสั่งสอนที่ต่ำกว่านั้น ที่สามัญชนทั่วไปสามารถปฏิบัติได้
ผู้รู้จักพระพุทธศาสนาย่อมรู้ว่า พระพุทธเจ้าทรงสอนไว้กว้าง ๆ ใน
เรื่อง ศีล สมาธิ ปัญญา ทั้งสามประการนี้แหละที่ผู้ปฏิบัติตามด้วย
ดี จักได้รับประโยชน์ยิ่งใหญ่ ศีล สมาธิ ปัญญาในพุทธศาสนานั้น

มีหลายระดับตั้งแต่ต่ำจนถึงสูงสุด ตั้งแต่ให้ประโยชน์ขั้นต่ำจนถึงประโยชน์สูงสุด ศิลคือความประพฤติเป็นปรกติ เรียบร้อย ทั้งกาย วาจาใจ จะแยกออกเป็นศีล ๕ ศีล ๘ ศีล ๑๐ หรือศีล ๒๒๗ ก็ได้ จะไม่แยกก็ได้

ผู้ระวังกายวาจาใจให้เรียบร้อยเป็นปรกติ ชื่อว่าเป็นผู้มีศีล ความเรียบร้อยเป็นปรกติ คือ ความไม่เกรงเบียดเบียนผู้ใดให้เดือดร้อน ทั้งชีวิตจิตใจและร่างกาย คือผู้มีศีล จะต้องระวังกาย วาจา ใจ ของตน ไม่ให้ไปก่อความเดือดร้อนแก่ร่างกายผู้อื่นสัตว์อื่น เช่นไม่ไปทำให้บาดเจ็บ ทรมาน ไม่ว่ามากหรือน้อย โดยเจตนาหรือโดยความจงใจ

ผู้มีศีลจะต้องระวังกาย วาจา ใจของตน ไม่ให้ไปก่อความเดือดร้อน เป็นการเบียดเบียนจิตใจผู้อื่นสัตว์อื่น เช่นไม่ไปทำให้ชอกช้ำน้ำใจ ตื่นตระหนกตกใจ หวาดกลัวอาญา โดยเจตนาหรือโดยความจงใจ ผู้มีศีลจะต้องระวังกายวาจาใจของตน ไม่ให้ไปก่อความเดือดร้อนเบียดเบียนชีวิตผู้อื่นสัตว์อื่น เช่นไม่ไปทำให้ชีวิตใด สิ้นสุดลงโดยเจตนาหรือโดยความจงใจ ผู้สามารถรักษากายวาจาใจให้เรียบร้อยเป็นปรกติได้ดังแสดงมานี้ แม้จะไม่แยกรักษาศีล ๕ ศีล ๘ ศีล ๑๐ หรือศีล ๒๒๗ ก็กล่าวได้ว่า เป็นผู้มีศีล แม้จะไม่อาราธนา ศีล ไม่ขอศีลจากพระรูปใด ก็ชื่อว่าเป็นผู้มีศีล เป็นศีลในพระพุทธศาสนา เช่นเดียวกับศีลที่ตั้งใจสมาทานนั่นเอง

สำหรับหลายท่านที่รู้สึกว่าการรักษาศีลแต่ละข้อเป็นเรื่องยากก็ขอให้เพียงระวังรักษากาย วาจา ใจของตน เช่นที่แสดงมาแล้ว

นั่นแหละ รักษาให้จริงจัง ให้มั่นคงแน่วแน่ ก็จักเป็นผู้มีศีล สมาน
คือความตั้งใจมั่นที่พูดกันเสมอก็มี เช่นพูดกันว่า ไม่มีสมาธิในการ
ทำงาน ไม่มีสมาธิในการอ่าน นั่นก็คือ ทำงานไม่ได้ดี อ่านหนังสือ
ไม่ค่อยรู้เรื่อง ไม่ปะติดปะต่อ แม้ไม่มีสมาธิในการสวดมนต์ ก็
พูดกันอยู่เสมอ นั่นก็คือ ใจไม่แน่วแน่ในการทำงาน ไม่แน่วแน่อยู่
กับการอ่าน ไม่แน่วแน่ในการสวดมนต์ ความไม่มีสมาธิในเรื่องใด
จักมีผลให้ทำเรื่องนั้นไม่ได้ดี เช่น อ่านไม่รู้เรื่อง ทำงานไม่ดี
สวดมนต์ไม่ติดต่อดังนี้เป็นต้น

สมาธิ คือ ความทำใจให้แน่วแน่ ทำใจให้ตั้งมั่น จึงเป็นความ
สำคัญอย่างยิ่ง ทุกคนมีหน้าที่ต้องทำ ถ้าขาดสมาธิก็จะไม่ได้รับผล
สำเร็จด้วยดี สมาธิจึงสำคัญสำหรับทุกคน ทุกคนควรอบรมสมาธิ
ให้เกิดมีให้มากที่สุด ที่ท่านหาที่สงบทำสมาธิ มีการนั่งขัดสมาธิ
หลับตา ก็เพราะเป็นการช่วยส่งเสริมให้สมาธิเกิดได้ง่ายกว่า แต่แม้
ไม่มีโอกาสจะทำเช่นนั้นได้ ก็สามารถอบรมสมาธิได้ทุกคน ทุกเวลา

เพราะสิ่งสำคัญของการอบรมสมาธิอยู่ที่ใจ และใจนั้นทุกคน
มีอยู่กับตัว ทุกเวลานาที จึงจะอบรมสมาธิเมื่อใดก็ได้ ให้เลือกคำ
ภาวนาหรือคำบริกรรม คำใดคำหนึ่งที่ถูกกับจริตนิสัยโดยทั่วไป ใช้
คำพุทโธ คือท่องพุทโธ พุทโธ พุทโธ ให้เป็นอันหนึ่งอันเดียวกับใจ
จะเดินเหินนั่งรถลงเรือ หรืออยู่ในที่ใดก็ตาม การทำใจให้นิ่งถึง พุทโธ
พุทโธ ให้ติดต่อกันเป็นการทำสมาธิที่ถูกต้อง ควรทำ เพื่ออบรมใจให้
ตั้งมั่น ซึ่งใช้ประโยชน์ได้ในการทำกรทุกอย่าง ปัญญาคือเหตุผล
คือความรู้รอบ มีปัญญาในเรื่องใด มีเหตุผลเกี่ยวกับเรื่องใด จักมี

ความรู้รอบในเรื่องนั้น สามารถปฏิบัติในเรื่องนั้นได้ถูกได้ควร

ปัญญานั้นเป็นแสงสว่างเป็นเครื่องส่องให้เห็น ปัญญา
เพียงไร ก็เปรียบเหมือนมีแสงสว่างมากเพียงนั้น ส่องให้เห็นชัดเจน
เพียงนั้น ความผิดพลาดเสียหายเกิดได้ยากเพียงนั้น ผู้มีความสุข
มาก คือผู้มีปัญญามาก ใช้ปัญญามาก เมื่อปรารถนาจะมีความสุข
จึงต้องอบรมปัญญาให้มาก ด้วยการอบรมสมาธิเสียก่อน แล้ว
ปัญญาจะตามมา ความสุขจะตามสมาธิและปัญญามาอีกต่อหนึ่ง
แต่ปัญญาในที่นี้ ต้องเป็นสัมมาปัญญา ปัญญาในทางดั่งามโดย
แท้แล

๕๐ สิ่งที่น่ากลัว

แทบทุกคนรู้จักคำว่ากิเลส รู้ว่ากิเลสหมายถึงความโลภ ความโกรธ ความหลง แต่ส่วนมากก็สักแต่ว่ารู้เท่านั้น ไม่เข้าใจเพียงพอสมควร จึงไม่รู้ว่า ในบรรดาสิ่งที่น่ารังเกียจน่ากลัวทั้งหมด กิเลสเป็นที่หนึ่ง กิเลสน่ารังเกียจน่ากลัวที่สุด เพื่อบริหารจัดการ ควรพยายามพิจารณาให้เห็นความรังเกียจน่ากลัวของกิเลส ซึ่งที่จริงก็มีชื่อว่า จะเป็นสิ่งที่เห็นได้ยากจนเกินไปนัก

ทุกเวลานาที กิเลสแสดงความน่ารังเกียจน่ากลัวให้ปรากฏ อยู่ไม่ได้ว่างเว้น ไม่ได้หลบซ่อน แต่อย่างเปิดเผย อย่างอึกที่ก ครึกโครมทีเดียว การประหัดประหารกัน ลักขโมยฉ้อโกงกัน โกงกินกัน ทำลายกันด้วยวิธีต่าง ๆ ก่อให้เกิดความสูญเสียชอกช้ำทุกข์โศก สลดสังเวชมากบ้างน้อยบ้าง ทั้งหมดนี้ ไม่ได้เกิดจากอะไรอื่น แต่เกิดจากกิเลส

กิเลสมีอิทธิพลอย่างยิ่ง สามารถก่อให้เกิดเหตุการณ์ดังกล่าว

ได้ และสามารถทำอะไรได้อย่างไม่หยุดยั้ง อย่างไม่ต้องพักเหนื่อย ความ
ทุกข์นานาประการที่ต่างได้พบได้เห็นได้ประสบกันอยู่ทุกวันนี้ มี
กิเลสเป็นเหตุทั้งสิ้น แม้ต้องการจะเห็นโทษ เห็นความน่ารังเกียจ
น่ากลัวของกิเลส ก็ขอให้ทำใจให้มั่นคงว่าต้องการเช่นนั้นจริง ต้องการ
จะรู้จักโทษของกิเลสจริง เมื่อทำความแน่วแน่มั่นคงเช่นนั้นแล้ว ก็
จะสามารถรู้จักกิเลสได้อย่างแน่นอน ตั้งแต่ชีวิตเริ่มต้นในวันใหม่
ของทุกวันเป็นต้นไป

แม้มีสติตั้งใจจะดูหน้าตาของกิเลสก็จะเห็น ไม่ว่าจะกิเลสของ
เราเอง หรือกิเลสของผู้ใดอื่นก็จะเห็นกิเลสตัวโลภะ หรือราคะ ปรากฏ
ให้เห็นอยู่ทั่วบ้านทั่วเมืองที่ไม่เห็นกัน ก็เพราะเห็นแล้ว ไม่มีสติรู้ว่า
เห็นกิเลส โดยเฉพาะกิเลสที่ปรากฏอยู่ในใจตนเอง ยิ่งพากันละเลย
มีโลภะ หรือราคะอยู่ท่วมหัวใจ ก็หาไม่สติรู้ไม่ว่า นั้นเป็นราคะหรือ
โลภะ ความอยากได้นั้นอยากได้นี้ โดยเฉพาะที่จะต้องใช้ความ
พยายามที่ไม่ชอบ เพื่อให้สมความปรารถนา คือความโลภที่เด่นชัด
ซึ่งไม่จำเป็นต้องเป็นการอยากได้ทรัพย์สินเงินทองเท่านั้น

การอยากได้ชื่อเสียงเกียรติยศบิรวาร โดยเฉพาะที่ไม่สมควร
ก็เป็นความโลภหรือราคะเช่นเดียวกัน ควรทำความเข้าใจในเรื่อง
ความโลภให้ถูกต้อง ถ้าเข้าใจเพียงแคบ ๆ ว่าหมายถึงการอยากได้
หรือแสวงหาอย่างไม่ชอบซึ่งทรัพย์สินเงินทองหรือสมบัติพัสถาน
เท่านั้น ก็จะไม่รู้จักกิเลสอย่างถ่องแท้ จะไม่ใส่ใจที่จะแก้ไขจิตใจที่

มุ่งมาดปรารถนาในความมีหน้ามีตาในบริษัทบริวาร การใส่ร้ายป้ายสี ทำลายกัน ก็มีได้เกิดจากกิเลสกองใดอื่น แต่เกิดจากกองโลภะนี้ด้วย เหมือนกัน

เมื่อต้องการความมีอำนาจวาสนาก็อาจกระทำความไม่ถูก ไม่ชอบดังกล่าวได้ เมื่อต้องการความมีหน้ามีตาบริษัทบริวารก็อาจทำความไม่ถูกไม่ชอบที่อาจเรียกได้ว่า เป็นกิเลสกองโมหะ คือหลง เห็นผิดไปจากความจริง กิเลสกองโลภะหรือราคะนี้ แม้ไม่พิจารณา ให้อรอบคอบก็จะรู้สึกเหมือนว่า ไม่มีโทษร้ายแรงอะไรนัก ที่จริงกิเลส กองนี้ มีโทษหนักเป็นอันมาก ที่ฆ่ากันทำลายกัน ก็อาจเกิดยากได้จากความโลภด้วยเหมือนกัน มิใช่จะต้องเกิดจากกิเลสกองโทสะ คือ ความโกรธเท่านั้น ที่ปรากฏข่าวการฆ่ากันด้วยวิธีนำเกลียดน่ากลัว น่าสลดสังเวชต่าง ๆ ก็มีใช่จะ เกิดจากความโกรธเสมอไป โดยเฉพาะบ้านเมืองในยุคนี้ สมัยนี้ การฆ่ากันทำลายกันส่วนใหญ่ไม่ได้เกิดจากมีความโกรธเป็นเหตุ แต่มักจะเกิดจากมีความโลภเป็นเหตุ เสียมากกว่า

ความน่าเกลียดของสีหน้าท่าทางของการปฏิบัติของคนทั้งหลาย ที่ว่าจะปรากฏเมื่อมีความโกรธก็เกิดขึ้นน้อยกว่าเมื่อจิตใจเต็มไปด้วยโลภ หรือราคะ ใจที่มีโลภะหรือราคะท่วมทับ จะทำให้มีสีหน้า ท่าทางการปฏิบัติแสดงออกน่าเกลียดไม่น่าดู และจะเป็นไปอยู่เป็นปรกติสม่ำเสมอ ซึ่งความโกรธนั้นจะเกิดขึ้นเป็นครั้งคราวเท่านั้น

ส่วนโลภะหรือราคะจะเกิดติดต่อกันตลอดเวลา คือใจจะ
ครุ่นคิดอยู่ตลอดเวลาเพื่อให้ได้มาซึ่งสิ่งปรารถนาต้องการ ด้วยอำนาจ
ของโลภะหรือราคะ ตัวอย่างที่เห็นได้ชัดก็คือผู้ต้องการความเป็น
ใหญ่ได้หน้า ความต้องการนั้น จะเป็นอันหนึ่งอันเดียวกับจิตใจ
ก่อโทษให้ตลอดเวลา จึงควรจะพิจารณากิเลสกองนี้เป็นพิเศษแล

๕๑

วิธีฝึกใจให้สงบ

ใจเป็นสิ่งสำคัญที่สุด มีฤทธิ์มีอำนาจที่สุด สุขความทุกข์ความดีความชั่ว ความเย็นความร้อนความสงบความวุ่นวายเกิดจากใจทั้งสิ้น

ผู้มาบริหารจิต จึงควรคำนึงถึงความจริงนี้ให้อย่างยิ่ง และควรให้ความสนใจ ดูแลรักษาใจของตนให้อย่างยิ่ง เพื่อจะได้สามารถพาตนให้พ้นความทุกข์ได้ มีความสุข พาตนให้พ้นความชั่วได้ มีความดี พาตนให้พ้นความร้อนได้ มีความเย็น พาตนให้พ้นความวุ่นวายได้ มีความสงบ

สิ่งอื่นทั้งหลาย เหตุการณ์ทั้งหลายที่จะทำให้เกิดสุขเกิดทุกข์ เป็นต้น ไม่เป็นไปตามอำนาจความปรารถนาต้องการของผู้ใดทั้งสิ้น จะเกิดก็เกิด จะเป็นไปก็เป็นไป ความจริงนี้ทุกคนประสบพบผ่านอยู่ครั้งแล้วครั้งเล่าเสมอมา แต่หาได้พยายามทำให้เป็นความรู้ความเข้าใจจริง คือไม่ทำให้เกิดเป็นปัญญาจริง เมื่อไม่เกิดเป็นปัญญาจริงก็ไม่เกิดผล ไม่เป็นคุณ ไม่เป็นประโยชน์แก่จิตใจ แต่ใจนั้นเป็นสิ่งที่บังคับได้ด้วยการฝึก สามารถฝึกให้อยู่ในอำนาจได้ ใจนั้นฝึก

อย่างไรก็เป็นอย่างนั้น ฝึกเป็นใจที่ดีก็จะเป็นใจที่ดี ฝึกให้เป็นใจที่ร้ายก็จะเป็นใจที่ร้าย ฝึกให้เป็นใจที่สงบก็จะเป็นใจที่สงบ ฝึกให้เป็นใจที่วุ่น ก็จะเป็นใจที่วุ่น ฝึกให้เป็นใจที่สว่างด้วยปัญญา ก็จะเป็นใจที่สว่างด้วยปัญญา ฝึกให้เป็นใจที่มีดีด้วยความไม่มีปัญญาก็จะเป็นใจที่มีดีด้วยความไม่มีปัญญา ใจฝึกได้บังคับได้

แต่ดังกล่าวแล้ว เรื่องอื่นทั้งหลายสิ่งอื่นทั้งหลายบังคับไม่ได้ แม้แต่ร่างกายของเราเอง ก็ยังบังคับให้เป็นไปตามความพอใจไม่ได้ อยากผอมก็ไม่ผอมดังอยาก อยากอ้วนก็ไม่อ้วนดังอยาก อยากไม่เจ็บไม่ไข้ก็ไม่เป็นดังอยาก อยากสวยก็ไม่สวยดังอยาก หลาย ๆ อย่างตรงกันข้ามกับที่พากันอยาก ที่ท่านกล่าวว่า เป็นอนัตตาก็ตั้งนี้ แต่ใจนั้นถ้าฝึกให้จริง อบรมให้จริงก็จะสามารถให้เป็นไปได้ตามความพยายามฝึกอบรม เมื่อเป็นเช่นนี้จึงไม่ควรปล่อยปละละเลยใจของตน ควรทุ่มเทสติปัญญาความสามารถเพื่อรักษาอบรมให้เต็มที่ ความสุขอย่างยิ่งของคนเราไม่ได้อยู่ที่อะไรรอื่น แต่อยู่ที่ใจดวงนี้เท่านั้น พึงทำความเข้าใจให้ถูก หนทางดำเนินไปสู่การทำใจให้เป็นสุข

พระพุทธเจ้าทรงสอนไว้ชัดแจ้งหลายแบบหลายอย่าง สามารถเลือกให้เหมาะสมกับจริตนิสัยของตนได้ พุทธศาสนิกผู้นับถือพุทธศาสนานั้น มีบุญเป็นพิเศษ เพราะพระบรมศาสดาไม่มีผู้เสมอเหมือน เป็นผู้นำทางไปสู่ความสว่างรุ่งเรืองอย่างแท้จริง จุดหมายปลายทางของพุทธศาสนานั้น รุ่งเรืองสูงสุดไม่มีจุดหมายปลายทางใดเปรียบได้

เมื่อเกิดมาพบพุทธศาสนาเช่นนี้แล้ว ควรถือเอาประโยชน์

ให้เต็มสติปัญญาความสามารถ โดยยึดหลักคือใจเป็นสำคัญ หาประโยชน์เพิ่มพูนให้ใจตนเองให้สม่ำเสมอ จนสามารถทำใจให้เป็นใจที่เต็มสมบูรณ์ ไม่มีช่องว่างสำหรับความไม่สวยไม่งามทั้งหลาย ธรรมะของพระพุทธเจ้าที่ทรงแสดงเอาไว้มากมายเหลือประมาณ ก็เพราะทรงมุ่งให้เหมาะกับจริตนิสัยของผู้คนทั้งปวงที่มีแตกต่างกันมากมายนัก ขอให้ศึกษาแม้เพียงแต่เท่าที่ถูกรับกับจริตนิสัยของตน แล้วพยายามปฏิบัติให้ได้ผล

ที่สำคัญคือต้องพยายามจำว่าทรงสอนให้ทำอะไร ไม่ทำอย่างไร แล้วตั้งใจปฏิบัติโดยอย่ามีข้อแม้เข้าข้างตนเอง อย่าตีความในพระธรรมคำสอนตามความพอใจของตนเอง พระพุทธเจ้าทรงเป็นผู้เลิศแล้ว ด้วยพระปัญญาคุณ ทรงมีเหตุผลในทุกถ้อยคำที่ทรงแสดงไว้เป็นพระธรรม เหตุผลนี้คือปัญญา เหตุผลคือความสำคัญ คือแสงสว่าง ช่วยให้อาจดำเนินไปได้อย่างถูกต้อง บรรลุถึงจุดหมายอย่างสวัสดิ การฝึกใจหรือรักษาใจให้เป็นใจที่มีค่ามีคุณประโยชน์จึงต้องมุ่งเหตุผลเป็นสำคัญ เหตุผลก็คือมีปัญญา มีปัญญาก็คือมีความสว่างทำให้ไม่ดำเนินไปสู่ความไม่สวัสดิทั้งหลายได้แล

๕๒

กล้าหาญอย่างมีปัญญา

ศาสนสุภาษิตบทหนึ่งกล่าวไว้ แปลความว่า ผู้ใดมีธรรมะสามประการนี้ คือความขยัน ความกล้ากล้า ปัญญา ผู้นั้นย่อมล่วงพ้นศัตรูได้ เป็นการแสดงวิธีปฏิบัติเพื่อพาดนให้พ้นจากศัตรู เมื่อทุกผู้ต่างไม่ปรารถนาจะพ่ายแพ้แก่ศัตรู จึงพึงปฏิบัติตาม ข้อพึงปฏิบัตินี้ มีปัญญาเป็นความสำคัญก่อน

ความขยัน และความกล้ากล้า แม้ไม่ประกอบด้วยปัญญา ก็อาจพาให้เกิดทุกข์โทษภัยได้อย่างยิ่ง แม้ประกอบด้วยปัญญาซุกพาให้ล่วงพ้นศัตรูได้ ปัญญาคือเหตุผล คือความฉลาด ปัญญาไม่ใช่เล่ห์เหลี่ยมในทางไม่ดี ปัญญาที่เป็นเหตุผล เป็นความฉลาดมีผลดีหลายสถาน ทั้งแก่ตนเองและผู้อื่น ไม่มีผลชั่วร้ายต่อผู้ใดเลยทุกเมื่อ

แต่ปัญญาที่เป็นเล่ห์เหลี่ยมมีผลร้ายหลายสถาน ทั้งแก่ตนเองและผู้อื่น แม้ว่าบางที่จะเหมือนมีผลดีก็ตาม อย่างไรก็ตาม การใช้ปัญญาของผู้มีปัญญาแท้จริง ต้องให้แยบยล ให้เหมาะสมกับบุคคลและสถานการณ์เพื่อจะได้มีผลดีแน่นอน และการใช้ปัญญานั้น จะใช้อยู่แต่ในหัว คือ เพียงแต่คิดเท่านั้นไม่ได้ ไม่อาจเกิดผลต้องให้

ปรากฏเป็นการกระทำและคำพูดด้วย จึงจะเกิดผล ความขยันและความแกล้งกล้า จึงเป็นสิ่งต้องประกอบกับปัญญาขาดไม่ได้ คือสักแต่ว่าคิด แต่ไม่ทำไม่ได้ ปัญญาจะวนเวียนอยู่แต่ในหัว ในความคิดเท่านั้น ไม่ได้พิสูจน์ผลความสำเร็จ ปัญญาจึงไม่เพิ่มพูนความเชื่อในความคิด หรือในปัญญา ในเหตุผลของตนจะไม่มั่นคงเด็ดขาด

แต่แม้เมื่อเกิดปัญญาเป็นความคิดแล้ว ปฏิบัติตามความคิดได้ประจักษ์ในผล ปัญญาย่อมเพิ่มพูน ความเชื่อในความคิดในเหตุผลในปัญญาของตน ย่อมเพิ่มพูนและมั่นคงเด็ดขาดขึ้น มีศาสนสุภาษิตแสดงไว้ด้วยว่า ปัญญาย่อมเกิดเพราะความประกอบ คือเมื่อปัญญาเกิดในหัวในความคิด ต้องประกอบกระทำทางกายทางวาจาด้วย ผู้ไม่ประกอบจักไม่ยิ่งด้วยปัญญา ต้องตามพุทธศาสนสุภาษิตที่ว่า คนเกียจคร้านย่อมไม่พบทางด้วยปัญญา และความสิ้นปัญญาย่อมเกิดเพราะความไม่ประกอบ

ความขยัน คือ ประกอบกระทำทางกาย ทางวาจา จึงเป็นความสำคัญเป็นความจำเป็น หัวต้องคิดให้เป็นเหตุผลให้เป็นไปในทางดีงาม เป็นศีลเป็นธรรมเป็นความถูกต้อง นั่นจึงจะเป็นปัญญา อันเป็นที่ปรารถนายกย่องของคนดี เมื่อหัวคิดเป็นปัญญาดังกล่าว ก็พูดก็ทำตามที่ดีคิด ซึ่งในบางเรื่องบางครั้ง ก็ต้องอาศัยความแกล้งกล้า ถ้ามีเหตุผลถูกต้อง สมควร และรู้สึกรู้ว่าควรต้องแสดงออก แต่แม้ขาดความแกล้งกล้า กลัวนั่นกลัวนี่ ก็จะไม่อาจแสดงออกคือไม่กล้าพูดไม่กล้าทำ ตามเหตุผลตามความถูกต้องเป็นจริง กลับพูดกลับทำไปในทางตรงกันข้าม ไม่ตรงกับความคิดที่เป็นปัญญาเป็น

ความถูกต้อง เช่นนี้ย่อมไม่เกิดผลดี แต่จะเกิดผลร้าย

อันความไม่กล้าที่จะพูดจะทำให้ตรงตามความถูกต้อง เป็นการแสดงถึงความไม่ซื่อสัตย์ต่อความถูกต้อง ไม่ซื่อสัตย์ต่อตนเอง และไม่ซื่อสัตย์ต่อผู้ควรได้รับความซื่อสัตย์ เป็นการไม่ยึดมั่นในคุณงามความดี เป็นเหตุให้อาจพูดอาจทำยังขาดความกตัญญูต่อผู้มีพระคุณที่สำคัญอย่างยิ่ง คือ ขาดความกตัญญูต่อชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์ได้ เพราะการไม่ประกอบกระทำทางกาย ทางวาจา ให้ตรงตามความรู้ ความคิด ความเข้าใจ ความสำนึกที่ประกอบพร้อมแล้ว ด้วยเหตุผลดีงาม ย่อมเป็นการก่อให้เกิดความเสียหายเกิดทุกข์โทษภัย

ผู้มีกตัญญูกตเวทิตาธรรมเพียงพอ ย่อมอาจเอาชนะความขลาดกลัวทั้งหลายได้ สามารถดำเนินไปในทางที่ถูกที่ชอบอย่างแจ่มแจ้งกล้า ทหารหาญที่อาจเอาชนะศัตรูของชาติได้ก็ด้วยมีความกตัญญูกตเวทิต่อประเทศชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์ ผู้กล้าเอาชีวิตเสี่ยงกับความตายเพื่อรักษาชีวิตผู้ใดผู้หนึ่ง ก็ด้วยมีความรัก ความซื่อสัตย์ซื่ออกตัญญูกตเวทิต่อผู้นั้น จะกล่าวก็ไม่ผิดว่าผู้ที่ยึดมั่นในการทำดี มีกตัญญูกตเวทิตือผู้มีปัญญา ตรงกันข้ามกับผู้ที่ยึดมั่นในการทำดี ไม่มีกตัญญูกตเวทิตือเป็นผู้ไม่มีปัญญา ความดี ความมีกตัญญูกตเวทิตือเป็นความประเสริฐผู้ไม่มีปัญญาอยากจะเข้าใจซาบซึ้งแล

๕๓

เครื่องหมายของคนดี

พุทธศาสนสุภาษิตบทหนึ่ง แปลความว่า ผู้ใดอันผู้อื่นทำความดีทำประโยชน์ให้ในกาลก่อน ย่อมสำนึกคุณของท่านได้ประโยชน์ที่ผู้นั้นปรารถนาย่อมเจริญ ผู้ทำความดีหรือคนดี ผู้ทำประโยชน์หรือคนมีประโยชน์ย่อมยังประโยชน์ให้แก่คนเป็นอันมาก

ในทางตรงกันข้าม ผู้ทำความชั่วหรือคนชั่ว ผู้ทำสิ่งไร้ประโยชน์หรือคนไม่มีประโยชน์ ย่อมยังให้คนเป็นอันมากให้ได้รับผลแห่งความชั่ว ความไม่เป็นประโยชน์ การไม่พิจารณาให้รู้จักผู้ทำความดี ผู้ทำประโยชน์อย่างถูกต้อง ถ่องแท้ เป็นเหตุให้ขาดความสำนึกในคุณของผู้นั้น อันจักนำไปขาดความตอบแทนคุณ กล่าวคือจักเป็นผู้ขาดกตัญญูกตเวทิตันเป็นคุณธรรมสำคัญของคนดี อันผู้ขาดความกตัญญูกตเวทิตี ย่อมเสื่อมจากความเจริญ เสื่อมจากประโยชน์

ตรงกันข้ามกับผู้มีกตัญญูกตเวทิตีที่ประโยชน์อันปรารถนาจักเจริญทุกประการ ที่ท่านกล่าวถึงผู้ทำความดีทำประโยชน์ให้ในกาลก่อนนั้น มิได้หมายถึงเฉพาะท่านผู้ทำความดีทำประโยชน์ให้ในอดีตกาลนานไกล กาลเวลานั้นเป็นอดีตเป็นปัจจุบันอยู่ตลอดเวลา

เพราะทุกสิ่งเกิดดับอยู่ตลอดเวลาที่เรียกว่าปัจจุบัน จึงไม่ใช่เป็นปัจจุบันที่เป็นกาลเวลาเดิมเสมอไป ปัจจุบันมีเกิดมีดับอยู่ตลอดเวลา เช่นเดียวกับการเกิดดับของทุกสิ่งทุกอย่าง

ดังนั้น ที่ท่านกล่าวถึงผู้ทำความดี ทำประโยชน์ให้ในกาลก่อน จึงหมายรวมถึงท่านผู้ทำประโยชน์ให้ในอดีตกาลนานไกลด้วย และในอดีตที่แม้จะเพิ่งล่วงผ่านไป เพียงในวินาทีหนึ่งวินาทีใดด้วยการสำนึกคุณจึงไม่หมายถึงสำนึกแต่คุณของท่านผู้ล่วงลับแล้วเท่านั้น ท่านผู้ยังมีชีวิตอยู่ที่เป็นผู้ทำดีทำประโยชน์ให้ ก็ต้องสำนึกคุณของท่าน คือมีกตัญญูต่อท่าน ต้องตอบแทน คือแสดงกตเวทิต่อท่าน

กตัญญูกตเวทิตี จึงเป็นธรรมที่ไม่แยกจากกัน แตกต่างกันที่ กตัญญูเป็นเรื่องภายในจิตใจ นอกจากเจ้าตัวเองก็ยากที่ผู้อื่นจะหยั่งรู้ได้ นอกจากจะมีเครื่องแสดงให้เห็นให้ปรากฏและกตเวทิต่่านั้นที่เป็นเครื่องแสดงให้เห็นให้ปรากฏ และเป็นเครื่องแสดงที่เที่ยงตรงชัดแจ้งอย่างยิ่งถึงจิตใจว่า มีกตัญญูเพียงใดหรือไม่ แตกต่างกับการบอกกล่าวด้วยวาจา วาจานั้นไม่ใช่เครื่องแสดงจิตใจที่เที่ยงตรงชัดแจ้งเสมอไป

ปากกับใจไม่จำเป็นต้องตรงกันเสมอไป จึงมีคำที่รู้จักกันทั่วไปว่า ปากอย่างหนึ่ง ใจอีกอย่างหนึ่ง น่าจะเป็นความจริงที่จะกล่าวว่า ไม่มีผู้ใดไม่ยินดีพอใจในความกตัญญูกตเวทิตี แต่มักจะยินดีพอใจให้ผู้อื่นมีต่อตน ต่อผู้เป็นที่รักที่ชอบใจของตน ไม่ยินดีพอใจให้ตนเองมีต่อผู้อื่น นับได้ว่าเป็นผู้ไม่รู้จักคุณค่าของความกตัญญูกตเวทิตีอย่างถูกต้องแท้จริง เปรียบเหมือนไม่รู้จักค่าของอาหาร

ปรารถนาให้ผู้อื่นมีไว้ประดับ แต่ไม่ปรารถนาจะมีด้วยตนเอง เพื่อประดับตนเอง

ผู้ไม่อบรมกตัญญูกตเวทีก่อให้เกิดในใจตน มุ่งแต่จะให้ผู้อื่นทั้งหลายมียอมเป็นเช่นนี้ จะงามเหมือนมีอาภรณ์งาม เป็นเครื่องประดับหาได้ไม่ การจะเป็นผู้สำนักคุณหรือเป็นผู้กตัญญูได้ จะต้องไม่หลงผิด มีมิฉฉาทิฏฐิ เห็นไปว่าความดีทั้งหลาย ประโยชน์ทั้งหลายที่ตนได้ตนถึงนั้นเกิดแต่ตนเองไม่มีผู้ใดเกี่ยวข้อง เป็นผู้มิคุณดี เป็นผู้มิคุณ ทำดี ทำประโยชน์ให้

เมื่อรับรู้ว่ประโยชน์ของตนเกิดแต่มีผู้ทำให้ ก็เป็นผู้มีสัมมาทิฏฐิในเรื่องนี้ ที่เป็นเรื่องสำคัญ จักเป็นเหตุให้เกิดความกตัญญูสำนักคุณ สืบต่อถึงเป็นเหตุให้เกิดกตเวทิตอบแทนคุณ อันการตอบแทนคุณที่ตรงที่สุด ถูกต้องที่สุดคือการทำดี ไม่ทำไม่ดี และแม้จะมุ่งเพียงเพื่อตอบแทนพระคุณ แต่เมื่อเป็นความดีแล้ว ผู้ใดทำผู้นั้นจักได้เสวยผลในทันทีก่อนผู้อื่นทั้งหมด

ตรงตามพระพุทธเจ้าตรัสไว้ว่า ผู้ใดทำกรรมใดไว้ จักได้รับผลของกรรมนั้น ทำดีจักได้ดี ทำชั่วจักได้ชั่ว การจะทำดีหรือไม่ทำจึงมีส่วนเกี่ยวข้องสืบเนื่องถึงความสำนักคุณและการปฏิบัติตอบแทนคุณคือกตเวทิตัวนี้ และเมื่อทำดีได้รับผลดี ประโยชน์ที่ปรารถนาย่อมเจริญแล

๕๔

พอดีคือมีครบถ้วน

ประโยคหนึ่งซึ่งน่าจะไต่ยินกันอยู่เสมอ คือ เป็นคนรู้ประมาณ และอีกประโยคหนึ่งซึ่งตรงกันข้าม ก็คือ เป็นคนไม่รู้ประมาณ เมื่อไต่ยินประโยคดังกล่าวก็น่าจะไม่มีผู้ใดที่ไม่เข้าใจความหมายนอกจากผู้ไร้เดียงสา ทุกคนเข้าใจความหมายนี้ถูกต้อง

แต่วันนี้จะขอพูดถึงความหมายนั้นอีก เพื่อให้ชัดเจนยิ่งขึ้น เพื่อให้เป็นประโยชน์แก่การบริหารจิตพอสมควร ประมาณ ในพจนานุกรมให้ความหมายไว้ว่า กำหนด กะ คะเน คาดหมาย รู้ประมาณ รู้จักประมาณ จึงหมายถึงรู้ถูกต้องด้วยความคาดหมาย หรือด้วยคาดคะเน ด้วยกะ ไม่รู้ประมาณ หรือไม่รู้จักประมาณ จึงหมายถึงไม่รู้จักกะให้ถูกต้องให้สมควร นี่เป็นความหมายต้น ๆ ตรงไปตรงมาของประโยคที่ใช้พูดกันดังกล่าวข้างต้น

แต่ความหมายที่ลึกซึ้งนั้น เป็นทั้งการดิเตียนและการสรรเสริญ ผู้ไม่รู้จักประมาณ คือผู้ที่ได้รับการดำเนินดีเตียนในความรู้สึกของผู้รู้จักประมาณทั้งหลาย และประมาณที่กล่าวถึงนี้ ก็ได้หมายถึง

ประมาณสิ่งของให้พอเหมาะพอควร เช่นประมาณดูกว่าอาหารจำนวน
เท่านั้น จะใช้ภาชนะอย่างนั้น ไม่ใช่เช่นนี้ ไม่รู้จักประมาณนั้น หมาย
ถึงไม่รู้จักปฏิบัติให้สมควรแก่ภาวะฐานะของตน

ประมาณ ความรู้จักประมาณ เป็นธรรมประการหนึ่งใน
สัปปริยธรรม ๗ คู่กับตน ความรู้จักตน และประมาณนี้จึงหมายถึง
ความไม่รู้จักปฏิบัติให้พอสมควรกับตน ดังนั้น เมื่อจะสามารถเป็น
ผู้รู้จักประมาณได้ จะต้องเป็นผู้รู้จักตนให้ถูกต้องเสียก่อน รู้จักตน
เพียงไร ก็จะรู้จักประมาณเพียงนั้น ความรู้จักตนนี้ จึงสำคัญอย่าง
ยิ่ง ตนอยู่ในภาวะฐานะเช่นไร จะต้องรู้จักให้ถูกต้อง ไม่ใช่เป็นผู้มี
ภาวะฐานะต่ำ กลับไปคิดว่าตนเป็นผู้มีภาวะฐานะสูง และปฏิบัติไป
ตามความคิดผิดของตน ตนจึงอาจไม่รู้ว่ นั่นเป็นความไม่รู้จัก
ประมาณ แต่ผู้รู้จักภาวะฐานะของผู้นั้น ย่อมรู้ว่าผู้นั้นปฏิบัติแบบ
คนไม่รู้จักประมาณ

และดังกล่าว เมื่อจะกล่าวถึงผู้ใดว่า ไม่รู้จักประมาณ ก็คือ
การดำหนิตีตนนั่นเอง แม้จะกล่าวเพียงประโยคสั้น ๆ ไม่กี่คำ แต่
ความหมายก็ยาวอย่างยิ่งได้ แล้วแต่การปฏิบัติอันไม่รู้จักประมาณ
นั้น จะสำคัญมากน้อยเพียงไหน ถ้าเป็นการปฏิบัติอย่างไม่รู้จัก
ประมาณ เกี่ยวกับเรื่องใหญ่เรื่องสำคัญ ความหมายอันเป็นการ
ดำหนิตีของประโยคว่า คนไม่รู้จักประมาณ ก็จะหนักไปตามความ
สำคัญของเรื่อง

ผู้มีภาวะและฐานะสูง จึงจำเป็นต้องระวังในเรื่องนี้ให้เป็นพิเศษ คือระวังที่จะไม่ทำไปเพราะไม่รู้จักตน ต้องพยายามรู้จักตน ให้ดีให้ถูกให้ตรงตามความเป็นจริง และพยายามปฏิบัติให้สมกับความ เป็นตน คือให้เป็นผู้รู้จักประมาณนั่นเอง บางทีก็มีเหตุการณ์ หรือบุคคลมาแทรกแซง จนทำให้น่าจะปฏิบัติแบบไม่รู้จักประมาณ คือบางที่ทั้ง ๆ ที่รู้จักตน ก็จะยอมปฏิบัติที่ไม่เหมาะสมไม่สมกับความ เป็นตน โดยคำนึงถึงบุคคลอื่นหรือเหตุการณ์อื่นเป็นสำคัญ เช่นนี้ เรียกว่า ขาดสัปปริสธรรมไปสองประการ และสัปปริสธรรมนั้น แม้ ไม่มีครบทุกประการก็ไม่อาจเรียกได้ว่า เป็นผู้มีสัปปริสธรรม

สัปปริสธรรมก็เช่นเดียวกับศีล มีที่ข้อก็ประการ ต้องรักษา ให้ครบ จึงจะเรียกว่าเป็นผู้รักษาศีล เช่นศีล ๕ จะเรียกว่าเป็นผู้มี ศีล ๕ ก็ต้องรักษาทั้ง ๕ ข้อ เลือกรักษาเพียงบางข้อเว้นเสียบางข้อ ไม่เรียกว่าเป็นผู้มีศีล สัปปริสธรรมก็เช่นกัน ต้องพยายามศึกษาและ พยายามปฏิบัติให้ครบทั้ง ๗ ประการ ไม่เช่นนั้นก็กล่าวได้ว่า เป็น ผู้ไม่มีสัปปริสธรรม ซึ่งจำเป็นต้องยอมรับว่าไม่ใช่คนจำนวนมากที่มี สัปปริสธรรม

แต่คนบางพวกบางภาวะฐานะน่าจะเป็นผู้มีสัปปริสธรรม คือ รู้จักเหตุ รู้จักผล รู้จักตน รู้จักประมาณ รู้จักกาล รู้จักประชุมชน รู้จักบุคคล

ผู้มาบริหารจัดการทั้งหลาย ขอให้ศึกษาให้เข้าใจสัจธรรม
ว่าข้อใดมีความหมายที่ถูกต้องอย่างไร จะได้ประพฤติปฏิบัติให้ถูก
ก่อนอื่นให้รู้จักตนให้ดี ให้ถูก จะได้วางตนให้ถูก จะได้ประมาณ
ถูกในการคิดพูดทำทุกอย่าง จะได้สามารถพาดนให้พ้นจากการ
ถูกตำหนิดังกล่าวแล้ว คือพ้นความเป็นผู้ไม่รู้จักประมาณนั้นแล

๕๕

ปัญญาพาให้มั่นคง

พุทธศาสนสุภาษิตบทหนึ่งกล่าวไว้ แปลความว่า ภูเขาหิน
แท่งที่บไม่สั่นสะเทือนเพราะลมฉันทใด บัณฑิตย่อมไม่หวั่นไหวใน
นินทาและสรรเสริญฉันทนั้น

เพื่อให้เกิดความเข้าใจอย่างแท้จริงพอสมควร จึงจักยก
พุทธภาษิตชั้นอธิบายดังนี้ ภูเขาหินแท่งที่บ หมายถึง ภูเขาที่เป็นหิน
ทั้งลูก นอกจากหินไม่มีดินทรายอิฐปูนแทรกปนอยู่ และไม่มีช่องมี
โพรงอยู่ในระหว่างหินทั้งแท่งนั้นเลย เป็นแท่งหินที่ปราศจากโพรง
อากาศจึงกล่าวว่า เป็นภูเขาหินแท่งที่บ ภูเขาเช่นนี้มีความมั่นคง
อย่างยิ่ง เพราะไม่มีจุดใดที่เป็นความอ่อน ความไม่มั่นคงปนอยู่ใน
ความเป็นหินเลย และภูเขาหินแท่งที่บเช่นนี้แหละ ที่ไม่มีลม แม้พัด
แรงจัดเพียงใดจะสามารถทำให้สั่นสะเทือนได้ ทุกคนย่อมเชื่อได้โดย
ไม่มีข้อสงสัยเลยว่า เป็นความจริงดังพุทธภาษิตกล่าวแน่แท้

ถ้าจะมีกล่าวว่า ภูเขาหินแท่งที่บถูกลมพัดสั่นสะเทือนต่างหาก

ที่จะเกิดข้อสงสัยได้อย่างยิ่ง ส่วนคำที่นำมาเปรียบกับภูเขาหินแห่งทิเบต ในที่นี้คือคำว่า บัณฑิต บัณฑิตในพจนานุกรมแปลว่า ผู้มีปัญญา นักปราชญ์ผู้มีปัญญา และนักปราชญ์นั้นในทางโลกก็หมายถึงผู้ศึกษาเล่าเรียนศาสตร์ต่าง ๆ มาก จนมีความรู้เป็นพิเศษกว่าคนทั่วไปในศาสตร์นั้น ๆ เช่นวิทยาศาสตร์บัณฑิต แพทยศาสตรบัณฑิต อักษรศาสตรบัณฑิต เป็นต้น คือผู้ใดได้รับปริญญาในศาสตร์แขนงนั้น ๆ

แต่ปราชญ์ หรือผู้มีปัญญา หรือบัณฑิตในทางธรรม ในทางพระพุทธศาสนา หมายถึง ผู้ศึกษาปฏิบัติธรรมมาก จนเป็นผู้รู้ดี รู้ชั่ว รู้ผิด รู้ชอบ และปฏิบัติถูกต้องตามที่รู้ คือปฏิบัติดี ไม่ปฏิบัติชั่ว ปฏิบัติชอบ ไม่ปฏิบัติผิด อันผู้ปฏิบัติดีปฏิบัติชอบ ไม่ปฏิบัติชั่ว ไม่ปฏิบัติผิดนั้น ทางพระพุทธศาสนายกย่องว่า เป็นผู้มีปัญญา เป็นปราชญ์ คือเป็นคนดีนั่นเอง

บัณฑิตที่เปรียบได้ดั่งภูเขาหินแห่งทิเบต คือ บัณฑิตที่แท้จริง ที่สมบูรณ์มั่นคงด้วยความดี ไม่มีความชั่ว ความไม่ดีแอบแฝงซุกซ่อนอยู่ภายในใจ คละเคล้าอยู่กับความดี ความดีที่สมบูรณ์บริสุทธิ์ของผู้เป็นบัณฑิต เป็นดั่งหินที่ประกอบเป็นภูเขาที่เป็นแห่งทิเบต ปราศจากอริฐุ ปลายดิน ช่องว่าง อันเป็นเครื่องทำให้หินนั้นอ่อน ไม่แข็ง ไม่มีพลังเข้มแข็ง สำหรับการต้านทานทั้งปวง บัณฑิต คือ คนดีจริงทั้งหลาย เป็นผู้เข้มแข็ง มีพลังรับความกระทบกระทั่งทั้งปวงได้ โดยไม่หวั่นไหว ดั่งเช่นภูเขาหินแห่งทิเบต มีพลังรับแรงลมได้ โดยไม่สั่นสะเทือน

หินแท่งทั้งแท่งของภูเขา หินคือความดีแท้ ทั้งชีวิตจิตใจของบัณฑิตเป็นความดีที่เจ้าตัวย่อมรู้ดียิ่งกว่าบุคคลอื่น เพราะไม่มีผู้ใดที่จะไม่รู้จักตัวเองดีกว่าผู้อื่น ความรู้จักความดีแท้ของตนนี้แหละ คือพลังทำให้ไม่หวั่นไหว ในนิทานและสรรเสริญ เสียงนิทานและเสียงสรรเสริญมีทั้งตรงตามความจริงและไม่ตรงตามความจริง ความจริงซึ่งเจ้าตัวผู้เป็นบัณฑิตรู้สึกได้อยู่แก่ใจตนเอง ไม่ว่าจะมีความเสียงนิทานหรือไม่ บัณฑิตก็รู้แล้วว่า ตนเป็นเช่นที่ถูกนิทานหรือไม่ ผู้ที่รู้ตัวอยู่แล้วเหมือนผู้ระวางตัวอยู่ ตั้งหลักอยู่ เมื่อถูกผลักหรือถูกชน ย่อมไม่เซหรือไม่ถลาล้มลุกคลุกคลาน และในทำนองเดียวกันไม่ว่าจะมีความเสียงสรรเสริญหรือไม่ บัณฑิตก็รู้แล้วว่า ตนเป็นอย่างไร แม้จะมีความเสียงสรรเสริญถูกตรงหรือไม่ถูกตรงตามความจริง ที่ตนรู้แก่ใจตนเองแล้ว เสียงสรรเสริญก็ไม่มีความหมาย ไม่มีผลกระทบกระเทือนใจ

ดังที่ท่านกล่าวเป็นพุทธภาษิตว่า *บัณฑิตย่อมไม่หวั่นไหวในนิทานและสรรเสริญ* จึงอาจสรุปลงได้ว่า แม้ผู้ใดถูกนิทานก็ตามได้รับสรรเสริญก็ตาม ยังหวั่นไหวก็แสดงว่า ยังเป็นผู้มีความดีบกพร่องอยู่ หวั่นไหวน้อยก็บกพร่องน้อย หวั่นไหวมากก็บกพร่องมาก พึงพยายามแก้ไขมิให้เป็นความบกพร่องต่อไป หรือให้บกพร่องให้น้อยที่สุดก็ยังดี ความหวั่นไหวจะได้มีเพียงเล็กน้อย เมื่อได้รับความเสียงนิทานหรือสรรเสริญ

ความหวั่นไหว หรือความยินดียินร้ายไม่เป็นเหตุแห่งความสุขใจของผู้ใดทั้งสิ้น แม้ความยินดีก็ไม่ใช่เป็นเหตุของความสุข

ที่แท้ เพราะเมื่อความยินดีสิ้นสุดลง ความสุขก็สิ้นสุดไป ความ
ยึดมั่นอยากให้มีความรู้สึกเช่นนั้น เช่นอยากให้ได้รับเสียงสรรเสริญ
ต่อไป ย่อมเป็นสิ่งเป็นไปไม่ได้ นั้นแหละจะทำให้เกิดความ
ไม่สมหวัง เป็นความยินร้าย การพยายามทำตนเป็นบัณฑิตผู้ไม่
หวั่นไหวในเสียงนินทาและสรรเสริญ จึงเป็นความฉลาดที่สุดแล

๕๖

เมื่ออยาก ก็ควรอยากดี

พุทธศาสนสุภาษิตบทหนึ่งกล่าวไว้ แปลความว่า *ความอยาก* ย่อมชักลากนรชนไป ความอยากจะได้ยากในโลก สัตว์เป็นอันมาก ถูกความอยากผูกมัดไว้ ดุจนางนกถูกบ่วงรัดไว้ฉะนั้น

ความหมายของความอยากอย่างกว้าง คือ ความอยากมี ความอยากเป็น ความอยากไม่มีไม่เป็น ความอยากทั้งสามนี้แหละ ที่ท่านกล่าวว่า ย่อมฉุดลากคนทั้งหลายไป โดยคนทั้งหลายไม่อาจ ดิ้นหลุดได้ง่าย ๆ เลยคนทั้งหลายเป็นอันมาก ถูกความอยากทั้งสาม ผูกมัดฉุดลากไป ดิ้นไม่หลุด ไร้อิสรภาพเหมือนนกที่ติดบ่วง ถูกบ่วง รัดไว้ ฟังดูเผิน ๆ ก็ไม่น่ารังเกียจน่ากลัวอย่างไร ที่จะถูกความอยาก ผูกมัดไว้ และฉุดลากไป

แต่ถ้าพิจารณาแม้เพียงพอสมควร น่าจะเห็นความทุกข์ร้อน ที่จะเห็นจากการถูกผูกมัดฉุดลากแบบถูกลู่ถูกังไปทางนั้นทางนี้ ตามแต่อำนาจของความอยากจะเหินยวริงไป ซึ่งจะเป็นการฉุดลากเหนียว

รั้งที่ปราศจากเมตตาปราณี ลองวาดภาพความอยากเป็นผู้ร้ายใจ
อำมหิตที่จับเราไปเป็นเหยื่อ ลากขึ้นเขาลงห้วย ฝ่าไฟ ฝ่าหนาม
กรวดหิน โดยไม่มีสติพอจะเห็นใจ เมตตา สงสารเราที่เจ็บปวด
ทรมาน ผู้ร้ายใจอำมหิตนั่นแหละคือความอยากของเราเอง ที่กำลัง
ฉุดลากเราทั้งหลายอยู่ แต่เราก็กยอมรับความทุกข์ความร้อนต่าง ๆ
โดยเบาปัญญา ย่อมเล่นถลาไปตามแรงฉุดกระชากอย่างไม่พยายาม
คิดช่วยตัวเองให้เป็นอิสระ

เป็นความจริงที่จะกล่าวว่า ทุกเวลาที่เราต่างพากันอยู่ใต้
อำนาจของความอยาก ถลาเล่นหัวปักหัวปำไปตามอำนาจของความ
อยาก อยากมีแล้วก็อยากเป็น แล้วก็อยากไม่มีไม่เป็น ความอยาก
มีมากมายถึงเพียงนี้ เรียกว่าไม่ว่าจะหันไปทางไหน ก็เผชิญหน้ากับ
ความอยากอยู่ทุกเวลาทุกที่ ทุกหนทุกแห่ง ที่ร้ายกาจน่ากลัว ก็คือ
พากันไม่เห็นโทษของความอยาก ยิ่งไปกว่านั้น กลับเป็นว่าความ
อยากเป็นความดี เป็นบันไดที่จะพาให้ได้รับความสำเร็จนานาประการ

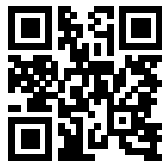
ที่จริงบุญชนทั้งนั้น ยังมีความอยากเพราะยังมีกิเลส แต่ถ้า
จะอาศัยความอยากเป็นบันได หรือเป็นทางให้ได้ประกอบกระทำ
กรรมดี ความอยากนั้นก็เป็ประโยชน์ได้อยู่ แม้ว่าจะยังคงเป็นโทษ
อยู่ด้วยเหมือนกัน

ยกตัวอย่าง พระพุทธเจ้าทรงใช้ความอยากในขณะยังไม่ทรง

ตรัสรู้ ดำเนินไปถึงความพ้นทุกข์อย่างสิ้นเชิง แต่ขณะเดียวกัน ก่อน
จะทรงบรรลุถึงจุดหมาย ก็ทรงถูกความอยากชักลากให้ทนทุกข์
ทรมานมิใช่น้อย ดังเป็นที่รู้กันดีว่า ขณะทรงปฏิบัติเพื่อให้ทรงพบ
ความสำเร็จดังทรงปรารถนา หรือทรงอยากได้อะไรถึงนั้น หากทรง
ได้รับความทุกข์ทรมานเพียงไร แต่สิ่งที่ทรงอยากทั้งปวง ทั้งความ
อยากมีอยากเป็น อยากไม่มีไม่เป็น ล้วนเป็นสิ่งประเสริฐที่มีค่าเกิน
ความทุกข์ที่จะเกิดจากความอยากชักพาไป ทรงอยากมีปัญญา รู้แจ้ง
ทรงอยากเป็นผู้รู้แจ้ง ทรงอยากไม่มีกิเลส ไม่เป็นผู้ต้องเวียนว่าย
ตายเกิด อยากทั้งปวงนี้ประเสริฐที่สุด และเมื่อทรงปล่อยให้ความ
อยากนี้ชักลากไปนั้น ทรงปล่อยให้ชักลากไปตามทางที่ทรงพยายาม
สังเกตอย่างดียิ่ง ด้วยพระสติพระปัญญารอบคอบ ไม่ให้พ้นไปจาก
ทางไปสู่จุดที่ทรงมุ่งหมาย ที่ทรงอยากมี อยากเป็น อยากไม่มีไม่
เป็น ในที่สุดก็ทรงบรรลุถึงจุดนั้น ไม่มีความอยากหลงเหลืออยู่
กระซอกพระองค์ไปไหนได้อีกต่อไป

เราผู้พุทธศาสนิกทั้งหลาย เราผู้มีพระพุทธเจ้า ผู้ประเสริฐ
สุดในโลกทั้งปวง เป็นพระบรมศาสดา โดยเฉพาะผู้มาบริหารจิต พึง
ปฏิบัติให้สมกับที่กล่าววาทว่า พุทธัง สรณัง คัจฉามิ ข้าพเจ้าถึง
พระพุทธเจ้าเป็นที่พึ่ง คือปฏิบัติตามที่ทรงปฏิบัติเป็นแบบอย่างไว้
ทรงแสดงสั่งสอนไว้ อย่าอยากมีอยากเป็น อยากไม่มีไม่เป็น ในสิ่ง
ที่ไม่มีค่าคุ้มกับที่จะต้องเดือดร้อนเพราะความอยาก

ขอให้สังเกตใจตนให้เห็นว่า ความอยากมีที่อยากอยู่เสมอ
ในเรื่องนั้นเรื่องนี้ เช่น อยากได้ลาภได้ยศ ได้สรรเสริญที่ผิด ๆ
นั้น เมื่อได้มาสมอยากจะมีค่าคุ้มกับความเดือดร้อนทั้งกายใจเพื่อ
ให้ได้สมอยากละหรือ ใช้สติใช้ปัญญาแม้เพียงพอสมควร ก็จะได้
คำตอบที่เป็นการบริหารจิตแล

๕๗

ยิ่งอยาก ก็ยิ่งร้อน

พุทธศาสนสุภาษิตบทหนึ่งกล่าวไว้ แปลความว่า กามทั้งหลายเป็นของเผ็ดร้อนเหมือนงูพิษ เป็นที่คนโง่หมกมุ่น เขาต้องแอดัดทุกข์ยากอยู่ในนรกตลอดกาลนาน

คำว่า “กาม” ในพจนานุกรมแปลว่า ความใคร่ ความปรารถนา และคำว่า “นรก” แปลว่าโลกเป็นที่ลงโทษผู้ทำบาปเมื่อตายไปแล้ว กามทั้งหลายเป็นของเผ็ดร้อน ในพุทธศาสนสุภาษิตข้างต้นจึงหมายความว่า ความใคร่ ความปรารถนาทั้งปวง เปรียบได้ดังของที่มีรสเผ็ดและร้อน หรือเปรียบได้ดังงูพิษ ซึ่งเมื่อเอ่ยคำว่า เผ็ดร้อน ย่อมรู้สึกได้ถึงความรุนแรงหยาบคาย ดังเช่นกล่าวว่ามีวาจาเผ็ดร้อน ก็หมายถึงมีวาจารุนแรงไม่อาจฟังได้สนิทหูสนิทใจ หรือไม่นำฟัง ฟังแล้วร้อนนั่นเอง

กาม หรือความใคร่ความปรารถนา เป็นสิ่งที่ให้ความร้อนจริง เพราะเป็นสิ่งที่มีความเผ็ดร้อนอยู่ในตัวจริง แม้ทุกคนจะไม่ขาด

สติจนเกินไป ทำสติพิจารณาความรู้สึกหรือจิตใจของตน เมื่อเกิดความใคร่ ความปรารถนาในสิ่งใด ผู้ใด เรื่องใดก็ตาม ย่อมจะได้พบความร้อนในจิตใจอย่างแน่นอน เป็นความใคร่ ความปรารถนาที่รุนแรงเพียงไร ก็จะมีคามเผ็ดร้อนให้ความทุกข์ทรมานจิตใจเพียงนั้น และความใคร่ความปรารถนານี้ บุคคลหรือคนมีกิเลสทั้งหลาย มีอยู่ด้วยกันทุกคน ทุกคนดังกล่าวจึงยังไม่อาจพ้นไปจากความทุกข์ร้อน อันเป็นผลของความเผ็ดร้อนแห่งความใคร่ความปรารถนาได้ ต้องเสวยผลแห่งความเผ็ดร้อน เป็นความทุกข์ทรมานแผดเผาจิตใจ มากบ้างน้อยบ้างด้วยกันทุกคน เปรียบได้ดังถูกงูพิษติดตามอยู่ในระยะใกล้ คอยกัด ต้องได้รับพิษร้าย อยู่เป็นความทรมาน

ผู้มีปัญญาสามารถใช้ปัญญาประกอบ พร้อมด้วยสติ เฟื่องพินิจให้เห็นโทษของกามตามความเป็นจริง จึงสามารถหลีกเลี่ยงโทษนั้นได้มากกว่าคนไม่มีปัญญา คือถึงแม้ว่าจะยังเป็นผู้มีกิเลส แต่เมื่อเป็นผู้มีปัญญา ไม่โง่งมจนหนักหนา ย่อมสามารถพยายามพาดนหลบหลีกเลี่ยงให้ห่างไกลงูพิษ หรือว่าความเผ็ดร้อนทั้งหลายได้พอสมควร แตกต่างจากคนโง่

ดังที่พุทธศาสนสุภาษิตกล่าวไว้ว่า คนโง่หมกมุ่นอยู่ในกาม จึงยินดีพอใจอยู่ในความใคร่ความปรารถนา ทั้ง ๆ ที่ได้รับความทุกข์ทรมานเพราะความเผ็ดร้อนอย่างยิ่ง คนโง่ไม่ใช้สติ ไม่ใช้ปัญญา พอจะพาดนให้พ้นจากความทุกข์ร้อนนั้นได้ ท่านเปรียบคนโง่มีจำนวน

มากมายที่หลงติดอยู่กับกาม ไม่พยายามละเลิกความใคร่ความ
ปรารถนา พวกกันเบียดเบียนแอ้อติดอยู่ในนรก หรือในโลกของความ
ทุกข์ โลกที่ท่านว่า เป็นที่ลงโทษผู้ทำบาปเมื่อตายไปแล้ว ความใคร่
ความปรารถนานั้นมีได้กว้างขวางยิ่งนัก เพราะสิ่งที่น่าใคร่น่าปรารถนา
มีมากมายพันจะจำกัดชัดเจนลงไปได้

ลาภยศ สรรเสริญ สุข เป็นสิ่งน่าใคร่น่าปรารถนา และลาภ
ก็ตาม ยศก็ตาม สรรเสริญก็ตาม สุขก็ตาม ก็ยังกระจายออกไปได้
อีกมากมายนัก มีทั้งลาภวัตถุ สิ่งของเงินทอง ลาภบริษัทบริวาร
ลาภชื่อเสียง ยศก็เช่นกัน มีทั้งยศจากการปฏิบัติหน้าที่การงาน ยศ
จากการทำความสำเร็จควรแก่การได้มา

สรรเสริญ ก็มีทั้งสรรเสริญในความดี ในความดั่ง ไม่ว่าจะดี
หรือชั่ว สุขก็มีในด้านต่าง ๆ กัน ซึ่งแม้ไม่แจจแจงอธิบายก็เป็นที
เข้าใจกันอยู่แล้ว แม้จะพยายามทำใจให้ถูกต้องว่าสิ่งที่น่าใคร่ น่า
ปรารถนาพอใจทั้งหลายนั้น ไม่ใช่สิ่งจำเป็นเสมอไป ไม่ใช่สิ่งที่ควร
เสียดทำ ทุกสิ่งทุกอย่างทุกวิถีทาง ให้ได้ให้ถึงสิ่งที่น่าใคร่น่าปรารถนา
ต้องการเหล่านั้น ถ้าจะได้มาก็ให้เป็นไปเพราะตนได้ทำคุณงามความ
ดีหรือทำเหตุเหมาะสมเท่านั้น ไม่ใช่จะทำทุกวิถีทางเพื่อให้ได้มา
ลืมนึกถึงความทุกข์ร้อนที่จะเป็นผลติดตามมาภายหลัง

กฎของกรรมที่ว่า ทำเหตุเช่นไรก็จักได้ผลเช่นนั้น ทำเหตุ

ผิดผลย่อมผิด ทำเหตุร้อนผลย่อมร้อน กามเป็นของเผ็ดร้อน ไขว่
คว้าด้วยกามหรือด้วยความใคร่ ความปรารถนาในจิตใจรุนแรง
ย่อมคว้าได้สิ่งที่มีความเผ็ดร้อนเป็นของตน ตนย่อมได้เสวยผล
รุนแรงนั้น เปรียบดังได้ตกไปรวมกันอยู่กับผู้แออัดอยู่ในนรก ดัง
พุทธภาษิตข้างต้นแล

พระสุรเสียงบรรยาย
บน Youtube

๕๘

ความสมอยากที่ถูกต้อง

พุทธศาสนสุภาษิตบทหนึ่งกล่าวไว้ แปลความว่า *บัณฑิตผู้ไม่ประมาทแล้ว ย่อมถือเอาประโยชน์ทั้งสอง คือประโยชน์ปัจจุบันหนึ่ง ประโยชน์ภายหน้าหนึ่ง*

ผู้ทรงปัญญาเรียกว่า บัณฑิต เพราะบรรลุประโยชน์ดังนี้ บัณฑิตตามรูปศัพท์ คือ ผู้ดำเนินด้วยปัญญา ตามอรรถคือความหมายตามพุทธภาษิตนี้ ได้แก่ผู้บรรลุประโยชน์ คือ ผลที่ต้องการทั้งในปัจจุบัน ทั้งในภายหน้าต้องอาศัยความไม่ประมาท และปัญญา บัณฑิตจึงยอมเป็นผู้รู้จักประโยชน์ และดำเนินไปสู่ประโยชน์ทั้งเป็น

ผู้ไม่ประมาท สามารถดำเนินไปถึงประโยชน์นั้นได้ ผลที่ต้องการในปัจจุบันเรียกว่าประโยชน์ปัจจุบัน เช่น ทรัพย์ ยศ ไมตรี ผาสุก และสิ่งๆ ที่ต้องการอื่น ๆ เพื่อบรรลุถึงประโยชน์ปัจจุบัน พระพุทธเจ้าตรัสสอนให้ปฏิบัติในธรรมะที่เป็นส่วนเหตุ เช่น

อุฏฐานสัมปทา ถึงพร้อมด้วยความขยัน หมั่นเพียร แสวงหาวิชาและทรัพย์ เป็นต้น

อารักขสัมปทา ถึงพร้อมด้วยความรักษาสิ่งที่แสวงหามาได้

กัลยาณมิตตตา ความมีเพื่อนมิตรที่ดีงาม

สมชีวิตา ความเลื่อมใสชีวิตตามสมควรแก่กำลังทรัพย์ที่หามา
ได้ มิให้พุ่มพายนัก มิให้เบียดกรอนัก

นอกจากปัจจุบันยังมีอนาคต และจำเป็นต้องการผลที่เกื้อกูลให้
เกิดความสุขในอนาคต และนอกจากเฉพาะตน ยังมีผู้อื่นที่ต้อง
เกื้อกูลตามความสัมพันธ์เกี่ยวข้องกัน ด้วยสิ่งที่ต้องการต่าง ๆ เช่น
เดียวกัน ผลที่ต้องการสำหรับอนาคต และสำหรับเกื้อกูลผู้อื่น เรียก
ว่าประโยชน์ภายนอก มีระยะเวลาและขอบเขตยาวและกว้างขวาง
ออกไปกว่าปัจจุบันเฉพาะตนอีกมาก เพื่อบรรลุถึงประโยชน์นี้
พระพุทธเจ้าตรัสสอนให้ปฏิบัติในธรรมที่เป็นส่วนเหตุ คือ

ศรัทธาสัมปทา ถึงพร้อมด้วยศรัทธา ความเชื่อในสิ่งที่ควรเชื่อ
ศีลสัมปทา ถึงพร้อมด้วยศีลความประพฤติดี เว้นจากประพฤติกรรม
จากสัมปทา ถึงพร้อมด้วยการสละบริจจาค

ปัญญาสัมปทา ถึงพร้อมด้วยปัญญา ความรู้ชอบ

อันกาลเวลาย่อมมีต่อเนื่องกันไป ไม่ขาดสาย เวลาล่วงไป
แล้วเรียกว่าอดีต เวลากำลังถึงเข้าเรียกว่าปัจจุบัน เวลาที่ยังไม่มาถึง
เรียกว่าอนาคต จะเป็นส่วน เป็นตอนเร็ว หรือช้าเท่าไรก็สุดแต่ความ
กำหนดที่เกี่ยวกับเหตุต่าง ๆ แต่เมื่อแสดงโดยปริยายสามัญความรู้
ความเห็นของบุคคลโดยทั่วไป ย่อมเป็นไปอยู่ในวงแคบ คือมักรู้เห็น
ประโยชน์ปัจจุบันที่คับแคบ คือเฉพาะหน้าและเฉพาะตน เว้นไว้แต่
จะมีความไม่ประมาท และมีปัญญา จึงจะมองเห็นประโยชน์ยาวและ
กว้างขวางในกาลทั้งสาม

ประโยชน์ทั้งสองนี้ แม้จะแบ่งเรียกเป็นประโยชน์ปัจจุบัน และภายหน้า แต่เป็นข้อที่พึงต้องการเป็นคู่กัน เพราะทุกคนจำต้องเผชิญอยู่กับปัจจุบันและจะต้องพบอนาคต จึงต้องการปัจจุบันและอนาคตที่ดี มีความสุขความเจริญ ความต้องการนี้ไม่ได้สำเร็จด้วยเพียงความปรารถนา แต่สำเร็จได้ด้วยการทำ คือปฏิบัติให้ถึงพร้อมในธรรมะที่เป็นส่วนเหตุแห่งผลที่ประสงค์ เพราะมีผู้ปฏิบัติในธรรมะที่เป็นส่วนเหตุนั้น เช่น มีความหมั่นขยันทำงานทางกสิกรรม เกษตรกรรม จึงเกิดพืชผลสำหรับบริโภค เป็นต้น

อาจมีผู้เห็นว่ามึธรรมะเพื่อผลที่ต้องการในปัจจุบันก็น่าจะเพียงพอ ไม่จำเป็นต้องมีธรรมะเพื่อผลภายหน้า มีศรัทธา ศีลเป็นต้น ซึ่งน่าจะทำให้ความเจริญก้าวหน้าเข้าไป เพราะเป็นเหตุให้อะไรไม่สะดวก ต้องมีขอบเขตจำกัดแต่ที่จริงนั้น ความเจริญปฏิบัติธรรม เพื่อผลภายหน้าเป็นหลักของจิตใจที่สำคัญทุกข้อ

ศรัทธาเป็นหลักของจิต เพราะเป็นเหตุให้ถือการปฏิบัติ ฉะนั้นจึงมีการชวนให้เชื่อในทางต่าง ๆ เมื่อทำให้เชื่อได้แล้ว ก็ชักนำให้ทำการต่าง ๆ ต่อไปได้ ความเชื่อจึงเป็นสิ่งสำคัญข้อแรก ที่จำต้องการที่จะให้ถึงพร้อมคืออบรมให้เป็นความเชื่อในสิ่งที่ควรเชื่อ หรือให้เป็นความเชื่อที่มีเหตุผลด้วยความหยั่งรู้ เช่น เชื่อในกรรมและผลของกรรมตั้งนี้แล

๕๙

การยึดที่มีคุณ

พุทธศาสนสุภาษิตบทหนึ่งกล่าวไว้ แปลความว่า รสแห่งธรรมย่อมชนะรสทั้งปวง สามัญชน หรือบุรุษชนผู้ยังมีกิเลส มีความติด ความหลงในรูป เสียง กลิ่น รส โสภณวัตถุ สิ่งที่กายถูกต้อง และธรรมารมณ์เรื่องที่เกิดขึ้นในใจ แตกต่างกันไปเพียงที่บางคนติดรูปมาก พอใจในรูปทั้งดงามต่าง ๆ บางคนติดเสียงมาก พอใจในเสียงที่ไพเราะ เช่น เสียงเพลง บางคนติดกลิ่นมากพอใจในกลิ่นหอมต่าง ๆ เช่น กลิ่นของเครื่องประทีปมีน้ำหอมต่าง ๆ บางคนติดรสมาก พอใจในการรับประทานอาหารรสต่าง ๆ บางคนติดโสภณวัตถุมาก พอใจสัมผัสที่ต้องใจทั้งหลาย เช่น อารมณ์แพรวพรรณดี ๆ เป็นต้น

บางคนติดธรรมารมณ์พอใจจะคิดนึกไป ในเรื่องต่าง ๆ ที่ทำให้เพลิดเพลิน ไม่ว่าจะติดอะไรก็ตาม ล้วนเป็นความไม่ถูกต้อง ยิ่งติดมากหลงมากเพียงไร ก็ยังไม่ถูกต้องเพียงนั้น เพราะความติด ความหลง มิได้เป็นเหตุแห่งความสุข ตรงกันข้าม กลับเป็นเหตุแห่งความทุกข์ ถ้าจะใช้สติ ใช้ปัญญาเพียงพอสมควร ย่อมจักเห็นความ

จริงนี้ ย้อนนึกถึงความติดทั้งหลายที่ต่างได้พากันติด พากันหลงมา แล้วเป็นอันมาก มีความสุขในความติด ความหลงนั้นชั่วเวลา เมื่อความแปรปรวนเปลี่ยนแปลงเกิดขึ้นตามกฎธรรมดา ความทุกข์ที่จะเกิดยิ่งใหญ่มากกว่าความสุขเป็นอันมาก

ถ้าจะพากันนึกอย่างจริงใจต่อความจริง ก็จะต้องรู้สึกด้วยกันทุกคนว่า ต่างพากันได้รับความทุกข์จากความติดความหลงมาแล้วต่าง ๆ กัน แต่สิ่งที่ไม่ไปติด ไม่ไปหลง ไม่เคยเป็นเหตุแห่งความทุกข์ของผู้ใดเลย แม้ใช้สติ ใช้ปัญญาให้เห็นประจักษ์ชัดแจ้ง ว่าความติด ความหลงเป็นความทุกข์ ก็จักเห็นความสำคัญของการปล่อยวาง ความไม่ติดไม่หลง จักพยายามดำเนินไปในทางที่จะสามารถพาตนให้พ้นจากความติด ความหลงทั้งหลาย ซึ่งมีใช่เป็นเรื่องง่ายไม่ง่ายเหมือนการปล่อยมือจากการจับวัตถุสิ่งใดสิ่งหนึ่ง

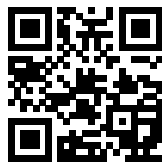
การจับของใจ แตกต่างจากการจับของมือ การปล่อยของใจ จึงแตกต่างจากการปล่อยของมือ การจับของมือนั้น เมื่อต้องการปล่อยก็คลายมือออก ปล่อยก็ปล่อยได้สำเร็จ ปล่อยได้ แต่การจับของใจต้องอาศัยสติปัญญาอย่างยิ่ง สติปัญญาต้องพร้อมอย่างถูกต้องยิ่งแล้ว การจับของใจจึงจะปล่อยได้ การติดรสก็เช่นเดียวกับการติดทั้งหลาย เช่น ติดรูปเป็นต้น เป็นการจับของใจ เป็นความทุกข์ไม่ใช่ความสุข ดังที่หลงเข้าใจกันอยู่ จึงติดอยู่หลงอยู่ เมื่อจะติดรส ก็ขอให้เนียรสสำคัญรสหนึ่ง เป็นรสที่ชนะรสทั้งหลาย นั่นคือรสแห่งธรรม พุทธศาสนสุภาษิตกล่าวไว้ว่า *รสแห่งธรรมย่อมชนะรสทั้งปวง* ดังนั้น ท่านจึงกล่าวด้วยว่า *การให้ธรรมย่อมชนะการให้*

ทั้งปวง

การพยายามปล่อยใจจากการจับรสทั้งหลายอื่น คือ ความดิตรสทั้งหลายอื่น มาจับรสของธรรม หรือมาดิตรสของธรรม คือ การกำลังดำเนินไปสู่ความสำเร็จในการปล่อยการจับของใจ ซึ่งก็คือการปล่อยความทุกข์ให้พ้นจากใจนั่นเอง

ที่สำคัญอย่างยิ่งก็คือ ใจที่หันมาจับมาติดมาหลงรสของธรรม จะไม่เพียงทำให้ปล่อยใจจากการจับการดิตรสทั้งหลายอื่นเท่านั้น แต่จะสามารถทำให้ปล่อยจากการจับในสิ่งอื่นทั้งปวงได้หมดด้วย เพราะรสของธรรมเป็นสิ่งอัศจรรย์ มีปาฏิหาริย์ ยิ่งหลงยิ่งติด ก็เลยยิ่งปล่อย ยิ่งวาง ตรงกันข้ามกับความหลงติดในสิ่งอื่นทั้งสิ้น

เมื่อการดิตรสของธรรมถึงขีดหนึ่งแล้ว ความหลงความติดในรสของธรรมก็จะสิ้นสุดลงด้วย ใจที่จับอยู่ในรสของธรรม ก็จะปล่อยออกด้วย มีอิสระเต็มที่ ไม่หนักไม่รุ่งรังอยู่ด้วยสิ่งใดทั้งสิ้น ความจับความติดไม่หลงเหลืออยู่อีกต่อไปได้ อำนาจของธรรมนี้อัศจรรย์จริง มีคุณมหาศาล ผู้มีปัญญาจึงยินดีในรสของธรรม สละความติดความหลงอย่างอื่นมาเพื่อธรรม เมื่อจะยังเป็นผู้ติด ก็ขอให้เป็นผู้ติดในรสของธรรมเถิดแล

พระสุรเสียงบรรยาย
บน Youtube

๖๐

สิ่งที่แฝงมากับความสุข

สัจจะมีอยู่ว่า ทุกข์เท่านั้นเกิดขึ้น ทุกข์เท่านั้นตั้งอยู่ ทุกข์เท่านั้นดับไป การที่จะเข้าใจสัจจะนี้ แม้มิได้เป็นเรื่องง่าย แต่ก็เป็นไปได้ สำหรับผู้อบรมปัญญาในพุทธศาสนาให้เพียงพอ

แม้สิ่งที่เกิดขึ้นให้ต้องประสบพบผ่าน จะเป็นดังความสุขในความเข้าใจของคนทั่วไป เมื่อมีปัญญาเพียงพอ ก็จะสามารถเห็นสัจจะได้ว่า นั่นเป็นทุกข์ และให้เห็นสิ่งที่ให้ความสบายกาย สบายตา สบายใจ ทั้งหลายทั้งปวงว่าเป็นทุกข์ ก็เพราะสิ่งทั้งปวงนั้น เป็นสิ่งที่ทนอยู่ไม่ได้ จะต้องแปรปรวนเปลี่ยนแปลงไปทั้งสิ้น ไม่มีอะไรเลยที่จะไม่เป็นทุกข์ ทนอยู่ได้ ไม่แปรปรวนเปลี่ยนแปลงไป ไม่มีเลย จึงกล่าวไว้เป็นสัจจะว่า ทุกข์เท่านั้นเกิดขึ้น ทุกข์เท่านั้นตั้งอยู่ คือสิ่งที่มีอยู่เป็นทุกข์ทั้งนั้น เมื่อเป็นเช่นนี้ อะไรเล่าที่จะดับไป ก็ต้องทุกข์นั่นเอง

จึงสรุปลงได้เป็นสัจจะดังกล่าวว่า ทุกข์เท่านั้นเกิดขึ้น ทุกข์

เท่านั้นตั้งอยู่ พิจารณาตามสัจจะนี้ ทุกคนตกอยู่ในความทุกข์ตลอดเวลา ต้องพบสิ่งที่เป็นทุกข์ตลอดเวลา กล่าวอีกอย่างก็คือ เมื่อเกิดขึ้นแล้ว จะต้องพบแต่ทุกข์ คำว่า “สุข” ที่นำมาใช้กันนั้น เป็นเพียงความเข้าใจของผู้ยังไม่สมบูรณ์เพียงพอด้วยปัญญา จึงทำให้เห็นทุกข์ที่แอบแฝงว่าเป็นสุข ยินดีพอใจในทุกข์นั้น เพราะมีสิ่งเปรียบเทียบให้เข้าใจว่า *ทุกข์แอบแฝงเป็นสุข*

สิ่งเปรียบเทียบนั้น คือ ทุกข์ที่ปรากฏเปิดเผยว่าเป็นทุกข์ ทุกข์ในรูปของสุข จึงเป็นที่ปรารถนาอย่างยิ่ง เป็นเหตุแห่งการติดอยู่ในทุกข์ ไม่สามารถฝ่าออกจากแควดวงของทุกข์ให้พ้นไปได้ นอกเสียจากว่าจะมีปัญหา มีศรัทธา เชื่อพระพุทธเจ้า ที่ทรงกล่าวไว้เป็นสัจจะว่า ทุกข์เท่านั้นเกิดขึ้น ทุกข์เท่านั้นตั้งอยู่ ไม่ใช่จะมีทุกข์เกิดขึ้นบ้าง สุขเกิดขึ้นบ้าง ดังที่เราท่านทั้งหลายเข้าใจกัน และพูดกันอยู่เสมอว่า เดี่ยวสุขเดี่ยวทุกข์ เป็นต้น

ความจริงแท้มิได้เป็นเช่นนั้น ไม่มีสุขบ้างทุกข์บ้างเกิดขึ้น มีแต่ทุกข์เท่านั้นเกิดขึ้น ผู้มีปัญญา มีศรัทธาเชื่อพระพุทธเจ้าดังกล่าว แม้จะยังไม่มีความเห็นทุกข์ด้วยตนเอง ก็มีโอกาสที่จะเห็นได้ด้วยตนเอง เพราะศรัทธาความเชื่อพระพุทธเจ้า จะทำให้พยายามอบรมปัญญาของตนให้เห็นตามแนวทางที่พระพุทธเจ้าทรงแสดง สอนสั่งสอนไว้ อันคำสั่งสอนของพระพุทธเจ้า เพื่อความหลุดพ้นจากความทุกข์ทั้งปวง มุ่งตรงที่จิตเป็นสำคัญ จะติดอยู่กับทุกข์ก็ที่จิต จะพ้น

ไปจากทุกข์ที่จิต จะต้องเกิดใหม่ หรือไม่ต้องเกิดใหม่ก็อยู่ที่จิต เช่นเดียวกับจะดีหรือจะชั่วก็อยู่ที่จิต ไม่มีอะไรเลยที่จะพ้นไปจากจิตได้ จิตจึงมีความสำคัญยิ่งนัก

ขอให้ผู้มาบริหารจิตทั้งหลาย ตระหนักในความสำคัญของจิตให้อย่างยิ่ง พยายามมีสติรักษาจิตให้จงดี และการจะรักษาสิ่งใดไว้ ให้สวัสดิ์ได้ ก็จำเป็นต้องรู้จักสิ่งนั้น อย่างประณีตละเอียดลออ เพื่อว่าจะได้รู้ว่า อะไรเป็นโทษเป็นภัยแก่สิ่งนั้น การรักษาจิตก็ต้องรู้ว่า อะไรเป็นโทษเป็นภัยของจิต จะไม่เข้าใจผิดไปหลงป้องกันแก้ไขที่เรื่องอื่น ดังเช่นมักจะพากันเข้าใจผิดอยู่เป็นอันมาก ว่าผู้นั้นผู้นี้ เรื่องนั้นเรื่องนี้ทำให้จิตของตนต้องเร่าร้อน ต้องขุ่นมัว เมื่อมุ่งไปโทษเช่นนั้น ก็มุ่งไปแก้ที่ผู้นั้นผู้นี้ สิ่งนั้นสิ่งนี้ซึ่งอาจจะได้ผลในบางครั้ง แต่จะได้ผลแน่นอนเด็ดขาดหาได้ไม่

ยกตัวอย่างเช่น เมื่อไม่ชอบการกระทำอย่างนั้นของคนนั้น เกิดความขุ่นมัวในจิตใจ เมื่อเห็นการกระทำเช่นนั้นของเขา ไปพยายามแก้ไขเขาไม่ให้เกิดการกระทำเช่นนั้นอาจจะได้ผล เขาไม่ทำเช่นนั้นให้ขุ่นมัวจิตใจเราอีก แต่คนอื่นที่เราจะต้องประสบพบผ่านก็มีอยู่เป็นอันมาก ก็จะต้องได้พบได้เห็นการกระทำของเขาที่ไม่ต้องใจเรา ต้องแก้ไขต่อไป ไม่มีเวลาหยุดได้ ไม่รู้จักจบสิ้น แต่ถ้าเรามีปัญญารู้ถึงความปรุ่งคิดของเราเองเท่านั้น ที่เป็นเหตุแท้จริง ที่ทำให้จิตของเราเป็นไปต่าง ๆ ก่อทุกข์โทษแก่เราเอง แม้เรามีปัญญารู้เช่นนั้นเพียง

พอสมควร เราก็ต้องระวังรักษาจิตของเราแก้จิตของเราให้สวัสดิ
จากความชุ่มฉ่ำเศร้าหมองเราร้อนทั้งปวง เมื่อแก้จิตของเราได้
แล้วก็พ้นอันจบสิ้น ไม่มีจิตดวงไหนอีกที่จะเรียงรายเข้ามาให้เรา
แก้ งานของเราก็จะสำเร็จก็สัมฤทธิ์ผลแล

พระสุรเสียงบรรยาย
บน Youtube

๖๑

หัดขีดวงให้แก่จิต

ผู้ใหญ่ทั้งหลาย มักจะเปรียบเด็กตนว่าชนเหมือนลิง นั่นก็คือชนมาก ชนเหลือเกิน ชนที่สุด ปราชญ์ทางพุทธศาสนาท่านเปรียบจิตที่ไวเหมือนลิง หรือชนเหมือนลิงนั่นเอง แต่เมื่อนำเด็กชนมาเปรียบกับจิตที่ไวเหมือนลิงดังกล่าว ความชนของเด็กก็เปรียบไม่ได้เลยกับความไวของจิต

ความไว หรือความชนของจิตนั้น มากมายเหลือความชนของเด็กชนทั้งหลายมากมายนัก เมื่อเด็กชนมากไป ผู้ใหญ่ที่ต้องการให้เด็กหยุดชน ก็จะใช้อุบายวิธีต่าง ๆ ให้เหมาะสมกับเด็กนั้น ๆ เป็นต้นว่า ขีดวงให้เด็กอยู่ ไม่ให้พ้นออกไปจากวง ถ้าพ้นไปก็วางโทษไว้ เช่น ดีเป็นต้น เด็กกลัวจะได้รับโทษก็มักจะยอมอยู่ในวงโดยดี ไม่เผลอชนออกไปนอกวง

จิตที่ไวหรือที่ชนก็เช่นเดียวกัน เจ้าของผู้มีปัญญารู้ว่าความไวหรือความชนของจิตนั้น ไม่เป็นคุณแต่เป็นโทษก็ต้องใช้อุบายวิธีต่าง ๆ ให้หยุดไว ให้หยุดชน หรือให้ช้าลง ให้ชนน้อยลง แต่โทษ

ที่จะเกิดแก่จิตใจที่ไม่เป็นไปตามอุบายวิธีที่เจ้าตัววางไว้นั้น มิได้เป็นโทษที่เจ้าตัวกำหนดไว้ด้วย แต่โทษที่เกิดขึ้นเองเป็นผลของเหตุอย่างแท้จริง คือแม้จิตไม่ลดความไวความซนลง ยังวุ่นวายวิ่งไปตามทางนั้นทางนี้ไม่หยุดหย่อน ก็ย่อมจะไม่ได้มีความสุขสงบ จะได้รับความทุกข์ร้อนของจิตใจ นั่นคือโทษของการไม่รักษาจิตให้ไว่น้อยลง

โทษที่เปรียบดั่งการถูกดุ ฎกดีของเด็กชน ที่ไม่ปฏิบัติตามคำสั่งของผู้ใหญ่ โทษที่ปรากฏแก่จิตใจที่ไม่หยุดวิ่ง ไม่หยุดไว คือความไม่เป็นสุข เป็นความทุกข์ความร้อนต่าง ๆ เพราะจิตจักวิ่งไปจับเรื่องนั้นเรื่องนี้ มีทั้งที่เป็นทุกข์มากและเป็นทุกข์น้อย หรือที่หลงเข้าใจเรียกกันว่าเป็นสุข เปรียบได้ดั่งเด็กชนวิ่งไปวิ่งมาไม่หยุดหย่อน ก็ย่อมจะซนนั้นเหยียบนี้ ต้องเจ็บต้องปวดมากน้อยตามกำลังแรงที่วิ่งไปชน ที่ถึงเลือดตกยางออกก็มี ที่ถึงสลบไสลหมดสติไปก็มี นี่เป็นโทษที่เด็กชนได้รับ ปรากฏให้รู้ให้เห็นกันอยู่ตลอดมา

นึกถึงเด็กชน แล้วก็นึกถึงจิตตนเองเกิด ถ้าปล่อยให้วิ่งปรูดปราดไปนั้นไปนี้ ก็ย่อมเป็นไปไม่ได้ ที่จะอยู่เย็นเป็นสุข ย่อมจะต้องเจ็บปวดทนทุกข์ เช่นเดียวกับเด็กชนดังกล่าวแล้วนั่นเอง พิจารณาจิตของตนย่อมจะเห็นได้ไม่ยากนัก เรื่องทั้งหลายที่เกิดอยู่เป็นธรรมดา เหมือนสิ่งทั้งหลายที่มีอยู่รอบตัวเด็ก ใจวิ่งไปจับเรื่องใดก็เหมือนเด็กวิ่งไปชนเรื่องนั้น ย่อมไม่พ้นความเจ็บปวด เด็กชนเสียอีกอาจจะหลบพ้นสิ่งนั้นสิ่งนี้ได้อย่างหวุดหวิด ที่ผู้ใหญ่มักจะกล่าวว่า น่าเสียไว้เสีย

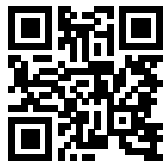
เด็กชนจึงยังสามารถพาดำรงรอดจากความเจ็บปวด เพราะถูกกระทบ
กระแทกได้บ้างเป็นครั้งคราว

แต่ใจที่แล่นไปจับเรื่องใดเรื่องหนึ่งจักพ้นความเจ็บปวดไปไม่
ได้ *ความคิดปรุงของใจ* จึงสำคัญมาก *คิดปรุงมากก็คือไวมาก* ชน
มาก *จะต้องเป็นทุกข์มาก* ใจที่วิ่งไปจับเรื่องนั้นเรื่องนี้ ไปปรุงเรื่อง
นั้น อย่างนั้นอย่างนี้ ก็คือไปยึดมั่นว่าเป็นอย่างนั้นอย่างนี้ ตามที่คิด
ปรุงนั่นเอง เมื่อต้องแปรปรวนเปลี่ยนแปลงไปตามหลักของความจริง
ของไตรลักษณ์คืออนิจจัง ทุกขัง ทนอยู่ไม่ได้ อนัตตาไม่เป็นไปตาม
ความปรารถนาต้องการของผู้ใดทั้งสิ้น

ความยึดมั่นถือมั่นว่า *จะต้องยั่งยืน* ก็จะทำให้เกิดความทุกข์
เมื่อพบว่าหาได้เป็นไปดังความยึดมั่นถือมั่นไว้ พุทธศาสนาจึงสอน
ให้ไม่ยึดมั่นถือมั่นในเรื่องใดทั้งสิ้น ซึ่งจะเป็นไปได้ก็จะต้องเริ่มต้น
ด้วยการระวางความคิด ระวางใจ *ไม่ให้อึดไปจับที่เรื่องนั้นเรื่องนี้* ต้อง
ให้ใจสงบอยู่ให้มากที่สุด เหมือนจับเด็กให้นั่ง หรือยืนอยู่ในสถานที่
มีขอบเขต ก็ย่อมจะไม่ชนนั้นชนนี้จนเดือดร้อนด้วยความเจ็บปวด
มากนักอย่างต่าง ๆ กัน วงที่จะขีดให้เด็กอยู่ ใช้ชอล์ก ใช้ดินสอก็ทำได้
แต่วงที่จะขีดให้จิตอยู่ จะต้องเป็นคำภาวนาคำหนึ่งคำใดก็ได้ ถ้าใจ
ภาวนาอยู่ก็จะไม่หยุดออกไปจับคิดปรุง เรื่องนั้นเรื่องนี้ให้เป็นที
เร้าร้อนแก่จิตใจ

เมื่อทำจิตให้สงบอยู่ในวงของการภาวนาบ่อยเข้า ก็จะเหมือน

เด็กที่ถูกบังคับไม่ให้ซุกซนเปะปะไปนอกวงนอกห้อง จะสงบจะว่าง และจะหลับ เรียกกันว่าเด็กสิ้นฤทธิ์ จิตก็ไม่แตกต่างออกไป บังคับให้ภวานาบ่อยเข้าก็จะสิ้นฤทธิ์ไม่สู้่นวายให้เกิดความเจ็บช้ำเป็นทุกข์เป็นโทษ แต่จะสงบมากขึ้นทุกที จะมีความเย็นนิ่งเหมือนเด็กหมดฤทธิ์หมดแรงหลับไปนั่นแล

พระสุรเสียงบรรยาย
บน Youtube

๖๒

การเอาตัวรอดที่ถูกต้อง

ภาษิตไทยกล่าวไว้อย่างหนึ่งว่า *รัฐรักษาตัวรอดเป็นยอดดี* ภาษิตบทนี้เป็นดาบสองคม คือเป็นคุณแก่ผู้มีปัญญา และเป็นโทษแก่ผู้เบาปัญญา

ที่เป็นคุณแก่ผู้มีปัญญา ก็เพราะผู้มีปัญญาจักเข้าใจความหมายของภาษิตนี้ถูกต้องตามจริง เมื่อเข้าใจถูกต้องก็เหมือนถูก เป็นสัมมาทิฎฐิ จักพาให้ดำเนินไปถูก คือปฏิบัติในการรักษาตัวให้รอดอย่างถูก ซึ่งจักยังให้เกิดผลเป็นการรักษาตัวรอดได้จริง

ที่เป็นโทษแก่ผู้เบาปัญญา ก็เพราะผู้เบาปัญญาจะเข้าใจความหมายของภาษิตนี้ไม่ถูกต้องตามจริง เมื่อเข้าใจไม่ถูกต้องก็เหมือนไม่ถูก เป็นมิจฉาทิฎฐิ จักพาให้ดำเนินไปไม่ถูก คือปฏิบัติในการรักษาให้รอดอย่างไม่ถูก ซึ่งจักยังให้เกิดผลเป็นการรักษาตัวรอดไม่ได้จริง คือรักษาตัวไม่รอดนั่นเอง

ผู้มีปัญญา กับผู้เบาปัญญา จะเข้าใจความหมายของภาชิต
รู้รักษาตัวรอดเป็นยอดดีไม่เหมือนกัน ตื่นลึกไม่เสมอกัน ผู้มีปัญญา
ย่อมเข้าใจความหมายของภาชิตนี้ ลึกลงไปว่าการรู้รักษาตัวรอดเป็น
ยอดดีนั้น หมายถึงการรักษาตนให้สวัสดิจากอันตรายด้วย และดำรง
ตนอยู่ได้ด้วยความดีงามด้วย แต่ผู้เบาปัญญาย่อมเข้าใจความหมาย
ของภาชิตนี้เพียงต้น ๆ ว่าการรู้รักษาตัวรอดเป็นยอดดีนั้น หมายถึง
การรักษาตนให้พ้นภัยอันตรายเฉพาะหน้า ไปชั่วคราวชั่วคราว
เท่านั้น ไม่คำนึงถึงว่า การพ้นจากภัยแล้ว ตนจะดำรงตนอยู่อย่างดี
งามหรือไม่

ด้วยความเข้าใจความหมายของภาชิตนี้ที่แตกต่างกัน การ
ปฏิบัติของบุคคลสองพวกจึงแตกต่างกัน ผู้มีปัญญาจะรักษาตัวให้
รอดด้วยการคำนึงถึงความเป็นใหญ่คือมุ่งทำกรรมดี เพื่อให้ความ
ดีรักษาตัวให้รอด โดยยึดมั่นในสัจจะที่ว่า ทำดีจักได้ดี ทำดีจักไม่ได้
ชั่ว แต่ผู้เบาปัญญาจะรักษาตัวเพื่อให้รอด ด้วยการไม่คำนึงถึงความ
ดีใด ๆ ทั้งสิ้น จะทำผิดทำชั่วได้ทุกอย่าง ถ้าคิดว่าจะเป็นการช่วย
ให้รอด เพื่อความรอดของตนในเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นเฉพาะหน้า
ผู้เบาปัญญาจะคิดพูดทำได้ต่าง ๆ โดยไม่คำนึงว่าการคิดพูดทำเช่น
นั้น เป็นการถูกต้องหรือไม่ จะเป็นทุกข์โทษภัยแก่ตนเอง หรือแก่
ผู้ใดในภายหลังหรือไม่

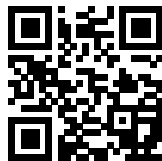
คำว่า ดีแต่เอาตัวรอด เกิดขึ้นเพราะการกระทำของผู้เบา

ปัญญาดังกล่าว ไม่ได้เป็นคำยกย่องสรรเสริญ แต่เป็นการตำหนิ ซึ่งผู้มีปัญญาจะไม่ถูกตำหนิเช่นนี้ ทั้ง ๆ ที่ผู้มีปัญญาก็สามารถเอาตัวรอดได้ ผู้ที่ถูกตำหนิว่าดี แต่เอาตัวรอด จะกล่าวว่า เป็นผู้รู้รักษาตัวรอดดังภาษิตน่าจะไม่ต้องนึก เพราะการที่ถูกตำหนิวินิจฉัยก็คือการรักษาตัวไม่รอดเท่าไรนัก การรักษาตัวรอดจะต้องรักษาตัวให้พ้นได้จากการตำหนิดูหมิ่นดูแคลนของคนดี มีปัญญาทั้งหลาย ผู้เอาตัวรอดไม่ใช่ผู้รู้รักษาตัวรอด เพราะทำได้ทุกอย่างเพื่อเอาตัวรอด ฟังสังเกตคำว่า เอาตัวรอด กับรักษาตัวรอด ว่าแตกต่างกันอย่างไร คำว่า รักษา มีความหมายในทางดี เป็นโรคก็ช่วยให้หาย เป็นสมบัติมีค่าก็ระวังมิให้สูญหายทำลายไป

คำว่า รักษา จะไม่นำไปใช้เกี่ยวกับความไม่ดี เช่น ไม่ใช่ว่ารักษาโรคไว้ไม่ให้หาย หรือรักษาความชั่วไว้ ไม่ใช่คำว่ารักษาเกี่ยวกับความไม่ดีดังนี้ คำว่า รักษา จะใช้แต่ในทางที่ดีดังกล่าวแล้วเท่านั้น เมื่อจะรักษาตัวให้รอด จึงควรระลึกถึงความจริงดังกล่าว และอย่ารักษาด้วยการเข้าไปเกี่ยวข้องกับความไม่ดีใด ๆ ทั้งสิ้น

ถ้าจะคิด พุด ทำที่ไม่ดีเพื่อพาตัวให้รอดเมื่อใด ก็พึงระลึกว่ากำลังจะเอาตัวไม่รอดอย่างถูกต้อง ก็พึงระลึกว่ากำลังจะเอาตัวรอดอย่างไม่ถูกต้อง ไม่ได้กำลังจะรักษาตัวให้รอด เช่นที่ภาษิตยกย่องไว้เลยว่า รู้รักษาตัวรอดเป็นยอดดี

ทุกวันนี้มีเหตุการณ์เกิดขึ้นต่าง ๆ ที่พาให้น่าคิดว่ายากจะเอาตัวรอดได้ แต่ไม่ยากเกินไปที่จะรักษาตัวให้รอด อานุภาพของความดีมีจริงและอัศจรรย์นัก คิดดี พูดดี ทำดี ให้เต็มสติปัญญาความสามารถ อย่าเห็นกับอะไรอื่นเกินกว่าการคิดดีพูดดีทำดีอย่างเต็มที่ แล้วนั้นแหละจะเกิดความมั่นใจได้ด้วยตนเองว่า ตนสามารถรักษาตัวรอดได้แน่นอนแล้ว แม้ในท่ามกลางแห่งอะไร ๆ ที่ทำให้ไม่น่าเบาใจว่าจะเอาตัวรอดได้หรือแล

๖๓

สิ่งที่มีอำนาจที่สุด

ใจเป็นสิ่งสำคัญที่สุด มีฤทธิ์มีอำนาจที่สุด พระพุทธเจ้าจึงทรงแสดงว่า ใจเป็นใหญ่ ใจเป็นประธาน ทุกสิ่งสำเร็จด้วยใจ ความดี ความชั่ว ความสุข ความทุกข์ ความเย็น ความร้อน ความสงบ ความวุ่น เกิดจากใจทั้งสิ้น ใจจะมีฤทธิ์มีอำนาจไปในทางใด ก็สำคัญที่ธรรมชาติ หรืออารมณ์อันเป็นที่ตั้งของใจ แม้มีกุศลธรรมเป็นอารมณ์เป็นที่ตั้ง ใจก็จะมีฤทธิ์มีอำนาจไปในทางกุศล คือ ในทางฉลาด พาให้มีความสุข ความสุข ความเย็น ความสงบ แม้มีอกุศลธรรมเป็นอารมณ์เป็นที่ตั้ง ใจก็จะมีฤทธิ์มีอำนาจไปในทางอกุศล คือในทางไม่ฉลาด พาให้มีความชั่ว ความทุกข์ ความร้อน ความวุ่น

ผู้มีปัญญารู้ความจริงดังนี้ จึงสนใจดูแลรักษาใจของตนอย่างยิ่ง มุ่งมั่นจะพาตนให้พ้นจากความชั่ว ได้มีความสุขดี ให้พ้นจากความทุกข์ ได้มีความสุข ให้พ้นจากความร้อน ได้มีความเย็น ให้พ้นจากความวุ่น ได้มีความสงบ ซึ่งแม้ปฏิบัติถูก ปฏิบัติจริงแล้ว จักสำเร็จดังความมุ่งมั่นได้ มีความดี มีความสุข มีเย็น มีความสงบ ผู้อื่นทั้งนั้น สิ่งอื่นทั้งนั้น เหตุการณ์ทั้งนั้น ที่จะทำให้เกิดทุกข์เกิดสุขเป็นต้น

ไม่เป็นไปตามอำนาจความปรารถนาต้องการของผู้ใดทั้งสิ้น จะเกิด
ก็เกิด จะเป็นไปก็เป็นไป

ความจริงดังนี้ ทุกคนประสบพบผ่านอยู่ครั้งแล้วครั้งเล่าเสมอ
มา แต่หาได้พยายามทำให้มีความรู้ ความเข้าใจจริง คือไม่ทำให้เกิด
เป็นปัญญา รู้จริง เมื่อไม่เกิดเป็นปัญญารู้จริง ก็ไม่เกิดผล ไม่เป็น
คุณ เป็นประโยชน์แก่จิตใจ แต่ใจไม่เหมือนเหตุ เกิดทุกข์ เกิดสุข
ทั้งหลายนั้น ใจเป็นสิ่งที่บังคับได้ด้วยการศึกษาอบรม ใจเป็นสิ่งที่
สามารถฝึกอบรมให้อยู่ในอำนาจได้ ฝึกอบรมอย่างไรก็เป็นอย่างนั้น
ฝึกอบรมให้เป็นใจที่ดีก็จะเป็นใจที่ดี ฝึกอบรมให้เป็นใจที่ร้าย ก็
จะเป็นใจที่ร้าย ฝึกอบรมให้เป็นใจที่สงบก็จะเป็นใจที่สงบ ฝึกอบรมให้
เป็นใจที่วุ่นก็จะเป็นใจที่วุ่น ฝึกอบรมให้เป็นใจที่มีดีด้วยความอับ
ปัญญา ก็จะเป็นใจที่มีดีด้วยความอับปัญญา ฝึกอบรมให้เป็นใจที่
สว่างด้วยปัญญา ก็จะเป็นใจที่สว่างด้วยปัญญา ใจฝึกได้อบรมได้
บังคับได้ดังนี้

เรื่องอื่นทั้งหลาย ผู้อื่นทั้งหลาย สิ่งอื่นทั้งหลาย บังคับไม่ได้
แม้แต่ที่เป็นส่วนแห่งร่างกายของตนเอง ก็ยังบังคับให้เป็นไปตาม
ความพอใจไม่ได้ ต้องการไม่รู้แก่ ไม่รู้เฒ่า ก็ต้องแก่ต้องเฒ่า
ต้องการให้ไม่รู้เจ็บ ไม่รู้ปวด ก็ต้องเจ็บ ต้องปวด ต้องการให้หู ให้
ตา ให้ฟัน ให้ผิวพรรณวรรณะ ไม่รู้มัว ไม่รู้หัก ไม่รู้เหี่ยวย่น ก็ต้อง
มัวต้องหักต้องเหี่ยวย่นหลาย ๆ อย่าง ตรงกันข้ามกับที่พากันพอใจ

ปรารถนาต้องการ นี่คืออนัตตา ไม่เป็นไปตามความปรารถนาต้องการของผู้ใดทั้งสิ้น จะหาวิธีชะลอความแก่เฉาะอย่างไร จักไม่เป็นไปตามต้องการ เกี่ยวกับสังขารร่างกายของตนเองแท้ ๆ ยังเป็นอนัตตาเช่นนี้ สิ่งทีไกลตออกไป จะพ้นจากความเป็นอนัตตาได้อย่างไร

ต้องการจะให้ผู้อื่นเป็นเช่นนั้นเช่นนี้ ให้ปฏิบัติอย่างนั้นอย่างนี้ จะเป็นไปได้อย่างไร เมื่อเป็นไปไม่ได้ก็ยอมเป็นทุกข์ แต่ถ้ารู้ตามความจริงในเรื่องของอนัตตา ใจไม่ยึดมั่นว่าผู้นั้น สิ่งนั้น เรื่องนั้นจะ เป็นไปได้ตามความปรารถนาต้องการ ก็ยอมจะไม่เป็นทุกข์

ไตรลักษณ์คืออนิจจัง ความไม่เที่ยง ทุกขัง ความเป็นทุกข์ ทนอยู่ไม่ได้ อนัตตาไม่เป็นไปตามความปรารถนาต้องการของผู้ใดทั้งสิ้น พระพุทธเจ้าทรงสอนให้หมั่นพิจารณาเนื่อง ๆ เพราะทรงหยั่งรู้ชัดแจ้งว่า ใจนั้นฝึกได้ อบรมได้ การหมั่นพิจารณาให้เป็นปัญญา คือการอบรมใจ ถ้าอบรมให้จริงใจก็จะเป็นไปตามความปรารถนาต้องการ เมื่อเป็นเช่นนี้จึงไม่ควรปล่อยปละละเลยใจของตน ควรทุ่มเทศิปัญญาความสามารถ พากเพียรอบรมรักษาให้เต็มที่ ความสุขอย่างยิ่งของคนเรา ไม่ได้อยู่ที่อะไรรึอื่น แต่อยู่ที่ใจดวงนี้เท่านั้น ความทุกข์อย่างยิ่งของคนเราก็กไม่ได้อยู่ที่อะไรรึอื่น อยู่ที่ใจดวงนี้เช่นกัน

พระพุทธเจ้าทรงเป็นผู้นำทางไปสู่ความสว่างรุ่งเรืองอย่าง

แท้จริง ควรถือเอาประโยชน์จากพุทธศาสนาให้เต็มสติปัญญา
ความสามารถโดยยึดหลักคือใจเป็นสำคัญ หาอารมณ์ที่เหมาะสมกับ
จริตนิสัยให้เป็นอารมณ์ของใจ เพื่อจะได้สามารถทำใจให้สมบูรณ์
ด้วยสติปัญญา หลังจากนั้นนำมาซึ่งความสุข ความรื่นรมย์ทั้งหลาย
ทั้งปวงแล

พระสุรเสียงบรรยาย
บน Youtube

๖๔

ทางเดินที่ถูกต้อง

พระพุทธเจ้า ทรงมีพระกรุณาคุณยิ่งใหญ่ ไม่มีผู้เปรียบได้เลย เป็นพระกรุณาที่บริสุทธิ์ เพราะทรงถึงแล้วซึ่งความบริสุทธิ์สิ้นเชิง ไม่ทรงข้องเกี่ยวกับอะไรทั้งสิ้น ทรงพันทุกข์อย่างสิ้นเชิง พ้นจากการเวียนว่ายตายเกิดด้วยพระมหากรุณา จึงได้ทรงประกาศธรรมสำหรับดับทุกข์ไว้ ให้โลกได้รู้จักเป็นครั้งแรก

ถ้ามีการปฏิบัติตามให้ถูกต้อง ความดับทุกข์ พ้นทุกข์ จากทุกข์ย่อมเกิดขึ้น ในธรรมสำหรับดับทุกข์นั้น ทรงแสดงข้อไม่ควรปฏิบัติสองประการ คือประการหนึ่งไม่มุ่งบำเรอตนให้เป็นสุขจนเกินไป ข้อสองไม่ทรมาณตนให้ทุกข์ร้อนจนเกินไป ทรงสอนให้เดินสายกลาง

ประการสำคัญ ทรงสอนให้มีปัญญารู้ให้ถูก ให้ชอบ ว่าอะไรทั้งนั้นที่เกิดขึ้นต้องมีเหตุ ไม่มีเหตุจะมีผลไม่ได้ และเหตุกับผลต้องตรงกันเสมอ ที่ท่านกล่าวว่า ทำดีได้ดี ทำชั่วได้ชั่ว นั่นเอง ถ้าต้องการผลดีต้องทำเหตุให้ตรงกับผลที่ต้องการนั้น ต้องการผลดีต้องทำเหตุดี ไม่ต้องการผลไม่ดี ต้องไม่ทำเหตุไม่ดี คือดับเหตุได้ ก็ดับผลได้

นั่นเอง ปรารถนาให้ผลดี แต่ไม่ดับเหตุ ย่อมไม่เดินทางไปดังปรารถนา ถ้าดับเหตุ แม้ไม่ปรารถนาให้ผลดี ผลก็จะดับ เช่นจะดับเหตุที่ใด คือไม่ทำเหตุ เช่นถ้าดับเหตุที่ดี คือไม่ทำเหตุที่ดี แม้ไม่ต้องการให้ผลดีดับ ผลดีก็ต้องดับ

ทางสายกลางที่พระพุทธเจ้าทรงแสดงให้พากันเดิน เพื่อไปสู่ความดับทุกข์นั้น นอกจากมีความเห็นชอบ คือ สัมมาทิฏฐิเป็นประธานแล้ว ยังประกอบด้วยองค์อีกเจ็ด รวมเป็นมรรคมืองค์แปด คือความเห็นชอบ ความดำริชอบ วาจาชอบ การงานชอบ ความเลี้ยงชีวิตชอบ ความเพียรชอบ ความระลึกรู้ชอบ ความตั้งจิตชอบ

ผู้มาบริหารจัดการที่ปรารถนาจะได้รับประโยชน์จากธรรมชาติ สำหรับดับทุกข์ที่พระพุทธเจ้าประทานให้ ต้องสำรวจตนเองเนื่อง ๆ โดยยกองค์ทั้งแปดแห่งมรรคนี้เป็นเครื่องเทียบ พิจารณาความดำริของตนว่าชอบหรือไม่ชอบ ถ้าดำริไปในทางทำดีก็เป็นดำริชอบ ถ้าดำริไปทางทำไม่ดีก็เป็นดำริไม่ชอบ องค์อื่น ๆ ในมรรคมืองค์แปด ก็ทำนองเดียวกัน ถ้าเป็นไปในทางดี ก็เป็นชอบ ถ้าเป็นไปในทางไม่ดี ก็เป็นไม่ชอบ แต่นี้ก็ต้องอาศัยความที่ซื่อสัตย์ต่อตนเองเป็นสำคัญอย่าหลอกตนเอง ถ้าดำริไม่ดีเป็นต้น ก็ให้ซื่อสัตย์อดทนต่อตนเองรับว่า เป็นความดำริไม่ชอบ

เมื่อรับกับตนเองอย่างสัตย์ซื่อแล้วเช่นนี้ ถ้าจะขึ้นดำเนินต่อไป บนทางสายไม่ชอบนี้ นอกจากจะดับทุกข์ไม่ได้แล้ว ยังจะเพิ่มพูนทุกข์ยิ่งขึ้นอีกด้วย ความดำริไม่ชอบ และดำริไปตามสายแห่งความไม่ชอบนี้ กล่าวได้ว่าเป็นการทำบาปและบาปนั้น ท่านกล่าวไว้เป็น

ภาษิตว่า ผู้ทำบาบย่อมเศร้าโศกในโลกนี้ ละไปแล้วก็เศร้าโศก ชื่อว่าเศร้าโศกในโลกทั้งสอง เขาเห็นธรรม อันเศร้าหมองของตน จึงเศร้าโศกและเดือดร้อนและตราบเท่าที่บาบยังไม่ให้ผล คนเขลายังเข้าใจว่ามีรสหวาน แต่บาบให้ผลเมื่อใด คนเขลา ย่อมประสบทุกข์เมื่อนั้น

ท่านจึงสอนว่า ถ้าท่านกลัวทุกข์ ถ้าท่านไม่รักทุกข์ ก็อย่าทำบาบ ทั้งในที่แจ้ง ทั้งในที่ลับ ผู้ดำริชอบ และดำเนินไปตามทางสายชอบกล่าวได้ว่า เป็นผู้ทำบุญ ผลของบุญตรงกันข้ามกับบาบ ดังแสดงไว้เกี่ยวกับผลของการทำบุญว่า ผู้ทำบุญแล้ว ย่อมยินดีในโลกนี้ ตายแล้วย่อมยินดี ชื่อว่าย่อมยินดีในโลกทั้งสอง เขาย่อมยินดีที่เราทำบุญไว้แล้ว ไปสู่สุคติย่อมยินดียิ่งขึ้น และที่ว่าผู้ทำบุญแล้ว ย่อมยินดีในโลกนี้ ละไปแล้ว ย่อมบันเทิง ชื่อว่าย่อมบันเทิงในโลกทั้งสอง เขาเห็นความบริสุทธิ์แห่งกรรมของตนแล้ว ย่อมบันเทิงปราโมช

อย่างไรก็ตาม ท่านแสดงด้วยว่า ผู้ใดทำกรรมชั่วแล้ว ละเสียได้ด้วยกรรมดี ผู้นั้นย่อมยังโลกนี้ให้สว่างเหมือนพระจันทร์พ้นจากเมฆหมอกฉะนั้นแล

๖๕

สิ่งที่มีค่าสำหรับชีวิต

สิ่งที่ควรเป็นที่พึงปรารถนayingกว่าอะไรอื่น ควรจะเป็นปัญญา เพราะปัญญาอาจพาไปสู่ความสำเร็จในทุกเรื่อง ทุกสิ่ง ความมั่งมี ศรีสุขก็ตาม ความก้าวหน้าในการงานก็ตาม ความสำเร็จมรรคผล นิพพานก็ตาม เกิดได้จากปัญญาทั้งสิ้น

สมเด็จพระบรมศาสดาสัมมาสัมพุทธเจ้า ทรงตรัสรู้เป็น พระพุทธเจ้าก็ด้วยพระปัญญา พระอรหันตสาวกทั้งหลายที่ทากิเลส ให้สิ้น ได้เป็นพระอรหันต์ ก็ด้วยปัญญา ผู้รักษาตัวรอดได้ แมตก อยู่ในภัยอันตรายร้ายแรงก็ด้วยปัญญา ผู้ประสบความสำเร็จต่าง ๆ ก็ด้วยปัญญา

ในทางตรงกันข้าม เราท่านทั้งหลายที่ปรารถนามรรคผล นิพพานแต่ก็ไม่สมปรารถนาก็เป็นด้วยไม่มีปัญญาเพียงพอ มีภัยอันตรายเกิดขึ้นเอาตัวไม่รอด ก็เป็นด้วยไม่มีปัญญาเพียงพอ หวัง ความสำเร็จในเรื่องต่าง ๆ ก็ไม่สำเร็จสมหวัง ก็เป็นด้วยไม่มีปัญญา

เพียงพอ

จากตัวอย่างดังกล่าว ควรจะเพียงพอสำหรับทำให้เห็นว่า ปัญญานั้นสำคัญนัก เป็นที่ควรปรารถนายิ่งนัก มีปัญญาพร้อม ก็จะมีทุกอย่างพร้อม ขาดปัญญาเพียงไร ก็จะขาดสิ่งปรารถนาเพียงนั้น การบริหารจัดการก็เช่นเดียวกัน ต้องอาศัยปัญญาเป็นสำคัญ มิฉะนั้นก็จะไม่เกิดผล ปัญญาเป็นเรื่องของธรรมชาติมีอยู่แล้วทั่วไป เป็นแต่กิเลสที่หุ้มห่อจิตใจกางกั้นไว้ มิให้ปัญญาเข้าถึงได้โดยง่าย จิตนั้น ท่านกล่าวไว้ตามความจริงแล้วว่า เป็นธรรมชาติประภัสสร คือผ่องใส แพรพรรณาว ด้วยรัศมีรุ่งเรือง ปราศจากใฝ่ฝ้ามลทิน แม้เล็กน้อยเพียงใด ความพรรณาวของจิตนั้น มีรัศมีกว้างใหญ่ไพศาล มีอาจประมาณขอบเขตได้ ทุกจิตเป็นเช่นนี้

แต่จิตของผู้มีกิเลสประกอบอยู่ในความคิด ย่อมถูกความคิด ที่ตกอยู่ในใต้อำนาจของกิเลสเข้าหุ้มห่อ และจิตอันประภัสสรที่ถูกหุ้มห่อด้วยความคิดปรุงแต่งของกิเลส ก็เหมือนแก้วมณีล้ำค่าที่ถูกห่อหุ้มด้วยวัสดุหลากหลายสี ทับถมกันเข้ามากมาย เพราะย่อมเข้าใจกันดี อยู่แล้วว่า ความคิดปรุงแต่งนั้นไม่มีเวลาหยุดยั้ง มีแต่จะติดต่อกัน มีว่างเว้น แก้วมณีนี้งามถูกห่อหุ้ม จักไม่ปรากฏความงามแห่งรัศมี ฉะนั้นใด จิตที่ถูกความคิดปรุงแต่งแห่งกิเลสเข้าห่อหุ้ม ก็จักไม่ปรากฏความประภัสสรฉนั้น

แต่นั้นมิใช่หมายความว่า ความประภัสสรแห่งจิตจะมีคงอยู่ ลึกลงไปได้วัสดุหลากหลายที่ห่อหุ้มอยู่ แก้วมณียังคงความเป็นแก้วมณี ที่หาค่ามิได้ มิได้มีความหมองมัวสิ้นค่าไปอย่างไร จิตที่มีธรรมชาติ ประภัสสรก็เช่นกัน แม้จะอยู่ลึกลงไปได้ความขุ่นมัวของความคิดปรุง แต่งด้วยอำนาจกิเลส แต่จิตนั้นก็ยังคงความประภัสสรเช่นเดิม มิได้ มีมลทินอย่างไร แต่ยังมีความแตกต่างที่สำคัญ ระหว่างจิตประภัสสร ที่ถูกความคิดปรุงแต่งเข้าห่อหุ้มกับแก้วมณีที่ถูกนำวัสดุต่าง ๆ เข้า พันห่อ คือ วัตถุที่ถูกนำเข้าห่อหุ้มแก้วมณีนั้น เมื่อห่อหุ้มเข้าแล้ว หยุดห่อหุ้มใบใหม่แล้ววัตถุนั้น ก็จักยังไม่หลุดจากดวงแก้วมณี จะ หลุดต่อเมื่อต้องหยิบยกออก แก้ออก แต่ความคิดปรุงแต่งที่เข้าไป ห่อหุ้ม พรางความประภัสสรแห่งจิตนั้น จะพันไปในทันทีหยุดคิด ปรุงแต่ง

แต่ที่จิตของบุคคลทั้งหลาย ไม่มีเวลาปรากฏความประภัสสร ก็เพราะมีความคิดปรุงแต่งไม่หยุดยั้ง ไม่ขาดสาย ปรุงแต่งเรื่องนั้น เรื่องนี้ เรื่องโน้น ตลอดเวลา ทุกลมหายใจเข้าออก จิตจึงถูกห่อหุ้ม อยู่ตลอดเวลา ผู้ยิ่งด้วยปัญญา พิจารณาจะให้ความประภัสสรแห่ง จิตปรากฏชัดแจ้ง จึงทำความเพียรพยายามหยุดความคิดปรุงแต่ง ทั้งปวง อันเป็นไปใต้อำนาจของกิเลส คือความโลภ ความโกรธความ หลง หยุดความคิดปรุงแต่งได้มากเพียงไร ความประภัสสรแห่งจิต ย่อมปรากฏมากเพียงนั้น ความสุขสงบย่อมมีมากเพียงนั้น แก่ผู้มี จิตอันประภัสสร

อันความประภัสสรปรากฏแล้ว ท่านผู้หยุดความคิดปรุงแต่ง
ได้สิ้นเชิง จิตประภัสสรของท่านจึงปรากฏเต็มที่เป็นที่ประจักษ์แก่
ตนเอง เป็นบรมสุข

ผู้มาบริหารจิต ก็คือผู้มุ่งทำจิตให้่องแผ้วให้มีค่าสูงส่ง
ด้วยความ่องแผ้ว คือประภัสสรนั่นเอง แม้พิจารณาดังกล่าวมา
ข้างต้นให้เห็นด้วย ปฏิบัติจริงจึงที่จะหยุดความคิดปรุงแต่งอันเป็น
กิเลสไม่ว่าตาจะเห็นรูปอะไร หูจะได้ยินเสียงใด จมูกจะได้กลิ่นใด
ลิ้นจะได้รับรสใด ภายจะได้สัมผัสใด ก็พยายามมีสติ คิดปรุงแต่ง
เกี่ยวกับรูปเสียงกลิ่นรส กับสิ่งที่สัมผัสให้น้อยที่สุด เท่าที่สามารถ
จะควบคุมได้ พยายามเช่นนี้ให้สม่ำเสมอจะรู้ด้วยตนเอง ฟังความ
่องใสแห่งจิต ที่เพิ่มขึ้นทุกที มิใช่ว่าจะได้ผลทันทีทันใด เป็น
ความประภัสสรทีเดียว ฟังอย่าท้อแท้แต่ต้องเพียรพยายามแล

สิ่งที่ทุกคนแสวงหา

ทุกคนจะแสวงหาความพ้นทุกข์ แม้จะไม่ได้มุ่งหมายถึงความพ้นทุกข์อย่างสิ้นเชิง คือ มิได้มุ่งหมายถึงความไม่กลับเวียนว่ายตายเกิด ทุกข์ที่ทุกคนพยายามจะหนีให้พ้นนั้น ทัว ๆ ไป หมายถึง ทุกข์สามัญที่ประสบพบอยู่ ทุกข์เพราะความพลัดพรากจากของรัก ของเจริญใจบ้าง ทุกข์เพราะต้องประสบกับสิ่งที่ไม่เป็นที่รัก ที่ชอบใจบ้าง ทุกข์เพราะการสูญเสียต่าง ๆ บ้าง ทุกข์เพราะความเจ็บไข้บ้าง ทุกข์เหล่านี้ที่ทุกคนพยายามแสวงหาทางหลีกเลี่ยง

ผู้มาบริหารจิตก็แสวงหาทางนั้นอยู่เช่นกัน แต่มีจำนวนไม่น้อยที่แสวงอย่างไม่ถูกทาง จึงยากจะพ้นจากความทุกข์ดังกล่าว หรือมิฉะนั้นก็พ้นจากทุกข์หนึ่ง กลับไปมีอีกทุกข์หนึ่ง เครื่องช่วยที่สำคัญในการแสวงหาทางพ้นทุกข์มีอยู่ ผู้ใดมีเครื่องช่วยนั้น จักสามารถพบทางหลีกเลี่ยงจากทุกข์ได้อย่างดียิ่ง เครื่องช่วยนั้นคือปัญญา ปัญญามีความสำคัญที่สุดในทุกเรื่อง มีความจำเป็นจะต้องใช้ประกอบกับทุกเรื่อง ทุกเวลา ที่ปรารถนาความสำเร็จด้วยดี ไม่ว่าจะอยู่ในฐานะ

ผู้ใหญ่หรือผู้น้อย ก็จำเป็นต้องใช้ปัญญา ไม่ว่าจะอยู่ในฐานะผู้ให้ หรือผู้รับ ก็จำเป็นต้องใช้ปัญญา ไม่ว่าจะเป็นผู้ดี หรือผู้ร้าย ก็จำเป็นต้องใช้ปัญญา ไม่ว่าจะอยู่ในฐานะใดจำเป็นต้องใช้ปัญญาทั้งนั้น มิฉะนั้นก็จะไม่ได้รับความสำเร็จด้วยดีในชีวิต

ในที่นี้ จะยกตัวอย่างในฐานะเป็นผู้รับหรือผู้ให้ เพราะทุกคนต้องเป็นทั้งผู้รับและผู้ให้อยู่ด้วยกันทั้งนั้น ความเดือดร้อนวุ่นวาย ความบกพร่องผิดพลาดทั้งหลายทั้งปวง เกิดจากความขาดปัญญาของผู้รับและผู้ให้เป็นอย่างมาก เมื่อเป็นผู้รับปัญญาก็สำคัญยิ่งนัก แม้ไม่ใช้ปัญญาประกอบการรับความเสียหายมากมายต่าง ๆ ก็จะไม่เกิดตามมาได้

การไม่ใช้ปัญญาเกี่ยวกับการเป็นผู้รับก็เช่น หลงตื่น หลงเพลิน ไปกับสิ่งที่ได้ จนไม่มีปัญญารู้ว่า เป็นสิ่งที่ผู้ให้มุ่งหมายอย่างไร เมื่อรู้ว่าผู้นั้นผู้นี้เป็นผู้ให้ ความขาดปัญญาก็จะทำให้คิดว่า จะต้องตอบแทนเขาด้วยดี โดยไม่คำนึงว่าเขามาดีหรือมาร้าย การจะเป็นผู้รับที่ดีได้ จะต้องมียุปัญญาอยู่เสมอว่า จะต้องปฏิบัติในฐานะผู้รับอย่างไร รับได้ แต่ต้องรับอย่างมีเกียรติ รับอย่างให้ผู้ให้ไม่รู้สึกถูกเยาะหยันได้ว่า ตกเป็นทาสเงิน หรือเป็นทาสสิ่งของที่เขาให้ หรือตกเป็นเหยื่อการยกยอปอปั้นของเขา นั่นคือ เมื่อเป็นผู้รับได้รับแล้ว จะปฏิบัติตอบแทนอย่างมีปัญญา มีเหตุผล สิ่งใดสมควรปฏิบัติเพื่อตอบแทนได้ จึงจะทำได้ไม่ควรก็ไม่ทำ จะไม่ถือว่าการตอบแทน

จะต้องทำทุกอย่างเพื่อผู้ให้ ไม่คำนึงว่าจะเกิดผลเสียผลดีอย่างไร เช่นนี้เรียกว่าเป็นผู้รับอย่างมีปัญญา

เมื่อมีปัญญาในการรับ ย่อมสามารถรับได้ทุกอย่างจากทุกคน ทั้งจากมิตร จากศัตรู จากผู้ดีจากผู้ร้าย แต่ถ้าไม่มีปัญญาในการรับ ก็ไม่ควรจะเป็นผู้รับเสียเลยจะดีกว่า ปลอดภัยกว่า เพราะผู้ให้ที่มุ่งร้ายย่อม จักให้ด้วยหวังผลร้ายให้เกิดแก่ผู้รับบ้าง ให้ผู้รับเป็นมือไปสร้างผลร้ายแก่ผู้อื่นบ้าง ต้องมีปัญญาในการรับ จึงจะสมควรรับโดยไม่เลือกผู้ให้ ไม่เช่นนั้นแล้ว ก็ต้องใช้ปัญญาในการเลือกผู้ให้ ในฐานะเป็นผู้ให้ก็ต้องใช้ปัญญา ผู้มีปัญญาในการให้ ย่อมไม่ให้เพราะคิดว่าเขาให้เราแล้ว เราต้องให้เขาเป็นการตอบแทน แต่ผู้ไม่มีปัญญาในการให้ ย่อมให้เพราะคิดว่าเขาให้เรา เราต้องให้เขา ไม่คำนึงว่า การให้ของตน จะก่อความเสียหายเป็นทุกข์โทษภัยแก่ใครเพียงไรหรือไม่

ผู้มีปัญญาย่อมไม่เกรงความเข้าใจของผู้อื่นว่าจะเห็นตนเป็นคนไม่รู้จักรับบุญคุณเขาให้แล้วยังไม่รู้บุญคุณ ไม่ตอบแทน ผู้มีปัญญาในการให้ ย่อมเลิกให้ได้ อย่างไม่ก่อทุกข์โทษภัยแก่ตนเอง แก่ผู้ใด เช่นไม่ให้กำลังแก่ฝ่ายผิด ไม่ให้ความสนับสนุนหรือส่งเสริมผู้ผิดอันจะต้องเป็นการตำรอนฝ่ายตรงกันข้าม ซึ่งเป็นฝ่ายถูกเช่นนี้ ปัญญาในฐานะเป็นผู้ใหญ่ เป็นผู้น้อยก็เช่นกัน จะช่วยให้ปฏิบัติได้ถูกต้องเหมาะสม

ปัญญานั้นที่เป็นแสงสว่างส่องให้เห็นความถูกความควรทั้ง
ปวง ตรงกันข้ามกับความไม่มีปัญญาที่เป็นความมืดที่จะทำให้ไม่รู้
ถูกไม่รู้ผิด ไม่รู้ความควรไม่ควรทั้งปวง ใจที่มีมืดคือใจที่ขาดปัญญา
ใจที่มีปัญญาเป็นใจที่สว่างด้วยเหตุผล อันจะนำไปสู่ความสุขความ
สันทุกข์ได้ตั้งปรารถนา สร้างแต่ทุกข์น้อย จนถึงทุกข์สิ้นเชิงแล

๖๗ พบได้ที่ใจ

ความทุกข์เป็นสิ่งไม่พึงปรารถนาของคนทั้งปวง คนทั้งปวงจึงควรศึกษาให้รู้วิธีหลีกเลี่ยงทุกข์ และทุกข์นั้นแบ่งออกได้เป็นสองคือ ทุกข์กายหนึ่ง ทุกข์ใจหนึ่ง ทุกข์กายนั้น แม้จะปรากฏอย่างเปิดเผย แม้จะรุนแรง ในขณะที่ทุกข์ใจไม่ปรากฏเปิดเผย และดูราวจะไม่รุนแรง แต่ความจริงแล้ว ถ้าจะเปรียบทุกข์กาย ทุกข์ใจ อย่างใช้ปัญญาประกอบให้รอบคอบ น่าจะพบว่าความทุกข์กาย แม้จะเปิดเผย แต่ก็ไม่น่าหนักหนาเท่ากับความทุกข์ใจ อาจกล่าวได้ถูกต้องว่า แม้ใจไม่เป็นทุกข์ ความทุกข์ทางกาย หนีความหมายอย่างใดไม่

พระพุทธเจ้าผู้ทรงพระปัญญาเลิศเห็นแจ้งในความจริงนี้ จึงทรงยอมลำบากพระวรกาย เพื่อทรงกำจัดความทุกข์ให้สิ้นจากพระหทัย และทรงทำได้สำเร็จเด็ดขาด ผลคือเมื่อทรงกำจัดความทุกข์ทางพระหทัยได้เด็ดขาดแล้ว ก็เป็นเหตุให้ความทุกข์ทางพระวรกาย ถูกกำจัดหมดสิ้นไปพร้อมกัน สิ้นความทุกข์ทางพระหทัยอย่างเด็ดขาด คือสิ้นกิเลส เครื่องสร้างทุกข์อย่างเด็ดขาด ก็สิ้นชาติสิ้น

ภาพไปพร้อมกัน ความกลับมาเกิดไม่มี แล้วความแก่ ความเจ็บ ความตายจะมีมาแต่ไหน ความทุกข์จะมีได้อย่างไร

การแก้ทุกข์ที่ถูกต้องแท้จริง จึงอยู่ที่การแก้ทุกข์ทางใจ แต่
นี่ ก็ไม่ได้หมายความว่า มิให้แก้ทุกข์ทางกาย เมื่อเกิดการเจ็บไข้ได้
ป่วย อันเป็นทุกข์ทางกาย ก็ต้องแก้ไขด้วยการเยียวยารักษาให้อาการ
ของโรคร้ายไข้เจ็บทั้งหมดนั้นหมดสิ้นไป แต่ขณะเดียวกันก็ต้องมีสติ
ระลึกได้ถึงจิตใจ อย่าให้ความทุกข์เข้าท่วมท้น เข้าท่วมทับ หรือ
เข้าถึง พยายามมีสติเตือนตนเองว่า การปล่อยใจเป็นทุกข์ มิใช่
จักช่วยให้ความทุกข์ทางกายบรรเทาเบาบาง หรือหมดสิ้นได้ ตรง
กันข้ามกลับจะยิ่งเพิ่มความทุกข์ทางกายให้ยิ่งขึ้น

ทุกข์เพียงเล็กน้อยเกิดขึ้นทางกาย ถ้าใจเป็นทุกข์ ประจวบคิดเป็น
กังวลกับกาย ทุกข์ทางกายที่เพียงเล็กน้อย ก็จะเหมือนเป็นทุกข์มากมาย
ถ้าใจไม่กังวลห่วงใยกับกายเลย ก็จะเหมือนไม่เป็นทุกข์ เหมือนไม่เจ็บ
ไข้ได้ป่วย ใจนี่จึงสำคัญนัก ทำใจให้ไกลจากความทุกข์ความร้อนได้
เพียงไร ก็จะทำให้ความทุกข์ ความร้อนทางกายลดน้อยลงได้เพียงนั้น

นี่เป็นความจริง เรื่องความเจ็บไข้ได้ป่วย ความปรวนแปร
เปลี่ยนแปลงของร่างกาย เป็นเรื่องธรรมดาเกิดมาแล้วต้องพบด้วย
กันทุกคน ไม่มีใครที่เกิดมาแล้วจะไม่แก่ อายุยืนนานมากเพียงไร ก็
จะพบกับความเปลี่ยนแปลงความแก่เฒ่ามากเพียงนั้น ความตายนั้น

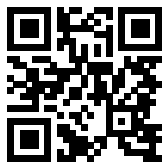
ไม่ต้องพูดถึง ทุกคนเกิดมาแล้วต้องตายแน่ ผู้มีปัญญาและนำปัญญา มาใช้พิจารณา ความแปรปรวนเปลี่ยนแปลงทั้งปวงที่ต่างพากันได้ รับจักสามารถกำจัดความทุกข์ใจได้ นั่นก็คือจะเหมือนกับสามารถ กำจัดความทุกข์กายไปได้ด้วย

ปราชญ์ทางพุทธศาสนาท่านสอนให้ยอมรับความจริงว่า เรา ต่างพากันแกไปทุกวินาที สภาพร่างกายแปรเปลี่ยนไปทุกวินาที จาก เด็กก็แก่ขึ้นจนเป็นหนุ่มเป็นสาว จากหนุ่มสาวก็แก่ขึ้นจนเป็นลุงเป็น ป้า เป็นปู่เป็นย่า เป็นตาเป็นยาย พุดมาถึงตรงนี้แล้ว ดูราวกับเด็ก มีปัญญายิ่งกว่าผู้ใหญ่ ก็แม้เด็กจะแก่ขึ้น ร่างกายแปรปรวนเปลี่ยนแปลง ไป เด็กก็หาได้เศร้าโศกเสียดายวัยเด็กของตนไม่ แต่ผู้ใหญ่ส่วนมาก ไม่เป็นเช่นเด็ก เมื่อแก่ขึ้น ร่างกายแปรปรวนเปลี่ยนแปลงไปไม่ เหมือนเดิม ก็เดือดร้อนวุ่นวายพยายามจะหยุดยั้งความเปลี่ยนแปลง ของร่างกาย ซึ่งไม่ใช่สิ่งจะทำได้ บางทีเท่านั้นที่อาจเหมือนทำได้ ก็ บางทีเท่านั้นที่อาจเหมือนจะรักษาความเป็นหนุ่มเป็นสาวไว้ได้ ไม่มี ลักษณะความแก่ชราปรากฏ พุดสั้น ๆ ก็คืออาจรักษาความสวยงาม ตามที่ตนคิดว่าสวยงามไว้ได้

ผู้มาบริหารจัดการทั้งหลายพึงเตือนตนเอง ให้มีสติรับรู้ความ จริงว่า ไม่มีผู้ใดก็ตาม อาจรักษาความเป็นหนุ่มเป็นสาวให้ดำรงอยู่ กับที่ได้ แต่ผู้มีปัญญา หากได้ประโยชน์ยิ่งจากความแปรปรวน เปลี่ยนแปลงของสังขารร่างกาย การเห็นจริง แม้เพียงพอสมควรใน

ความไม่เที่ยง เป็นทุกข์ทนอยู่ไม่ได้ และเป็นอนัตตา ไม่เป็นไปตาม
ความปรารถนาต้องการของผู้ใด นั่นเป็นคุณยิ่งนัก จักช่วยให้พ้น
ทุกข์ทางใจ และพ้นทุกข์ทางกายได้ด้วย

คนฉลาดย่อมไม่ปล่อยตนให้ตกอยู่ในความทุกข์ ไม่ว่าจะ
ทางกายหรือทางใจ คนฉลาดย่อมถอนความคิดปรุงแต่ง จากความ
เปลี่ยนแปลงของสังขารร่างกายอันเป็นทุกข์ ให้มาพบความสุขดัง
กล่าวแล้วแล

๖๘

ภัยอันตรายในใจตัว

ในโลกมีสิ่งที่น่ากลัวเป็นจำนวนมาก ความน่ากลัวเกิดจากความมีพิษมีภัย เมื่อเกิดกลัวพิษภัยของผู้ใดสิ่งใด ก็ารู้สึกว่าผู้นั้นสิ่งนั้นน่ากลัว เป็นสิ่งที่น่ากลัวในโลก และมักจะคิดจะเข้าไปหาผู้อื่นที่น่ากลัว เช่นผู้อื่นเป็นคนดุร้าย หรือเป็นผู้ร้าย มักจะไม่คิดว่าสิ่งที่น่ากลัวอย่างยิ่งนั้น อยู่ในตนเองของเราทุกคน สิ่งนั้นเป็นที่รู้จักชื่อเสียงกันดี ว่าคือกิเลส

กิเลสเป็นสิ่งที่น่ากลัวที่สุดในโลกทุกโลก ไม่ว่าจะโลกนี้ของเรา หรือโลกสวรรค์ โลกนรกก็ตาม เมื่อกิเลสเป็นสิ่งที่น่ากลัวที่สุดในโลก ผู้ยังมีกิเลสทั้งหลาย จึงพลอยเป็นผู้ที่น่ากลัวอย่างยิ่งไปด้วย กิเลสปรากฏชัดมากเพียงไรในผู้ใด ผู้นั้นก็จะมีความน่ากลัวมากเพียงนั้น เพราะจะเป็นผู้มีทุกขโทษภัยมากเพียงนั้น เป็นทุกขโทษภัยทั้งแก่ผู้อื่นและแก่ตนเอง กิเลสไม่สามารถจะแยกทำลายแก่ผู้อื่นและยกเว้นตนเองในทางตรงกันข้าม กิเลสจะทำลายผู้มีกิเลสเองก่อนทำลายผู้อื่น

พิจารณาง่าย ๆ ก็ให้เห็น กิเลสตัวโกรธเกิดขึ้นในจิตใจผู้ใดเมื่อไรก็จะทำให้จิตใจของผู้นั้นเร่าร้อนขึ้นทันที เกิดมากก็ร้อนมาก

เปรียบปานไฟเผาเผาก็ยังได้ ต่อจากนั้นจึงจะลุกลามไปเผาไหม้ผู้อื่น หรือบางทีก็จะไม่ถึงกับได้ไปเผาไหม้ผู้อื่น เพียงเผาไหม้จิตใจตนเองเท่านั้น เป็นเรื่องจริง ที่อาจน่าพิศวงสำหรับบางความรู้สึกแต่ ย่อมไม่มีผู้ใดปฏิเสธได้ว่าไม่เป็นความจริงเช่นนี้

ความโกรธเกิดในใจผู้ใด ผู้นั้นนั่นแหละร้อน ความโลภนั้นอาจ จะเห็นได้ยากกว่าความโกรธ และมักจะไม่เห็นว่าจะเกิดความโลภนั้น ใจเป็นทุกข์เร่าร้อน แต่เป็นอีกแบบหนึ่ง ซึ่งไม่เหมือนที่เดียวกับความ โกรธ จึงทำให้ผู้ไม่พิจารณาด้วยดีพอสมควร ไม่เข้าใจความหลงนั้น แม้ จะปนอยู่กับความโลภ ความโกรธเสมอ แต่ก็ยากจะมีผู้เข้าใจ

ผู้ยังยอมตกอยู่ในความโลภ ความโกรธ คือผู้มีความหลง ทั้งสิ้น ความหลงนั่นเอง ที่ทำให้ไม่พยายามทำกิเลสตัวโลกตัวโกรธ ให้ลดน้อยลง จนกระทั่งถึงหมดสิ้นไป ความหลงนั่นเอง ที่ทำให้ไม่ เห็นไม่เข้าใจว่ากิเลสเป็นสิ่งที่ควรทำลายที่สุด เพราะเป็นสิ่งที่น่ากลัว ที่สุดมีทุกข์โทษภัยที่สุด ความทุกข์ร้อนทั้งหลายที่เกิดขึ้นติดต่อกันเนื่องมานานนับเวลาไม่ได้ เป็นกับเป็นกลับ ไม่ได้เกิดจากอะไรอื่นเลย เกิดจากกิเลสเท่านั้น

ถ้าจะพากันชักชวนกันมากลัวกิเลสกันเถิด ก็น่าจะเป็นการ ดียิ่งนัก เรามากลัวกิเลสกันเถิด กิเลสน่ากลัวนัก ความโลภความ โกรธความหลงน่ากลัวนัก ความเกลียดก็ตาม ความรักชอบก็ตาม เป็นสิ่งน่ากลัวโดยแท้ ไม่มีความน่ายรักน่าชอบอยู่ในความเกลียดความ รักชอบเลยจริง ๆ

ความโลภ ความโกรธ ความหลง อันเป็นตัวกิเลสนั้น ทำลาย

ผู้คนมาเสียนักต่อนัก และกำลังทำลายอยู่อย่างไม่หยุดยั้ง เห็นกับลามยศ สรรเสริญ สุข จนไม่คำนึงถึงอะไรอื่น แม้จะสมปรารถนาได้ลามยศ ได้สรรเสริญ ได้สุข ก็หาใช่ว่า นั่นจะไม่เป็นทุกข์ โทษภัยแก่ตนเอง

ผู้มีชื่อเสียงเสื่อมเสียเพราะการได้ลาม ได้ยศ มิให้รู้ให้เห็น อยู่เป็นจำนวนมาก แม้ว่าบางทีก็เห็นยาก รั้นยาก กว่าผู้แสดงออก ด้วยความโกรธแค้น ส่วนผู้โกรธนั้นเห็นง่าย เพราะกิริยาวาจาที่ผู้โกรธแสดงออก มักจะทำให้ผู้โกรธเสียหายได้ง่ายมาก ผู้แสดงกิริยาวาจาโกรธ จักถูกตำหนิเสมอ แตกต่างกันที่อาจจะมากบ้าง น้อยบ้างเท่านั้น โอกาสที่จะเห็นโทษของความโลภ ความโกรธ ความหลงนั้น มีอยู่ทุกลมหายใจเข้าออกของเรา กล่าวว่ ไม่น้อยกว่าโอกาสที่ความตายจะมาถึงนั่นทีเดียว โทษของความโลภ ความโกรธ ความหลง ครอบคลุมอยู่หนาแน่นทั่วบ้านทั่วเมืองทั่วโลก

ผู้มาบริหารจิตพึงทำสติใช้ปัญญาแลให้เห็นความจริงนี้ให้ติดต่อกันสม่ำเสมอ เช่นให้พิจารณาความตายนั่นทีเดียว นี้เพราะโลภแท้ ๆ นี้เพราะโกรธแท้ ๆ นี้เพราะหลงแท้ ๆ หรือนี้เพราะกิเลสแท้ ๆ นั่นเอง มีสติบอกตัวเองเช่นนี้ เมื่อได้พบได้เห็นได้ยินเรื่องราว อันเป็นความวุ่นวายทุกข์ร้อนน่าสลดสังเวช พยายามมีสติย้าเตือนตนเองให้เห็นโทษของกิเลสให้เป็นนิจดังนี้ จะช่วยให้เกิดความรังเกียจกิเลส จะช่วยให้มีมานะพยายามกำจัดกิเลสในจิตตนให้ลดลงแล

คนที่ดูจตายนั่งเป็น

พุทธศาสนสุภาษิตบทหนึ่งเป็นที่รู้จักกันแพร่หลาย ในความภาษาไทยว่า ความกตัญญูกตเวทิตะเป็นเครื่องหมายของคนดี เมื่อเทียบกับพุทธศาสนสุภาษิตบทนี้ คนผู้ไม่มีดบอดจนเกินไปทุกคน ย่อมรู้จักตนเองดีพอสมควร ว่าตนเป็นคนดีหรือไม่ นั่นก็คือ คนผู้ไม่มีดบอดจนเกินไป ย่อมรู้ดีว่าตนเป็นคนมีกตัญญูกตเวทิตะ หรือเป็นคนไม่มีกตัญญูกตเวทิตะ คนไม่มีกตัญญูกตเวทิตะคือคนอกตัญญุนั่นเอง

ทุกคนไม่มียกเว้นแน่นอน ที่รู้ซาบซึ้งถึงใจดี ว่าคนอกตัญญูเป็นคนไม่ดี เป็นคนชั่ว แต่ก็มีเป็นจำนวนไม่น้อย ที่ไม่มองตนเองให้เห็นความเป็นคนชั่วของตน คือไม่พินิจให้รู้ ให้เห็นแจ่มแจ้ง ว่าตนกำลังพูด ทำอย่างผู้มีกตัญญู หรืออกตัญญู ตรงกันข้ามกับเมื่อมองคนอื่นนอกตัวออกไป มักจะเห็นจะพูดกันวุ่นไป ว่าคนนั้นก็ไม่มีกตัญญู คนนี้ก็อกตัญญู หรือคนนั้นก็ไม่มีดี คนนี้ก็ไม่มีดี เพราะไม่มีกตัญญู การเพ่งโทษผู้อื่นเช่นนี้ ไม่ใช่วิสัยของบัณฑิตคือคนดี

บัณฑิตต้องเฟื่องโทษตนเอง ต้องรู้จักตนเอง อย่างถูกต้อง
ถ่องแท้ตรงตามความเป็นจริง ส่วนการที่จะรู้จักคนอื่นให้ถูกต้องนั้น
ก็เป็นอีกปัญหาหนึ่ง เพราะมิใช่ว่าบัณฑิตจะต้องรู้จักแต่ตนเองเท่านั้น
ไม่จำเป็นต้องรู้จักผู้อื่น แม้เข้าใจว่าบัณฑิตไม่ต้องดูคนอื่น ให้รู้จักให้
ถูกจริง ต้องดูแต่ตนเองเท่านั้น ความเข้าใจนั้นก็ผิดใช้ไม่ได้

บัณฑิตต้องรู้จักความถูกต้องทั้งปวง ดีก็รู้ ชั่วก็รู้ คนอื่นดีก็
รู้ คนอื่นไม่ดีก็รู้ ตนเองดีก็รู้ ตนเองไม่ดีก็รู้ อันความรู้ถูกเป็นอาหาร
ของปัญญา ยิ่งพยายามรู้ให้ถูกกว้างขวางเพียงไร ก็จะเป็นเครื่อง
อบรมปัญญาให้ยิ่งขึ้นเพียงนั้น และแสงของปัญญายิ่งสว่าง ความ
เศร้าหมองของกิเลสก็ย่อมลดน้อยลง

ในที่นี้จะกล่าวว่า ยังมีปัญญามาก ก็ยิ่งจะเห็นคุณของความ
กตัญญูตเวทีมาก คือปัญญาจักพาให้รู้ ให้เข้าใจชัดเจนถูกต้องว่า
กตัญญูตเวที เป็นเครื่องป้องปกคุ้มครองให้พ้นจากอันตรายทั้งปวง
ได้จริง ตรงกันข้ามกับความอกตัญญูที่จะพาไปสู่อันตรายทั้งปวงได้
พึงใช้ปัญญาพิจารณาให้ดี จะเห็นความจริงนี้ ความกตัญญูของ
บุคคลใดบุคคลหนึ่งก็ตาม มีขอบข่ายกว้างขวางนัก เริ่มแต่กตัญญู
ต่อมารดาบิดาผู้ให้กำเนิด และบำรุงเลี้ยงดูมาแต่น้อย คือรู้พระคุณ
ท่าน และแสดงกตเวที คือตอบสนองพระคุณท่าน ให้เต็มสติปัญญา
ความสามารถ

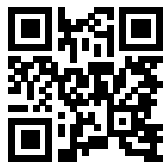
อันสติปัญญาอันนั้นกล่าวก็ไม่ผิด ทุกคนได้มาจากมารดาบิดา จากสายโลหิตของท่าน และจากการอบรมสั่งสอนของท่าน ความ กตัญญูทวดเวที่ต่อมารดาบิดา จะทำให้รอบคอบระมัดระวัง ในการ ประพฤติปฏิบัติ เพราะความประพฤติปฏิบัติของบุตรธิดาย่อมเป็นเหตุ ให้มารดาบิดาเป็นสุขก็ได้ เป็นทุกข์ก็ได้ บุตรธิดาประพฤติดี ปฏิบัติ ชอบได้ เป็นคนดี ย่อมทำให้มารดาบิดาเป็นสุขด้วย ถ้าบุตรธิดาประพฤติ ชั่ว ปฏิบัติชั่ว เป็นคนชั่ว ย่อมทำให้มารดาบิดาเป็นทุกข์ด้วย

บุตรธิดาผู้มีกตัญญูทวดเวที่ต่อมารดาบิดาจึงย่อมไม่คิดพูดทำ ในทางที่ชั่วทั้งปวง โดยมุ่งรักษาจิตใจของมารดาบิดา ผลย่อมเกิดแก่ เจ้าตัวเองเป็นการไม่ทำความชั่ว ทั้งทางกายวาจาใจได้เป็นคนดี เช่น นี้ก็เห็นได้ว่า ความกตัญญูทวดเวที่เป็นเครื่องคุ้มครองรักษาต่อจาก มารดาบิดาที่เป็นผู้ทำคุณก่อน รวมถึงท่านผู้เป็นบุพการีทางสายโลหิต ทั้งหลาย ก็ถึงครูอาจารย์ ถึงพระมหากษัตริย์ และประเทศชาติศาสนา

ทั้งหมดนี้กล่าวได้ว่า มีพระคุณควรได้รับความรู้สึกกตัญญู กตเวทิจากเราทั้งสิ้น และความกตัญญูทวดเวที่ท่านผู้มีพระคุณดั่ง กล่าวทั้งหมด มิแต่คุณสถานเดียวอาจปกป้องรักษาให้ชีวิตสวัสดิ์ได้ เห็น ง่ายที่สุด คือความกตัญญูทวดเวที่ต่อชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์ ย่อมทำให้อาจสละได้ถึงชีวิตเพื่อรักษา และการสละได้ถึงชีวิตนั้น มิใช่ เป็นความไม่สวัสดิ์ ผู้ที่มีชีวิตเสียด้วยซ้ำที่กลับไม่มีความสวัสดิ์ได้ แม้ ปราศจากความสำนึกในพระคุณของสถาบันที่มีคุณ ผู้ที่ตายทั้งเป็นกับ

ผู้ที่ตายแล้ว เหมือนไม่ตายมีความแตกต่างกันมากมาย

ตายทั้งเป็นคือทำความไม่ดีทั้งปวง ส่วนตายเหมือนไม่ตาย คือผู้ทำความดีทั้งปวง คนกตัญญูคือคนที่ยอมทำความดีทั้งปวง เพื่อรักษาผู้มีพระคุณ คนอกตัญญูคือคนที่ยอมทำความชั่วทั้งปวง เพื่อตนเองไม่คำนึงถึงผู้มีพระคุณ ผู้ใดคือผู้สวัสดิ พิจารณาให้ รอบคอบย่อมจักได้ความเข้าใจแล

พระสุรเสียงบรรยาย
บน Youtube

เกราะป้องกันใจให้สวัสดิ

เป็นที่ปรารถนารวมกันมากมายนักถึงความเดือดร้อนวุ่นวายต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นในโลก ทั้งรอบตัวเราในระยะใกล้ และไกลออกไปจากตัวเรา ทำให้น่าจะนึกถึงความสำคัญของคุณธรรมประการหนึ่ง คือความกตัญญูต่อบุคคลที่ได้นำมากล่าวถึงในการบริหารทางจิตบ่อยครั้งมาแล้ว

คุณธรรมประการนี้ จะช่วยแก้ไขความไม่ถูกไม่ชอบทั้งปวงได้อย่างดี ช่วยหยุดยั้งมิให้เกิดขึ้นได้ สำคัญที่ว่าจะต้องอบรมคุณธรรมสำคัญอย่างยั้งนี้ ให้เป็นผลจริงจั่งขึ้นในจิตใจเสียก่อน และไม่ใช่ว่าจะอบรมแต่เฉพาะเด็กเล็ก หรือเด็กรุ่นในวัยศึกษาเล่าเรียนเท่านั้น ผู้ใหญ่ในหน้าที่ราชการ งานธุรกิจทั้งปวง ก็จำเป็นต้องได้รับการอบรมให้มีความกตัญญูต่อบุคคลที่ให้จริงจั่งอย่างยั้งด้วย มารดาบิดาหรือปู่ย่าตายายที่ซอกซำจิตใจ เพราะความไม่กตัญญูของลูกหลานพึงย้อนดูตนเอง ให้เห็นตรงตามความเป็นจริงว่า ตนเองมีความกตัญญูหรือไม่ ได้แสดงความกตัญญูต่อท่านผู้ควรได้รับความกตัญญูแล้ว

หรือยัง และดังได้กล่าวมาแล้วหลายต่อหลายครั้ง

คนดีทั้งหมด คือ คนที่พึงได้รับความรู้สึกกตัญญูทเวทิจากเราทุกคน สถาบันชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์จึงเป็นจุดรวมของคนดีที่พึงได้รับความกตัญญูทเวทิจากเราทุกคน พึงสอนทั้งลูกหลานในวัยเด็กวัยโต และสอนทั้งตนเอง ให้รู้จักมองให้เห็นความดีของผู้อื่นที่แสดงแล้วต่อตน อย่าเป็นคนลืมน้ำใจในคุณงามความดีที่ตนได้รับจากผู้ใดผู้หนึ่ง พึงพยายามให้เวลาสำหรับการคิดถึงบุญคุณของผู้มีบุญคุณ อย่างน้อยวันละนาที สองนาที แต่ให้มากกว่านั้นก็ยังดี แม้จะทำให้เกิดความคิดขึ้นสักวัน และวูบเดียวว่า เราได้ใครช่วยมาบ้าง จึงมีฐานะเช่นนี้ก็ยิ่งดีกว่าไม่รู้จักคิดเสียเลย

แต่ถ้าจะพยายามหาเวลาใคร่ครวญให้เป็นประจำ ทบทวนถึงเวลาที่ผ่านมา เหตุการณ์ที่ได้ประสบพบผ่านมีมือของท่านผู้ใดบ้างที่โอบอุ้มไว้ให้สวัสดิมาได้ ทั้งชีวิตก็ตาม ฐานะก็ตาม ยศฐาบรรดาศักดิ์ก็ตาม ชื่อเสียงเกียรติยศก็ตาม เมื่อจะอบรมกตัญญูทเวทิตาธรรมต้องพยายามคิดเช่นนี้ และต้องคิดให้ถูกทำนองคลองธรรม ไม่ได้คิดเพื่อลบล้างดังที่มีทำกันอยู่

ใครเป็นผู้มีบุญคุณอุดหนุนคำชูอุปการะมา ถือว่า รู้จักอดีตก็หาทางลบล้างทำลายเสีย เช่นนี้ไม่ใช่เป็นการคิดเพื่ออบรมกตัญญูทเวทิตาธรรม หรือผู้มีน้ำใจอุปการะยกย่องปกป้องรักษามาก่อนมี

ความสำคัญใหญ่ยิ่ง ไม่ทัดเทียมคนในปัจจุบันหรือในอนาคต ก็พร้อมจะทอดทิ้งหรือทำลายคนในอดีตเสีย หวังได้พึ่งพาคนมาใหม่ต่อไป นักการเมืองประเทศเพื่อนบ้านของเรามีความคิดเช่นนี้ เห็นผู้มีพระคุณในอดีตไม่มีความสำคัญเสมอที่กำลังจะตามมาในอนาคต ความมีสภาพบ้านแตกสาแหรกขาด จึงเกิดขึ้นอย่างน่าสลดสังเวชที่สุด อันคนอกตัญญูนั้น แม้จะไปแสดงความกตัญญูต่อผู้อื่นก็ยากที่จะทำให้ผู้อื่นไว้วางใจ ความหวาดระแวงไม่ไว้วางใจ ย่อมต้องมีเป็นธรรมดากับผู้ที่มีพระคุณก่อนก็ยิ่งอกตัญญูมาแล้ว วันหนึ่งก็ต้องอกตัญญูกับเราและกับใครอื่นต่อไป ไม่มีสิ้นสุด

ดังนั้น แม้มีปัญญาบ้างพอสมควร จึงพึงเห็นความสำคัญของความกตัญญูตเวที ไม่อกตัญญูต่อฝ่ายหนึ่งเพื่อไปแสดงกตัญญูต่ออีกฝ่ายหนึ่ง ซึ่งอาจจะยังมีได้ทำคุณแล้วอย่างใด เพราะคนทั้งหลาย จะเห็นแต่ความอกตัญญูของเรา จะหาได้เห็นว่าเรามีกตัญญูไม่ เพียงแต่ว่าบางทีก็ยังไม่อาจแสดงให้เรารู้ถึงความรู้สึกดำหนิประณามของเราได้เท่านั้น ยิ่งเป็นผู้ใหญ่เท่าไร ความไม่กตัญญูก็ยิ่งถูกดำหนิประณามรุนแรงเท่านั้น เด็กน้อยที่ไม่รู้จักกตัญญูก็มักไม่มีผู้เห็นเป็นความบกพร่องผิดร้าย ถ้าจะดำหนิเด็กน้อยในเรื่องไม่กตัญญู ก็จะไปดำหนิที่ผู้ใหญ่ว่าไม่อบรมสั่งสอน ไม่ทำตัวอย่างที่ดี คือไม่กตัญญูให้เด็กรู้ให้เด็กเห็นให้เด็กทำตาม ดังนั้นผู้ใหญ่จึงพึงอบรมกตัญญูให้ยิ่งกว่าเด็ก

เหตุผลสำคัญประการหนึ่ง ก็คือผู้ใหญ่นั้นต้องได้รับพระคุณ
มามากกว่าเด็กแน่นอน พระคุณของบุคคลที่ได้รับมามากกว่า
พระคุณของสถาบัน ชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์ ก็ได้รับมา
มากกว่าพระคุณของสถาบันสำคัญทั้งสามนั้น ไม่มีคนใดเลยสัก
คนเดียวที่ไม่ได้รับ แตกต่างกันเพียงได้รับน้อย ได้รับมากกว่ากัน
เท่านั้น และใครได้รับมากก็ต้องรู้ตัว และยิ่งต้องเร่งแสดงกตัญญู
กตเวทิตอบสนอง ให้เต็มสติปัญญา ความสามารถ ความเห็นแก่
ตัว จนลืมนความกตัญญูกตเวทิตานั้น ไม่ให้ความสวัสดิที่ยั่งยืนแก่ผู้
ใดทั้งสิ้น เป็นความหลงเข้าใจผิดเท่านั้นที่คิดว่า ความเห็นแก่ตัว
คือความสวัสดิที่พึงแสวงหาอย่างยิ่งแล

๗๑

เป็นคนดีได้ไม่ยาก

ความกตัญญูเป็นเครื่องหมายของคนดี คือความกตัญญูเป็นธรรมชาติของคนดี ความหมายนี้ก็คือ คนมีความกตัญญูเป็นคนดี ตรงกันข้ามกับความไม่กตัญญูหรือความอกตัญญู เป็นเครื่องหมายของคนชั่ว

พูดง่าย ๆ ก็คือถ้ารู้จักบุญคุณท่าน ก็เป็นคนดี ถ้าไม่รู้จักบุญคุณท่าน ก็เป็นคนไม่ดี และความสำคัญที่สุดเกี่ยวกับเรื่องนี้ ก็อยู่ที่ว่าเป็นหน้าที่ของทุกคนที่จะต้องสำรวจจิตใจ และการกระทำคำพูดของตนเองว่า เกิดจากความกตัญญูหรืออกตัญญู ไม่ใช่ไปมุ่งดูการกระทำคำพูดของผู้อื่น ที่ชอบทำกันอยู่เป็นอันมาก ดูคนอื่นเห็นคนอื่นรู้ว่าคนอื่นเป็นอย่างนั้นอย่างนี้ กตัญญู ไม่กตัญญูรู้หมด วิพากษ์วิจารณ์ ตำนินิตินินได้หมด แต่หาได้ดูตนเองให้เห็นตนเองไม่ จึงหาได้รู้ไม่ว่า ตนเป็นคนกตัญญู หรืออกตัญญู รู้จักคุณที่ได้รับแล้วจากผู้อื่น หรือปฏิเสธคุณที่ได้รับมาแล้วจากผู้อื่น

ผู้มาบริหารจิตอาจสามารถยกระดับจิตให้สูงขึ้นได้เป็นลำดับ ด้วยการอบรมความมีกตัญญูนี้แหละ ให้อย่างยิ่งขึ้นเป็นลำดับ ซึ่งก็จะต้องเริ่มต้นด้วยการสำรวจจิตใจตนเองสม่ำเสมอว่า ได้เคยคิดบ้างหรือไม่ถึงคุณที่เคยได้รับมาทั้งในอดีต และกำลังได้รับอยู่ในปัจจุบัน ทุกคนไม่มียกเว้นต้องเคยได้รับอุปการคุณประการต่าง ๆ มาแล้วจากผู้นั้นบ้าง ผู้นี้บ้าง เราเองทุกคนก็เช่นกัน

ดังนั้น เราทุกคนจึงมีหน้าที่สำคัญที่จะต้องสำรวจจิตใจตนเอง ว่ามีความกตัญญูรู้คุณผู้ใดเพียงไร พระคุณของมารดาบิดายิ่งใหญ่เหนือพระคุณอื่น จึงน่าจะเป็นการง่ายที่จะเริ่มการอบรมความกตัญญูของตน ด้วยการนึกถึงพระคุณของท่านผู้เป็นมารดาบิดา ไม่ว่าจะอยู่ในภาวะฐานะใด มารดาบิดามีคุณต่อบุตรธิดาทัดเทียมกัน ทั้งถ้าบุตรธิดามีภาวะฐานะสูงเพียงไร ใหญ่เพียงไร ก็ยิ่งแสดงว่ามีพระคุณของมารดาบิดายิ่งใหญ่เพียงนั้น โอกาสที่จะได้ใหญ่โตด้วยฐานะจะเกิดขึ้นไม่ได้เลย ไม่ว่าแก่ผู้ใดทั้งสิ้น ถ้าปราศจากพระคุณของมารดาบิดานี้เป็นความจริงแท้ จะไม่มีผู้ใดสงสัยหรือคัดค้านได้เลย

ทุกคนได้ชีวิตร่างกายนี้มาจากมารดาบิดา ได้รับอุปการะอย่างเต็มสติปัญญาความสามารถของมารดาบิดา ในขณะที่ทุกคนยังเลี้ยงตัวเองไม่ได้ โดยเฉพาะขณะยังเลี้ยงตัวเองไม่ได้ เมื่อยังอยู่ในครรภ์มารดา เพราะความคิดถึงพระคุณของมารดาบิดา ไม่ซาบซึ้ง

จริงจังเพียงพอ จึงยังคิดไม่ดี พุดไม่ดี ทำไม่ดีต่อมารดาบิดาได้ ยัง
ทำความไม่ถูกไม่ชอบได้ต่าง ๆ โดยไม่คำนึงว่าจะเกิดผลกระทบ
กระเทือนบิดามารดาอย่างไรหรือไม่ ผู้มีกตัญญูรู้คุณจริง จะเป็น
ผู้มีคุณธรรมของคนดีอย่างยิ่ง สามารถจะรักษาตัวเอง ให้พ้นจาก
โทษทั้งปวง และยังคงพยายามรักษามารดาบิดาได้ด้วย ผู้มีกตัญญู
รู้คุณ และมีกตเวทิตอบแทนคุณ ไม่ใช่ผู้ที่จะยอมตามผู้มีพระคุณ
ทุกสิ่งทุกอย่าง

ตรงกันข้าม ความกตัญญูกตเวทิตะ จะทำให้สามารถขัดขึ้น
คัดค้านผู้มีพระคุณที่ดำเนินอยู่ในหนทางที่ไม่ถูกต้องสมควรได้ ความ
กตัญญูกตเวทิตะไม่ใช่ความต้องตามใจไปทุกอย่าง ไม่เลือกถูกไม่เลือก
ผิด ตรงกันข้ามความกตัญญูกตเวทิตะคือ ความต้องไม่ตามใจท่านผู้มี
พระคุณไปเสียทุกอย่าง การตามใจทุกอย่าง คือความไม่ตอบแทน
คุณท่าน ก็เท่า ๆ กับเป็นการส่งเสริมในทางไม่ถูกไม่ชอบได้

ดังนั้น จึงต้องอบรมปัญญาของตนไปพร้อมกับอบรมกตัญญู
กตเวทิตาธรรม คือ ต้องอบรมปัญญาให้รู้ความถูก ความผิด ความ
ดี ความชั่ว อย่างถูกต้องถ่องแท้ เพื่อจะได้แสดงกตัญญูกตเวทิตา
ธรรมได้ถูกจริง ถ้ามีปัญญาไม่เพียงพอ รู้ถูก รู้ผิด ไม่ถูกจริง การ
จะคัดค้านหรือปฏิบัติตามในข้อใดเรื่องใด ก็จะมีผิดพลาดได้ จะไม่
เป็นการแสดงกตัญญูกตเวทิตาธรรมอย่างถูกต้องจริง

คนทุกคนผู้เป็นบุญชน ยังมีกิเลส มีความโลภ ความโกรธ ความหลง ย่อมยังมีโอกาสจะคิดผิด พุติผิด ทำผิดได้ด้วยกันทั้งหมด กิเลสน้อยก็ผิดน้อย กิเลสมากก็ผิดได้มาก

ผู้มาบริหารจิตมุ่งอบรมจิตตนเองให้ตั้งงามสูงส่งขึ้นเป็นลำดับ ต้องคำนึงถึงความจริงนี้ อย่ามุ่งหมายให้ทุกคน เป็นผู้คิดถูก พุติถูก ทำถูกเสมอไป แม้ว่าจะเป็นมารดาบิดาหรือผู้มีพระคุณ คนใดรวมทั้งตนเองด้วย คำนึงถึงความจริงประการหนึ่งไว้ว่า แม้มั่นใจในความผิดพลาดของผู้มีพระคุณ จะต้องไม่คิดตอบแทนพระคุณด้วยการตามใจเสมอไป แต่จงหาทางแก้ไขให้ผิดกลับเป็นถูก คือไม่ผิดกลับเป็นดี นั่นแหละจึงจะเป็นกตัญญูกตเวทีตาธรรมจริง ไม่ใช่เป็นอกตัญญูอย่างที่มีถูกเข้าใจผิดอยู่เป็นอันมากแล

คนดีทำให้ทุกที่รื่นรมย์

พุทธศาสนสุภาษิตบทหนึ่งกล่าวไว้ แปลความว่า พระอรหันต์ทั้งหลายอยู่ในที่ใด คือบ้านก็ตาม ป่าก็ตาม ที่ลุ่มก็ตาม ที่ดอนก็ตาม ที่นั้นย่อมเป็นภูมิน่ารื่นรมย์

พระอรหันต์นั้น ท่านเป็นผู้หมดจดจากกิเลสแล้วอย่างสิ้นเชิง กิเลสคือโลภะ หรือราคะ โทสะและโมหะ หรือโลก โกรธ หลง เป็นที่รู้จักกันว่า เป็นเครื่องเศร้าหมองจิตใจ เป็นเหตุให้เกิดความทุกข์ ความร้อนแก่เจ้าตัวผู้มีความโลภ ความโกรธ ความหลง และผู้เกี่ยวข้องทั้งปวง อันผู้เกี่ยวข้องนั้น มิได้มีในวงแคบเพียงมารดา บิดาลูกหลานพี่น้อง ผู้รู้จักมักคุ้นเท่านั้น แต่เป็นไปในวงกว้างใหญ่ไพศาล ครอบคลุมทั่วประเทศชาติก็ได้ น่าจะรู้จะเห็นจะเข้าใจกันอยู่แล้ว ถึงโทษของความโลภ ความโกรธ ความหลงเช่นนั้น แต่ก็มี ความขาดสติ มีความลึ้ม หรือมีความดัด อันเป็นธรรมดาทำให้ความรู้ ความเห็น ความเข้าใจเกิดขึ้นแล้วก็ดับ เกิดขึ้นใหม่แล้วก็ดับไปใหม่ เป็นดังนี้ตลอดเวลา ในช่วงที่ความรู้ความเห็นความเข้าใจเกิด สติมี ความโลภ ความโกรธ ความหลงอันมีอยู่ตามวิสัยบุุณชน ก็

เป็นไปอย่างมีสติมีเหตุผลตามสมควร โทษที่เป็นผลก็ย่อมตรงกับเหตุ หนักเบาเสมอกับเหตุ เมื่อถึงช่วงที่ขาดสติที่ลืม ความรู้ ความเห็น ความเข้าใจดับความโลภ ความโกรธ ความหลง ก็เป็นไปเต็มที่ ตามระดับที่มีอยู่ในจิตใจ ใจมีพื้นเป็นความโลภ ความโกรธ ความหลงมาก เมื่อขาดสติความรู้ ความเห็น ความเข้าใจในโทษของกิเลส ดับ ความโลภ ความโกรธ ความหลงก็มีมาก โทษก็ย่อมมากด้วย ทั้งโทษแก่ตนเองและแก่ผู้อื่น ใจมีพื้นเป็นความโลภ ความโกรธ ความหลงน้อย โทษก็ย่อมน้อยด้วย ทั้งโทษแก่ตนเองและแก่ผู้อื่น

พระอรหันตสาวกท่านมีความรู้ ความเห็น ความเข้าใจในกิเลสติดต่อสมบูรณ์ เป็นมหาสติมหาปัญญา เพราะท่านเป็นผู้ไม่มีกิเลสในจิตใจแม้เพียงเล็กน้อย ทุกเวลาท่านจึงเป็นผู้ไม่มีโทษเลย ทั้งแก่ตนเองและทั้งแก่ผู้อื่นทั้งสิ้น ใจความสรุปของพุทธภาษิตที่ยกไว้เบื้องต้นก็คือ พระอรหันต์ท่านอยู่ที่ใดก็ตาม ที่นั่นเป็นที่รื่นรมย์

รื่นรมย์ด้วยอะไร

คำตอบก็คือ รื่นรมย์ด้วยความปราศจากแล้วซึ่งกิเลส รื่นรมย์สำหรับผู้ใด คำตอบก็คือรื่นรมย์สำหรับพระอรหันต์ ท่านเป็นอันดับแรกนั้นแน่นอน และรื่นรมย์สำหรับผู้เข้าใกล้ท่านด้วย

อธิบายได้ว่า ความปราศจากกิเลสเป็นความรื่นรมย์ เพราะเมื่อจิตใจปราศจากกิเลส คือความโลภ ความโกรธ ความหลง ความทุกข์ความกระวนกระวายเดือดร้อนจักมีมาแต่ไหน เพราะความทุกข์ความกระวนกระวายเร่าร้อน มิได้เกิดจากอะไรอื่นทั้งสิ้น มิได้เกิดแต่ผู้ใดอื่นทั้งสิ้น เกิดแต่กิเลสในใจตนเท่านั้น พิจารณาจิตใจตนเอง

เมื่อใดก็จะเห็นความจริงเช่นนี้เมื่อนั้นเสมอไป ไม่ว่างเว้น

เพราะจิตใจผู้เป็นบุุชชนทั้งหลาย หาได้มีเวลาว่างเว้นจากกิเลสไม่ พิจารณาเมื่อใดก็จะได้เห็นกิเลสเมื่อนั้น ทั้งความโลภ ความโกรธ ความหลง เพียงแต่ว่า บางเวลาความโลภสงบอยู่ ปรากฏแต่ความโกรธ บางเวลาความโกรธสงบอยู่ ปรากฏแต่ความโลภ ส่วนความหลงนั้น ดูให้รู้ ให้เห็น ให้เข้าใจได้ยากกว่า ความโลภ และความโกรธ ทั้ง ๆ ที่ความหลงมิได้มีเวลาสงบ ปรากฏอยู่ตลอดเวลา แต่สอดแทรกเป็นอันหนึ่งอันเดียวกับความโลภบ้าง ความโกรธบ้าง จึงทำให้ดูเห็นความหลงได้ยาก จำกัดตายตัว ไปที่เดียวก็ไม่ผิด

แต่ถ้าถ้าไม่มีความหลง ก็ไม่มีความโลภ ไม่มีความโกรธ ความหลงทำให้ไม่เห็นถูก ไม่รู้ถูก ไม่เข้าใจถูกว่า ความโลภ ความโกรธ เป็นสิ่งไม่ถูกต้อง ความหลงทำให้ไม่รู้ไม่เข้าใจ ว่าความทุกข์ ความร่ำร้อนไม่ว่ามากกว่าน้อยเพียงใด เกิดจากกิเลสในใจตนเอง ความหลงจะทำให้เข้าใจว่าความทุกข์ความร่ำร้อนของตน เกิดจากกิเลสของผู้อื่น

ความหลงเข้าใจไม่ถูกเช่นนี้ เป็นเครื่องส่งเสริมกิเลสทั้งหลาย ในใจตนอย่างยิ่ง หลงรักว่าเขาดี หลงโกรธว่าเขาชั่ว กิเลสนี้ก็เกิดจากความหลงในจิตใจตนทั้งสิ้น ส่งเสริมความโลภ คือ โลภะหรือราคะ และโทสะในใจตนทั้งสิ้น อันความโลภ ความโกรธนั้น แม้ลูกโพล่งขึ้นเมื่อใด ก็มีใจว่าจะเป็นเรื่องของปัจจุบันเท่านั้น แต่ยอมเกี่ยวพันไปยึดห่วงเอาอดีตมาด้วย และก้าวไกลไปถึงอนาคตด้วย กล่าวได้ว่า เป็นเครื่องยังความเศร้าหมองอย่างยิ่ง

พระพุทธเจ้าทรงแสดงทางปฏิบัติให้เกิดปัญญา ทั้งเพื่อ
ระงับชั่วคราว และทั้งเพื่อทำลายกิเลสอย่างถอนรากถอนโคน
จนหมดสิ้น พระอรหันตสาวกและพระอริยสาวกทั้งหลาย เมื่อยังเป็น
กัลยาณบุรุษ ท่านถึงพระพุทธเจ้า พระธรรม และพระอริย
สงฆ์ก่อน แต่ท่านเป็นสรณะ คือ ที่พึ่งจริงคือจริงพร้อมทั้งกาย
วาจา ใจ คือ ท่านปฏิบัติตามจริงพร้อมทั้งกาย วาจา ใจ ท่านจึง
สามารถระงับดับกิเลสได้เป็นครั้งแรก และทำลายได้
หมดสิ้นเป็นระดับไป จนถึงทำลายได้สิ้นเชิง เป็นผู้หมดจดจาก
ความมีกิเลสทั้งหลายแล

๗๓

ความตายหลายแบบ

พุทธศาสนสุภาษิตบทหนึ่งกล่าวไว้ แปลความว่า ความประมาทเป็นทางแห่งความตาย และพุทธภาษิตนี้เป็นคำพูดที่กล่าวได้ว่า ติดปากคนเป็นอันมาก คือใครทั้งหลายชอบพูดกันจนเป็นธรรมดาทีเดียวว่า *ความประมาทเป็นทางแห่งความตาย*

และเมื่อพูดเช่นนั้น มิได้หมายถึงความตายในที่นี้ ว่าเป็นความตายชนิดหมดลมหายใจอย่างเดียว แต่หมายถึงความตายต่าง ๆ เช่น ตายจากชื่อเสียงเกียรติยศ หรือตายความสวัสดิ เช่น ต้องประสบอันตรายต่าง ๆ เป็นต้น ความประมาทจึงมีโทษตั้งแต่เล็กน้อย จนถึงอย่างยิ่ง พระพุทธเจ้าผู้ทรงพระคุณหาที่เปรียบมิได้ ทั้งพระปัญญาคุณ พระกรุณาคุณ พระบริสุทธิคุณ จึงมีพระพุทธดำรัสเตือนไว้มิให้ประมาท

ความประมาทก็มีหลายอย่าง เช่นเดียวกับความตาย เช่นเดียวกับความหมายของความตาย ที่จะเกิดจากความประมาทนั่นเอง

พระพุทธศาสนานั้น ยืนยันรับรองเหตุและผลได้ถูกต้องแน่นอนว่า ต้องตรงกันเสมอ แม้ที่เกี่ยวกับความประมาท อันเป็นหนทางแห่งความตายก็เช่นกัน ประมาทระดับใด ก็จะไปสู่ความตายระดับนั้น ฟังเห็นได้ไม่ยากสำหรับระดับชัด ๆ เช่นที่ประมาทขับรถเร็ว ความตายระดับนั้น ก็คือ รถชน ได้รับบาดเจ็บถึงตายหรือสิ้นความสวัสดิ์ ต้องแขนหัก ขาหัก ทำนองนี้เป็นต้น หรือประมาทในการพูด ไม่ระวังคำพูดที่เกี่ยวข้องกับบุคคลอื่น หรือเรื่องราวต่าง ๆ

ความตายระดับนั้น คื ออาจสิ้นความสวัสดิ์ทางอิสรภาพ ต้องโทษฐานหมิ่นประมาท เป็นต้น มีความประมาทอย่างหนึ่งที่ฟังรู้ว่า เป็นความประมาทที่สำคัญยิ่งนัก นั่นคือความประมาทปัญญา ทั้งปัญญาของตนและปัญญาของผู้อื่น

ประมาทปัญญาตนนั้น ก็คือไม่เห็นว่าเป็นปัญญาตนนั้นมีความสำคัญ ไม่พยายามอบรมปัญญา และไม่ใช้ปัญญาพินิจพิจารณา ใคร่ครวญเรื่องราวทั้งหลาย ได้พบ ได้เห็น ได้ยิน ได้ฟังเรื่องราวอะไรก็ไม่ใช้ปัญญา ยอมเชื่อคำผู้อื่น โดยใช้ปัญญาเพียงตัดสินว่าผู้นั้น เป็นผู้ควรเชื่อถือได้ในสติปัญญาความสามารถ การเชื่อสติปัญญาความสามารถของผู้อื่น เป็นแบบหนึ่งของความประมาทปัญญาตน แม้จะไม่ประมาทปัญญาผู้อื่นก็ตาม เป็นทางแห่งความตายในลักษณะหนึ่งได้ ยิ่งถ้าเป็นเรื่องสำคัญ การประมาทปัญญาตน ไม่พินิจพิจารณาด้วยตนเอง ให้ผู้อื่นตัดสินแทนและเชื่อฟังตาม ย่อม

มีทางพบความตายที่ร้ายแรงจากความสวัสดิ์ของชื่อเสียงเกียรติยศ
เป็นต้น

ปัญญานั้นมีความสำคัญเหนือสิ่งอื่นใด พระพุทธเจ้าทรง
ตรัสรู้เป็นพระพุทธเจ้าได้ ก็ด้วยทรงอาศัยพระปัญญา ผู้จะได้ชื่อว่า
เป็นบัณฑิตก็ต้องมีปัญญา แม้บัณฑิตทางโลกก็ต้องอาศัยปัญญา
อย่างไรว่าแต่บัณฑิตทางธรรมที่ต้องอาศัยปัญญาอย่างยิ่งเลย

ปัญญานั้นในระดับต้น ๆ จึงอาจไม่ให้คนมีอคติได้ คือ เมื่อ
ใช้ปัญญาก็ยอมไม่มีอคติ คือ ความลำเอียงด้วยความโลภ หรือความ
รัก ด้วยความโกรธ ด้วยความหลง หรือด้วยความกลัว ปัญญาจะ
ขจัดอคติเหล่านี้ได้จากใจ ไม่ยอมเชื่อความคิดเห็นของผู้ใด เหตุด้วย
มีความรัก ชอบ หรือความหลง ความกลัวผู้นั้น จะยอมเห็นด้วยกับ
ความเห็นของผู้ใด โดยเฉพาะในเรื่องใหญ่เรื่องสำคัญ ก็ต่อเมื่อใช้
ปัญญาตนพิจารณาใคร่ครวญแล้วด้วยดี เช่นนี้เรียกว่าไม่ประมาท
ปัญญา ที่จะไม่พาไปสู่ความตาย คือความไม่สวัสดิ์ต่าง ๆ

พระพุทธเจ้าเป็นยอดของผู้มีปัญญา พระพุทธศาสนาจึง
เป็นศาสนาที่ประกอบพร้อมด้วยวิธีอบรมปัญญา ตั้งแต่ระดับต้น
ระดับต่ำ จนถึงระดับสูงสุด พุทธศาสนิกชนทั้งหลาย ฟังภาคภูมิใจ
ในความเป็นพุทธศาสนิกของตน และฟังเอาประโยชน์จากพระพุทธ
ศาสนาให้เต็มที่ ฟังรับการอบรมปัญญาจากพระพุทธศาสนา ไม่

ฟังประมาทปัญญาว่า เป็นเรื่องเล็ก และถือเรื่องอื่นว่าสำคัญกว่า
เป็นต้นว่า ถือความมีสติปัญญาของผู้อื่นว่าสำคัญกว่าสติปัญญา
ตน แล้วก็พยายามใช้ปัญญาตนเสียเลย รู้ตามเชื่อตามความ
คิดของผู้อื่นเท่านั้น เช่นนี้เรียกว่าเป็นความประมาทที่จะนำไปสู่
ความตายแล

พระสุรเสียงบรรยาย
บน Youtube

๗๔

ตายแล้วเหลืออะไร

พุทธศาสนสุภาษิตบทหนึ่งกล่าวไว้ แปลความว่า ภาชนะดินที่ช่างหม้อทำแล้ว ล้วนมีความแตกเป็นที่สุดฉันใด ชีวิตของสัตว์ทั้งหลายก็ฉันนั้น

กล่าวอย่างง่ายก็คือ หม้อดินต้องมีเวลาแตกทำลาย ชีวิตของคนของสัตว์ก็มีเวลาดับสลาย จะเข้าใจเพียงสั้น ๆ ง่าย ๆ เช่นนี้ได้ก็ดี ถ้าความเข้าใจนั้น จะกระจ่างชัดเจนพอ แต่ถ้าจะเข้าใจเพียงง่าย ๆ ให้กระจ่างชัดเพียงพอไม่ได้ ก็อาจจำแนกแจกแจงความหมายของพุทธศาสนสุภาษิตนี้ให้ละเอียด ประณีต ลึกซึ้งยิ่งขึ้นได้

ร่างกายของสัตว์ คือ ของมนุษย์และสัตว์เดรัจฉานทั้งปวง ประกอบขึ้นด้วยธาตุดินน้ำไฟลม มีรูปลักษณะแตกต่างกันไปหลายแบบอย่าง รูปร่างเป็นมนุษย์ ก็เรียกว่า มนุษย์หรือคน รูปร่างเป็นนก หนู ปู ปลา ก็เรียกว่า นก หนู ปู ปลา มิได้มีความแตกต่างกันอย่างอื่น นอกไปจากรูปร่างดังกล่าว แต่มนุษย์มีทางแสดงออก

ซึ่งสติปัญญาความสามารถเหนือสัตว์ประเภทอื่น และสัตว์ประเภทอื่นทั้งหลายก็มีทางแสดงออกซึ่งสติปัญญาความสามารถสูงต่ำต่างกัน ดังเป็นที่ปรากฏอยู่เช่นสุนัข ก็แสดงสติปัญญาความรู้ความสามารถยิ่งกว่าสัตว์อื่น มดปลวกมีทางแสดงสติปัญญาค่อนข้างน้อย ไม่ปรากฏให้เห็นมากนัก

หม้อดินที่ทรงยกขึ้นเปรียบ ก็ประกอบขึ้นด้วยธาตุเช่นเดียวกับมนุษย์ และสัตว์ทั้งปวง คือ หม้อดินก็ทำขึ้นด้วย น้ำ ไฟ ลม เหมือนกัน และหม้อดินนั้น ก็จะต้องแตกทำลายในลักษณะเดียวกับมนุษย์ สัตว์นั่นเอง คือ หม้อดินนั้น แม้จะเพิ่งทำขึ้นใหม่ ยังเป็นหม้อใหม่อยู่ก็อาจแตกทำลายได้ แม้ถูกกระทบด้วยของแข็ง เช่น ถูกทุบ หรือตกจากที่สูง กระทบพื้นที่แข็ง เป็นต้น เปรียบดังมนุษย์สัตว์ แม้เพิ่งเกิดมีอายุน้อยยังอ่อนวัย ก็อาจดับสลายได้แม้ถูกทุบตี เช่น ฆ่า หรือกระทบกระแทกอย่างแรงด้วยโรคภัยไข้เจ็บ

ส่วนหม้อดินที่ไม่แตกทำลาย ตั้งแต่ยังเป็นหม้อใหม่ นานเข้า ธาตุดิน น้ำ ไฟ ลมหมดอายุ ก็จะแตกทำลายในวันหนึ่ง เมื่อธาตุหมดอายุ เช่นเดียวกับมนุษย์และสัตว์ทั้งปวง เมื่ออยู่ไปนานเข้า ธาตุดิน น้ำ ไฟ ลมหมดอายุก็ต้องดับสลาย ที่มักกล่าวกันถึงท่านผู้สูงอายุที่สิ้นไปว่า ร่วงไปเอง ไม่ได้เจ็บไข้ พึงพิจารณาให้เห็นความแตกทำลายเห็นชัดแจ้งเพียงไร ก็จะได้ความสลดสังเวชเกิดความไม่ยึดมั่นในสังขารร่างกายเพียงนั้น จะมีความไม่ประมาทหลงลืมตน

เหิมเห่อ ทะเยอทะยาน อยากได้ใครดี ปรารถนาลาภยศ จนปราศจาก
ขอบเขตความพอเหมาะพอควร

เมื่อชีวิตดับสลายแล้ว ไม่มีอะไรจะติดตัวไปได้ มีแต่บุญ
บาป หรือความดีความชั่วเท่านั้น ที่จะนำไปคู่ไป ไม่ให้สามารถ
ออกไปพ้นทางแห่งบุญ และบาปที่ทำแล้วได้ บุญคือความดีจะนำไป
บนเส้นทางที่ดี นำไปสู่ชีวิตใหม่ที่ดี บาปคือความชั่ว จะนำไปบนเส้น
ทางที่ชั่ว นำไปสู่ชีวิตใหม่ที่ชั่ว ชีวิตที่ดี คือ ชีวิตที่มีความสุขความ
เจริญ ชีวิตที่ชั่ว คือ ชีวิตที่มีความทุกข์ ความเสื่อม ความสุข ความ
ทุกข์ที่ได้รับกันอยู่ในปัจจุบัน

ก็เช่นเดียวกันกับความสุขและทุกข์ ที่ความดีความชั่วจะนำ
ไปในภพชาติข้างหน้า ยินดีพอใจที่จะมีความสุขอย่างไรในชีวิตนี้ ก็
พึงทำความดีเพื่อให้ได้มีโอกาสยินดีพอใจที่จะมีความสุขต่อไปในชีวิต
ข้างหน้า รังเกียจหวั่นกลัวความทุกข์อย่างไรในชีวิตนี้ ก็พึงหลีกเลี่ยง
การทำกรรมชั่ว เพื่อไม่ต้องพบความทุกข์ที่น่ารังเกียจหวั่นกลัวต่อ
ไปในชีวิตหน้า แม้จะไม่สามารถเลือกเกิดในชาตินี้ภพนี้ได้แล้ว เพราะ
ได้เกิดมาเสียแล้ว พุดให้ถูกก็ต้องพุดได้ว่า ไม่มีความสุขในชีวิตนี้ก็
เพราะเลือกผิด เลือกทำไม่ดีมาเสียแล้ว มีความสุขในชีวิตนี้ก็เพราะ
เลือกถูก เลือกทำดีมาแล้ว

เพราะไม่ได้คิดให้ลึกพอสมควร จึงมักกล่าวกันว่า เลือกเกิด

ไม่ได้ ความจริงได้พากันเลือกเกิดมาด้วยกันแล้วทั้งนั้น ตั้งแต่ชาติภพในอดีตกาลนาน เพียงแต่พากันลืมและไม่เข้าใจให้ถูกต้องเท่านั้น แม้เข้าใจให้ถูกต้อง ก็จะสามารถเลือกชาติภพในภายหน้าต่อไปได้ในบรรดาการเลือกที่ถูกต้องที่สุด มีการเลือกไม่เกิด เป็นความประเสริฐสุด

พระพุทธเจ้าทรงเลือกความไม่เกิด จึงทรงพากเพียรปฏิบัติจนบรรลุผลสมดังที่ทรงปรารถนา ทรงพ้นแล้วอย่างเด็ดขาดจากความเกิด จากความทุกข์ทั้งปวง และทรงชี้ทางดำเนินตามพระองค์ไว้ เพื่อผู้ไม่หลงจนเกินไป ได้พยายามดำเนินตามไปสู่ความพ้นทุกข์อย่างสิ้นเชิง ทางนั้นคือมรรคมีองค์แปด รวมลงเป็นความปฏิบัติเพื่อสิ้นโลภ สิ้นโกรธ สิ้นหลง รวบรวมให้ง่ายคือควบคุมความคิดปรุงแต่งให้จติ อย่าให้เป็นไปเพื่อความโลภ ความโกรธ ความหลงเป็นอันขาด แล้วจะได้พ้นทุกข์อย่างสิ้นเชิงตามเสด็จพระพุทธองค์แล

๗๕

อย่างไรจึงจะไม่ประมาท

พุทธศาสนสุภาษิตบทหนึ่งกล่าวไว้ แปลความว่า ภิภษุหัง
หลาย พวกเธอจงเป็นผู้ไม่ประมาท มีสติ มีศีลดีงาม ตั้งความดำริ
ไว้ให้ดี จงตามรักษาจิตของตน

พระพุทธเจ้าทรงสอนมิให้ประมาท เพราะความประมาทมี
โทษยิ่งนัก ตรงกันข้ามความไม่ประมาทมีคุณยิ่งนัก ความไม่ประมาท
มีคุณเพียงไร ความประมาทย่อมมีโทษเพียงนั้น มีพุทธภาษิตแสดง
ถึงความประมาทไว้เป็นอันมาก เช่น ความประมาทเป็นทางแห่ง
ความตาย ความประมาทเป็นมลทินของผู้รักษา คือ ผู้ประมาทย่อม
เศร้าหมองด้วยมลทิน ความประมาท บัณฑิตติเตียนทุกเมื่อ คือ
คนดีในพุทธศาสนาติเตียนผู้ประมาท คนดีในพระพุทธศาสนาไม่
รักษาไว้ซึ่งความประมาท และคนประมาทย่อมเศร้าโศกชั่วกาลนาน
คือคนประมาทย่อมได้รับผลเป็นความเศร้าโศกเสียใจ

ก็ดังที่มิกกล่าวไว้นั่นเองว่า ความประมาทเป็นทางแห่งความ
ตาย และความประมาทย่อมยังให้เกิดความเศร้าหมอง ผู้รู้คุณโทษ
ของความประมาท แม้ได้การเชื่อฟัง ตามที่บัณฑิตท่านกล่าวไว้ ย่อม

พยายามรักษาความไม่ประมาทไว้ พยายามมีสติรักษาความไม่ประมาท ความมีศีลดีงาม ความดำริที่ชอบ และตามรักษาจิตของตน มิให้เป็นไปในอำนาจของกิเลส นี้แลเป็นความไม่ประมาท

อันกิเลสนั้นมีอำนาจยิ่งนัก ทำให้ศีลไม่อาจดำรงดีงามอยู่ได้ ทำให้ความดำริเป็นความดำริอันมิชอบ ทำให้จิตพินจากอำนาจของการคุ้มครองรักษาที่ชอบ ความประมาทจักเข้าครอบครองทำให้เกิดโทษทั้งผอง ดังที่ได้แสดงมา ความประมาทเป็นทางแห่งความตาย ในความหมายธรรมดาที่พูดกันอยู่ ก็หมายถึงการตายจริง ตายด้วยสิ้นลมหายใจ ประมาทในการเดิน ในการขับรถ ในการใช้อาวุธเหล่านี้ เป็นต้น

แต่ความประมาทอันเป็นทางแห่งความตาย ที่น่าสะพรึงกลัวยิ่งกว่าความตายด้วยการสิ้นชีวิต คือ ความตายทั้งที่ยังมีชีวิตหายใจอยู่ ความสิ้นความเป็นไท ต้องเป็นทาส คือความตายอันเกิดจากความประมาท และเป็นความตายที่น่าสะพรึงกลัวยิ่งกว่าความสิ้นชีวิต และความเสื่อมสิ้นชื่อเสียงเกียรติยศ ความเสื่อมสิ้นความไว้วางใจของผู้คนที่ดีทั้งหลาย นั้นเป็นความตายที่น่าสะพรึงกลัว อันเกิดจากความประมาท ไม่มีความประมาทเสียอย่างเดียว ความเสื่อมเสียทั้งปวง หรือความตายทั้งมีชีวิตหายใจอยู่ ย่อมไม่เกิด

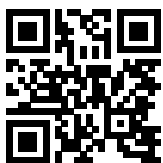
ความประมาทจักเกิดได้เต็มทีเมื่อกิเลสรุนแรง เมื่อกิเลสรุนแรงย่อมมีตมมาก ความมีตมมากเพียงไร นั่นก็คือปัญญาน้อยเพียงนั้น แสงสว่างน้อยเพียงนั้น ปัญญากับแสงสว่างเป็นของคู่กัน กิเลสกับความมีตมก็เป็นของคู่กัน พยายามอบรมปัญญา ใช้ปัญญาให้

ยิ่งไว้เสมอ ความมืดของกิเลสจะมีได้น้อย ความถูกแสงสว่างแห่ง
ปัญญาขับไล่ไป ผู้สว่างด้วยปัญญาจะรู้คุณค่าของความไม่ประมาท
จะรู้โทษของความประมาท จึงย่อมจะเป็นผู้ไม่ประมาท

ความประมาทอาจทำภัยที่มีควรบังเกิด บังเกิดขึ้นได้ อาจ
ทำมิตรให้เป็นศัตรู อาจทำความสุขสวัสดิให้เป็นความไม่สวัสดิ ความ
ประมาทที่สำคัญที่สุด คือ ความประมาทปัญญา เมื่อไม่เห็นความ
สำคัญของปัญญา ก็ย่อมไม่อบรมปัญญา ไม่พยายามใช้ปัญญาตน
และไม่พยายามแลให้เห็นปัญญาผู้อื่น

เมื่อตนเองก็ไม่ใช้ปัญญา และไม่เห็นปัญญาของผู้อื่น โอกาส
ที่จะพ่ายแพ้ ที่จะตายย่อมมีได้ง่ายเป็นธรรมดา ความไม่ประมาท
ปัญญาจึงสำคัญที่สุด พึงพิจารณาข้อนี้ให้อย่างยิ่ง พึงใช้ปัญญาให้
เสมอในทุกเรื่องทุกเวลา อย่าประมาทว่าเป็นเรื่องง่าย หรือเป็นผู้ไว้
วางใจได้ ไม่จำเป็นต้องใช้ปัญญาตนพิจารณา

หรือสรุปง่าย ๆ ว่าผู้ใดผู้หนึ่งมีปัญญาไม่ทัดเทียมตน จึง
ไม่ต้องระวัง ความประมาทในทำนองนี้ ไม่พียงมีในผู้ไม่ประมาท
ปัญญา ผู้ไม่ประมาทปัญญาย่อมไม่มีอคติในผู้ใดเรื่องใด คือไม่
ลำเอียงเพราะความรัก ไม่ลำเอียงเพราะความโกรธ ไม่ลำเอียง
เพราะความหลง ไม่ลำเอียงเพราะความกลัว มีปัญญาไม่ลำเอียง
จึงเป็นผู้ไม่ประมาท ไม่ดำเนินไปในทางแห่งความตายแล

๗๖

ต้องทำดีอย่างฉลาด

ศาสนสุภาษิตบทหนึ่งกล่าวไว้ แปลความว่า การบำเพ็ญประโยชน์โดยไม่ฉลาดในประโยชน์ ก็นำความสุขมาให้ไม่ได้เลย ผู้มีปัญหาทราชมย่อมพร่าประโยชน์ดุจลิงเฝ้าสวนฉะนั้น

ความสำคัญที่สุดของภาษิตนี้ คือ ปัญญา ดังกล่าวไว้ว่า ผู้บำเพ็ญประโยชน์โดยไม่ฉลาดในประโยชน์ ก็นำความสุขมาให้ไม่ได้เลย พึงทำความเข้าใจในความหมายท่อนนี้ของภาษิต ผู้บำเพ็ญประโยชน์โดยไม่ได้รับความสุขมีอยู่ เราเองทุกคนก็น่าจะได้เคยทำสิ่งที่ตนคิดว่า เป็นการบำเพ็ญประโยชน์ที่น่าจะให้ผลเป็นความสุข แต่กลับไม่ให้ผลดังเช่นที่คิด ถ้านึกถึงภาษิตนี้ ก็น่าจะได้ความเข้าใจว่า การบำเพ็ญประโยชน์นั้น เป็นไปโดยไม่ฉลาดในประโยชน์

ไม่ฉลาดในประโยชน์ คือ ไม่รู้ไม่เข้าใจถูกต้องเพียงพอว่า ประโยชน์นั้นจะเกิดได้ด้วยการทำอะไร จะเกิดได้เมื่อไร จะเกิดได้แก่ผู้ใด

ผู้ฉลาดในประโยชน์ย่อมรู้ประโยชน์หนึ่งนั้นมิใช่ว่า จะเกิดได้กับทุกคนไป หรือไม่อาจเกิดได้ทุกโอกาส สัมปริสธรรมในพระพุทธ

ศาสนานั้น ท่านแสดงไว้เพื่อให้สามารถบำเพ็ญประโยชน์อย่างฉลาด
ในประโยชน์อันจะเป็นเหตุนำความสุขมาให้ได้

ความเป็นผู้จักเหตุ รู้จักผล รู้จักตน รู้จักประมาณ รู้จักกาล
เวลา รู้จักประชุมชน รู้จักบุคคล ทั้งเจ็ดประการนี้ คือ ธรรมของ
สัตบุรุษ คนดีมีปัญญา คือ ธรรมเป็นเครื่องเกิดความฉลาดใน
ประโยชน์

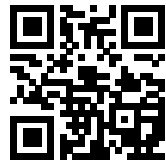
อย่างไรจึงกล่าวว่า สัปปริสธรรมทำให้เกิดความฉลาดใน
ประโยชน์ แม้พิจารณาด้วยดี ย่อมจะเห็นได้ด้วยตนเองได้ดังนี้ *ความรู้จักกาลเวลา* คือรู้ว่าเวลาใดควรทำอะไรเพียงไหน จึงจะเกิดประโยชน์
การทำอะไรผิดเวลา หาเกิดประโยชน์เท่าที่ควรไม่ ทั้งประโยชน์แก่
ตน และแก่ผู้ที่ตนมุ่งทำให้ เมื่อมาถึงขั้นนี้ก็ต้องเห็นความสำคัญของ
ความรู้จักบุคคล ถ้าไม่รู้จักบุคคลก็ย่อมจะไม่ว่า การทำอะไรที่จะ
เป็นประโยชน์แก่เขา ครั้นทำไปโดยคิดว่าเป็นการบำเพ็ญประโยชน์
เพื่อเขาในเวลานั้น ก็ย่อมจักไม่เกิดประโยชน์แก่เขา จึงย่อมไม่เป็น
ความสุขของผู้บำเพ็ญประโยชน์นั้นด้วย เพราะผลไม่เป็นไปดังมุ่ง
หมาย ก็เป็นสุขไม่ได้เป็นธรรมดา

การรู้จักบุคคลเช่นรู้จักว่า เขากำลังเป็นไข้สูง หน้าตาแดง
เพราะพิษไข้อยู่ในขณะนั้น ก็แสดงว่าเขาอาจจะต้องการความช่วยเหลือ
เพื่อเยียวยารักษา การให้ยาแก้ไข ให้น้ำใช้กับยาในเวลานั้น
การบำเพ็ญประโยชน์ย่อมเกิดผลเป็นความสุขได้ แต่ถ้าไม่รู้จักบุคคล
เช่น เขากำลังเป็นไข้สูงหนาวอยู่ คิดว่าหน้าตาที่แดงกำเพราะพิษไข้
ของเขา เป็นการแสดงว่าเขากำลังร้อน ต้องการน้ำเย็น น้ำแข็ง ก็

ให้น้ำเย็น น้ำแข็งเขาในขณะนั้น การบำเพ็ญประโยชน์ตามความ
เข้าใจของตน ย่อมไม่เกิดผลเป็นความสุขสมหวังแก่ผู้ใดทั้งสิ้น ทั้ง
ยังอาจก่อให้เกิดทุกข์ได้ด้วย เรียกว่าบำเพ็ญประโยชน์โดยไม่ฉลาด
ในประโยชน์ คือไม่รู้ว่าจะทำอะไร เมื่อใด แก่ใคร

เมื่อทำประโยชน์ผิดคน ผิดเวลา ผิดที่ทางเช่นนี้เป็นต้น ย่อม
ไม่เกิดผลดีได้แน่นอน ทั้งยังเป็นการก่อโทษอีกด้วย เป็นไปตาม
ภาษิตข้อหลังที่กล่าวว่า ผู้มีปัญญาทรมาย่อมพร่าประโยชน์ดุจลิงเฝ้า
สวนฉะนั้น ซึ่งก็ต้องเป็นเช่นนั้น ทำอะไรลงไปแล้ว ไม่เกิดผลก็
เป็นการเสียแรง เสียเวลา และอาจจะเสียสิ่งของที่ต้องใช้ในการทำ
นั้น ๆ ด้วย

หนักกว่านั้น ก็เช่นไม่รู้ว่าจะใครคนนั้นเป็นอะไร กำลังเจ็บไข้
ด้วยอาการของโรคอะไรในขณะนั้น ให้ยารักษาผิดโรคผิดเวลา อาจ
ถึงเสียชีวิตได้ นี่เป็นโทษของการไม่ฉลาดในประโยชน์ที่อาจให้โทษ
หนัก ดังที่ท่านเปรียบว่าใช้ลิงเฝ้าสวน ลิงก็ต้องทำลาย ต้องกิน
อะไร ๆ ในสวนให้เสียหายได้มากมาย พิจารณาด้วยดี ย่อมจักได้
ความเข้าใจว่า ปัญญาเท่านั้นสำคัญที่สุด จะได้ประโยชน์จะเสีย
ประโยชน์ก็อยู่ที่ปัญญาเป็นใหญ่ จึงอย่าได้ประมาทปัญญา พึง
พยายามอบรมปัญญาตนเถิดแล

๗๗

ชนะด้วยวิธีที่เหมาะสม

พระพุทธมนต์บทหนึ่ง ที่รู้จักกันดีและมีเป็นอันมากที่สวดกันอยู่เป็นประจำ ด้วยถือกันว่าจักทำให้เกิดความสุขความสวัสดิ มีมงคลนานา พระพุทธมนต์บทนั้น คือ พระพุทธชยมังคลคาถา หรือ บางทีก็เรียกกันสั้น ๆ ว่าบทพาหุง เพราะขึ้นต้นด้วยพาหุง มีทั้งหมดแปดบท

จากพระพุทธมนต์นี้ ทำให้ได้ความเข้าใจถูกต้องยิ่งขึ้น ว่าพระพุทธเจ้าทรงสามารถเป็นผู้พิชิตได้ด้วยทรงใช้พุทธวิธีต่าง ๆ กันที่เหมาะสมแก่เหตุการณ์หรือมารที่ต้องทรงผจญ มิได้ทรงใช้วิธีใดวิธีหนึ่งเพียงวิธีเดียว ดังที่มักจะเข้าใจกันว่า ทรงใช้พระเมตตาบารมีเท่านั้นบ้าง ทรงใช้พระขันติบารมีเท่านั้นบ้าง ความเข้าใจเช่นนี้ นอกจากเป็นความไม่ถูกต้องตามเป็นจริงแล้ว ยังทำให้ไม่เห็นพระปัญญาสามารถของพระพุทธเจ้า ให้กระจ่างแจ่มชัดอีกด้วย ทั้ง ๆ ที่ทรงมีพระปัญญาฉลาดลึกพันมนุษย์ อมนุษย์ทั้งปวง ทรงลวงรู้ถูกต้องต่อแค้นว่าจะทรงต้องใช้วิธีใด จัดการกับเรื่องใดผู้ใด จึงจะทรงได้รับชัยชนะ ไม่ทรงใช้พระเมตตาเรื่อยไป หรือมิได้ทรงใช้พระขันติทุกเรื่องไป

บทแรกของพระพุทธชัยมังคลคาถา กล่าวถึง ที่พระพุทธองค์ทรงชนะพญามาร ผู้ซึ่งข้างศิริเมขลา แวดล้อมด้วยไพร่พลพยุหเสนา มารมากมาย ด้วยทรงอ้างพระทานบารมีที่ทรงบำเพ็ญเป็นอันมาก เป็นต้น

บทที่สอง ทรงชนะอาฬวกยักษ์ ด้วยทรงใช้พระขันตบียิ่งยวดตลอดทั้งเรื่อง บทที่สาม ทรงชนะช่างนาฬาคีรีที่กำลังเฆมนัดร้ายยิ่งนัก ด้วยทรงแผ่พระเมตตา บทที่สี่ ทรงชนะองคूसีมัลโจรร้ายที่ถือดาบไล่ฆ่าพระพุทธองค์ ด้วยทรงใช้พระพุทธฤทธิ์อันมีฤทธิ์ยิ่ง กล่าวอีกอย่างหนึ่ง ก็คือ ทรงแสดงอิทธิฤทธิ์เอาชนะท่านองคूसีมัลสำเร็จ บทที่ห้า ทรงชนะนางจิญจมาณวิกา ผู้กล่าวหาว่ามีครมกับพระพุทธเจ้าด้วยทรงสงบพระหฤทัยใช้พระสมาธินั่งอยู่ บทที่หก ทรงชนะสังกนิครนทร์ เจ้าคารม ถือตัวว่าฉลาดปราศจากสังขจะเป็นคนมืด ด้วยทรงใช้พระปัญญาอันรุ่งเรือง

บทที่เจ็ด ทรงชนะนาคราชชื่อนันโทปนันทะ ด้วยทรงโปรดให้พระโมคคัลลานะเถระ เนรมิตกายเป็นนาคราชใหญ่มีฤทธิ์ยิ่งกว่าพญานันโทปนันทะ ก็ทรงชนะได้ บทที่แปด ทรงชนะใจของพรหมชื่อพกะ ผู้มีฤทธิ์รุ่งเรืองสว่าง ด้วยทรงวางยาพิเศษไม่มียาอื่นเปรียบได้ คือทรงเทศน์โปรดด้วยพระเทศนาญาณพิเศษ เพียงแปดเรื่องที่ยกมาในพุทธชัยมงคล พระพุทธเจ้าก็ทรงใช้วิธีเอาชนะที่ไม่ซ้ำกันเลย

เช่นนี้ก็ เป็นคติที่ผู้มาบริหารจัดการทั้งหลายพึงพิจารณาด้วยดี เมื่อต้องเผชิญกับเหตุการณ์ในชีวิตที่มาในรูปแบบต่าง ๆ กัน จะได้พิจารณาใช้วิธีรับเหตุการณ์หรือสถานการณ์นั้น ๆ ให้ถูกต้องเหมาะสม

สม การรับอย่างถูกต้องเท่านั้น ที่จะเกิดผลดีได้ การรับที่ไม่ถูกต้อง แม้จะเป็นการรับอย่างดีเพียงไร ก็หาเกิดผลดีแก่เจ้าตัวได้ไม่ การทำทุกอย่างที่ถูกต้องเหมาะแก่กาลเทศะ เหมาะแก่บุคคลเท่านั้น ที่จะทำให้เกิดผลดี หรือที่อาจเรียกว่า เป็นการได้ชัยชนะได้ ถ้าทำไม่ถูกต้องไม่เหมาะแก่กาลเทศะ ไม่เหมาะแก่บุคคล แม้จะทำอย่างดีเพียงไร เต็มไปด้วยเมตตาหรือขันติเพียงไร ก็หาทำให้เกิดผลดีได้อย่างแน่นอนได้ อาจะบังเกิดผลดีได้แต่ความบังเอิญนั้น ไม่ใช่เป็นสิ่งที่ผู้มีปัญญาปรารถนาขึ้นชื่อว่า เป็นความถูกต้อง ไม่ใช่สิ่งที่ถือเป็นสิ่งควรปฏิบัติ เพราะนั้นไม่ใช่การปฏิบัติเหตุอันจะเกิดผลสมควรเสมอไป

ผู้มีปัญญาพอใจจะปฏิบัติเหตุที่แน่ใจว่าจะนำไปให้เกิดผลดีแท้เท่านั้น การใช้เมตตา ดังที่พระพุทธเจ้าทรงใช้พระเมตตาอาชนะข้างนาฬาคีรีที่เมามันดุร้ายนั้น แม้พิจารณาย่อมนเห็นได้ว่าเป็นวิธีที่เหมาะสมยิ่งกว่าวิธีอื่น ข้างเมามันแม่ดุร้ายพยายามทำร้ายผู้คนก็มีใช้ว่า มีความรู้สึกแอบแฝงแสร้งเส มิใช่มีเจตนาจะฆ่าแกงด้วยความอาฆาตแค้นเคืองอย่างไร ความบริสุทธิ์ใจของข้างเมามันนั้นแหละที่ทำให้เมตตาอาจอาชนะได้ ความบริสุทธิ์ใจของคนผู้เบาปัญญาจริง ๆ ไม่ใช่มีแผนร้ายก็อาจอาชนะได้ด้วยเมตตา แต่ถ้ามิใช่เช่นนั้น ก็ต้องพิจารณาพระพุทธรูปวิธีให้ถูกต้องแล

พระสุรเสียงบรรยาย
บน Youtube

๗๘

พิษภัยของอคติ

อคติมีความหมายว่า ลำเอียง มีอยู่ ๔ อย่าง คือ *ฉันทาคติ* ลำเอียงเพราะรัก *โทสาคติ* ลำเอียงเพราะโกรธ *โมหาคติ* ลำเอียงเพราะหลง *ภยาคติ* ลำเอียงเพราะกลัว

อคติทั้ง ๔ นี้เป็นความไม่ถูกต้อง เป็นความไม่ดี ผู้มีอคติ ข้อใดข้อหนึ่งก็ตาม จะไม่ตั้งอยู่ในความถูกต้อง ไม่ตั้งอยู่ในความยุติธรรม จะเอียงไปด้วยอำนาจโลภะ โทสะ โมหะและภยะ ดังกล่าว อาจจะเป็นอย่างใดอย่างหนึ่ง หรือหลายอย่างพร้อมกันเลย อันว่าความรัก ความโลภ ความโกรธ ความหลงนั้น บุคคลคือคนมีกิเลส ย่อมยังมีอยู่ด้วยกันทุกคน แตกต่างกันไปเพียงมากบ้างน้อยบ้างเท่านั้น แต่ถ้าเป็นผู้มีเหตุผล เคารพความถูกต้อง แม้จะมีกิเลส เช่น บุคคลก็ย่อมจะไม่ยอมให้กิเลส มีอำนาจเหนือเหตุผลจนเกินไป จนน่าเกลียดจนเป็นผลเสียหายอย่างยิ่ง ทั้งแก่ผู้อื่น และตนเอง คือเป็นความลำเอียง เป็นต้น

ความลำเอียงมีอยู่ที่ใด ที่นั้นจะหาความถูกต้องไม่ได้ ผู้ใดมีความลำเอียงผู้นั้นก็ไม่มีเหตุผล ไม่มีความถูกต้อง ไม่มีความยุติธรรม

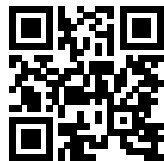
อันความยุติธรรมนั้น คือความตรง ตรงตามเหตุผล ตรงตามความจริง ตรงตามความสมควร และความตรงนั้น เป็นที่ปรารถนาต้องการของคนทั้งปวง แม้ว่าไม่ใช่คนทั้งปวงที่รักษาความความตรงไว้ได้ ในการก่อสร้างสิ่งสำคัญที่ต้องการความมั่นคง ยั่งยืนนาน จะต้องมีการทึ่ตั้ง เพื่อให้ได้ความตรง ความเที่ยงอย่างแท้จริง สิ่งที่ก่อสร้างจะไ้ได้ไม่เอียง แสดงถึงความสำคัญความจำเป็นของความตรง ในเรื่องทั้งปวง แม้ในการก่อสร้าง ในการตัดสินใจพิจารณาเรื่องทั้งปวง ความตรงก็เป็นความจำเป็นอย่างยิ่ง แม้ทุกคนช่วยกันรักษาความตรงไว้ ก็จะช่วยให้อะไร ๆ ดีได้ ตนเองก็จะดีได้อย่างยิ่ง คือจะทำให้ตนพ้นจากความเป็นคนลำเอียง หรือเป็นคนเอียงนั่นเอง สิ่งก่อสร้างใด ก็ตาม แม้ไม่ตรงตั้งแต่เริ่ม นานไป ก็จะยิ่งเอียงมากขึ้นทุกที และวันหนึ่งก็จะเอียงจนทรงตัวอยู่ไม่ได้ พระเจดีย์บางองค์ที่เอียง ถ้าเอียงมากไป ก็จะมีผู้มีใจเป็นกุศลพยายามทำให้ตั้งตรง เสียเงินเสียทองเพื่อให้ความตรงนี้เป็นจำนวนมาก โดยเห็นว่าเป็นกุศลยิ่งที่จะช่วยให้ความเอียงของพระเจดีย์ได้เป็นความตรง

ความตรงของพระเจดีย์นั้น มีความสำคัญอย่างยิ่ง เพราะจะทำให้ล้มลงพังทำลายช้ากว่ามีความเอียง แต่ถึงกระนั้น ความตรงแห่งจิตใจก็สำคัญกว่า ใจคนที่ตรงจะสามารถให้คิดแก้ไขเสริมสร้างพระเจดีย์ที่เอียงให้กลับตรงได้ แต่พระเจดีย์ที่ตรงแล้วหาอาจทำให้ใจคนตรงได้ไม่

ถ้าคนจะไม่มีปัญญาใคร่ครวญปฏิบัติตนเอง ให้มีความเคารพในเหตุผลในความถูกต้อง พระเจดีย์เมื่อเอียงมากเข้า ล้มได้ ตีกราม

เมื่อเอียงมากเข้า ก็พังทลายได้ คนเมื่อเอียงมากด้วยความคิดเห็น
มากเข้าก็พังเหมือนกัน แต่เป็นการพังคนละแบบคนละอย่างกับการ
พังของพระเจดีย์ หรืออาคารบ้านเรือน การพังทลายของคนนั้น
เป็นการพังที่ร้ายกาจนัก เป็นการตายทั้งเป็น อาคารบ้านเรือนที่พัง
ทลายมีโอกาสร่างใหม่ได้ ให้งดงามมั่นคงกว่าเดิมได้ แต่การพัง
ทลายของคนนั้นยากที่จะกลับสร้างขึ้นใหม่ ให้มั่นคง งดงามยิ่งกว่า
เดิม หรือแม้ให้เหมือนเดิมก็ทำได้ยาก

การพังทลายของคนนั้น เป็นการพังของชื่อเสียงเกียรติยศ
คนไม่มีเหตุผลมาก ๆ ลำเอียงมาก ๆ รู้กันมากขึ้นเพียงไร นั่นคือ
การนำมาซึ่งความพัง พังจากความเชื่อมั่น ความเชื่อถือ พังจาก
ความศรัทธา เพราะฉะนั้นเมื่อยังเป็นผู้ไม่เอียงมากมานักด้วยอคติ
ถ้ายังมีโอกาสที่จะช่วยตนให้พ้นจากความพังดังกล่าวได้ เมื่อจะรัก
จะโกรธ จะหลง จะกลัว ก็อย่าให้เกินขอบเขตจนถึงเป็นผลให้เกิด
ความลำเอียง พยายามใช้เหตุผลให้มาก ยึดถือความยุติธรรมและ
เหตุผล และที่สำคัญคือนึกถึงตนเองว่าจะมั่นคงหรือไม่มั่นคง
อยู่ในความศรัทธา ความเชื่อถือของคนทั้งหลายมากน้อยเพียงไร
ขึ้นอยู่กับอคติในตนนั้นแล

๗๙

ธรรมชาติของจิต

ธรรมชาติ หมายถึง ลักษณะอันเป็นสมบัติโดยเฉพาะของสิ่งใดสิ่งหนึ่ง เช่น ธรรมชาติของมนุษย์ก็เป็นอย่างหนึ่ง เป็นต้นว่า มีสองมือสองขา ลำตัวตั้งตรง เคลื่อนไปด้วยเท้าทั้งสอง ธรรมชาติของสัตว์ชนิดหนึ่งก็เป็นอย่างหนึ่ง เช่น ธรรมชาติของนกก็มีปีกไว้สำหรับบิน ธรรมชาติของงูก็ต้องเลื้อยไปด้วยอก ธรรมชาติของพืชพันธุ์ไม้ชนิดหนึ่ง ก็เป็นอย่างหนึ่ง เช่น เป็นพันธุ์ไม้เลื้อย ก็ต้องเลื้อย เป็นพันธุ์ไม้ยืนต้นก็ยืนต้น เติบโตขึ้น ไม่เลื้อยเช่นพันธุ์ไม้เลื้อย ดังกล่าวนี้เป็นธรรมชาติเฉพาะของมนุษย์ของสัตว์และของพันธุ์ไม้

จิตทุกดวงก็มีธรรมชาติเฉพาะของจิต คือมีความ่องใส หรือที่เรียกว่า จิตเดิม หรือจิตแท้ มีธรรมชาติประภัสสร ความ่องใสอันเป็นธรรมชาติของจิต ก็เช่นเดียวกับธรรมชาติของมนุษย์ของสัตว์ ดังกล่าวแล้ว คือต้องเป็นเช่นนั้น เทียงแท้ แน่นอน เช่น มนุษย์ปรกติต้องมีสองขา สัตว์ต้องมีสี่ขา สัตว์เลื้อยคลายก็ไม่มีขาเช่นนั้น แน่นอน ความประภัสสร่องใสอันเป็นธรรมชาติของจิตทุกดวงก็

เป็นของแน่นอนมนุษย์ปรกติต้องมีสองเท้าเสมอไปฉันใด จิตทุกดวง ก็มีความประภัสสรส่องไสอยู่ในตัวเสมอไปฉันนั้น ไม่มีสิ่งใด จะทำให้ จิตเดิมนี่ เสร้าหมองได้ จะทำได้เพียงมาดบัง มาปกคลุมอยู่ภายนอก ไม่ให้ความประภัสสรส่องไสปรากฏให้เห็นประจักษ์เท่านั้น

สิ่งที่จะบดบังจิตที่ส่องไส มิให้ความส่องไสปรากฏนั้น ผู้ใด อื่นจะทำให้เกิดไม่ได้ ผู้อื่นนำมาบดบังไม่ได้ เจ้าของจิตเองเท่านั้นที่เป็นผู้นำมาบดบัง มาปิดมาพรางเสียเอง เพราะสิ่งที่จะปิดจะบัง ความประภัสสรส่องไสแห่งจิต มิได้เป็นอะไรอื่น แต่เป็นความคิด ของเจ้าตัวเอง ความคิดที่เป็นกิเลสทั้งหมดนั้นแหละ คือ หมอกควัน ที่เข้าห่อหุ้มจิต พรางความประภัสสรไว้ มิให้ปรากฏเป็นความเพชร แพรวพราวไสบริสุทธิ ทุกคนอาจพิสูจน์ความจริงได้ตั้งนี้ คือเมื่อเกิด ความคิดโลกก็ให้มีสติดูจิตจะเห็นได้ ว่าจิตหมองมัวแล้วเพราะมีความ คิดโลกนี้แหละมาห่อหุ้ม

เมื่อเกิดความคิดโกรธ ก็ให้มีสติดูจิตจะเห็นได้ ว่าจิตหมอง มัวแล้ว เพราะความคิดโกรธนี้แหละมาห่อหุ้ม ถ้าเจ้าตัวไม่คิดให้โลก ให้โกรธให้หลงก็ไม่มีผู้ใด สิ่งใด จะมาทำให้เกิดความหมองมัว ครอบคลุมจิตได้นี้แน่นอน เราทุกคนโดยเฉพาะที่เป็นผู้นับถือพระพุทธ ศาสนา น่าจะรับรู้เสียที่ว่าเราทุกคนไม่มียกเว้น มีเพชรน้ำบริสุทธิ งดงามหาค่าไม่ได้อยู่ในตัว เป็นสมบัติส่วนตัว ไม่น่าจะหาอะไรมาปก ปิดห่อหุ้มจนไม่ปรากฏความเป็นเพชร น่าจะนำออกอวดเช่นที่นิยม

อวดเครื่องประดับ ที่เป็นเพชรพลอยทั้งหลาย ทั้งยังไม่มียันตราย จากโจรผู้ร้าย เช่น ที่อวดเครื่องประดับมีค่าทั้งหลายกันด้วย เพราะ ไม่มีผู้ใดจะลักขโมยเพชร คือ จิตของใครไปจากใครได้ ครูอาจารย์ ทั้งหลายมีพระพุทธรูปเจ้าเป็นพระบรมครูเป็นต้น เราทั้งหลายชื่นชม ศรัทธาเทิดทูนท่าน ก็เพราะท่านนำเพชรน้ำดีบริสุทธิ์ถึงดงามออกอวด ความเจิดจ้า ไม่ยอมให้สิ่งใดมาปกปิดบดบัง

เราเองก็ควรพยายามดำเนินตามท่านให้สามารถชื่นชมเพชร งามน้ำบริสุทธิ์ของตนเองได้ สติเป็นเครื่องมือสำคัญในการนี้ เช่นเดียวกับที่สติเป็นความสำคัญที่สุดในเรื่องทั้งปวง มีสติรู้อยู่เสมอ เมื่อ จะคิดที่เป็นกิเลส คือเป็นโลภะ หรือราคะ โทสะ โมหะ คือโลก โกรธ หลง ให้สติยับยั้งหยุดความคิดนั้น ๆ ให้รวดเร็วที่สุด อย่า บ่อยให้คิดโลกคิดโกรธคิดหลงนานไป มากไป

ความคิดเป็นกิเลสที่ไม่มากไม่นาน จะทำให้มีหมอกบังจิต เพียงราง ๆ และถ้าไม่มีความคิดเป็นกิเลสเช่นนั้นเลย จิตจะไม่มี หมอกบดบังเลย ความเศร้าหมองจะไม่มีเลย ความเป็นเพชรน้ำดี บริสุทธิ์จะปรากฏชัดแจ้ง เราจะไม่เป็นคนโง่ ที่หาโคลนตมมาพอก เพชรไว้ แล้วก็ลืมเสียสนิท ว่าเรามีเพชรหาค่าไม่ได้ เป็นสมบัติ ของตนจริง มีผู้รู้ผู้บอกก็ยังสงสัยไม่ยอมเชื่อ ไม่อยากจะทำเชื่อ

ขอเชิญชวนให้ลองพยายามทำปฏิบัติวิธีที่ง่ายและตรง ไป

สู่ความสุข สิ้นความเศร้าหมอง ปราบกฎแต่ความม่องใสคือมีสติ
เมื่อคิดอะไรที่เกิดจากความโลภความโกรธความหลง ก็ให้มีสติรู้
รู้แล้วก็ให้รู้ด้วยว่า นั่นเป็นเครื่องบดบังความม่องใสแห่งจิตตน
หยุดความคิดนั้นเสีย ไม่ปล่อยให้จิตพุ่งต่อไปยืดยาว ทำวิธีง่าย ๆ
นี้เท่านั้นเองก็จะพ้นทุกข์

คิดดีก็มีสุข

ในบรรดาสิ่งที่พึงปรารถนาทั้งปวง ความสุข หรือความสบายใจ เป็นสิ่งสำคัญที่สุด ผู้มีสัมมาปัญญา สัมมาทิฏฐิ ย่อมเข้าใจถูกในเรื่องนี้ และก็เข้าใจถูกด้วยว่าความสุขความสบายใจที่แท้จริงนั้นคืออย่างไร

แต่ผู้ขาดสัมมาทิฏฐิ สัมมาปัญญา ย่อมเข้าใจผิด เข้าใจว่า ความทุกข์เป็นความสุข การเข้าใจ หรือถือเอาความทุกข์เป็นความสุขนี้มีอยู่ทั่วไป มีอยู่เป็นอันมาก น่าจะไม่ผิดที่จะกล่าวว่า บุคคลทุกคนเข้าใจผิด หรือถือเอาผิดเช่นนี้แสวงหาความสุข โดยไปไขว่คว้ามาแต่ความทุกข์

อันลาภยศสรรเสริญนั้น จะเป็นความทุกข์ แม้ผู้ไม่มีสัมมาทิฏฐิ ไม่มีสัมมาปัญญาไปแสวงหาได้มา หรือแม้ไม่ได้มา ก็เป็นความทุกข์เช่นกัน สัมมาทิฏฐิ สัมมาปัญญา จึงเป็นความสำคัญที่สุด เกี่ยวกับความสุข ความสบายใจที่พากันแสวงหาอยู่ด้วยกันทุกคน และทุกเวลานาทีก็ว่าได้ ความสุข หรือความสบายใจในความถูกต้องนั้น ไม่จำเป็นต้องเกี่ยวกับวัตถุทั้งปวง แม้ปราศจากลาภยศสรรเสริญ ความสุขก็มีได้

ความสำคัญที่สุดที่เกี่ยวข้องกับความสุขนี้ คือ ใจกับความ

คิด ยิ่งกว่านั้นลาภยศสรรเสริญนั้นแหละ เป็นทางนำไปสู่ความทุกข์
ได้มากที่สุดเป็นทุกข์ มิใช่ว่า ได้มาแล้วจะเป็นสุข

เพราะเมื่อได้มาแล้ว ความคิดนั้นแหละมักจะนำไปเป็นความ
ทุกข์ อันความชื่นชมยินดี ในสิ่งที่ได้มาสมปรารถนา หาใช่ความสุข
ที่หลงเข้าใจกันเป็นส่วนมากไม่ ความคิดที่ขาดสัมมาทิฏฐิ สัมมา
ปัญญา จะทำให้ไม่อาจพอใจอยู่ได้ เพียงเท่าที่ได้มา แต่มีฉาติฏฐิ
มีฉาปัญญา จะทำให้คิดไปในทางเป็นทุกข์ หวงแหนสิ่งที่ได้มา
หวงใย หวาดระแวงความสูญเสียที่อาจเกิดต่อไป ปรารถนาไม่สิ้น
สุด อยากจะได้ไม่หยุดไม่พอ อันความไม่พอในสิ่งที่มีที่ได้ จะทำให้
ความคิดผิด ทำผิดตามต่อมาได้อีกมากมายไม่หยุดยั้ง

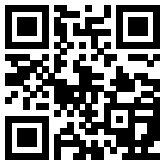
ทั้งหมดเกิดจากความคิดไม่ถูกเห็นไม่ถูก เพราะปัญญาไม่
เพียงพอ อันปัญญานั้น มีความสามารถพิเศษอาจยับยั้งความคิดไม่
ถูกไม่ชอบทั้งปวงได้ อาจส่งเสริมความคิดถูก คิดชอบทั้งปวง ให้
ดำเนินไปอย่างดี ปัญญาที่เป็นสัมมา จะหยุดยั้งการคิดพูดทำที่ไม่ถูก
ไม่ชอบทั้งปวงได้ ที่สำคัญที่สุด ก็คือ หยุดความคิดที่ไม่ถูกไม่ชอบได้

อันการหยุดพูด หยุดทำได้นั้น เป็นความดีในชั้นหนึ่ง แต่ที่
แน่แท้สำคัญยิ่งคือ ความหยุดความคิดที่ไม่ดี ไม่ชอบ เพราะความ
คิดที่ไม่ดี ไม่ชอบ ทั้งปวงนั้นแหละ ที่เป็นเหตุแห่งความทุกข์ ไม่มี
สุขทันทีที่ความคิดที่ไม่ดีไม่ชอบเกิดขึ้น ความทุกข์ความร้อนย่อม
เกิดขึ้น แม้สังเกตดูใจตนย่อไม่ได้ประจักษ์ความจริงนี้ ไม่มีผู้ใดที่คิด
ไม่ดีไม่ชอบจะมีใจที่เป็นสุข แม้จะปรารถนาความสุขเพียงไร ก็เป็นสุข
ไปไม่ได้ เมื่อใจยังคิดไม่ดีไม่ชอบอยู่ ต้องอบรมใจให้รู้จักคิดดีคิดชอบ

เสียก่อน แม้เพียงพอสมควร จึงจะมีความสุขได้ สมควรแก่ความคิดดี คิดชอบนั้น ๆ อย่างไรก็ตาม ก็เป็นความจริงที่อยากจะเข้าใจได้ถูกต้องว่า ความคิดดี คิดชอบนั้น คืออย่างไร ต่างคนต่างก็คิดว่าความคิดของตนนั้นเป็นความคิดที่ดีชอบเสมอ

ถ้าใฝ่ใจที่จะบริหารจิตจริง ก็ต้องประณีตในการพิจารณาความคิดของตน มีความจริงใจที่จะรับรู้ ว่า ความคิดของตนในแต่ละเรื่องละครั้ง เป็นความคิดถูก คิดชอบเพียงไร ความจริงใจต่อตนนี้ ก็เป็นความสำคัญอย่างยิ่ง เมื่อรู้ว่าอะไรผิดอะไรถูก ต้องยอมรับความจริงที่ตนได้คิด ได้พูด ได้ทำไปแล้ว หรือกำลังจะคิดจะพูดจะทำ รักจะเป็นผู้มีความสุขอย่างแท้จริง ต้องปฏิบัติด้วยตนเอง ไม่มีผู้ใดหรืออะไรจะให้ความสุขแก่ใครได้อย่างแท้จริง นอกจากจะทำเอาเอง ปฏิบัติเอาเอง

การพยายามแสวงหาสมบัตินอกกาย หรือทรัพย์สินบริวารนอกกาย นอกจากจะไม่อาจให้ความสุขที่แท้จริงได้ ยังจะเป็นการสร้างทุกข์ แม้จะไม่เห็นชัดในระยะหนึ่ง แต่ในระยะหนึ่งย่อมเห็นผู้มีปัญญาเห็นคุณของความคิดชอบเห็นชอบ อบรมความคิดชอบเห็นชอบเท่านั้น ที่จะสามารถหนีพ้นโทษของทรัพย์สินบริวารภายนอกได้แล

พระสุรเสียงบรรยาย
บน Youtube

๘๑

ชีวิตที่ไม่มีศัตรู

พระพุทธเจ้าทรงเป็นผู้ที่ไม่มีศัตรู นี่เป็นเพราะคุณลักษณะอัน
ล้ำเลิศของพระพุทธเจ้า น่าจะเป็นที่สงสัยว่าในนัยดังกล่าวว่า พระพุทธเจ้า
ทรงเป็นผู้ที่ไม่มีศัตรู เพราะเท่าที่เห็นก็มีอยู่ เช่นพระเทวทัต ก่อนจะ
ถูกรณีสืบ

เมื่อมีความสงสัยเป็นปัญหาเช่นนี้ ก็น่าจะนำไปให้ถึงคำตอบ
ที่เป็นประโยชน์ ที่ผู้นับถือพระพุทธศาสนา ฟังถือเอาประโยชน์นั้น
ให้ได้ ทำตนให้ตามเสด็จพระพุทธเจ้าให้ได้ จนได้เป็นผู้ที่ไม่มีศัตรู
หรือมีศัตรูน้อยที่สุด ศัตรูที่พระพุทธเจ้าไม่ทรงมี หาใช่ศัตรูเช่นพระ
เทวทัต ศัตรูที่พระพุทธเจ้าไม่ทรงมีนั้น เป็นศัตรูที่ยิ่งใหญ่ร้ายแรง
กว่าพระเทวทัตอย่างมิอาจประมาณได้ ศัตรูนี้ นแม้เป็นศัตรูที่ไม่มี
ชีวิตจิตใจก็จริง แต่ก็มีฤทธิ์เดชยิ่งกว่าศัตรูที่มีชีวิตจิตใจทั้งปวง ศัตรู
นี้หาใช่อะไรอื่นคือกิเลสนั่นเอง

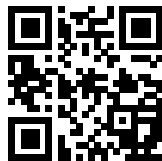
กิเลสคือราคะ หรือโลภะ โทสะและโมหะ สามกอนนี้แหละ
แหละที่เป็นศัตรูมีฤทธิ์เดชร้ายแรงใหญ่ยิ่งนัก ไม่มีศัตรูแม้ร้ายแรง
เพียงไร จะเปรียบเสมอพระพุทธเจ้าไม่ทรงมีกิเลส ทรงหมดกิเลส

แล้วสิ้นเชิง นี่เองที่กล่าวว่า พระพุทธเจ้าทรงเป็นผู้ไม่มีศัตรู แม้ศัตรู
ทั่ว ๆ ไปที่ฤทธิ์เดชไม่ร้ายแรงเท่ากิเลส ผู้ใดไม่มีศัตรูเช่นนั้น ผู้นั้น
ก็อาจมีความสุขสบายใจได้อย่างมากแล้ว แต่ถ้าผู้ใดไม่มีกิเลสไม่มี
ศัตรู คือ กิเลสอันมีฤทธิ์นักหนา ผู้นั้นย่อมมีความสุขสงบอย่าง
ประมาณมิได้ ผู้มีปัญญาจึงพยายามที่จะทำกิเลสให้หมดจดจากใจ
ตน เพื่อพาดนให้พ้นจากความทุกข์ทั้งปวง

อันกิเลสนั้น แม้จะแบ่งออกเป็นกองใหญ่เพียงสาม คือราคะ
หรือโลภะ โทสะ และโมหะ แต่กองใหญ่ทั้งสามนี้ แยกออกเป็นส่วน
เล็ก ส่วนน้อยมากมาย กล่าวได้ว่า ความรู้สึกนึกคิดของผู้คนทั้ง
หลายทั้งปวงนั้น เป็นกิเลสทั้งสิ้น นอกจากความรู้สึกนึกคิดของท่าน
ผู้เป็นอรหันตสาวกแล้วเท่านั้น ที่จะพ้นจากกิเลสได้ เพราะฉะนั้น
เมื่อต้องการจะกำจัดกิเลส ก็ต้องระวังความคิด และการจะระงับ
ความคิดได้ก็ต้องมีสติ การจะทำอะไรให้ได้ผลสำเร็จจะขาดสติไม่ได้
ไม่ว่าจะทำเรื่องเล็ก เรื่องน้อย ก็ต้องอาศัยสติ เป็นสำคัญ ขาดสติ
ในเรื่องเล็ก ก็เสียหายน้อย ขาดสติในเรื่องใหญ่ก็เสียหายมาก

การเอาชนะกิเลสที่ไม่ค่อยได้ผล เพราะต่างพากันไปเอาชนะ
กิเลสผู้อื่น ไม่ได้เอาชนะกิเลสของตนเป็นต้น เมื่อได้รู้ ได้เห็น ได้ยิน
การกระทำคำพูดของผู้นั้นผู้นี้ เกิดความขุ่นเคืองไม่ได้ตั้งใจ ไม่สบ
อารมณ์ มีปัญหาว่าทำไมพูดเช่นนั้น ทำไมไม่พูดเช่นนั้น ทำไมทำอย่าง
นั้น ทำไมไม่ทำอย่างนี้ ไม่ได้ตั้งใจมากก็ขุ่นเคืองขุ่นข้องมาก ร้อนใจ
มาก นี่เป็นเพราะไม่คิดแก่กิเลสผู้อื่น ไปคิดเอาชนะกิเลสผู้อื่น ซึ่ง
ย่อมยากจะได้ผลสมดังปรารถนา

เมื่อเกิดความรู้สึกขุ่นข้องไม่ต้องอารมณ์ในกิริยาท่าที หรือ ถ้อยคำน้ำเสียงของผู้ใด แทนที่จะส่งใจไปมีปัญหาว่า ทำไมพูดอย่างนั้น ทำไมทำอย่างนี้ ที่ล้วนไม่ดี ไม่งาม ไม่ถูก ไม่ควร ควรจะย้อนเข้าหาความไม่ดีไม่งาม ไม่ถูกไม่ควรของตนเอง มีสติเข้าใจให้ถูกต้อง ว่ากิเลสของตนกำลังแสดงฤทธิ์ ไม่ใช่กิเลสของเขาเท่านั้นที่แสดงฤทธิ์ กิเลสของเขาก็ให้เขาจัดการของเขาเอง กิเลสของเรา เราก็จะต้องจัดการของเรา ถ้ากิเลสของเรา เราจัดการไม่ได้ ยังให้วุ่นวายอยู่ เป็นความโกรธขัดแค้นขุ่นเคือง ก็ควรจะเข้าใจที่ผู้อื่นก็จัดการกับกิเลสของเขาไม่ได้ ต้องเห็นใจเขา และไม่โกรธเกรี้ยวเอากับเขา กิเลสของเรายังเผาผลาญเราได้ เพราะเรายังไม่อาจทำลายได้สำเร็จ กิเลสของเขาที่ทำให้เราขัดแค้นขุ่นเคือง ก็เพราะเขายังไม่อาจทำลายกิเลสของเขาได้สำเร็จเหมือนกัน เราก็พยายามกำจัดกิเลสของเราไปและเขาก็อาจกำลังพยายามกำจัดกิเลสของเขาอยู่เหมือนกัน เพียงแต่ยังได้ผลเท่ากับเรา คือกิเลสยังชนอนุญ่นเอง เป็นความไม่พอใจเกิดขึ้นในผู้ใดเรื่องใดน่าจะมึสติตั้งนี้แล

๘๒

คิดอย่างไรไม่มีทุกข์

ความคิดเป็นเหตุที่แท้จริงของความทุกข์ ผู้พิจารณาด้วยดี ย่อมรับรองสัจจะนี้ ความทุกข์ของทุกคน โดยเฉพาะทุกข์ใจ มิได้เกิดแต่ผู้อื่น มิได้เกิดแต่อะไรอื่น แต่เกิดแต่ความคิดของตนเอง เกิดแต่ความคิดของทุกคนเท่านั้นจริง ๆ

ท่านจึงสอนให้มีสติ ดูความคิดให้เสมอ ให้จึงดี ระวังอย่าให้ความคิดเป็นเหตุนำมาซึ่งความทุกข์ เป็นธรรมดาเมื่อเป็นผู้อยู่ในโลก ท่ามกลางผู้มีกิเลสจำนวนมากมาย ก็ย่อมไม่อาจหนีพ้นกิเลสของผู้คนมากมายนั้น จำเป็นต้องประสบพบผ่านเป็นการถูกรบกวนมากบ้างน้อยบ้าง หนักบ้างเบาบ้าง เป็นธรรมดา แต่ผู้ปฏิบัติพุทธศาสนา ย่อมสามารถหลบหลีกไม่ต้องถูกรบกวนรุนแรงนักจากกิเลสของผู้อื่น

วิธีหลบก็มีใช้อย่างใดอื่น เป็นวิธีหลบกิเลสของตนเองนั่นเอง มิให้กิเลสของตนออกเผชิญกับกิเลสของผู้อื่น เปรียบเช่นกิเลสของผู้อื่นเป็นหอกดาบที่เขาสั่งดพุ่งตรงมามากมาย กิเลสของเราก็เปรียบเช่นตัวเรานั้นแหละ ถ้าเราไม่ได้ยอมหลบซ้ายหลบขวาให้พ้นจาก

หอกดาบ ยอมเอาตัวออกรับ ก็จะต้องถูกคมหอกคมดาบถึงบาดเจ็บ
ล้มตาย แต่ถ้าเราเบี่ยงซ้ายเบี่ยงขวาหลบ ให้ฟันหอกดาบก็จะไม่ถูก
เราก็จะไม่บาดเจ็บนี้ฉันใด ถ้ากิเลสของเขาตรงมา ถ้าเราไม่ยอมหลบ
กิเลสของเรา เอากิเลสของเราออกรับกิเลสของเขา ก็จะปะทะกัน
ต้องบาดเจ็บชอกช้ำสาหัสหน่อย สาหัสมาก ตามกำลังรุนแรงน้อย
มากของกิเลสทั้งสองฝ่ายนี้ก็ฉันนั้น

ปรกติเราก็รู้จักกิเลสกันอยู่ พุดถึงกันอยู่ แต่ส่วนมากไปพุด
ถึงกิเลสผู้อื่น ไปรู้จักกิเลสของผู้อื่น ไม่พุดถึงกิเลสของตนเอง
ไม่รู้จักกิเลสของตนเอง ส่วนมากจึงได้ยินแต่คำกล่าวว่า คนนั้นโลก
จึงทำอย่างนั้น คนนี้โกรธจึงทำอย่างนี้ คนโน้นหลงจึงทำอย่างโน้น
พร้อมกันนั้น ก็แสดงความขัดข้อง ชุ่นเคืองใจ ในความโลก ความ
โกรธ ความหลงของคนนั้นบ้าง คนนี้บ้าง คนโน้นบ้าง วุ่นวายไป
หมด เป็นความวุ่นวายไปหมดจริง ๆ ปรากฏให้เห็นอยู่

อันการเห็นกิเลสนั้น ท่านว่าเหมือนเห็นหน้าตาผู้ร้าย เห็น
ตัวผู้ร้าย ผู้ร้ายยอมไม่อาจอยู่ต่อไปได้ เมื่อถูกพบถูกเห็นแล้ว แต่
นั้นต้องเป็นการเห็นกิเลสของตนเอง การเห็นกิเลสของตนเองยอมรับ
รู้ว่านั่นเป็นกิเลสของตนจริงเช่นนั้น จึงเปรียบได้ดั่งการเห็นหน้าตา
ตัวตนผู้ร้าย ผู้ร้ายจึงจะต้องหนีไป หรือกิเลสจะต้องถูกทำลายไป
นั่นเอง แต่การเห็นกิเลสผู้อื่นนั้น เปรียบไม่ได้กับการเห็นหน้าตาตัว
ตนผู้ร้าย จึงไม่อาจทำให้ผู้ร้ายหนีไปได้ คือไม่อาจทำให้กิเลสไม่รู้
ของเขาของเราถูกทำลายได้

ตรงกันข้าม กลับจะเป็นการเพิ่มกิเลสทั้งของเขา และของ

เราอีกด้วย นี่แหละที่เป็นการรุ่มรวยไปหมด เราเห็นกิเลสของเรา
เราว่าเราได้แก้ได้ เราจะไม่โกรธแค้นขุ่นเคืองตัวเรา แต่ถ้าเราไปเห็น
กิเลสผู้อื่น เราว่าไม่ได้เราแก้ไม่ได้ กิเลสเขาก็จะไม่ยอม ตัวเขาจึง
ไม่ยอมด้วย แต่เมื่อเราไปเห็นของเขาเข้า กิเลสของเราจะไปว่าเขา
ไปแก้เขา ความรุ่มรวยเกิดขึ้นที่ตรงนี้มากมาย มิได้ว่างเว้น การ
ทะเลาะวิวาทถึงทำร้ายร่างกายทำลายชีวิต เกิดเพราะเหตุที่เราไป
เห็นกิเลสเขาทั้งนั้น และจะไม่เกิดเป็นอันขาด ถ้าเราเห็นกิเลสเรา

อย่างไรก็ตาม ที่จะห้ามไม่ให้บุญชนเช่นเรา ไปเห็นกิเลสผู้อื่น
นั้นเป็นไปได้ แต่มีวิธีที่จะนำความเห็นนั้น มาไปใช้ให้เป็นประโยชน์
แก่เราได้อยู่ คือเมื่อเห็นกิเลสเขา เห็นเขาโลภ เขาโกรธ เขาหลงจะ
กระทบตา กระทบใจเรา ให้ร้อนให้รุ่มรวยให้มีสติให้ทันทั่วทั้งที่ ใช้
ความคิดที่จะไม่ทำให้เป็นทุกข์เป็นร้อนว่า กิเลสของเรากำลังมีกำลัง
เหนือเรา เราจึงขุ่นเคืองใจ ไม่ชอบการกระทำคำพูดของคนนั้นคนนี้
เรายังเอาชนะกิเลสของเราไม่ได้ เขาก็เช่นเดียวกับเรา ยังเอาชนะ
กิเลสของเขาไม่ได้ เรากับเขาอยู่ในสภาพเดียวกัน ไม่มีใครดีใคร
ร้ายกว่ากัน เป็นผู้แพ้กิเลสด้วยกัน เราต้องพยายามเอาชนะกิเลส
ของเรา กิเลสของเขาให้เขาพยายามเอาชนะเองเถิดแล

พระสุรเสียงบรรยาย
บน Youtube

สิ่งที่น่ากลัวของกิเลส

ทุกวันนี้มีโรคชนิดหนึ่งที่เป็นที่รู้จักกันดี เรียกกันว่า โรคแห่งความกลัว คือกลัวไปสารพัดอย่าง เป็นต้นว่า กลัวเจ็บ กลัวตาย กลัวจน กลัวอด กลัวหิว และแม้กลัวอ้อมก็ยังมี จึงกล่าวว่าพากันตกอยู่ในโลกแห่งความกลัว กลัวไปร้อยแปดสรรคิตรรหามากแล้ว และเพราะไปสรรหาอะไรต่อมิอะไรมากแล้วเสียมากมาย หลายสิ่งหลายประการ จึงมองข้ามสิ่งที่ควรกลัวที่สุดไปเสีย สิ่งนั้นมีได้อยู่ห่างไกลเราทุกคนเลย อยู่กับตัวเราเอง เป็นอันหนึ่งอันเดียวใกล้ชิดกับเราทุกคนนั่นเอง แต่เราแทบทุกคนที่เดียว ที่มองข้ามไป ไม่ให้ความสนใจเท่าที่ควรจึงไม่กลัวสิ่งที่น่ากลัวที่สุด มีอำนาจทำลายร้ายแรงที่สุด เมื่อมาถึงตรงนี้คงจะมีผู้เข้าใจแล้วว่า สิ่งที่น่ากลัวนั้นคือกิเลส นั่นเอง

ความโลภ ความโกรธ ความหลงนั่นเอง ที่เป็นศัตรูที่ร้ายแรงน่ากลัวที่สุดของทุกคน ไม่มียกเว้น และสำหรับบางคนก็น่ากลัวเป็นพิเศษ แต่สำหรับบางคนก็น่ากลัวไม่มากมายนัก ความแตกต่างนี้ เกิดจากปัญญาของแต่ละคน ผู้ที่มีปัญญารู้จักหน้าตาของกิเลส

ถูก ก็เป็นธรรมดาที่กิเลสจะไม่น่ากลัวจนเกินไป เพราะสติปัญญา
นั้น มีอำนาจพิเศษเหนือกิเลส อาจทำกิเลสให้ปราชัยได้จริง มี
พระพุทธเจ้าเป็นตัวอย่าง เช่นเดียวกับพระอรหันตสาวกทั้งหลาย ที่
ได้แสดงให้ปรากฏแล้ว ถึงความปราชัยของกิเลสต่ออำนาจของสติ
ปัญญา อันความกลัวทุกประการที่ยกตัวอย่างไว้ข้างต้น ที่ทำให้ทุกข์
ร้อนไร้ความสงบสุขนั้น มิได้เกิดจากอะไร เกิดจากกิเลสโดยแท้
กิเลสพ่ายแพ้แก่สติปัญญาเมื่อไร ความกลัวร้อยแปดประการนั้น จะ
หมดไปได้จริง ต่อให้กำลังเผชิญกับความอด ความจน ความตาย
ผู้ที่กิเลสพ่ายแพ้แล้ว ก็จะสามารถเกิดความหวาดหวั่นพรั่นพรึงไม่

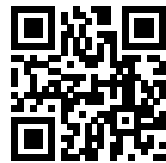
ผู้ปรารถนาความสุข ไกลจากความทุกข์ และมีปัญญารู้ว่า
กิเลสเป็นเหตุทำให้กิเลสพ่ายแพ้ได้ ก็จะสมปรารถนาได้สิ้นทุกข์
เป็นสุข ก็จะอบรมสติและปัญญา เพื่อให้สามารถชนะกิเลสที่จริงนั้น
แทบทุกคนพากันมุ่งมันจะหาความสุข สิ้นทุกข์ให้เกิดแก่ตนเอง และ
ก็พากันรู้ด้วยว่า กิเลสเป็นเหตุสำคัญที่ทำให้ความทุกข์มีอยู่ แต่ก็ดัง
ได้เคยกล่าวมาแล้ว โดยมากพากันไปโทษกิเลสผู้อื่น หาได้โทษกิเลส
ของตนเองไม่ การดูให้เห็นกิเลสผู้อื่นนั้น แตกต่างกับการดูให้เห็น
กิเลสตนเอง ให้โทษให้คุณต่างกัน การดูให้เห็นกิเลสผู้อื่นนั้น เปรียบ
ดังแสดงตัวให้ผู้ร้ายเห็น

ส่วนการดูให้เห็นกิเลสตนเองนั้น เปรียบเหมือนดังเห็นตัว
ผู้ร้าย คุณและโทษย่อมแตกต่างกัน อย่างเห็นได้แน่นอน ผู้ร้ายเห็น
เรา กับเราเห็นผู้ร้าย ย่อมจะให้ผลแตกต่างกันแน่แท้ ไม่น่าจะมี
ผู้สงสัยผู้ร้ายเห็นเราย่อมก่อนทุกขโทษแก่เรา ก็เช่นเดียวกับเราเห็น

กิเลสของผู้อื่นนั่นเอง กิเลสของผู้อื่นย่อมให้ทุกข์โทษแก่เรา อันความ
วุ่นวายเดือดร้อนต่าง ๆ เพราะขัดหูขัดใจเป็นต้น ที่ทุกคนพากันต้อง
ประสบพบผ่านอยู่เป็นประจำทุกเมื่อเชื่อกัน เดียวคนนั้นทำไม่ดี เดียว
คนนี้ทำไม่ถูก ซึ่งทำให้เราต้องขัดข้องขุ่นเคืองใจไปด้วยต่าง ๆ นานา
ทั้งหมดนี้เป็นโทษที่เกิดจากความเห็นกิเลสผู้อื่น ไม่เห็นกิเลสตนเอง
ที่ถูกนั้น เมื่อได้รู้สึกขุ่นเคืองขัดหูขัดตาขัดใจ ในการกระทำคำพูด
หรือกริยาท่าทีของผู้ใดผู้หนึ่งให้มีสติเตือนตนในทันที ว่านั่นคือกิเลส
ของตนด้วยที่กำลังออกฤทธิ์ พร้อมกับกิเลสของเขา

เมื่อกำลังเผชิญกับกิเลสสองพวก เช่นนี้ผู้ไม่มีปัญญานั้น
แหละ ที่จะคิดไปปราบกิเลสผู้อื่น ไม่คิดปราบกิเลสของตนเอง การ
คิดไปปราบกิเลสผู้อื่นก็คือคิดว่า ทำไมเขาจึงพูดเช่นนั้น ทำไมทำ
เช่นนั้น ล้วนไม่ถูกไม่ควร ล้วนเป็นการยั่วให้เราเกิดโมโหโทโส ถ้า
เขาไม่พูดเช่นนั้น ไม่ทำเช่นนั้น เราก็คจะไม่โมโหโทโส ยกความผิด
ให้กิเลสผู้อื่นเช่นนี้ เรียกว่าไม่มีปัญญา

ผู้มีปัญญาต้องรู้ว่า เมื่อโมโหโทโสเกิดขึ้น นั่นแหละกิเลส
ของเรากำลังออกฤทธิ์ ถ้ากิเลสของเราไม่ออกฤทธิ์ ต่อให้ผู้อื่นสัก
ร้อยสักพันมาพูดมาทำ มาแสดงกริยาท่าทีอย่างไร เราสู้ขัดเพียง
ไร ว่าไม่ถูกไม่งาม เราก็คจะไม่โมโหโทโส เมื่อกิเลสของเราไม่ออก
ฤทธิ์ เราจะสงบสบายได้ทุกเมื่อแล

ลิมปัญญาคือหายนภัย

ในบรรดาความไม่ประมาททั้งหลายที่พูดถึงกันอยู่ มิได้หมายถึงประมาทอะไรอื่นเลย แต่หมายถึงประมาทปัญญาทั้งสิ้น

นั่นก็คือ เมื่อพูดว่าประมาทเมื่อไร ก็หมายถึงประมาทปัญญาเมื่อนั้น มิแตกต่างก็เพียงในเรื่องเล็ก หรือเรื่องใหญ่เท่านั้น เรื่องเล็กก็เช่นประมาทในการเดิน คือ เดินไปอย่างไม่ใช่ปัญญาพิจารณาว่าถึงตรงไหนควรจะเดินอย่างไร มีแอ่งน้ำก็ไม่ใช้ปัญญาในการเดิน ลุยลงไปจนทำเปียก นี่เป็นประมาทปัญญา ประมาทในการกินการดื่ม คือ ไม่ใช่ปัญญาพิจารณาว่า อาหารจะเหมาะกับธาตุขันธ์ของตนเพียงใด กินดื่มไปโดยไม่ใช้ปัญญา จนต้องเสียท้องร่วง นี่คือประมาทปัญญา

เรื่องใหญ่ก็เช่นประมาทในการแสวงหาลาภยศ คือแสวงหาอย่างไม่ใช่ปัญญาพิจารณาว่า ควรจะแสวงหาอย่างไร เมื่อโลกเกิดขึ้นมาก็ทำทุกวิธีเพื่อให้ได้สมปรารถนาสนองความโลภนั้น จนเสียชื่อเสียงเกียรตินี้เป็นประมาทปัญญา

ประมาทในการฟัง ก็คือ ไม่ใช่ปัญญาในการฟัง ไม่พิจารณาว่า ที่ได้ฟังนั้นมีความจริงหรือไม่เพียงไร เชื่อเพราะผู้พูด เป็นผู้ที่ตนรักบ้าง เป็นผู้รักตนบ้าง เป็นผู้มีความน่าไว้วางใจสูงบ้าง เป็นผู้ควรเชื่อถือได้บ้าง หรือไม่เชื่อเพราะผู้พูดเป็นผู้ที่ตนไม่รักบ้าง เป็นผู้ที่ไม่รักตนบ้าง เป็นผู้ไม่มียศฐาบรรดาศักดิ์บ้าง เป็นผู้ไม่ควรเชื่อถือบ้าง นี่เป็นประมาทปัญญา

ประมาทในการพูด คือ ไม่ใช่ปัญญาในการพูด ไม่ใช่ปัญญาพิจารณาว่า ควรพูดเรื่องใดกับผู้ใด เมื่อใดหรือไม่ เกิดความต้องการพูดขึ้นมาเมื่อใด ก็พูด โดยไม่พิจารณาเวลาหรือสถานที่ไม่ใช่ปัญญาพิจารณาว่าควรพูดหรือไม่ควรพูด นี่เป็นประมาทปัญญา ทั้งการประมาทในการพูด ในการฟังย่อมมีทางเสียหาย ทั้งแก่ส่วนตนและส่วนรวม ทั้งเสียหายน้อยและเสียหายมาก ทั้งเสียตนและแม่เสียสถาบัน

การไม่ประมาทปัญญาจึงสำคัญนัก การบริหารจัดการรวมถึงการอบรมจิตไม่ให้ประมาทปัญญา ไม่ประมาทปัญญาเพียงเท่านั้นก็จักสามารถดำเนินไปได้อย่างสวัสดิ์ ประมาทปัญญาเพียงเท่านั้น ก็ถึงความไม่สวัสดิ์ต่าง ๆ ได้

ปัญญาคือรู้เหตุผล ถือเหตุผลเป็นใหญ่ หรือไม่ประมาทปัญญา ไม่ถือเหตุผลคือประมาทปัญญา ทุกเวลาพยายามนึกถึงเหตุผลก่อนจะตัดสินใจเชื่อหรือไม่เชื่อเรื่องใด ก่อนจะตัดสินใจทำอะไร

หรือไม่ทำอะไรเช่นนี้เป็นต้น พึงยกเหตุผลขึ้นพิจารณาไตร่ตรองให้รอบคอบจริง ๆ ตัดอคติด้วยความรัก ความไม่ชอบ ความหลง ความกลัว ออกให้มากที่สุด เท่าที่จะมากได้ อคติเป็นเครื่องปิดกั้นปัญญา เป็นเครื่องทำให้ประมาทปัญญา เพราะจะรวมใจพุ่งไปเพื่ออคติเป็นความสำคัญเหนือปัญญา ใจมีดมัวอยู่ด้วยความรักชอบความชังไม่ชอบความหลงผิดและความกลัว แม้เพียงประการใดประการหนึ่งประการเดียวก็มีผลเหนือปัญญาได้

ถ้าเจ้าตัวไม่พยายามใช้ปัญญาทำลายอคตินั้น สามัญชนคนมีกิเลสทั้งหลายยังไม่พ้นไปได้จากอคติที่จริง แต่สามารถมีสติใช้ปัญญาอยู่เหนืออคติทั้งปวงได้ สำคัญที่ก่อนอื่นจะต้องมั่นใจว่า ความไม่ประมาทปัญญาสำคัญที่สุด ทุกวินาทีต้องไม่ประมาท ต้องมีสติให้มันคงพอสมควร

ก่อนจะทำอะไรทั้งในการคิด การฟัง การเชื่อ การพูด การตัดสินใจ ต้องใช้เหตุผล ใช้ปัญญาให้รอบคอบ ให้รอบคอบจริง ๆ อันเหตุผลนั้น คือ เหตุกับผล มีเหตุผลหรือใช้เหตุผล คือรู้ว่าเหตุใดจะให้ผลใด ผลใดเกิดจากเหตุใด เมื่อมีเหตุผลคือรู้เหตุรู้ผลเช่นนี้ ก็เป็นธรรมดาที่จะทำสิ่งที่ถูกต้องได้ ไม่ทำสิ่งที่ไม่ถูกต้อง ทุกคนต่างก็มีปัญญาของตน

ถ้าประมาทปัญญาก็เท่ากับยอมแพ้แก่ปัญญาเขา จึงควรคิดเสียว่าทุกคนกำลังแข่งขันอยู่ด้วยปัญญา ถ้าประมาทปัญญาตนก็

เท่ากับยอมแพ้ปัญญาเขา ปัญญาเขาก็มิได้หมายถึงสัมมาปัญญา
เสมอไป เป็นมิจฉาปัญญามีเล่ห์เหลี่ยมหลอกลวงอยู่มากมาย ยอม
แพ้เขาก็เท่ากับยอมให้ความไม่ดีชักพาไป ได้รับความเสียหายนานา
ประการ แต่ถ้าไม่ประมาทปัญญาตนใช้ปัญญาแม้เพียงเท่าที่มีอยู่
ไม่มากมายก็ยิ่งดีกว่าไม่ใช้เสียเลย เสียหายก็จะไม่ถึงที่สุด และ
อาจไม่มีความเสียหายเลย มีความสวัสดิ์ได้แล

๘๕

วิธีเสริมสร้างปัญญา

พระพุทธศาสนาสอนให้อบรมปัญญาให้อย่างยิ่ง เพราะปัญญาเท่านั้นที่จะนำไปสู่ความสำเร็จทั้งปวงได้ ทั้งความสำเร็จที่เล็กน้อยและใหญ่ยิ่งเพียงใดก็ตาม จักสำเร็จได้ด้วยปัญญาที่เพียงพอ คือปัญญาในระดับใด ก็จะสามารถยังความสำเร็จในระดับนั้นให้เกิดได้

ปัญญาน้อย ความสำเร็จในสิ่งสำคัญ ในสิ่งใหญ่ยิ่งก็ไม่สามารถทำได้ ปัญญาน้อยจะยังให้เกิดความสำเร็จได้แต่ในสิ่งเล็กน้อย ต้องปัญญามาก จึงจะสำเร็จจะสามารถยังให้เกิดความสำเร็จในสิ่งใหญ่ยิ่งได้

พระปัญญาคุณของพระพุทธเจ้ามีอาจประมาทได้ ความสำเร็จที่ทรงยังให้เกิดได้จึงใหญ่ยิ่งนักหนา มีอาจประมาทได้เช่นกัน พระปัญญาของพระองค์ทำให้เกิดความสำเร็จ คือความไม่ต้องทรงพบความทุกข์อีกโดยเด็ดขาด เป็นการทรงพ้นทุกข์อย่างสิ้นเชิง และอย่างเด็ดขาด พระพุทธศาสนาจึงสอนให้อบรมปัญญา ให้เห็นผลของปัญญาด้วยตนเอง ปัญญาเป็นสิ่งจำเป็นต้องนำมาใช้ให้เป็นประโยชน์อยู่ทุกเวลานาที ดังนั้น แม้มีปัญญาไม่เพียงพอก็จะไม่

สามารถใช้ปัญญาได้ตลอดเวลา เปรียบปัญญาเป็นเช่นเงินทองมีน้อยก็ใช้ไม่ได้มาก ชื่อของราคามากไม่ได้ เพราะมีเงินไม่พอสำหรับราคาของ ผู้ต้องการมีข้าวของที่ดีมีราคา จึงต้องหาเงินสะสมไว้ให้มากฉันใด ผู้ต้องการความสำเร็จทั้งปวงที่ยิ่งใหญ่ ทั้งทางโลก และทางธรรม ก็ต้องอบรมสั่งสมปัญญาให้อย่างยิ่งฉันนั้น ไม่พึงประมาทปัญญา ไม่พึงละเลยความสำคัญของปัญญา โดยไม่เห็นความจำเป็นว่า จะต้องใช้ปัญญาเสมอในทุกเรื่องทุกเวลา

ปัญญาคือเหตุผล การอบรมปัญญาก็คือการอบรมเหตุผล จะคิดพูดทำอะไรให้มีเหตุผลเสมอ ไม่ว่าเรื่องเล็กเรื่องใหญ่ต้องให้มีเหตุผล ต้องอย่าให้ขาดเหตุผล เหตุผลจะทำให้รู้ถูกรู้ผิด ทำถูกไม่ผิด เหตุผลน้อยก็คือปัญญาน้อย จะรู้ถูกรู้ผิดในเรื่องที่ปัญญาสามารถรู้ถึงเท่านั้น ปัญญาน้อยจะไม่สามารถรู้ถึงเรื่องใหญ่เรื่องสำคัญได้อย่างถูกต้อง จะรู้อย่างถูกบ้าง ผิดบ้าง เป็นการบังเอิญถูก บังเอิญผิด ซึ่งพระพุทธศาสนาไม่ถือเป็นความดี ไม่ถือเป็นความสมควร

พระพุทธศาสนาต้องรู้ถูก รู้ผิด ทำถูก ทำผิด ด้วยเหตุผลด้วยปัญญาจริง ๆ ไม่ใช่โดยบังเอิญ ปัญญานั้นท่านสอนว่าจะเกิดได้อย่างแจ่มใสในใจที่สงบ ท่านจึงเปรียบปัญญาเหมือนเงาภาพในอ่างน้ำ น้ำนิ่ง ภาพจึงจะชัด น้ำไหว ภาพก็พร่า และภาพที่ชัดหรือที่พร่า นั้น ก็มีได้เกิดขึ้นเอง แต่จะต้องเป็นภาพที่มีปรากฏอยู่จริง ที่ทอดเงาลงปรากฏในน้ำ ดังนั้น ที่มีกล่าวกันว่า ใจสงบแล้ว ปัญญาจะเกิดให้รู้จริงเห็นจริงนั้น จึงจำเป็นต้องเข้าใจว่า ต้องมีความรู้ที่เป็นสัญญา จำหมายอยู่ในใจแล้ว

เมื่อใจสงบ ความรู้นั้นจะได้แจ่มชัดขึ้น และเมื่อแจ่มชัดนาน ก็จะเป็นความรู้จริง ที่ไม่ลบลือนอยู่นานจนเมื่อใดรู้จริงอยู่นานอย่าง ชัดเจน จึงเกิดความเข้าใจแจ่มชัดจนไม่มีเวลาลบลือนกลายเป็น ความไม่รู้ได้อีก เมื่อใดถึงเวลาเช่นนั้น ก็แสดงว่าความรู้นั้นได้เป็น ปัญญาเป็นความรู้แจ้งของเราแล้ว ในแต่ละเรื่องที่มีอยู่ในความจำได้ หมายรู้ของเรา

ดังนั้น พระธรรมที่พระพุทธเจ้าทรงแสดงไว้ที่พระสงฆ์สาวก ทั้งหลาย ท่านสืบทอดมาและแสดงให้พวกเราทั้งหลายได้รับรู้รับฟัง จึงมีความสำคัญอย่างยิ่งที่จะนำเราไปสู่ความรู้แจ้งในธรรมได้ การ ศึกษาด้วยการอ่าน ด้วยฟังธรรม เปรียบเช่นมีสิ่งใดสิ่งหนึ่งทอดเงา ลงในน้ำ ที่ยังไม่สงบนิ่ง ยังกระเพื่อมไหวด้วยแรงลมบ้าง แรงกวน จากสิ่งนั้นสิ่งนี้บ้าง เงาของสิ่งนั้นย่อมไม่ชัดเจนพอที่ผู้ดูจะแลเห็นได้ว่ามีรูปร่างชัดเจนเป็นอย่างไร

ในทำนองเดียวกัน ความรู้ความจำที่ได้จากการฟังการอ่าน ก็จะไม่แจ่มใส ถูกต้องชัดเจน มีชัดขึ้นเป็นครั้งคราว จางหายไปเป็นครั้งคราว ไม่ได้ผิดจากเงาที่ทอดลงในน้ำ น้ำสงบนิ่งก็ คือใจที่สงบนิ่ง น้ำพ้นจากการกวนให้กระเพื่อมให้ขุ่น ก็คือ ใจที่พ้น จากการกวนของกิเลส เงาของสิ่งใดจะปรากฏในน้ำได้ ก็ต้องมีสิ่ง นั้นอยู่ด้วย จะไม่มีเพียงเงาเท่านั้น และปัญญาในเรื่องใดจะเกิดได้ก็ ต้องมีความรู้ในเรื่องนั้นอยู่

ปัญญาจะเกิดขึ้นเองย่อมเป็นไปได้ เช่นเดียวกับเงาจะมิ ไปได้ แม้ไม่มีสิ่งใดสิ่งหนึ่งก่อให้เกิดเงาขึ้น และการจะมองเงาให้เห็น

ชีวิตก็ต้องเฟื่องดู คุณตั้งแต่ น้ำยังกระเพื่อมจนถึง น้ำสงบ จึงจะเห็นเงา นั้น
ได้ชัด การเกิดขึ้นของปัญญาก็เช่นกัน จะต้องนำความรู้ที่ได้ยินได้
ฟังมาพิจารณา ทบทวนอยู่ เมื่อใจยังไม่นิ่งสงบ การทบทวนก็เหมือน
การดูเงาในน้ำไม่นิ่ง ใจนิ่งเมื่อไร ความทบทวนย่อมปรากฏชัดแจ้ง
เป็นความรู้จริงของตณขึ้น เหมือนเห็นเงาในน้ำได้ชัดเจนนั่น

ผู้ปรารถนาความรู้แจ้งในธรรม จึงต้องศึกษาธรรมให้รู้บ้าง
พอสมควร เช่นท่านสอนไว้ว่า ความเกิดเป็นทุกข์ ก็จับขึ้นพิจารณา
ว่า ความเกิดเป็นทุกข์จริงเพียงใด จับจ้องพิจารณาเช่นนั้น จนใจ
สงบ ก็เกิดปัญญาความรู้จริงด้วยตนเอง สำคัญที่ว่า ต้องพิจารณา
อยู่เสมอเหมือนจ้องดูเงาในน้ำเสมอจึงจะเห็นเงา อย่างไรก็ตาม การ
ดูเงาในน้ำใช้เวลาเพียงไม่นานนักก็เห็นได้ แต่การพิจารณาธรรมะ
ต้องใช้เวลา นาน เพราะการจะให้ใจสงบนิ่ง พ้นจากการรบกวน
ของกิเลส นั้น มิใช่ว่าจะเกิดได้ง่ายได้เร็วเหมือนทำให้ น้ำนิ่งแล

พระสุรเสียงบรรยาย
บน Youtube

๘๖

คิดก่อนทำ

พุทธศาสนสุภาษิตบทหนึ่งกล่าวไว้ แปลความว่า *ใคร่ครวญก่อนแล้วพึงทำดีกว่า* อันว่า ทำนั้น หมายถึง พุดด้วย ทำด้วย เชื่อด้วย ไม่เชื่อดด้วย คือให้ใคร่ครวญให้ดีก่อน จะทำ จะพูด จะเชื่อ จะไม่เชื่อ ไม่ด่วนทำก่อน ใคร่ครวญพิจารณาให้ดี ให้เหมาะให้ควร แก่เรื่องที่เขาเข้ามาเกี่ยวข้องกับนั้น ๆ

ความใคร่ครวญ คือ ความใช้ปัญญา ใช้เหตุผล ผู้ใช้ปัญญา คือผู้ไม่ประมาทปัญญา ผู้ไม่ประมาทปัญญา คือผู้ไม่ประมาทเช่นที่ใช้พูดกันเข้าใจกันอยู่ทั่ว ๆ ไปนั่นเอง มีพุทธภาษิตกล่าวไว้ แปลความได้ว่า *ความประมาทเป็นทางแห่งความตาย ผู้ประมาทแล้วเหมือนคนตายแล้ว*

ความตายอันจะเกิดแก่ความประมาทนี้ มีสองนัยยะ คือ ตายจริง นัยยะหนึ่ง อีกนัยยะหนึ่งคือตายทั้งเป็น ตายทั้งที่ยังไม่ตาย ตายทั้งที่มีลมหายใจ มีชีวิตอยู่ เป็นความตายจากชื่อเสียงเกียรติยศ อันความตายนัยยะที่สองนี้ บัณฑิตถือว่าเป็นความตายที่ร้ายแรงที่สุด คนดียอมพยายามหลีกเลี่ยงป้องกัน มิให้ความตายเช่นนี้เกิดแก่ตน ยิ่งกว่าจะหลีกเลี่ยงความตายจริง อันความตายจริงนั้น ท่านยังสอน

ไม่ให้กลัว แต่สอนให้เตรียมพร้อมไว้เสมอที่จะต้องตาย ให้เตรียมชีวิตหลังตาย ให้เป็นชีวิตที่งดงามพร้อม คือให้ทำชีวิตปัจจุบันให้เป็นชีวิตดี เป็นสุขชีวิตะ ชีวิตดีในปัจจุบันจะนำไปได้ชีวิตดีในภพภูมิหน้า ตรงกันข้ามกับชีวิตที่ไม่ดี ทุชีวิตในปัจจุบัน ทุชีวิตในปัจจุบันที่จะนำไปชีวิตในภพภูมิหน้าเป็นชีวิตไม่ดี ใครครวญก่อนแล้วจึงทำ นั่นแหละที่จะสามารถทำชีวิตให้เป็นชีวิตดีได้

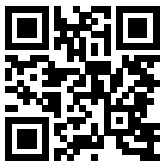
เพราะความใคร่ครวญด้วยปัญญา ย่อมห้าม กันความไม่ดี ทั้งปวงได้ ไม่ให้กลัวร้ายเข้าสู่ชีวิต คือเมื่อจะพูดก็จะไม่พูดเรื่องที่ไม่ดี ที่เป็นความทุกข์ความเดือดร้อนแก่ตนและแก่ผู้อื่น เมื่อจะพูด ก็จะต้องพูดแต่สิ่งที่ดี ที่เป็นคุณเป็นประโยชน์ ทั้งแก่ตนเองและผู้อื่น เมื่อจะพูดก็ต้องพูดที่เป็นธรรม วาจาที่เป็นธรรมจะก่อให้เกิดความสุขทั้งแก่ผู้พูด และแก่ผู้ได้ยินได้ฟังทั้งปวง เมื่อจะทำ ก็จะทำแต่สิ่งที่ดีที่ถูกต้อง เมื่อจะเชื่อ ก็จะเชื่อแต่ที่เป็นจริง เมื่อจะไม่เชื่อ ก็จะไม่เชื่อแต่ที่เป็นเรื่องไม่จริง

ความใคร่ครวญเป็นความสำคัญยิ่ง ขาดความใคร่ครวญด้วยปัญญา ย่อมยากจะดำรงชีวิตอยู่อย่างถูกต้องงดงามได้ ขาดความใคร่ครวญก็เป็นความเลินเล่อสะเพร่า ความเลินเล่อหรือสะเพร่า นั้นมีผลไม่ดีต่าง ๆ เป็นที่ทราบกันดีอยู่แล้ว และคำนี้ก็ใช้เป็นคำตักเตือนกันอยู่เสมอ เพราะประมาทหรือเลินเล่อจึงถูกรถชน ถูกรถทับ หกล้ม แขนหักขาหักเป็นต้น นั่นเป็นโทษเล็กน้อยของความประมาท เลินเล่อ ความประมาทที่ร้ายแรงคือถึงเป็นถึงตาย และที่ร้ายแรงที่สุดคือเสียชื่อเสียงเกียรติยศหมดสิ้น

ฉะนั้น จงอย่าประมาทใช้ปัญญาใช้เหตุผลไว้ให้เสมอ การใช้ปัญญา เหมือนการใช้มีด และหมั่นลับย้อมคมขึ้นเป็นลำดับ ใช้ประโยชน์ได้ดีขึ้นเป็นลำดับ ปัญญานั้นแม้ไม่หมั่นใช้ ไม่ใช้ให้เสมอ จะเหมือนทิ้งมีดไว้ให้ขึ้นสนิม โดยไม่นำออกใช้ เมื่อถึงเวลาจำเป็นก็ จะใช้ไม่ได้ ผู้มีปัญญาใช้ปัญญาจะเป็นผู้ไม่มีอคติคือจะไม่ดำเนิน ลำเอียงคิดพูดทำเชื่อไปตามผู้ที่ตนรัก หรือผู้ที่ตนเห็นว่ารัก ชอบชน หรือผู้ที่ตนเห็นว่า เป็นคนมีชื่อเสียงมีอำนาจวาสนาดังนี้เป็นต้น

แต่ผู้มีปัญญาจะใช้ปัญญา ใช้เหตุผล มุ่งไปที่ปัญญาที่เหตุผล ทันที ไม่มุ่งที่บุคคล ไม่ว่าบุคคลนั้นจะมีภาวะ ฐานะ ความผูกพัน อันเกี่ยวข้องกับตน หรือกับผู้อื่นได้อย่างไร ความมุ่งปัญญา มุ่งเหตุผล เป็นใหญ่ นี้ จะช่วยมิให้เกิดผลเป็นความไม่ดีต่าง ๆ ทั้งมากน้อย หนักเบา ปัญญาจะเป็นเช่นรั้วกันความไม่ดีทั้งปวง ให้พ้นไปได้อย่าง แท้จริง เป็นปัญญาจึงเป็นเครื่องเสริมส่งทุกทาง

การบริหารจิตก็เช่นกัน ต้องมีปัญญาเป็นกำลังสำคัญจึงจะ สามารถบริหารจิตให้ดีได้เป็นลำดับ แม้ไม่มีปัญญาการบริหารจิต จักเป็นไปด้วยดีย้อมไม่ได้ เพราะเครื่องแวดล้อมชักนำมากมายนั้น ล้วนแต่จะชักจูงจิตให้ต่ำลงได้โดยง่าย ต้องมีปัญญาคุ้มกันและจุด ชักสู้กันนั้นแหละ จึงจะสามารถบริหารจิตให้ดีได้เป็นลำดับแล

พระสุรเสียงบรรยาย
บน Youtube

๘๗

ความยุติธรรม

พระพุทธเจ้าทรงไว้ซึ่งความยุติธรรมอย่างที่สุด พระโอวาทที่ทรงแสดงโปรดล้วนเป็นการทรงสอนให้ตั้งอยู่ในความยุติธรรมพระโอวาทสาม ทรงแสดงให้ประพฤติกายสุจริต วจีสุจริต มโนสุจริต เว้นจากประพฤติกายทุจริต วจิตุจริต มโนทุจริต ประพฤติกายสุจริต คือ เว้นจากการฆ่าการเบียดเบียน เว้นจากการลักขโมยฉ้อโกง เว้นจากการประพฤติผิดในกาม ประพฤติวจีสุจริต คือ เว้นจากการพูดเท็จ พูดส่อเสียด พูดคำหยาบ พูดเพ้อเจ้อ ประพฤติมโนสุจริต คือ เว้นจากคิด โลภอยากได้ของเขา พยาบาทปองร้ายเขา เห็นผิดจากทำนองคลองธรรม คือ เห็นผิดเป็นชอบ เห็นชอบเป็นผิด

พระโอวาทของพระพุทธเจ้านั้น พึงพิจารณาให้ดีจะเห็นว่า เป็นการทรงสอนให้ตั้งอยู่ในความยุติธรรมแท้ ๆ ความยุติธรรมนั้น หมายถึง ยุติธรรมแก่ตนเอง และแก่ผู้อื่นทั้งหลายทั้งปวง แม้มีผู้ใดฝ่ายใด ได้รับความไม่ยุติธรรมจากความประพฤติปฏิบัติใด ความประพฤติปฏิบัตินั้น ก็หาชื่อว่าเป็นความยุติธรรมไม่ ประพฤติกายสุจริต วจีสุจริต มโนสุจริตเป็นความยุติธรรมแท้ เราเองยังปรารถนา

ให้ทุกคนปฏิบัติสุจริตต่อเรา ต่อผู้ที่เรารัก ไม่ปรารถนาให้ผู้ใดปฏิบัติ
ทุจริตต่อเรา ต่อผู้ที่เรารัก ผู้อื่นสัตว์อื่นก็ปรารถนาเช่นเดียวกับเรา
การไม่ปฏิบัติต่อผู้อื่น สัตว์อื่น เช่นเดียวกับการที่ปรารถนา
ให้ปฏิบัติต่อเรา เป็นความไม่ยุติธรรม เป็นการลำเอียงเข้าข้างตน
มุ่งแต่ประโยชน์ตน เป็นอคติความลำเอียงอย่างแท้จริง ทั้งด้วยความ
รักชอบบ้าง ด้วยความโกรธแค้น ชุนเคือง พยาบาทบ้าง ด้วยความ
หลงเห็นผิดเป็นชอบ เห็นชอบเป็นผิด เป็นความเห็นที่ผิดทำนอง
คลองธรรมบ้าง ด้วยความกลัวอำนาจวาสนา ของผู้มีอำนาจวาสนา
คนนั้นบ้างคนนี้บ้าง

ความไม่ยุติธรรมเพราะความรักชอบนั้น เกิดได้ทั้งในความ
รักชอบบุคคล รักชอบฐานะหน้าที่ รักชอบสิ่งของ การให้ความช่วยเหลือ
ตนเอง และผู้เป็นที่รักชอบให้สมปรารถนาโดยไม่สมควรใน
ความรักชอบเช่นให้ได้ตำแหน่งหน้าที่ ให้ได้ข้าวของเงินทอง ให้ได้
ข้าวปลาอาหาร โดยเฉพาะเป็นการแย่งการเบียดบังจากผู้สมควรให้
ได้โดยชอบธรรม เช่นนี้เป็นฉันทาคติ

ความไม่ยุติธรรมเพราะลำเอียงด้วยความรักชอบ ความไม่
ยุติธรรมเพราะลำเอียงด้วยความโกรธแค้น ชุนเคือง พยาบาทนั้น
เกิดได้ทั้งในบุคคล ในสัตว์ เมื่อไม่ชอบ เมื่อโกรธแค้นชุนเคือง เมื่อ
มีใจพยาบาทในบุคคลใด ในสัตว์ใด ก็จะไม่ให้ความเมตตาปราณี ไม่
ให้ความยุติธรรม แม้เป็นผู้ควรให้ ควรถือเช่นนั้น เช่นนี้ สิ่งนั้น สิ่ง
นี้ ก็ขัดขวางเสียเช่นนี้เป็นการโทสาคติ ความไม่ยุติธรรม เพราะ
ลำเอียงด้วยความไม่ชอบ ด้วยความโกรธแค้น ชุนเคืองพยาบาท

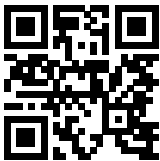
ความไม่ยุติธรรมเพราะลำเอียง

เพราะความหลงเห็นผิดเป็นชอบ เห็นชอบเป็นผิดนั้น เกิดได้โดยไม่เกี่ยวข้องกับความรักชอบหรือไม่รักชอบ หรือเพราะความโกรธแค้นขุ่นเคือง เมื่อหลงเห็นผิดทำนองคลองธรรมแล้ว ก็ปฏิบัติผิดทำนองคลองธรรมได้ทั้งนั้น ทั้งต่อผู้ต่อสิ่งอันเป็นที่รักชอบ ทั้งต่อผู้ต่อสิ่งไม่เป็นที่รักชอบ

มีตัวอย่างการไม่เว้นประพตติผิดในกาม ทั้งในมารดาบิดา พี่น้องของตน ของคนอื่น และมีตัวอย่างการพยายามทำลายผู้หนึ่งผู้หนึ่งที่สมควรที่จะก่อให้เกิดผลร้าย หรือการพยายามเปลี่ยนแปลงสิ่งที่เป็นความดีงาม เหมาะควรอยู่แล้ว ด้วยหลงเห็นเป็นไม่สมควร ไม่ดีงาม ที่จะก่อผลร้าย ไม่เป็นคุณ แต่เป็นโทษโดยเห็นผิดเป็นชอบ ว่าการพยายามทำลาย หรือการพยายามเปลี่ยนแปลงนั้น ๆ เป็นการสร้างสรรค์ เป็นการทำความดีทำชอบ อันจะเป็นผลดีแก่ตนแก่ส่วนรวม เช่นแก่สถาบัน หลงเห็นผิดไปว่าเป็นการทำความดีเพื่อผลดีของส่วนรวมของสถาบันสำคัญของชาติ ดังนี้ เป็นเช่นที่ท่านเปรียบว่า เห็นกงจักรเป็นดอกบัว คือเห็นผิดเป็นชอบ เป็นโมหาคติ เป็นความไม่ยุติธรรม เพราะลำเอียงด้วยความหลง เห็นผิดเป็นชอบ ควรสรรเสริญ ก็ตำหนิ ควรตำหนิก็สรรเสริญ ควรรักษาก็ทำลาย ความไม่ยุติธรรม เพราะลำเอียงด้วยความกลัว เกิดได้ เพราะรู้เพราะเห็นว่าผู้หนึ่งผู้นี้สามารถให้ทุกขโทษภัยได้ แม้ปฏิบัติไม่ถูกใจ ไม่ต้องประสงค์ ไม่ว่าควรหรือไม่ควร ถูกหรือไม่ถูก ความกลัวภัยนี้ จะทำให้ปฏิบัติได้ทุกอย่าง ไม่ว่าผิดไม่ว่าถูก เพื่อให้เป็นที่ถูกใจ ถูกประสงค์ของผู้ที่ตน

กลัวอำนาจวาสนา เช่นนี้เป็นภยากติ เป็นความไม่ยุติธรรม เพราะ
ลำเอียงด้วยความกลัว ความไม่ยุติธรรมหรือความลำเอียง ไม่ทำให้
อะไรดี มีแต่จะทำให้เสีย ก่อให้เกิดความน้อยเนื้อต่ำใจ ก่อให้เกิด
ความไม่ถูกไม่ชอบนานาประการ

จึงควรพยายามอบรมใจบริหารจิตให้ไม่มีความลำเอียง ให้
มีความยุติธรรมทั้งแก่ตนเอง และแก่คนทั้งปวง อย่าให้ความโลภ
รัก ชอบ ความหลง ความกลัว มีอำนาจเหนือความถูกต้องเหนือ
ความยุติธรรม จะได้ไม่เบียดเบียนทั้งตนเอง และผู้อื่นทั้งหลายแล

ความสำคัญของความเชื่อ

เรื่องของความเชื่อนั้น มีทั้งเชื่อผิดและเชื่อถูก เป็นธรรมดาของบุคคลที่มีได้มีความรู้แจ้งเห็นจริง ความสำคัญของความเชื่อจึงอยู่ที่ว่า เป็นเหตุให้ทำคุณหรือทำโทษ ถ้าเป็นคุณ ไม่เป็นโทษ ก็อนุโลมให้เป็นความถูกต้องได้ แต่ถ้าเป็นโทษ ไม่เป็นคุณ ก็เป็นความไม่ถูกต้อง อย่างน้อยก็เป็นความไม่ถูกต้องในการปฏิบัติ

เรื่องของคุณและโทษจึงสำคัญอย่างยิ่ง การทำสิ่งที่เป็นคุณ เป็นความถูกต้องเสมอ การทำสิ่งที่เป็นโทษ เป็นความไม่ถูกต้องเสมอ ดังนั้น จึงควรพยายามทำสิ่งที่เป็นคุณ ไม่ทำสิ่งที่เป็นโทษ สิ่งที่เป็นคุณ คือ สิ่งที่ดี สิ่งที่เป็นโทษ คือ สิ่งที่ไม่ดีเป็นบาป การไม่ทำสิ่งที่เป็นโทษ ทำแต่สิ่งที่เป็นคุณ ก็จัดเข้าในสองข้อของพระโอวาทปาฏิโมกข์ คือการไม่ทำบาปทั้งปวง การทำกุศลให้ถึงพร้อม ส่วนข้อที่สาม คือ การทำจิตให้ผ่องแผ้ว ผู้ใดสามารถทำสองข้อข้างต้นให้สมบูรณ์ได้จริง การทำข้อที่สาม ก็จักตามมาได้โดยง่าย ไม่ทำชั่ว ทำแต่ดี ใจก็จะพ้นจากอำนาจความมืดมัวของความชั่วความไม่ดี มีแต่ความสว่างแจ่มใส จากอำนาจของความดี

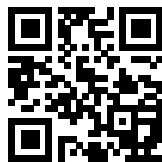
อันการไม่ทำชั่ว ทำแต่ดีนั้น มีความหมายที่เข้าใจได้ชัดเจน แต่การทำจิตให้ผ่องใสหรือให้ผ่องแผ้วนั้น บางทีก็ยากจะเข้าใจว่าทำอย่างไร จึงจะทำใจให้ผ่องใสได้ จึงควรทำความเข้าใจในเรื่องนี้ให้ถูกต้องชัดเจนพอสมควร

อันการไม่ทำบาป ทำแต่บุญนั้น เป็นเหตุให้ใจเบิกบานสบาย แต่ลักษณะของใจที่ผ่องแผ้วนั้น เป็นอีกลักษณะหนึ่งที่สูงยิ่งกว่านั้น ลักษณะเช่นนั้น เป็นลักษณะที่ต้องเกิดจากความไม่เกี่ยวข้องทั้งที่ดีและที่ชั่ว คือเมื่อรู้ว่าสิ่งใดไม่ดีก็ไม่ทำ รู้ว่าสิ่งใดดีก็ทำ ไม่เดือดร้อน ตื่นรนที่จะทำความดี ไม่ได้ทำก็เร่าร้อน กระทบกระวายเช่นรู้ว่าการทำบุญเป็นความดี อยากจะทำบุญให้มาก ๆ ทำไม่ได้เพราะยากจนบ้าง ก็เร่าร้อนเสียใจ

ความตื่นรนเร่าร้อนจะทำความดีเช่นนี้ ไม่ใช่ความถูกต้อง ไม่ใช่เหตุแห่งความผ่องแผ้วของใจ แต่เป็นเหตุแห่งความเศร้าหมอง เพราะอันความตื่นรนเร่าร้อน ไม่ว่าเพื่อจะทำ หรือไม่ทำอะไรก็ตาม ล้วนเป็นเหตุแห่งความเศร้าหมองทั้งสิ้น อาการของจิตที่ตื่นรนเร่าร้อนนั้น ก็แสดงชัดอยู่แล้วว่าเป็นความไม่ผ่องใสไม่ผ่องแผ้ว ดังนั้นเพื่อให้จิตผ่องแผ้วจึงต้องไม่ตื่นรน ทั้งเพื่อจะทำความดีที่จะหลีกเลี่ยงความชั่ว ต้องทำใจให้รู้อยู่ว่า สิ่งใดดีสิ่งใดชั่ว แล้วก็ทำหรือไม่ทำ ไปตามโอกาสที่เหมาะสม ไม่ตื่นเต้น ไม่เร่าร้อนที่ท่านกล่าวว่า ต้องละชั่วทำดีทั้งสองประการ จึงจะพ้นทุกข์ได้อย่างสิ้นเชิง

ซึ่งท่านกล่าวว่าต้องละชั่ว ละดีทั้งสองประการ จึงจะพ้นทุกข์ได้อย่างสิ้นเชิง ไม่ทำชั่ว และทำดีไปตามอย่างอัตโนมัติ อย่าง

มีความรู้ตัวเสมอ ไม่ใช่ให้เป็นเพียงบังเอิญทำดี บังเอิญไม่ได้ทำ
ชั่ว แต่ก็ไม่ใช่เป็นการถึงกับดี้นรณชนชววยที่แข่งทำความดี ทำ
ไม่ได้หรือไม่ได้ทำด้วยมีอุปสรรคต่าง ๆ ก็ต้องไม่เดือดร้อนวุ่นวาย
ทำใจให้ดีไว้แน่นแหละ เป็นความสำคัญที่สุดของการไม่ทำบาปทั้ง
ปวงทำกุศลให้ถึงพร้อม และทำใจให้ผ่องใสแล

วิธีแต่งจิตให้งาม

เป็นที่รู้กันอยู่แล้วว่า มนุษย์เรามีกายและใจ หรือจิตประกอบกัน กายนั้นก็เห็นอยู่ ปราภฏอยู่ ส่วนจิตไม่ปรากฏให้เห็นจึงเป็นที่คิดที่เข้าใจกันว่ากายสำคัญ เพราะปรากฏแก่สายตาผู้คนทั้งปวงใคร ๆ ก็เห็น เห็นว่าสวยว่างาม ว่าไม่สวยไม่งาม ส่วนจิตไม่ปรากฏแก่สายตาใคร ไม่มีใครเห็น ว่าจิตสวยจิตไม่สวยอย่างไร แม้แต่เจ้าของเองก็ยังไม่เห็น

เมื่อใคร ๆ เห็นไม่ได้ ใคร ๆ ไม่เห็น ก็ทำให้เจ้าของจิตเบาใจวางใจ ไม่เห็นความสำคัญ หรือความจำเป็นที่ควรต้องตกแต่งอะไร ๆ ให้จิต เหมือนเช่นที่พยายามตกแต่งให้กายอย่างเต็มที่ ทั้งเพชรนิลจินดา เสื้อผ้าแพรพรรณ เครื่องลูบไล้ชโลมทาทั้งหลาย หุ้มเทให้กับการแต่งกายได้ ทั้งทรัพย์สินเงินทองและเวลา ทั้งนี้ก็ด้วยเหตุผลดังกล่าว คือเห็นว่ากายนี้มีผู้คนมากมายแลเห็น เป็นการประกวดประชันกันอยู่ทุกเวลา คนนั้นสวย คนนี้ไม่สวย เราก็ต้องสวย เราก็ต้องไม่สวย ต้องให้ใคร ๆ เห็นความสวยของเรา ไม่ให้ใครเห็นความไม่สวย การตกแต่งร่างกายอย่างเต็มความสามารถ จึงเกิดขึ้นทั่วไป

ส่วนจิตนั้น เป็นที่เข้าใจกันส่วนใหญ่ว่า เหมือนผู้ที่ถูกขังไว้ในห้องมืด ลั่นกุญแจปิดไว้ตามลำพังผู้เดียว ไม่มีสายตาของผู้ใด จะแลเข้าไปเห็นได้ ว่าสวยงามหรือน่าเกลียดน่าชังอย่างไร ไม่มีผู้ใดเปรียบเทียบจึงไม่อาจเหนือผู้ใด หรือต่ำกว่าผู้ใดได้ ไม่ทำให้เจ้าของภูมิใจหรือเสียใจได้

ดังนั้น จึงไม่อยู่ในความรู้สึกของเจ้าของว่า จิตควรต้องตกแต่งประดับประดา ในเมื่อไม่มีผู้เห็นก็เสียเวลา เสียหวัคิต ตกแต่งไปทำไม เกี่ยวกับกายและจิตดังกล่าวมา เป็นการเปรียบเทียบเพื่อให้พอเข้าใจถึงความรู้สึกของส่วนใหญ่ว่าเป็นเช่นนี้ มีจิตก็ปล่อยปละละเลยเหมือนไม่มี ไปห่มเทกกับกาย ทุกลมหายใจเข้าออก เหตุก็เพราะปรกติพากันมีนิสัยขี้โอ้อวด สิ่งที่อวดใครไม่ได้ ก็ไม่สนใจดูแลรักษา ไปรู้สึกได้หน้าได้ตากับสิ่งที่รู้สึกว่า อยู่ในสายตาผู้อื่นเท่านั้น นี้ไม่ถูกต้องอย่างยิ่ง

ผู้มาบริหารจิตควรแลให้เห็นความไม่ถูกต้องนี้ มิฉะนั้นก็ยากที่จะบริหารจิตได้ จิตจะสูงขึ้น สวยงามขึ้นไม่ได้ จิตนั้นมิใช่ที่จะปรากฏให้เห็นไม่ได้ ดังหลงเข้าใจผิดกัน จิตปรากฏได้แม้จะไม่ปรากฏเป็นรูปร่าง เช่นเดียวกับกายก็ตาม แต่อาการของจิตปรากฏได้แน่นอนเพียงแต่ว่า พากันมอง ไม่มองเห็นเท่านั้น จึงไม่เข้าใจเจ้าของจิตเอง แม้ไม่มองก็ไม่เห็น เมื่อเจ้าของจิตไม่มองก็ไม่เห็นผู้อื่นไม่มองก็ไม่เห็น แต่ถ้ามองก็ต้องเห็น เจ้าตัวเองมองก็เห็น ผู้อื่นมองก็เห็น คือผู้ใดไม่มอง ผู้นั้นไม่เห็น ผู้ใดมอง ผู้นั้นเห็น เห็นจิตที่เหมือนเป็นสิ่งที่เห็นไม่ได้นี้แหละ แม้สิ่งและแม้เจ้าของจิตจะไม่มอง

ไม่เห็นจิตตัวเอง ผู้อื่นแท้ ๆ ก็อาจแลเห็นจิตผู้อื่นได้

แม้มองกายนั้น มีมือ เท้า แขน ขา ผม ขน เล็บ ฟัน หน้
ปรากฏให้เห็น จิตก็มีอาการของจิตปรากฏให้เห็นได้ ด้วยการ
แสดงออกโดยอาศัยกายนี้แหละ เป็นทางผ่าน เป็นเครื่องแสดง
เปรียบอาการของจิตให้เห็นชัดขึ้น ก็เปรียบเป็นมือ เท้า แขน ขา
ผม ขน เล็บ ฟัน หน้ เป็นต้น ตัดแต่ง ชัดย้อม ต่อเติม อาบ ทา
มือ เท้า แขน ขา ผม ขน เล็บ ฟัน หน้ เมื่อใด ก็ขอให้นึกถึงจิต
ของตนด้วย มือ เท้า แขน ขา เป็นต้น ของจิต ต้องการตกแต่ง
เหมือนกัน มิฉะนั้นก็ไม่สวยไม่งามเหมือนกัน และก็มีเชื่อว่า จะไม่มี
ผู้เห็น มีผู้เห็นแน่นอน ใจไม่สวยก็มีผู้เห็น ใจสวยก็มีผู้เห็นนี้ ก็ได้
ยินได้ฟังกันอยู่ เพราะมักจะมีผู้พูดอยู่เสมอว่า คนนั้นใจดี คนนี้ใจดำ
เหล่านี้เป็นต้น นี้แสดงการแลเห็นจิต

จิตไม่สวย น่ายายมากกว่ากายไม่สวย จิตสวยน่าภูมิใจ
มากกว่ากายสวย และการตกแต่งจิตก็ไม่สิ้นเปลืองมากมาย ไม่
ต้องลงทุนเป็นทรัพย์สินเงินทอง ลงทุนด้วยการตั้งสติให้จริง นึกถึง
คำสอนของพระพุทธเจ้า อารมณฺ์ใดที่เป็นที่ตั้งของความโลภ โกรธ
หลง ใช้สติระงับเสียให้เร็วที่สุด ความโลภ โกรธ หลงน้อยลงเพียง
ใด จิตจะงามเพียงนั้น เป็นการแต่งจิตที่สมควรแล

พระสุรเสียงบรรยาย
บน Youtube

ครูคนแรกของมนุษย์

มารดาบิดาเป็นครูคนแรกของบุตรธิดา ส่วนมากได้ยินคำกล่าวนี้ที่เป็นความจริง ก่อนแต่จะได้พบได้ฟังได้เรียนรู้จากผู้อื่น ทุกคนต้องได้พบได้ฟัง ได้เรียนรู้จากท่านผู้ให้กำเนิดของตนก่อนแล้ว โดยเฉพาะผู้เป็นมารดาบิดา จักเป็นครูผู้ใกล้ชิดบุตรธิดามาแต่เริ่มอุบัติขึ้นในครรภ์ บุตรธิดาจึงเรียนรู้ เลียนแบบมารดาบิดามาแต่ต้น โดยเฉพาะมารดานั้น กล่าวกันว่า สามารถอบรมสั่งสอนบุตรธิดาได้ ตั้งแต่ยังเป็นทารกอยู่ในครรภ์ ประารถนาให้บุตรธิดาเป็นเช่นไร เฉลียวฉลาดรอบรู้ทางไหน ก็ให้อบรมสั่งสอนไปเสมอ ๆ ด้วยการพูดให้ฟัง บ้าง อ่านให้ฟังบ้าง เหมือนพูดคนเดียว หรืออ่านออกเสียงดังเล่นคนเดียว โดยใจมุ่งให้ถึงใจทารกในครรภ์ ให้ทารกได้คุ้นเคยกับการได้ยินได้ฟังเรื่องอย่างไร เมื่อทารกเกิดแล้วเจริญวัย ก็กล่าวกันว่า จะมีอุปนิสัยใจคอมีความรู้เป็นไปในทางนั้น

มีผู้เล่าว่า สุภาพสตรีไทยผู้หนึ่งมีบุตรอายุเพียง ๑๑ ๑๒ ขวบที่ได้เข้าศึกษาในมหาวิทยาลัยต่างประเทศ มารดาเล่าว่า ได้อ่านหนังสือที่เป็นความรู้ให้ฟัง ตั้งแต่ยังอยู่ในครรภ์ เช่นนี้จึงเป็นการ

ยืนยันว่า มารดาบิดาเป็นครูคนแรกของบุตรธิดา และควรเป็นครูที่ดีที่ไม่ทอดทิ้งลูกศิษย์ติดตามให้การอบรมสั่งสอนแก่ศิษย์ผู้เป็นบุตรธิดาตลอดไป ที่จริงนั้นบุตรธิดายังเจริญวัย ก็ยังต้องการความอบรมสั่งสอนอย่างใกล้ชิดจากมารดาบิดา เพราะคนเรายังมีอายุมาก ก็ยังรับอะไร ๆ ได้มาก

มารดาบิดาผู้เข้าใจความจริงนี้ และปรารถนาให้บุตรธิดาเป็นคนดีมีวิชาความรู้ จึงไม่ทอดทิ้งการปฏิบัติหน้าที่ที่เป็นครูของบุตรธิดา ไม่ว่าจะมีการะงู้อะไรมากมายอย่างไร ก็จะไม่ละทิ้งหน้าที่ของครู จะต้องทำหน้าที่ของครูที่ดีของบุตรธิดาก่อนเสมอ เพราะเป็นงานสำคัญอย่างยิ่งเป็นคุณทั้งแก่ตนเองและแก่ผู้อื่น ที่ว่าเป็นคุณแก่ตนเองก็เพราะแม้บุตรธิดา ได้รับการอบรมให้ดีได้ตั้งใจ มารดาบิดาก็จะสบายใจ บุตรธิดาได้รับการอบรม ให้เป็นคนดีมีวิชาความรู้ ก็จะเป็นผู้เชิดชูตนเองและวงศ์ตระกูล สามารถใช้วิชาความรู้และความดีช่วยตนเองช่วยคนอื่นทั้งหลายได้ กล่าวว่าจะช่วยชาติก็ได้ และแม้จะกล่าวว่าจะช่วยโลกได้ก็ไม่ผิด เพราะคนดีด้วย มีวิชาความรู้ด้วย เป็นผู้มีประโยชน์ไพศาล และผู้ที่จะเป็นคนดีได้มีวิชาความรู้ได้นั้น มิใช่เป็นขึ้นได้เองง่าย ๆ จำเป็นต้องได้รับการฝึกฝนอบรมดังกล่าวแล้ว

มารดาบิดาเป็นครูคนแรกของบุตรธิดา ที่ไม่ควรทอดทิ้งบุตรธิดา ห่วงใยทะนุถนอม เมื่อยังไร้เดียงสาอย่างไร ยิ่งเจริญวัย ยิ่งต้องเพิ่มความห่วงใยทะนุถนอมให้ยิ่งขึ้น เพราะภัยอันตรายสำหรับคนเราทั้งหลายนั้น ขยายตัวตามความเติบโตใหญ่ของตน ตามสังคมที่ก้าวเข้าไปสู่บุตรธิดาของมารดาบิดาทุกคนก็เช่นกัน

ท่านผู้เป็นมารดาบิดา พึงให้ความสำคัญให้อย่างยิ่งในเรื่องนี้ แม้มีภาระธุระอื่น แม้สำคัญมากมายเพียงไร หน้าที่ในการอบรมบุตรธิดาอย่างใกล้ชิด ในฐานะครูคนสำคัญ ต้องไม่ทอดทิ้งต้องให้ความสำคัญเป็นอันมากเช่นเดียวกัน อย่าให้สายเกินไป สำหรับที่จะให้การปฏิบัติหน้าที่ครูของบุตรธิดาบังเกิดผลงดงาม เป็นคุณประโยชน์ทั้งแก่ส่วนตนและส่วนรวม เพื่อจะได้เป็นมารดาบิดาที่มีความสุข ความชื่นใจ ความภาคภูมิใจในบุตรธิดาของตน ที่ได้รับการอบรมโดยไม่ถูกทอดทิ้ง เพื่อจะได้ไม่ต้องเป็นมารดาบิดาที่มีความทุกข์ ความเศร้าหมอง ละอายใจในบุตรธิดาของตนที่ขาดการอบรมที่ถูกทอดทิ้งแล

กตัญญูกตเวทิตา	39, 41, 79, 184, 249, 254
กตัญญูกตเวทී	41, 45, 78, 79, 184, 186, 187, 244, 245, 246, 354
กรรมดี	43, 84, 144, 162, 197, 219
กลัวทุกข์	228
กัลยาณบุดูชน	148, 259
กัลยาณมิตตตา	205
กา	92
กาม	200, 201, 202, 203
การเกิดขึ้นของปัญญา	303
การแก้ทุกข์	238
การจับของใจ	208, 209
การตบแต่งจิต	316
การนับถือศาสนา	50
การพึ่งทลายของคน	279
การรักษาธรรมเนียม	47, 49
กำจัดกิเลส	18, 22, 243, 288, 289
กิเลส	4, 6, 7, 10, 14, 17, 20, 23, 174, 241, 269, 287
เกลือ	86, 120
เกิด	1, 101
เกิดดับ	33, 34, 186,
แก้ทุกข์ทางใจ	238
แก้ยาก	14
แก้กลัวกลัว	182, 183, 184

ขนบธรรมเนียมของชาติ	45
ขนบธรรมเนียมประเพณี	39, 41, 42, 43, 44, 45, 46, 55
ขยัน	153, 182, 183, 204, 206
ขุ่ยไผ่	4, 6
คนกตัญญู	247, 252
คนชั่ว	17, 89, 97, 100, 102, 107, 121, 127, 128, 129, 148, 185, 244, 246, 252
คนดี	27, 28, 46, 55, 69, 74, 82, 83, 84, 85, 86, 87, 89, 96, 97, 98, 102, 110, 111, 121, 129, 131, 148, 164, 167, 183, 185, 193, 220, 244, 246, 249, 252, 254, 256, 268, 272, 304, 318
คนพาล	127, 160
คนอกตัญญู	244, 247, 250
คบคน	97, 129
คบบัณฑิต	27, 98, 127, 129
คบพาล	98, 127, 129
ครูคนแรกของบุตรธิดา	317, 318
ความใคร่ครวญ	153, 304, 305
ความเจริญ	90, 91, 96, 98, 99, 103, 134, 185, 206, 266
ความชั่ว	6, 10, 11, 17, 18, 24, 35, 84, 97, 98, 106, 107, 108, 111, 115, 120, 121, 129, 179, 185, 193, 220, 222, 246, 247, 254, 266, 311, 312

ความเชื่อ	1, 2, 3, 58, 128, 144, 155, 156, 183, 205, 206, 211, 279, 311,
ความดีนรณ	114, 312
ความดี	10, 11, 35, 42, 68, 74, 78, 84, 88, 96, 97, 98, 101, 111, 118, 120, 121, 122, 125, 132, 167, 168, 169, 171, 179, 184, 185, 186, 187, 193, 194, 197, 202, 219, 221, 222, 247, 249, 254, 266, 285, 301, 309, 311, 312, 313, 318,
ความได้เป็นมนุษย์	77
ความตาย	73, 74, 75, 76, 153, 160, 162, 184, 238, 243, 260, 261, 262, 263, 268, 269, 270, 294, 304
ความน่ากลัว	11, 104, 241
ความประภัสสรแห่งจิต	231
ความประมาท	73, 74, 75, 76, 260, 261, 263, 268, 269, 270, 304, 305
ความปรารถนาของบุคคล	56, 57
ความเป็นไทย	44, 46, 55
ความเป็นมนุษย์	71, 78, 79
ความยุติธรรม	124, 277, 307, 308, 310
ความสงบของจิต	90
ความสำเร็จ	52, 53, 54, 55, 58, 62, 63, 153, 183, 197, 198, 202, 209, 229, 233, 234, 300, 301

ความอยาก	10, 11, 119, 122, 132, 176, 196, 197, 198, 199
คำภานา	173, 216
คิดปรุง	5, 6, 216, 230, 231, 232, 240, 267
คิดให้ถูก	20, 24, 132, 249
คุมความคิด	130, 131, 132, 133, 134, 135, 267
เครื่องป้องกันตัว	101
จากสัมปทา	58, 205
จารีตประเพณี	41, 42, 44, 45
จิตควรต้องตกแต่ง	315
จิตตะ	52, 53, 153
จิตที่ตั้งไว้ผิด	113, 114
จิตนำไป	88
จิตอันประภัสสร	230, 231
โจรกับโจร	113, 114
ใจกับความคิด	284
ใจเป็นใหญ่	128, 222
ใจสงบ	33, 90, 216, 301, 303
ฉันทะ	52, 53, 54, 153
ฉันทาคติ	34, 145, 277, 308
ช่วยชาติ	39, 318
ชาติหน้า	107, 108, 118
ชื่อและสกุล	84, 85, 86, 87
เรื่อง่าย	155, 156, 157

ดูจิต	15, 32, 33, 281
เดินสายกลาง	226
ตายจริง	75, 161, 269, 304
ตายทั้งเป็น	6, 7, 8, 9, 244, 246, 247, 279, 304
ตายทั้งมีชีวิต	269
ติตรสของธรรม	209
ไตรลักษณ์	216, 224
ถอนกิเลส	141, 142
ทาสของกิเลส	12, 13
ทิวฐิ	9, 70, 71, 72, 85, 86, 113, 114, 115, 125, 144, 145, 146, 147, 152, 153, 163, 164, 165, 166, 167, 187, 218, 227, 284, 285,
ที่พึ่ง	37, 38, 198, 259
ที่นรมย์	256, 257
ทุกข์เท่านั้นเกิดขึ้น	210, 211
ทุกข์เท่านั้นตั้งอยู่	210, 211
ทุกข์เท่านั้นดับไป	210, 211
ทุกข์	88, 103, 104, 105
ทุกข์	305
เทวทัต	85, 137, 138, 287
โทษของกิเลส	22, 23, 24, 81, 82, 137, 176, 243, 257
โทษะ	4, 5, 6, 7, 9, 11, 12, 13, 14, 47, 115, 120, 124, 125, 133, 148, 156, 177, 256, 258, 277, 282, 287, 288
โทษาคติ	34, 146, 277, 308

ธรรมชาติ	230, 231, 280
ธรรมชาติของจิต	280
ธรรมนิยม	39, 41, 42, 43, 44, 45, 46, 47, 49, 50, 51, 55
ธรรมนิยมไทย	45, 47, 49
ธรรมะของคนดี	252
ธรรมะของสัตว์บุรุษ	110
ธัมมานุธัมมปฏิบัติ	96
นรก	110, 111, 112, 200, 202, 203, 241
นอกศาสนา	60
นากลัวที่สุด	76, 105, 175, 241, 242, 293
นิพพาน	2, 11, 61, 67, 85, 121, 229
บรมสุข	138, 232
บัณฑิต	27, 28, 98, 110, 111, 127, 129, 160, 192, 193
บุดูชน	8, 26, 34, 53, 68, 121, 125, 145, 148, 167, 197, 201, 207, 231, 254, 256, 258, 259, 277, 284, 292, 311
ประมาณ	30, 110, 112, 138, 181, 188, 189, 190, 191, 230, 272, 287, 288, 300
ประมาทในการพูด	261, 297
ประมาทในการฟัง	296
ประมาทปัญญา	261, 262, 270, 273, 296, 297, 298, 299, 301, 304
ประโยชน์ปัจจุบัน	204, 205, 206
ปล่อยวาง	33, 208
ป้องกันกิเลส	23

ปัญญาคือรู้เหตุผล	297
ปัญญาสัมปทา	58, 205
ผลของความดี	168, 169
ผู้ขาด	12, 42, 185, 284
ผู้ฉลาดในประโยชน์	271
ผู้ทำบุญ	228
ผู้บอกขุมทรัพย์	27
ผู้มีปัญญา	5, 10, 11, 14, 25, 39, 53, 72, 85, 86, 88, 100, 127, 131, 134, 136, 138, 139, 140, 148, 152, 165, 166, 174, 182, 184, 193, 201, 209, 211, 214, 218, 219, 220, 222, 235, 239, 262, 271, 273, 276, 286, 295, 306
ผู้มีศีล	172, 173, 190
ผู้ใหญ่	12, 23, 41, 45, 47, 70, 75, 154, 160, 214, 215, 234, 235, 239, 250, 251
พระพุทธศาสนา	11, 37, 49, 50, 51, 55, 56, 57, 58, 60, 61, 62, 64, 172, 193, 261, 262, 268, 271, 281, 287, 300, 301
พระอรหันต์	10, 229, 257
พาลในใจ	128
พาทุง	274
พิจารณาใจ	27
พุทธชยมังคลคาถา	274
พุทธมนต์	274
พุทธศาสนิก	29, 37, 39, 50, 60, 61, 62, 63, 67, 72, 134, 152, 162, 180, 198, 262

เฟ่งคูจิตใจ	33
เฟ่งโทษ	21, 23, 24, 244, 245
เพิ่มกิเลส	22, 142, 150, 291
ไพบร์กับไฟรี	113, 114
ภยาคติ	35, 146, 277, 310
ภษณะดิน	264
ภูเขาคิน	192, 193
มันใจในสัจจะ	32
มารดาบิดา	38, 51, 132, 245, 246, 248, 253, 254, 255, 256, 309, 317, 318, 319
มิจณาทิจฐฐิ	70, 71, 113, 114, 115, 125, 144, 145, 146, 147, 164, 165, 187, 218, 285
มิจณาปัญญา	140, 285, 299
เมตตากรุณา	25, 78, 161
โมหะ	4, 5, 6, 7, 8, 9, 14, 15, 115, 121, 124, 125, 133, 148, 156, 177, 256, 277, 282, 287, 288
โมหาคติ	35, 146, 277, 309
ไม่ประมาท	74, 75, 162, 204, 205, 261, 262, 265, 268, 269, 270, 296, 297, 298, 299, 304
ไม่มีปัญญา	11, 42, 78, 110, 111, 152, 180, 184, 201, 211, 229, 234, 235, 236, 278, 295, 306
ยกย่องคน	167
ยอดดี	123, 124, 125, 126, 218, 219, 220
โยนิโสมนสิการ	96, 97, 98
รสแห่งธรรม	207, 208

ระวังความคิด	216, 288
รักษาจิต	88, 89, 212, 213, 215, 246, 268, 269
รักษาใจ	179, 181, 222
รักษาชาติ	44, 55
รักษาตัวรอด	123, 124, 125, 126, 218, 219, 220, 221, 229
รู้ประมาณ	188
รู้รักษาตัวรอด	123, 124, 125, 218, 219, 220
ลดกิเลส	20, 126
ลักษณะสาม	149, 150
ลำดับของวิชา	103
ลำดับของอวิชา	103
ลืมนั้น	92, 93, 94, 95, 101, 265
เลือกเกิด	266, 267
เลือกเฟ้นธรรม	26, 27
โลกหน้า	103, 104, 105, 106, 107, 108, 109
โลกะ	4, 5, 6, 7, 9, 13, 14, 103, 104, 114, 120, 122, 124, 125, 133, 148, 156, 176, 177, 178, 256, 258, 277, 282, 287, 288
วิธีหลบกิเลส	290
วิมิงสา	52, 53, 153
วิริยะ	52, 53, 153
วุฒิธรรม	96, 97, 98
ศรัทธา	2, 4, 57, 58, 59, 94, 164, 165, 205, 206, 211, 279, 282
ศรัทธาสัมปทา	57, 58, 205

ศักดิ์ศรี	12, 13, 87
ศักดิ์ศรีของชาติ	44
ศัตรู	148, 182, 184, 287, 288, 293
สติ	30, 101, 142, 147, 150, 158, 176, 199, 245, 265, 282
สมชีวิตา	205
สมาธิ	65, 66, 136, 171, 173, 174, 275
สรวง	38, 39, 63, 259
สวดมนต์	65, 66, 134, 173,
สักการะ	100, 101
สักจะ	1, 29, 64, 86, 210,
สัตบุรุษ	98, 110, 111, 112, 272
สัทธัมมัสสนะ	96
สัพบุรีธรรม	97, 110, 112, 189, 190, 191, 271, 272
สัมมาคารวะ	42, 43
สัมมาทัญญู	9, 70, 71, 72, 85, 86, 144, 145, 146, 147, 152, 152, 163, 164, 165, 167, 187, 218, 227, 284, 285,
สัมมาปัญญา	5, 140, 174, 284, 285, 298
สิ่งที่น่ากลัว	73, 175, 241, 242, 293
สีลสัมปทา	58, 205
สุข	117, 118, 119, 138, 163, 179, 180, 202, 211, 215
สุขทุกข์	29, 30, 31, 108
สุขชีวิตะ	305
สุนัขบ้า	19

สัปบุริสธรรม	97, 110, 112, 189, 190, 191, 271, 272
แสดงธรรม	26, 27, 57
ไสยศาสตร์	60
หงส์	92, 94,
หน้าตาของกิเลส	14, 17, 23, 176, 293
หน้าที่สำคัญ	225
หม้อดิน	264, 265
หยุดความคิด	136, 231, 232, 282, 283, 285
หลงผิด	2, 86, 132, 187, 298
หลักของจิต	206
หัตถาย	160, 161,
หุบเขา	154, 157, 159
เหตุผล	14, 53, 125, 134, 135, 156, 157, 173, 181, 182, 298, 301
เหตุให้สมหมาย	57
เห็นกิเลสของตน	291
เห็นกิเลสผู้อื่น	291, 292, 294, 295
เห็นกิเลสตน	294, 295
อคติ	34, 35, 36, 103, 131, 145, 146, 262, 270, 277, 279, 298, 306, 308
อนัตตา	8, 29, 149, 150, 151, 180, 216, 224, 240
อยากดี	196
อริยบุคคล	26, 68
อวิชชา	5, 103, 104, 105, 153
อัสติบุรุษ	110, 111, 112

อันตราย	1, 124, 219, 229, 241, 245, 260
อาการของจิต	312, 315, 316
อาหารของความคิด	131, 154
อิฉณา	103, 104, 105
อิทธิบาท	52, 53, 54, 55, 153
อิทธิปาฏิหาริย์	60, 61, 65
อุฏฐานสัมปทา	204
เอาต์เวิร์ด	123, 124, 125, 218, 219, 220, 221

เรื่องบรรพบุรุษที่สืบสายพันธุ์ในหมู่
มีคุณค่าธรรมะแบบต่างๆ
เพื่อใช้บำรุงรักษา
ตามวิถีที่ทุกคนพึงยึดถือ
ในวิถีที่ผู้ใหญ่ที่รัก
ถึงบัดนี้วิถีอยู่ใน
ตามวิถีที่ทุกคนเห็นเด็กต่อไปได้